

NEDERLANDSCHE
DICT- EN PROZAWERKEN.

Digitized by the Internet Archive
in 2014

NEDERLANDSCHE
DICHT- EN PROZAWERKEN.

BLOEMLEZING UIT DE NEDERLANDSCHE LETTEREN,

TEN GEBRUIKE BIJ

Dr. W. J. A. JONCKBLOETS „GESCHIEDENIS DER NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE”,

DOOR

DR. GEORG PENON.

EERSTE DEEL.

Stoomdrukkerij van J. B. Wolters.

Aan den Lezer.

Over den tekst der in dit deel opgenomen stukken zij hier het volgende opgemerkt.

Bij den *Carel ende Elegast* werd de tekst gevolgd, dien Jonckbloet in zijne uitgave had vastgesteld. Dat daarbij op zijne aantekeningen (bl. 181—204) werd gelet, spreekt vanzelf. Daar Jonckbloet voor vs. 1—506 den tekst van den *Karl Meinet* niet heeft gebruikt, en slechts in de aantekeningen de noodige verbeteringen heeft voorgesteld, is in die verzen soms verandering gebracht. Van eene omnummering der verzen heb ik mij onthouden. Zij, die den *Reinaert* dikwijls moeten gebruiken, zullen begrijpen waarom ik hier het ontstaan eener nieuwe nummering heb vermeden.

De door Jonckbloet opgegeven varianten heb ik niet laten herdrukken. Ook bij de andere in dit en het volgende deel opgenomen stukken zal ik in den regel de afwijkende lezingen, die reeds elders zijn gepubliceerd, niet opgeven. Die weinige lezers dezer *Bloemlezing*, welke het ontstaan van de door mij ten grondslag gelegde teksten mochten willen nagaan, kunnen de oudere uitgaven raadplegen. De veranderingen echter, die ik in die teksten heb aangebracht, voor zooverre die niet door de oudere uitgevers zelve in bijvoegsels of noten zijn opgegeven, zal ik hier mededeelen.

Voor den *Carel ende Elegast* zij op de volgende plaatsen geweest: vs. 63—75, zie Jonckbloet, bl. 171, 172, 181. — vs. 94, 96, zie De Vries in *Taal- en Letterbode*, IV, 55. — vs. 177—181, zie Jonckbloet, bl. 185. — vs. 398, zie Jonckbloet, bl. 188. — vs. 414 ab, zie Jonckbloet, bl. 190. — vs. 466, zie Jonckbloet, bl. 191. — vs. 520, zie Verdam in *Tijdschrift*, I, 127; en *Mnl. Wdb.* II, 1128. — vs. 559, zie Jonckbloet, bl. 192. — vs. 612, zie Verdam in *Tijdschrift*, I, 128. — vs. 629, 630, zie Verdam in *Tijdschrift*, I, 128. — vs. 763—768 en vs. 794, zie Verdam in *Tijdschrift*, I, 125. — vs. 877, zie Jonckbloet, bl. 197. — vs. 923, zie Jonckbloet, bl. 199. — vs. 1201, 1202, zie Jonckbloet, bl. 201. — vs. 1205, zie Verdam in *Tijdschrift*, I, 128; en *Mnl. Wdb.* I, 874.

Bij een nauwkeurig onderzoek naar den tekst van den *Carel ende Elegast* bleek het mij steeds meer, dat eene nieuwe critische uitgave noodig is. Ik zoude zelf aan 't werk getogen zijn, maar het bijeenbrengen van het benoodigde apparaat zou mij zooveel moeilijkheden hebben opgeleverd, dat daarvan eene groote vertraging in mijn werk het gevolg zoude zijn geweest. Moge weldra een der jongere beoefenaars van het Middelnederlandsch aan dien arbeid zijne krachten wijden. — Toen Hoffmann von Fallersleben in 1836 den *Carel ende Elegast* uitgaf, legde hij A tot grondslag. Hij had A niet gezien, maar gebruikte een hem gezonden afschrift. Van den afwijkenden tekst B nam hij hier en daar de lezingen op. Met Jonckbloet (*Toelichting*, bl. 178) zeg ik, dat het betwijfeld mag worden of de varianten uit B met de meeste volledigheid zijn opgeteekend. — In 1835 deelde Mone in den *Anzeiger*, IV, 332 den tekst van het fragment te Arras (M) mede. Hoffmann von Fallersleben heeft M niet gebruikt, Jonckbloet wel, maar deze verklaart dat Mone blijkbaar sommige plaatsen verkeerd heeft gelezen. — Jonckbloet legt in 1859 ook A tot grondslag.

Hij kent AB slechts uit Hoffmanns uitgave en M uit den *Anzeiger* (niet uit het handschrift). Ook van H heeft hij het handschrift niet gezien, maar eene hem gezonden collatie van H met Hoffmanns uitgave gebruikt. Nadat vs. 1—505 zijn afgedrukt, ontvangt hij K. In de aantekeningen gebruikt hij nu K voor vs. 1—505; en in den tekst van vs. 506—1414 wordt ook op K gelet, maar in de varianten onder den tekst worden de afwijkende lezingen van K niet opgenomen, terwijl ook in de aantekeningen de varianten van K niet alle zijn opgegeven. Daarbij komt dat Jonckbloet een derde incunabel niet kende. In den *Messenger des sciences et des arts de la Belgique*, 1836, p. 202 was die derde oude druk, dien wij hier C zullen noemen, vermeld. In 1838 had Mone in zijn *Uebersicht*, S. 396 die mededeeling overgenomen. En in het *Bulletin du Bibliophile Belge*, II (1845), no. 3 p. 245 sv. vindt men eene beschrijving van C, waaruit blijkt dat de tekst van A en van B afwijkt. [Later is deze druk van Govaert Bac te Antwerpen beschreven in Campbells *Annales*, No. 973.] — Toen Bartsch in 1861 *Ueber Karlmeinet* uitgaf, maakte hij voor zijn hoogst belangrijk onderzoek gebruik van Hoffmanns uitgave. Hij verklaart op bl. 388 dat hij Jonckbloets uitgave niet heeft gebruikt. Hij kent wel KABM, maar HC niet. — Uit het bovengemelde volgt dat hij, die eene nieuwe uitgave wil gereed maken, eerst zal moeten afschrijven de handschriften MH, en daarna de uitgaven ABC. Vervolgens zal hij het onderzoek van Bartsch over K moeten aanvullen door eene volledige vergelijking met MHABC, om daaruit zooveel mogelijk den mnl. tekst, dien de bewerker van *Karl Meinet* voor zich had, af te leiden. Dan dient nauwkeurig nagegaan te worden of niet die oorspronkelijk mnl. tekst van K, dien men O zoude kunnen noemen, als grondslag der nieuwe uitgave zoude kunnen worden gebruikt. Doch de uitwerking en de behandeling dezer vragen zij aan den toekomstigen uitgever overgelaten.

De tekst van het hier opgenomen eerste fragment uit het tweede boek der *Lorreinen* is die, welken Jonckbloet in zijne uitgave (*Roman van Karel den Grooten en zijne XII Pairs*, Leiden, 1844) heeft gegeven, en waarover hij op bl. XXX van de Inleiding heeft gehandeld. Voor de veranderingen in vss. 48, 542, 748, 818, 864, 871, 1190, 1220, 1378, 1486, 1540, 1621, 1741, 1745, 1775, 1829, 1995 en 2125 zie men Jonckbloets Aanteekeningen achter zijne uitgave; en voor die in vss. 952 en 2143 den *Brief* van De Vries, bl. 16 en 24. Voor vs. 66 zie men Dr. Jonckbloets aantek. bl. 252; Dr. De Vries' *Brief*, bl. 11; en Dr. Matthes' Inleiding op de door hem uitgegeven fragmenten, bl. IX (Misschien had daarom vs. 748 onveranderd kunnen blijven). Voor vs. 170 vergelijkte men Jonckbloets Gloss. op *Seer*. Bij vs. 376 dient Dr. Jonckbloets aant. op bl. 254, en Dr. Van Helten, *Vondel's Taal*, II, 92 nagezien te worden. Het *Mnl. Wdb.* I, 1009 en 379 geeft voor vss. 520 en 1601 de noodige opheldering. Voor vs. 1881 zie men *Taalk. Bijdr.* II, 62. In vs. 954 heb ik *hoefscce* in *hoefste*, en in vs. 1898 *tsat* in *tstat* veranderd.

Voor den tekst van de stukken uit den *Walewein* werd natuurlijk de uitgave van Jonckbloet genomen. De fragmenten van Oudenaarde bevatten de hier opgenomen gedeelten niet. Jonckbloet geeft in het „Voorberigt” voor het eerste deel zijner uitgave nauwkeurig op hoe hij tot den tekst, dien hij biedt, gekomen is. Hij zegt daaromtrent het volgende: „De Roman van Walewein, hier het publiek aangeboden, is uitgegeven volgens het eenig bekende handschrift, berustende in de Bibliotheek der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Het afschrift werd slechts gedeeltelijk door mij vervaardigd: het grootste deel was ik verschuldigd aan de vriendschap van Mr. L. Ph. C. van den Bergh, die vroeger, tot eigen gebruik, met afschrijven was begonnen, maar mij gaarne zijne kopij met het regt der uitgave

afstond. Bij het drukken is het handschrift slechts zelden door mij gebruikt, daar onze Roman in éénen band is zamengevat met dien van de *Kinderen van Limborch*, welken de Heer van den Bergh voor de Leidsche Maatschappij uitgeeft, waardoor deze Codex ten zijnent berustte; maar tot meerder naauwkeurigheid werd het afschrift eerst door mij met het handschrift vergeleken, en de Heer van den Bergh had de goedheid ieder proefblad aan eene nieuwe vergelijking te onderwerpen. In den regel heb ik . . . . . den tekst van het handschrift getrouw wedergegeven. Slechts blijkbare schrijffouten zijn veranderd, en de casusuitgangen der zwakke en sterke buiging heb ik naar de eischen der grammatica verbeterd. Eene naauwkeurige Collatie geeft van die veranderingen rekenschap."

Het is zeker dat Jonckbloet in 1846 te veel „verbeterd" heeft, en dat men thans menige verandering, die hij indertijd maakte om aan „de eischen der grammatica", zooals hij die zich dacht, te voldoen, niet meer zal goedkeuren. Vele der in de „Collatie" opgegeven plaatsen zijn onveranderd gelaten, en dus is dan de lezing van het handschrift behouden. Alleen in de volgende verzen zijn Jonckbloets veranderingen van het handschrift opgenomen: vss. 58, 66, 191, 212, 259, 272, 280, 287, 620, 653, 838, 890, 903, 950, 978, 1019, 1053, 1127, 1135, 1168, 1178, 1188, 1230, 1303, 1350, 9604, 9656, 9692, 9739, 9757, 9809, 9861, 9874, 10048, 10243, 10256, 10284, 10314, 10397, 10402, 10410, 10444, 10467, 10516, 10555, 10560, 10561, 10611, 10627, 10694, 10805, 10957, 10992, 11106, 11109, 11174, 11180. Wellicht zoude ook nog bij eenige dezer plaatsen eene verandering voor onnoodig verklaard kunnen worden.

Na Jonckbloets hier opgenomen beschrijving gelezen te hebben van het tot stand komen van zijne uitgave, twijfelde ik geenszins aan de juistheid, de nauwkeurigheid en de betrouwbaarheid der editie. Toch

viel het mij nu en dan op dat èn in de Collatie èn in de critische noten in het Tweede Deel dikwijls veranderingen werden aanbevolen zonder dat het duidelijk was of daaronder te verstaan waren verbeteringen der drukfouten of emendaties van den uitgever. Om daar nu meer van te weten raadpleegde ik een afschrift van het Leidsche handschrift. Dat afschrift is zeer duidelijk geschreven, en door den afschrijver of een ander later met het oorspronkelijke vergeleken, zoodat het voor mijn doel betrouwbaar genoeg was. En toen ik voor ééne plaats twijfelde en in Leiden naar de lezing in het handschrift informeerde, bleek het dat ook op die plaats het afschrift de juiste lezing had. Dit afschrift is eens in het bezit geweest van Prof. Ypey te Groningen en toen door Prof. G. J. Meijer gebruikt om een „Verslag van den Roman van Walewein” op te maken, dat hij in 1838 bij zijne *Nalezingen op het Leven van Jezus enz.* uitgaf. Later heeft Dr. De Jager het afschrift in eigendom gehad, en op de auctie-De Jager (No. 1323) in December 1878 is het door mij aangekocht ¹⁾.

De vergelijking nu van dit afschrift met Jonckbloets tekst en Jonckbloets Collatie toont aan dat de gedrukte tekst niet nauwkeurig het handschrift volgt, en dat de Collatie geenszins alle plaatsen aanwijst, waar de druk van het handschrift afwijkt. Het blijkt dat òf Jonckbloet

---

¹⁾ Het is mogelijk, al blijft het steeds onwaarschijnlijk, dat het oorspronkelijke stuk (het handschrift) te loor gaat. Het kan zijn nut hebben dat ook elders dan ter plaatse, waar het handschrift ligt, omtrent den daarin aanwezigen tekst bij twijfel inlichtingen kunnen worden ingewonnen. Daarom zij hier aangeteekend, dat in mijne bibliotheek mede aanwezig is een afschrift van den *Ferguut*, gekocht uit *Catalogus* 27, No. 917, van den Heer Beijers te Utrecht, gewis een der „handschriften” waarvan Prof. Visscher indertijd in zijne Inleiding, bl. XI sprak; en een afschrift van Willems van het *Leven van S. Franciscus*, gekocht in auctie-De Jager (No. 1315), en vermeld in Tidemans uitgave, Inleiding, VII, Noot 3.

òf Van den Bergh, òf mogelijk ook beiden, niet nauwkeurig genoeg zijn geweest. Aan eene nieuwe uitgave van den *Walewein* zal dus eene zorgvuldige vergelijking van het handschrift met den gedrukten tekst moeten voorafgaan. Op grond van de lezing van het afschrift zijn door mij veranderingen gemaakt in de vss. 18, 48, 55, 87, 146, 219, 229, 253, 419, 484, 534, 546, 572, 613, 616, 690, 702, 717, 744, 798, 818, 839, 842, 843, 1034, 1179, 1232, 1260, 1318, 9692, 9717, 9750, 9837, 9882, 9892, 9922, 9934, 9970, 9997, 10038, 10106, 10107, 10156, 10245, 10258, 10359, 10453, 10463, 10476, 10633, 10645, 10647, 10702, 10784, 10834, 10863, 10883, 11017, 11065, 11094, 11098.

Verder is veranderd in vs. 426 „cleine” in „clene” (vergel. vs. 510, 532, 896, enz.); in vs. 434 „ghevoech” in „ghevouch” (vergel. vs. 1129); in vs. 1216 „beide” in „beiden”. — In vs. 84 is „mere” in „ere” veranderd; zie *Mnl. Wdb.* II, 1176. — In vs. 161 heb ik de lezing van het handschrift „dinc” behouden met het oog op hetgeen in *Mnl. Wdb.* II, 463 over de vormen *dinke* en *dunke* is gezegd. — In vs. 892 heb ik „donker” in „donkel” veranderd; zie *Mnl. Wdb.* II, 285. — In vs. 10604 is de lezing van het handschrift opgenomen; Jonckbloet gist (Tweede Deel, bl. 331) „na uut woet”, en Verdam (*Mnl. Wdb.* II, 1039) „na ute scoot.”

Jonckbloets uitgave van den *Roman van Lancelot* leverde den tekst voor de hier geplaatste gedeelten uit dat werk. Voor de veranderingen in II. 1809 zie men *Taal- en Letterbode*, V, 108 vg.; in II. 16101 *Mnl. Wdb.* I, 1105; in II. 16224 Jonckbloets uitg. deel I, bl. 322; in II. 18391—18397 Verdams *Tekstcritiek*, 14 vg.; in II. 18512 Verwijs in *Bloeml.* I², 190. Verder zijn II. 18508, 18509 en III. 10208 veranderd (waarschijnlijk drukfouten bij Jonckbloet of anders slordigheden van het handschrift). In II. 18397 is de door Dr. Verwijs (*Bloeml.*

IV¹, 162; I², 190) voorgestelde verandering niet opgenomen; zie *Mnl. Wdb.* I, 1205. Evenmin is in II. 18209 de verandering van Dr. Verwijs (*Bloeml.* I. 76, 74) overgenomen; zie *Mnl. Wdb.* II, 1474. Eene verandering in II. 18454 (*Bloeml.* I², 190) is geenszins noodig; zie Van Helten, *Mnl. Spraakkunst*, bl. 215 c.

In den jare 1874 schreef Dr. Verdam over de uitgave der *Parthenopeus-fragmenten* door Prof. Bormans het volgende (*Taal- en Letterbode*, III, 264): „Hoeveel verdiensten de geleerde uitgever ook moge hebben èn door de wijze, waarop hij de uitgave heeft tot stand gebracht èn door de betrekkelijk goede manier, waarop hij den tekst heeft doen afdrucken, zoo kleven er evenwel nog te veel smetten op, om er een uitbundigen lof aan te kunnen toebrengen.” Ik geloof dat zelfs de hem gegeven lof nog „uitbundig” is. Bormans geeft dikwijls eenen tekst naar eigen vinding, terwijl hij steeds eene spelling volgt, die van die der verschillende fragmenten afwijkt. Doch dit zoude nog zoo erg niet zijn, indien slechts overal de lezing van de handschriften ware opgegeven. Dit echter geschiedt niet, men heeft dus dikwerf onzekerheid, en kan dan noch veranderen noch verbeteren. Eene nieuwe critische uitgave van al de fragmenten is dringend noodig.

Waar veranderingen in den tekst van den *Parthenopeus* werden gebracht, geschiedde dat omdat de tekst van het handschrift ten onrechte door Bormans was veranderd, en de goede lezing kon hersteld worden; of omdat door eene kleine verandering de zin duidelijker werd. Dergelijke veranderingen zijn door mij gemaakt in de verzen 420, 451, 454, 514, 582, 583, 593, 594, 669, 673, 702, 743, 759, 784, 822, 840, 859, 876, 879, 935, 941, 959, 962, 963, 1056, 1057, 1067, 1070, 1076, 1084, 1132, 1135, 1136, 1148, 1158, 1159, 1188, 1250, 1274, 1275, 1301, 1309, 1319, 1327, 1404, 1406, 1416, 1428, 1543, 1553, 1567, 1675, 1698, 1750, 1758, 1769, 1824, 1832, 1888,

1908, 1973, 1997, 2215, 2279, 2280, 2348, 2359, 2391, 2408, 2462, 2485, 2495, 2500, 2503, 2567, 2652, 2655, 2680, 2681, 2697, 2698, 2757.

In *Parth.* vs. 381 schrijf ik *wrachten* (: *ghelachten*), in 605 *ghevoghet* (: *doghet*), in 900 *vrochte* (: *mochte*), en in 1138 *voghen* (: *vloghen*). De fout in het rijm in 578/579 en 2641/2642 heb ik niet verbeterd.

Voor de veranderingen in *Parth.* vs. 353, 354 zie men *Mnl. Wdb.* II, 1502; voor vs. 398 *Mnl. Wdb.* I, 438, voor vs. 467 *a* Bormans' Voorrede, XXXIII; voor vs. 481 Bormans' noot, en *Mnl. Wdb.* I, 169; voor vs. 547 Verwijs' *Bloeml.* I², 183; voor vs. 563 Verwijs' *Bloeml.* I², 183, en *Mnl. Wdb.* II, 746; voor vs. 621 Verwijs' *Bloeml.* I², 185; voor vs. 634 Bormans' noot, en Verwijs' *Bloeml.* I², 185; voor vs. 677 Verwijs' *Bloeml.* I², 186; voor vs. 862, 863 *Taal- en Letterbode*, V, 112; voor vs. 866 Bormans' noot; voor vs. 875 *Mnl. Wdb.* I, 1186, 1218; voor vs. 1029 *Mnl. Wdb.* II, 178; voor vs. 1073 *Mnl. Wdb.* II, 901; voor vs. 1157 *Taal- en Letterbode*, V, 113; voor vs. 1230 Bormans' Nalezing, bl. 363; voor vs. 1316 Bormans' Nalezing, bl. 367; voor vs. 1320 Bormans' Nalezing, bl. 368, en *Mnl. Wdb.* I, 1205, 1209; voor vs. 1370 Bormans' Nalezing, bl. 369, 370; voor vs. 1402 Bormans' Nalezing, bl. 370, 371, en *Mnl. Wdb.* II, 1277; voor vs. 1488 *Taal- en Letterbode*, V, 115; voor vs. 2313 *Taal- en Letterbode*, V, 266; voor vs. 2461 *Taal- en Letterbode*, III, 222 vgg.; voor vs. 2491 *Mnl. Wdb.* II, 1152; voor vs. 2516 Bormans' Nalezing, bl. 377; voor vs. 2591 *Mnl. Wdb.* I, 1376; voor vs. 2641 *Mnl. Wdb.* II, 169.

In *Parth.* vs. 652 heb ik de verandering van Verwijs (*Bloeml.* I², 185) niet overgenomen, daar de beteekenis van *ebbie* niet zeker is; zie *Mnl. Wdb.* II, 508. — Eene verandering van *merken* in *werken* in

vs. 764 (zie *Mnl. Wdb.* II, 1708) vind ik onnoodig. — In vs. 1324 is de lezing van het HS *dunc* behouden. — In vs. 1820 is geene verandering gebracht. De zin is duister, en Bormans' gissing voldoet niet. — Ook vs. 1851 is niet veranderd. Door eene verandering van *al* in *als* wordt de zin niet duidelijk. Zie *Mnl. Wdb.* I, 1367. — In vs. 1990 heb ik de lezing van Bormans opgenomen; ook *Mnl. Wdb.* I. 997 doet dit. Toch maant *Amand* I. 3662 tot voorzichtigheid.

Tusschen Fragment VIII en Fragment IX van den *Parth.* zijn als Fragment VIII A ingevoegd de 320 verzen, die Verwijs heeft gepubliceerd in de *Handelingen en Mededeelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden*, 1872, bl. 11 vgg. In vs. 259 en vs. 275 van dit *Parth. fragm.* zijn de door Verwijs voorgestelde veranderingen in den tekst opgenomen. In vs. 304 is daar *ontwapenden* geschreven voor *ontwapanden* in den tekst van Verwijs.

Daar meer fragmenten van den *Parth.* zijn opgenomen dan eerst in mijn plan lag, en intusschen vel 15 reeds was afgedrukt, wordt hier verzocht op bl. 235 te lezen en te verbeteren: „vs. 352—2802; en *Parth. fragm.*”

Voor den tekst van den *Reinaert* is de uitgave van Jonckbloet gebruikt. Jonckbloet gaf dat werk in 1856 uit, en meende toen (Inleiding XVI) „een kritisch verbeterden, lees- en verstaanbaren tekst” te hebben „tot stand gebracht.” Thans denken velen daar anders over, al willen ook nu geenszins allen even ver gaan in het verbeteren en zuiveren van den tekst van het Comburger handschrift. Hier is men bij behoud van het goede wat Jonckbloet bood steeds zoo dicht mogelijk bij de lezingen van het Comburger handschrift gebleven. Daar thans, vooral door Van Heltens uitgave, die lezingen nauwkeurig bekend zijn, wat vóór het verschijnen dier uitgave *niet* het geval was, vind ik het onnoodig al de verzen op te geven waarin

ik Jonckbloets lezing niet volgde. Het spreekt echter vanzelf dat hier die plaatsen vermeld moeten worden, waar veranderingen zijn gemaakt, die afwijkingen van het handschrift of van Jonckbloets tekst leveren.

Reinaert, I, vs. 1905, zie Van Heltens aanteekening bij vs. 1753. — Vs. 1908, zie *Tijdschrift*, V, 252 vg. — Vs. 1909, zie Dr. J. W. Mullers *Proefschrift*, bl. 60; Van Heltens uitgave, vs. 1757. — Vs. 1932, zie *Tijdschrift*, III, 222. — Vs. 1970, zie Van Heltens aanteekening bij vs. 1812. — Vs. 1972, zie Mullers *Proefschrift*, bl. 62; en *Tijdschrift*, IV, 175. — Vs. 2013, zie *Tijdschrift*, V, 257. — Vs. 2015, zie *Tijdschrift*, IV, 175; Mullers *Proefschrift*, bl. 63; *Tijdschrift*, V, 257. — Vs. 2049, zie *Taal- en Letterbode*, V, 125; Martins Einl. LI; *Tijdschrift*, I, 17. — Vs. 2101, zie *Tijdschrift*, I, 9. — Vs. 2129, 2130, zie Willems' uitgave, *Tijdschrift*, I, 9. — Vs. 2133, 2134, zie *Mnl. Wdb.* I, 774; *Tijdschrift*, I, 18 vg.; *Literaturblatt*, IX, 8 fg. — Vs. 2146, zie *Tijdschrift*, I, 19; IV, 176. — Vs. 2204, zie Van Heltens aanteekening bij vs. 2006. — Vs. 2243, zie *Mnl. Wdb.* I, 164. — Vs. 2248, zie Van Heltens uitgave vs. 2050. — Vs. 2251, zie *Tijdschrift*, I, 21; IV, 177. — Vs. 2259, zie Van Heltens aanteekening bij vs. 2059. — Vs. 2273, zie Mullers *Proefschrift*, bl. 69. — Vs. 2295, zie Van Heltens aanteekening bij vs. 2095. — Vs. 2309, 2314, zie Van Heltens aanteekening bij vs. 2109. — Vs. 2312, zie *Tijdschrift*, V, 259. — Vs. 2333, zie Van Heltens aanteekening bij vs. 2133. — Vs. 2352, zie Martins uitgave vs. 2374; *Tijdschrift*, IV, 178; Van Heltens uitgave, vs. 2148. — Vs. 2412, zie *Tijdschrift*, I, 23 vg.; *Mnl. Wdb.* I, 327; Van Heltens uitgave vs. 2206. — Vs. 2413, zie Martins uitgave vs. 2435; *Tijdschrift*, I, 24; *Mnl. Wdb.* II, 125. — Vs. 2453, zie Van Heltens aanteekening bij vs. 2253. — Vs. 2479, zie Van Heltens aanteekening bij vs. 2273. — Vs. 2490, zie Martins uitgave vs. 2515; Van Heltens uitgave vs. 2284. — Vs.

2521, zie Mullers *Proefschrift*, bl. 75; Van Heltens uitgave, vs. 2315. — Vs. 2572, zie Martins uitgave bl. 380; *Tijdschrift*, IV, 179. — Vs. 2574, zie Van Heltens uitgave vs. 2356. — Vs. 2578, zie Martins uitgave vs. 2600; Van Heltens uitgave vs. 2360. — Vs. 2631, zie Van Heltens aanteekening bij vs. 2409. — Vs. 2662, zie *Tijdschrift*, I, 25 vg.; Van Heltens uitgave vs. 2436. — Vs. 2663, zie *Tijdschrift*, IV, 180; Van Heltens aanteekening bij vs. 2437. — Vs. 2664, zie Van Heltens aanteekening bij vs. 2438. — Vs. 2680, zie Martins uitgave vs. 2702; *Tijdschrift*, IV, 180. — Vs. 2695, zie Martins uitgave vs. 2717; Van Heltens uitgave vs. 2470. — Vs. 2744, zie Martins uitgave vs. 2766; Mullers *Proefschrift*, 80 vg.; *Tijdschrift*, V, 261. — Vs. 2770, zie Van Heltens aanteekening bij vs. 2524. — Vs. 2777, zie Martins uitgave vs. 2799; Van Heltens uitgave vs. 2531. — Vs. 2833, zie Mullers *Proefschrift*, bl. 82; Van Heltens aanteekening bij vs. 2579. — Vs. 2851, zie *Tijdschrift*, I, 9. — Vs. 2869, zie Mullers *Proefschrift*, bl. 83; Van Heltens aanteekening bij vs. 2613.

In den tweeden druk (1859) van de Sproke van *Beatrijs* heeft Jonckbloet, bl. 40—43, zijne veranderingen in den tekst besproken. Ook daar zegt hij „grammatische zuiverheid” te wenschen, en voegt er bij: „het ware een vergrijp aan de eischen van onzen tijd de blijk-bare fouten niet te verbeteren.” Toch verandert Jonckbloet ook hier den tekst op te veel plaatsen. Men zou zelfs verder kunnen gaan en beweren dat de eerste druk (1841) der sproke een beteren (d. i. meer oorspronkelijken) tekst geeft dan de tweede. Op vele plaatsen is de door mij gegeven tekst in nauwer aansluiting aan het handschrift en wel in de verzen 16, 20, 62, 63, 66, 69, 73, 77, 90, 97, 98, 101, 103, 118, 123, 141, 155, 173, 183, 189, 206, 216, 230, 235, 248, 256, 260, 263, 265, 268, 284, 288, 300, 344, 363, 375, 385, 386,

397, 402, 411, 416, 419, 420, 422, 430, 446, 449, 450, 452, 453, 498, 505, 530, 556, 557, 564, 575, 576, 583, 596, 604, 619, 622, 625, 629, 630, 636, 637, 640, 642, 649, 652, 659, 660, 669, 671, 675—680, 685, 687, 688, 691, 693, 694, 697, 698, 699, 700, 710, 718, 721, 723, 724, 727, 728, 729, 732, 748, 749, 753—759, 769, 776, 778, 789, 799, 806, 815, 822, 845, 846, 872, 884, 901, 906, 907, 921, 922, 952, 976, 990, 997, 1008, 1031, 1036.

In *Beatrijs*, vs. 11 is Jonckbloets verandering behouden met het oog op *Melib.* 1918; toch geeft mijns inziens de lezing van het handschrift ook een goeden zin. — In vs. 120 is de verwijzing naar vs. 978 niet voldoende om de door Jonckbloet gemaakte verandering te rechtvaardigen. — In vs. 136 is *met bonten* juist; vergel. *Mnl. Wdb.* I, 1361 vg. — Voor vs. 248 zie men *Mnl. Wdb.* II, 1045, 1049. — Voor het rijm *behoeft: ghenoech* in vs. 269 | 270 vind ik geene verbetering. — In vs. 378 is *vore* in *voren* veranderd (: *vercoren*). — In vs. 409 is *Daer* in *Maer* veranderd. — Voor vs. 475—482 zie men *Tijdschrift*, VI, 159 vg. — Voor vs. 550 zie men *Tijdschrift*, I, 130; en *Mnl. Wdb.* I, 844, 1057. — Voor vs. 980 zie men Jonckbloets noot bij dat vers, en *Mnl. Wdb.* I, 852, 1044.

Voor hetgeen ik hier uit den *Torec* heb opgenomen, werd de tekst gebruikt, die door Te Winkel is uitgegeven. In den regel zijn de veranderingen overgenomen, die Jonckbloet in den tekst van het handschrift heeft gemaakt, en die door Te Winkel zijn vermeld. — Voor vs. 2329 zie men *Mnl. Wdb.* II, 1616; *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Afdeling Letterkunde*, Reeks 3, deel II, 296. — In vs. 2372 lees ik *die icker*. — Voor vs. 2410 (= *Lanc.* III, 25534) zie men Verdams *Tekstcritiek*, 25. — Voor *staelblint* in vs. 2412 zie men Verdams *Tekstcritiek*, 25 vg.; en *Torec* Gloss. — Voor vs. 2415 zie men Verdams *Tekstcritiek*,

26; en *Mnl. Wdb.* I, 1301 (bij *Blint*). — Voor de vss. 2428, 2429 zie men Te Winkels noot bij vs. 2429; en *Mnl. Wdb.* II, 1211. — In vs. 2441 is *en* in *ende* veranderd. — Voor de vss. 2542, 2543 zie men Te Winkels noot bij die verzen. — Voor vs. 2589 (= *Lanc.* III, 25713) zie men Verdams *Tekstcritiek*, 15 vg.; Te Winkels noot bij dat vers; *Torec* Gloss. op *Doer*; en *Mnl. Wdb.* I, 573.

De *Wapene-Martijn* is afgedrukt naar den tekst in *Maerlants Strophische Gedichten*, uitgegeven en toegelicht door Dr. Eelco Verwijs. Veranderingen zijn daarin niet gemaakt. Hier zij de lezer verwezen naar de belangrijke critiek over het werk van Verwijs, die Franck geleverd heeft in den *Anzeiger f. deutsches Alterth.* VIII, 125—162.

Dauids uitgave van den *Rijmbijbel* werd gebruikt voor de hier uit dat werk opgenomen stukken. — In de vss. 11254, 11323, 11365, 11728 en 11754 zijn de door David voorgestelde verbeteringen opgenomen. — In vs. 11101 lees ik *Aen*, terwijl Dauids tekst *Van* heeft. In de *Historia Scholastica* van Comestor leest men *Et constituit rex Bananiam pro eo super exercitum*, in overeenstemming met den tekst in de *Vulgata* (*Reg.* III, c. 2); vergel. I *Koningen* II, 35. Ik vermoed dat Dauids lezing *Van* eene drukfout is. In het Zutphensche handschrift van den *Rijmbijbel*, dat op de bibliotheek der universiteit te Groningen is, ontbreken juist de verzen 11096 tot en met 11101, zoodat die tekst, de eenige dien ik hier kan raadplegen, mij geene opheldering geeft. — In vs. 11155 is *wroet* veranderd in *vroet*; zie Nalezing van David, III, 551. — Voor vs. 11876 zie men *Mnl. Wdb.* I, 344. — Voor vs. 11898 zie men *Mnl. Wdb.* II, 1061. — In vs. 12006 werd *en* in *ende* veranderd.

Voor de hier opgenomen stukken uit den *Spiegel Historiaal* werd de uitgave van De Vries en Verwijs gebruikt. — Voor *Sp.* III^s, 92,

22—26 zie men *Sp.* deel III, bl. 161, noot 4. — Voor *Sp.* III^s, 93, 59 zie men *Sp.* deel III, bl. 452; *Sp.* Tweede Partie, bl. 518; Verwijs' *Bloeml.* II², bl. 222. — Voor *Sp.* III^s, 93, 75—76 zie men *Inl.* op den *Sp.* CII, noot 2; *Sp.* Tweede Partie, bl. 518. — Voor *Sp.* III^s, 93, 115 zie men Verwijs' *Bloeml.* II², bl. 222. — Voor *Sp.* III^s, 93, 165 zie men *Sp.* deel III, bl. 164, noot 2. — Voor *Sp.* III^s, 93, 170—174 zie men *Sp.* Tweede Partie, bl. 518. — Voor *Sp.* III^s, 93, 201 zie men *Sp.* deel III, bl. 452. — Voor *Sp.* IV¹, Prol. 11 zie men *Sp.* deel III, bl. 169, noot 1. — Voor *Sp.* IV¹, 2, 70 zie men *Sp.* deel III, bl. 171, noot 2. — Voor *Sp.* IV¹, 4, 69 zie men *Verdams Tekstcritiek*, 43; *Sp.* Tweede Partie, bl. 518. — Voor *Sp.* IV¹, 5, 65 zie men *Sp.* deel III, bl. 174, noot 4. — Voor *Sp.* IV¹, 6, 20—23 zie men *Sp.* deel III, bl. 175, noot 2. — Voor *Sp.* IV¹, 6, 40 zie men *Sp.* deel III, bl. 175, noot 3. — Voor *Sp.* IV¹, 8, 16 zie men *Sp.* deel III, bl. 177, noot 2. Ik twijfel echter of bij de daar voorgestelde verandering het begin van vs. 17 onveranderd zoude kunnen blijven. — Voor *Sp.* IV¹, 8, 98—99 zie men *Sp.* deel III, bl. 178, noot 1. — Voor *Sp.* IV¹, 9, 7 zie men *Sp.* deel III, bl. 178, noot 3, en bl. 452. — Voor *Sp.* IV¹, 9, 23 zie men *Sp.* deel III, bl. 178, noot 4. — Voor *Sp.* IV¹, 10, 14 zie men *Sp.* deel III, bl. 179, noot 3. — Voor *Sp.* IV¹, 12, 25 en 32 zie men *Sp.* deel III, bl. 182, noten 4 en 5. — Voor *Sp.* IV¹, 12, 59 zie men *Sp.* deel III, bl. 183, noot 1. — Voor *Sp.* IV¹, 24, 8—9 zie men *Sp.* deel III, bl. 197, noot 7. — Voor *Sp.* IV¹, 24, 39—41 zie men *Sp.* deel III, bl. 198, noot 1. — Voor *Sp.* IV¹, 24, 59 zie men *Sp.* deel III, bl. 198, noot 3. — Voor *Sp.* IV¹, 26, 56—57 zie men Verwijs' *Bloeml.* II², 222, 223.

Men brenge in den hier gegeven tekst van den *Walewein* nog de volgende veranderingen: vs. 112 lees *trat*; vs. 260 lees *Was nu sciere*

toe *ghelopen*; vs. 10543 lees *coste*; vs. 10544 lees *joste*; vs. 11194 lees *vrogheden*. Over deze door Verdam voorgestelde veranderingen leze men *Verlagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Afdeling Letterkunde, Reeks 3, deel II, bl. 283 vgg.* De t. a. pl. voorgestelde verandering van vs. 1005 komt mij onnoodig voor met het oog op vs. 996.

GRONINGEN, 3 December 1888.

PENON.

I N H O U D.

	Bladz.
CAREL ENDE ELEGAST	1
ROMAN DER LORREINEN, Eerste fragment van het tweede boek. . .	43
ROMAN VAN WALEWEIN, vs. 1—1350; en vs. 9586—11198	105
ROMAN VAN LANCELOT, II. 1573—2341; 15994—16258; 18136—18624; III. 10197—10263	189
PARTHENOPEUS ENDE MELIOR, vs. 352—2802; en Parth. fragm. . .	235
VAN DEN VOS REINAERDE, vs. 1891—2910	317
BEATRIJS	347
JACOB VAN MAERLANT	379
Roman van Torec, vs. 2246—2639	381
Wapene-Martijn	392
Rijmbijbel, vs. 11053—12098.	421
Spiegel Historiael, III ¹ , 1, 4; III ^s , 92, 93; IV ¹ , Proloog; IV ¹ , 1—12, 24—27	452

CAREL ENDE ELEGAST.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, I³, 166—177 (I⁴, 177—188).

CAREL ENDE ELEGAST.

Vraye ystorie ende al waer
Maghic u tellen, hoorter naer.
Het was op ene avontstonde,
Dat Carel slapen begonde
5 t Ingelem opten Rijn.
t Lant was al gader sijn:
Hi was keiser ende coninc mede.
Hort hier wonder ende waerhede.
Wat den coninc daer ghevel,
10 Dat weten noch die menighe wel,
t Ingelem al daer hi lach,
Ende waende opten anderen dach
Crone draghen ende houden hof,
Omme te meerne sinen lof.
15 Daer die coninc lach ende sliep,
Een heilich inghel an hem riep,
So dat die coninc ontbrac
Bi den worden die hi sprac.
Hi seide: „Staet op, edel man,
20 Doet haestelike u cleder an,
Wapent u ende vaert stelen

(God hiet mi u bevelen,
 Die in hemelrike es here),
 Oft ghi verliest lijf ende ere.
 25 En steeldi in deser nacht niet,
 So sal u evel sijn gheschiet:
 Ghi sulter omme sterven
 Ende uwes lives derven,
 Eer emmer sceet dit hof.
 30 Nu verwacht u daer of,
 Ende vaert stelen oft ghi wilt.
 Nemt u spere ende uwen scilt,
 Wapent u, sit op u paert
 Haestelike, niet en spaert.”
 35 Dat verhorde die coninc:
 Het dochte hem een vremde dinc,
 Want hi daer niemen sach,
 Wat dat roepen bedieden mach.
 40 Hi was in menighen ghedochte,
 Wie daer die boetscap brochte.
 Dinghel, die van Gode quam,
 Sprac ten coninc, als die was gram:
 „Staet op, Carel, ende vaert stelen!
 45 God hiet mi u bevelen,
 Ende ontbiedet u te voren,
 Oft anders hebdi u lijf verloren.”
 Mettien worde sweech hi,
 Entie coninc riep: „Ay mi!”
 Als die sere was vereent,
 50 „Wat es dat dit wonder meent?
 Eest alfs ghedrochte, dat mi quelt,
 Ende dit grote wonder telt?
 Ay hemelsche drochtijn,
 Wat node soude mi nu sijn
 55 Te stelene? Ic ben so rike,
 En es man in ertrike,
 Weder coninc nochte grave,
 Die so rike si van haven,

Hine moete mi sijn onderdaen
 60 Ende te minen dienste staen.
 Mijns selfs lant es so groot,
 62 Men vint niegheren sijns ghenoot.
 75 Wat node soude mi sijn dan
 Te stelene alse ellendich man?
 Waerom ontbiedet mi dit God?
 Node brakic sijn ghebot,
 Wistic dat hijt mi ontbode.
 80 Ic en mochts gheloven node,
 Dat mi God te lachtre onde,
 Dat ic stelens begonde.”
 Daer hi lach in dit ghepens
 Harentare, weder ende ghens,
 85 Vakede hem al lettelijk,
 So dattie looc die oghen sijn.
 Doe seide dinghel van te voren:
 „Wildi Gods ghebot verhoren,
 Coninc, so sidi ontdaen,
 90 Het sal u an uwen live gaen.”
 Dinghel vanden paradise
 Sprac: „Coninc, doet als die wise,
 Vaert stelen ende wert dief
 Hedenmeer, dats Gode lief.”
 95 Metteser tale voer hi dan,
 Ende Carel hem te seinne began
 Vanden wonder dat hi horde:
 „Gods ghebot ende sine worde
 En wil ic niet laten achter;
 100 Ic sal dief sijn, al eist lachter,
 Al soudic hanghen bider kelen.
 Nochtan haddic liever vele,
 Dat mi God name ghemene
 Dat ic van hem houde te lene,
 105 Beide borghe ende lant,
 Sonder allene mijn ridders ghewant,
 Ende ic mi moeste gheneren

Metten scilde ende metten spere,
 Alsoe dieghene die niet en heeft
 Ende op die aventure leeft.
 Dat ware nochtan mijn wille bet,
 Dan ic ghevanghen ben int net,
 Ende ic nu moet stelen varen
 Sonder enich langher sparen:
 115 Varen stelen, oft God verwerken.
 Nu so moet hi mi ghesterken.
 Ic woude ic ware uter sale
 Sonder niemare ende tale,
 Ende mi waer ghecost opten Rijn
 120 Seven borghe van stenen fijn!
 Wat mach ic segghen van oneren
 Den ridderen ende den hoghen heren
 Die hier ligghen in die sale?
 Ende wat sal wesen mine tale,
 125 Dat ic in deser deemsteren nacht
 Allene, sonder iemens cracht,
 Moet varen in een lant
 Dat mi es vrent ende onbecant?"
 Metteser tale ghinc hem ghereden
 130 Die coninc Carel ende cleden
 Met sinen dieren ghewaden,
 Als die te stelene was beraden.
 Het was altoos sine sede,
 Datmen sine wapen dede
 135 Ten bedde daer hi lach:
 Het waren die scoenste die niemen sach.
 Ende als hi ghewapent was,
 Ghinc hi dor dat palas.
 Daer en was slot so goet
 140 No dore, diene wederstoet,
 Sine waren jeghen hem ontdaen.
 Daer hi wilde mocht hi gaen.
 Daer en was niemen diene sach,
 Want dat volc algader lach

- 145 In vasten slape, als God woude;
 Dat dedi dor des conincs houde:
 Sine hulpe was hem ghereet.
 Als hi die borchbrugge leet,
 Ghinc die coninc met liste
 150 Ten stalle daer hi wiste
 Sijn ors ende sijn ghesmide.
 Daer en was geen langher biden:
 Hi sadelet ende satter boven,
 Opt ors datmen mochte loven.
 155 Doe hi ter porten ghevaren quam,
 Sach hi daer ende vernam
 Den wachter ende den portenere,
 Die lettel wisten, dat haer here
 So na hem was metten scilde.
 160 Si sliepen vaste, alst God wilde.
 Die coninc bete ende ontdoet
 Die porte, die besloten stoet,
 Ende leider sijn ors uut,
 Sonder niemare ende ghel uut.
 165 Doe sat hi op in sijn ghereide,
 Die coninc Carel, ende seide:
 „God, also ghewaerlike
 Also ghi quaemt in ertrike,
 Ende wart sone ende vader,
 170 Om te verlossene allegader
 Dat Adam hadde verloren,
 Ende dat na hem wart gheboren;
 Ghi liet u anden cruce slaen,
 Doe u die Joden hadden ghevaen;
 175 Si staken u met enen spere
 Ende sloeghen u, dies haddi ghere.
 Dese bitterlike doot
 Ontfincti, here, dor onse noot,
 Ende braect die helle daernaer.
 180 Also waerlike alst was waer,
 Ende ghi, here, Lasaruse,

Daer hi lach in sine cluse ,
 Verwecket, here, vander doot,
 Ende vanden stenen maket broot,
 185 Ende vanden watre wijn:
 So moeti in mijn gheleide sijn
 In deser deemsteren nacht,
 Ende verbaren aen mi u cracht!
 Ootmoedich God ende Vader,
 190 Aen u keric mi allegader.”
 Hi was in meneghen ghedochte,
 Waer hi best varen mochte,
 Daer hi stelens soude beghinnen.
 Doe quam hi een wout binnen,
 195 Carel die edel man,
 Dat niet verre en stont van dan.
 Doe hi quam ghereden daer,
 Die mane sceen herde claer,
 Die sterren lichten anden trone,
 200 Tweder was claer ende scone.
 Doe pensede die coninc:
 „Ic was ghewone vor alle dinc
 Dieve te hatene daer icse wiste,
 Die den lieden al met liste
 205 Haer goet stelen ende roven;
 Nu maghic hem wel gheloven,
 Die leven bider aventuren;
 Si weten wel, dat si verburen
 Lijf ende goet, mach mense vaen;
 210 Men doetse hanghen ende thooft ofslaen,
 Ofte sterven argher doot.
 Hare anxt es dicke groot.
 Nemmeer en ghevalt mi dat,
 Dat ic man dor cleinen scat
 215 Sterven doe in al mijn leven.
 Ic hebbe Elegast verdreven
 Om cleine sake uut sinen lande,
 Die dicke set sijn lijf te pande

Omme goet daer hi bi leeft.

- 220 Ic wane, hi dicke sorghe heeft.
 Hi en heeft lant no leen,
 No ander toeverlaet negheen,
 Dan hi met stelen can bejaghen:
 Daerop moet hi hem ontdraghen.
- 225 Ic nam hem tlant des hi was here
 (Des mach mi wel rouwen sere),
 Beide borghe ende lant;
 Des was ic harde onbecant;
 Want hi hadde in siere scaren,
 230 Die met hem onthouden waren,
 Ridders, seriante, een ghetal,
 Die ic hebbe onterft al,
 Beide van lande ende van goede.
 Nu volghense hem dor armoede.
- 235 In laetse niegheren gheduren:
 Diese onthilde, ic daden verburen
 Beide borch ende leen.
 Hi en hevet toeverlaet negheen:
 Hi moet hem al onthouden
- 240 In wildernessen ende in wouden,
 Ende moet allene bejaghen,
 Daersi hem alle op ontdraghen.
 Maer so vele esser an,
 Hi en steelt neghenen armen man,
 245 Die bi siere pine leeft.
 Dat pelgrijn ofte coman heeft,
 Laet hi hem ghebruken wel;
 Maer hi en versekert niemen el.
 Biscoppe ende canonike,
 250 Abde ende monike,
 Deken ende papen,
 Daer hise can betrapen,
 Comen si in siere verde,
 Hi nemt hem mule ende perde,
 255 Ende stectse uut haren ghereide,

Datsi vallen optie heide,
 Ende nemt hem met siere cracht
 Datsi daer hebben bracht,
 Silver, cleder, faclement.
 260 Dus bejaecht hi hem omtrent.
 Daer hi rike liede weet,
 Hi nemt hem haren scat ghereet,
 Beide silver ende gout.
 Sine list es menechfout:
 265 Niemen en can hem ghevaen,
 Nochtan heefter om ghedaen
 Menech man sine cracht.
 Ic woude ic nu in deser nacht
 Sijn gheselle mochte wesen.
 270 Ay here God, helpt mi tot desen!"
     Met deser tale voer hi vort,
 Die coninc, ende heeft verhort
 Hoe een ridder quam ghevaren
 In der selver ghebaren,
 275 Also die riden wille verholen,
 Met wapinen swart als colen:
 Swart was helm ende scilt,
 Die hi an den hals hilt.
 Sinen halsberch mochtmen loven:
 280 Swart was die wapenroc daer boven,
 Swart was tors daer hi op sat.
 Hi quam een sonderlinghen pat
 Dwers ghereden dor den woude.
 Alsen die coninc ghemoeten soude
 285 Seindi hem ende was in vare,
 Ende waende dat die duvel ware,
 Om dat hi was so swart al.
 Den riken God hi hem beval.
 Hi pensde in sinen moet:
 290 „Ghevalt mi quaet ofte goet,
 En vlie te nacht dor desen:
 Ic sal der aventuren ghenesen;

Nochtan wetic te voren wel,
 Hets die duvel ende niemen el.
 295 Waer hi van Gods halven iet,
 Hi en ware so swart niet.
 Hets al swart, ors ende man,
 Al dat icker an ghemerken can.
 Ic duchte dat mi toren naket.
 300 Ic bidde Gode, dat hi wakket,
 Dat dese mi niet en schende."
 Ende als hi bet quam ghehende,
 Die swarte heeft vernomen
 Den coninc jeghen hem comen.
 305 Doe pensde hi in sinen sin:
 „Dese es verdooft hier in,
 Ende hevet sinen wech verloren.
 Ic mach dat ane hem verhoren.
 Hi salre laten die wapen sine,
 310 Die die beste sijn anscine,
 Die ic in seven jaren sach:
 Si verlichten alse die dach
 Van stenen ende van goude.
 Twi quam hi inden woude?
 315 En was noit arm man
 Die sulke wapen droech an,
 Ende sulc ors hadde bescreden,
 So sterc ende van so sconen leden.”
 Doe si quamen te ghemoete
 320 Leden si al sonder groeten.
 Deen besach den anderen wel,
 Maer si en daden niet el.
 Alse hi den coninc was gheleden
 Diet swarte ors hadde bescreden,
 325 Hilt hi stillè ende dochte
 Wie die ander wesen mochte:
 „Waerom dat hi aldus lijt,
 Ende siere tale dus vermijt,
 Dat hi mi niet en groete

- 330 Doe hi mi ghemoete,
 Ende om gheen dinc en vraghet?
 Ic wane hi quaet jaghet.
 Waer ic versekert van dien,
 Dat hi quame omme verspien,
- 335 Datti mi oft die mine
 Brenchen wilde also in pine
 Jeghen den coninc die ic ontrade,
 Hi en lede te nacht sonder scade.
 Wat node soude hem jaghen
- 340 Achter bosschen ende haghén,
 Ofte hi mi niet en sochte?
 Bi den here die mi ghewrochte!
 Hine ontridet mi te nacht,
 In sal proeven sine cracht.
- 345 Ic willen spreken ende kinnen:
 Hi mach sulc sijn, ic sal ghewinnen
 Sijn ors ende dat hi hevet an,
 Ende doen met lachter keren dan.
 Hi es hier comen also een domme.”
- 350 Mettien warp hi sijn ors omme,
 Ende volghede den coninc naer.
 Doe hine achterhaelde daer,
 Riep hi lude: „Ridder, ontbijt!
 Waerna eist dat ghi rijt?
- 355 Ic wil weten wat ghi soect
 Ende jaecht ende roect,
 Eer ghi mi ontrijt van hier.
 Al waerdi noch also fier,
 Ende so diere uwer tale,
- 360 Berechtes mi, so doedi wale.
 Ic wil weten wie ghi sijt,
 Ende waer ghi vaert op dese tijt,
 Ende hoe u vader hiet.
 En mach u des verlaten niet.”
- 365 Doe antworde die coninc:
 „Ghi vraghet mi so menich dinc.

Ic en wils u niet berechten;
 Ic hebbe liever dat wi vechten
 Dan ict u seide bi bedwanghe.
 370 So haddic gheleeft vele te langhe,
 Dat mi een man dwinghen soude
 Van dinghen, die ic niet en woude
 Berechten, ten ware mi lief.
 Comter mi goet af ofte meskief,
 375 Wi sullen desen strijt nu sceiden
 Ende becorten tusschen ons beiden.”
 Des conincs scilt was verdeect,
 Hi en wouts niet voeren ontdeect
 380 Om teken datter ane stoet:
 Hi en wilde niet dat men waer vroet,
 Dat hi ware die coninc.
 Si worpen omme metteser dinc
 Haer orse sterc ende snel.
 Si waren beide ghewapent wel:
 385 Hare speren waren sterc.
 Si versaemden in een perc
 Met sulken nide onder hem tween,
 Dat dorse boghen over haer been.
 Mallic vinghen si ten swaerde,
 390 Also die vechtens begaerden.
 Si vochten ene langhe wile,
 Dat men gaen mochte ene mile.
 Die swarte was sterc ende snel,
 Ende sine joesten waren fel,
 395 So dat die coninc was in vare,
 Ende waende dat die duvel ware.
 Hi sloech den swarten opten scilt,
 (Dien hi manlike vor hem hilt),
 Dat hine in tween stucken cloof,
 400 Oft hadde gheweest een lindenloof.
 Die swarte sloech den coninc weder.
 Die swerde ghinghen op ende neder
 Op die helme, optie maelgien,

Datter menech moeste faelgien.
 405 Daer en was halsberch gheen so goet,
 Daer en woet dore dat rode bloet,
 Dor die maelgien uter huut.
 Daer was van slaghen groot gheluut.
 Die spaenre vanden scilden vloghen,
 410 Die helme op haer hoofden boghen,
 Ende ontfinghen scaerde ende vlegghen,
 So scaerp was der swaerde egghe.
 Die coninc pensde in sinen moet:
 414 „Dese is ten wapen goet.
 414*a* Hi bringhet mi in sulke noot,
 414*b* Mine helpe God, ic blive doot.
 415 Soude ic lien miere namen,
 Ic souts mi ewelike scamen;
 Nemmeer en ghecreech ic ere.”
 Doe sloech hi enen slach so sere
 Opten swarten, die vor hem helt,
 420 Dat hine nalic hadde ghevelt,
 Ende vanden orse tumen dede.
 Tusschen hem en was ghene vrede:
 Die swarte sloech opten here
 Enen slach, ende sloech so sere
 425 Opten helm, dat hi booch,
 Ende tswert ontwee vlooch:
 So anxtelec was die slach.
 Alsoe dat die swarte sach,
 Datti sijn swaert hadde verloren,
 430 „Tfi dat ic ie was gheboren!”
 Pensde hi in sinen moet.
 „Dat ic leve, waertoe eist goet?
 En hadde noit goet gheval,
 Nocht nemmermeer en sal.
 435 Waarmede sal ic mi verweren?
 En prise mijn lijf niet twee peren,
 Want ic ben idelre hande.”
 Doe docht den coninc wesen scande,

440 Enen te slane die vor hem helt
 Onghewapent op dat velt
 Metten swerde ontwee ghebroken.
 Hi pensde: „En bleve niet onghewroken
 Die enen wilde slaen oft deren,
 Die hem niet en can gheweren.”
 445 Dus hilden si stille in dat wout.
 Haer ghepens was menechfout,
 Wie die ander wesen mochte.
 — „Bi den here die mi ghewrochte!”
 Sprac Carel die coninc,
 450 „Ghi en berecht mi ene dinc,
 Her ridder, dies ic u vraghe,
 Ghi hebt gheleeft al u daghe:
 Hoe ghi hiet ende wie ghi sijt?
 Ende laet ons corten desen strijt.
 455 Mach ic met eren liden,
 Ic sal u henen laten riden,
 Als ic uwe name weet.”
 Die swarte sprac: „Ic ben bereet,
 Indien dat ghi mi maket vroet,
 460 Wat nootsaken dat u doet
 Dat ghi hier comt te nacht,
 Ende wies toren dat ghi wacht.”
 Doe seide Carel die edel man:
 „Secht mi ierst, ic segghe u dan
 465 Wat ic hier soeke ende jaghe.
 En dar niet riden biden daghe;
 Ens sonder nootsake niet,
 Dat ghi mi dus ghewapent siet.
 Ic sal u segghen hoe soot coomt,
 470 Also ghi mi uwe name noemt,
 Dies sijt seker ende vast.”
 — „Here, ic hete Elegast,”
 Antworde doe die ridder saen,
 „Ens mi ten besten niet vergaen.
 475 Ic hebbe goet ende lant verloren

Dat ic hadde hier te voren,
 Bi onghevalle, als menech doet.
 Soude ict u al maken vroet,
 Hoe mine saken comen sijn,
 480 Eer ic u seide den fijn,
 Het soude u dinken alte lanc:
 Mijn gheluc es so cranc."
 Alsoe die die coninc verstoet,
 Was hi blide in sinen moet,
 485 Al haddet al gheweest sijn
 Dat goet dat vloit opten Rijn.
 Hi seide: „Ridder, eist u bequame,
 Ghi hebt mi gheseit uwe name,
 Nu secht mi wies ghi u gheneert.
 490 Bi al dat God hevet weert,
 Ende bi hem selven te voren,
 Van mi en hebdijs ghenen toren,
 Ende ic sals u so vele berechten,
 Vraechdijs mi, sonder vechten
 495 Ende al sonder evelen moet,
 Indien dat ghi dit vor mi doet;
 Dies sijt seker ende vast."
 — „Here”, antworde Elegast,
 „In wils u niet helen,
 500 Daer ic op leve moetic stelen.
 Tfi dat ic ie was gheboren!
 Sint dat ic hadde verloren
 Daer ic bi soude leven,
 Ende mi hadde verdreven
 505 Die coninc Carel uut minen lande,
 (Ic salt u segghen, al eest scande),
 So hebbic mi onthouden
 In wildernessen ende in wouden.
 Daer si twaelve bi leven
 510 Moeten rike liede gheven;
 Maer so vele esser an,
 En stele ghenen armen man,

Die bi siere pine leeft.

Dat pelgrijn ofte coman heeft

515

Laet ic hem ghebruken wel;

Maer ic en verseker niemen el.

Bisscoppen ende canoniken,

Abden ende moniken,

Deken ende riken papen,

520

Daer icse can betrapen,

Ic neme haer goet met liste.

En weet so vaste kiste,

Weet icker enich goet in,

In brinct wel in mijn ghewin

525

Ende onder mine ghesellen.

Wat soude icker meer of tellen?

Mine list es menechfout.

Mine ghesellen sijn int wout,

Ende ic voer uut op aventure,

530

Ende hebbe vonden ene sure,

Want ic hebbe mijn swaert verloren:

In corer gheen have vore

Ende ict weder hadde gheheel.

Der slaghe hebbic ontfaen een deel,

535

Meer dan icker ie ghewan

Op enen dach van enen man. —

Nu secht mi, ridder, hoe ghi heet.

Entie ghene die u heeft leet,

Es hi van sulker machte,

540

Dat ghi riden moet bi nachte?

En condise niet ghematen

Die ghene die u haten?

Ghi sijn ten wapenen so goet.”

Die coninc pensde in sinen moet:

545

„God heeft mine bede ghehort,

Nu moet hi mi beraden vort.

Dits die man die ic begherde,

Boven al die leven opter erde,

Mede te varene op dese nacht.

- 550 God heefden mi te pointe bracht.
 Nu moetic lieghen dor den noot. —
 Bi den here die mi gheboot!”
 Sprac die coninc, „her Elegast,
 An mi hebdi gheleide vast,
 555 Gestade vrientscap ende vrede.
 Ic sal u segghen mine sede:
 Wat help vriende verholen!
 Ic hebbe goets so vele ghestolen,
 Waer ic metter helt ghevaen,
 560 Men liete mi niet ontgaen
 Om mijn ghewichte van goude root.
 Maer het dede mi die noot:
 Noot breect allen strijt.”
 — „Nu segt mi, ridder, wie ghi sijt.”
 565 — „Ic sal u segghen mine name,
 Eest u wille ende bequame.
 Gheheeten ben ic Adelbrecht,
 Ende pleghe te stelene over recht
 In kerken ende in clusen,
 570 Ende ooc in godshusen.
 Ic stele alrehande saken:
 In late niemen met ghemake,
 Den riken no den armen:
 Ic achte niet op haer carmen.
 575 Ic en late ghenen man
 Daer ic mijn ghewin weet an,
 In name hem liever vanden sine
 Dan ic hem gave vanden mine.
 Aldus hebbic mi ontdraghen;
 580 Ende hebbe gheleit nauwe laghen
 Om enen scat, dien ic weet.
 Mi souts wesen wel ghereet,
 Eer emmer quame morghen vroe,
 (Hadde icker enen gheselle toe)
 585 Also vele also ics rochte,
 Ende mijn paert ghedraghen mochte.

Die scat es qualike ghewonnen:
 God en souts ons niet veronnen,
 Mochtewijs hebben een deel.

590

Die scat leghet in een casteel,
 Daer mi die jeghenode es cont.
 Al haddewijs vijf hondert pont,
 En mochte hem niet deren,
 Dien hi es, twee peren;

595

Ende hi es qualike bejaecht.
 Siet, Elegast, wats u behaecht:
 Willewire omme doen onse macht,
 Ende ghesellen sijn te nacht?

600

Wat wire connen bejaghen
 Onthier ende het sal daghen,
 Dat sal ic deelen ende ghi kiezen:
 Dies achtergaet moet riesen."

605

Elegast sprac: „Waer leit die scat?
 Lieve vrient, secht mi dat,
 Ende in wat steden?
 Het mach daer sijn, ic vare mede;
 Maer ic wils wesen vroet,
 Eer ic u volghe enen voet."

610

Doe sprac Carel die edel man:
 „Ic saels u berechten dan:
 Die coninc heeft so groten scat,
 Hem mochte lettelt deren dat,
 Ende het mochten lettelt scaden,
 Al haddewijs onse paert gheladen

615

Van sinen scatte daer hi leghet."
 Ende als die coninc dit seghet,
 Dat hi hem selven stelen wille,
 Elegast en sweech niet stille;

620

Hi seide: „Dat moete God verbieden!
 Hi en levet niet, diet mi riede,
 Dat ic den coninc dade scade.
 Al heeft hi mi bi quaden rade
 Mijn lant ghenomen ende mi verdreven,

Ic sal hem wesen al mijn leven
 625 Ghestade vrient na miere macht.
 In sine scade en comic te nacht,
 Want hi es mijn gherechte here.
 Dade ic hem anders dan ere,
 In mochts mi scamen vor Gode:
 630 Men mochts mi gheraden node.
 Alsoe dit die coninc verstoet,
 Was hi blide in sinen moet,
 Dat hem Elegast die dief
 Goets onste ende hadde lief.
 635 Hi pensde: „Mochtic keren
 Behouden miere eren,
 Ic soude hem goets so vele geven,
 Dat hi met eren mochte leven
 Sonder stelen ende roven.
 640 Dies machmen mi wel gheloven.”
 Na dien ghepense daer hi in was,
 Vraghedi Elegaste das,
 Oft hine elwaert wilde leden,
 Daer si goet onder hem beden
 645 Mochten bejaghen op die nacht.
 Hi dader toe sine macht
 Gherne ende sine behendichede,
 Wilde hine laten varen mede.
 Elegast seide: „Jaic, gherne;
 650 Maer in weet oft ghijt secht in scherne.
 t Eggherics van Egghermonde
 Moghen wi stelen sonder sonde,
 Die des conincs suster heeft.
 Het es scade dat hi leeft:
 655 Hi heeft den menighen verraden,
 Ende brocht in groter scaden;
 Selve den coninc sinen here
 Soudi nemen lijf ende ere,
 Mocht na sinen wille gaen,
 660 Dat hebbic dicke wel verstaen.

Nochtan houti vanden coninc
 Menich herde scone dinc:
 Beide borch ende leen.
 Al ne haddi toeverlaet el negheen,
 665 Het mochte hem lettelt deren,
 Dat wi vanden sine teren.
 Daer sullewi varen, eest u wille."
 Doe pensde die coninc ende sweech stille,
 Nadien dat daer ghescepen stoet,
 670 Dat daer ware stelen goet:
 Al hadden sine suster ghevanghen,
 Si souder node laten hanghen.
 Daerna droeghen si over een,
 Daer te vaerne onder hem tween,
 675 Te stelene Eggherics groten scat.
 Die coninc hem niet en vergat.
 Si quamen ghereden op een velt
 Op haer orsen haren telt:
 Daer vonden si een ploech staen.
 680 Die coninc bete neder saen,
 Ende Elegast reet voren,
 Daer hi den wech hadde vercoren.
 Die coninc nam touter te hant,
 Dat hi aen den ploech vant.
 685 Hi pensde in sinen moet:
 „Dits ten ambachte goet;
 Die graven wil in borghen,
 Hi moeder toe besorghen
 Selke dinc alsoe hem bedorste."
 690 Doe sat hi op al sonder vorste
 Ende volghede Elegaste
 Na met sporen vaste,
 Die een lettelt was voren.
 Verstaet, so moghedi wonder horen!
 695 Doe si quamen vor die veste,
 Die de schoonste was entie beste
 Die iegheren stoet opten Rijn,

- Elegast sprac: „Hier willet sijn.
 Nu siet”, seiti, „Adelbrecht,
 700 Wat dinct u ghedaen te recht?
 Ic wil werken bi uwen rade;
 Mi ware leet, gheschiede u scade,
 Dat men mochte segghen dan,
 Het quam al toe bi desen man.”
- 705 Die coninc antworde na dier tale:
 „En quam noit binder sale,
 Nocht in den hove, daer ic weet.
 Het soude mi wesen onghereet,
 Soudicker nu binnen gaen.
- 710 Aen u selven moet al staen.”
 Elegast seide: „Hets mi lief.
 Sidi een behendich dief,
 Dat sal ic cortelic verstaen.
 Laet ons een gat maken gaen
- 715 In den muur ter goeder ure,
 Daer wi moghen crupen dure.”
 Dit loveden si beide wel.
 Si bonden hare orse snel,
 Ende ghinghen ten mure sonder gheluut.
- 720 Elegast trac een iser uut,
 Daer hi den muur met soude peken.
 Doe began die coninc reken
 tCouter vort vanden ploech.
 Doe stont Elegast ende loech,
- 725 Ende vraghede waer hijt dede maken.
 „Constic tes meesters huus gheraken,
 Ic dade maken selc een;
 Dusdaen en saghic noit negheen
 Besighen te selken sticken,
- 730 Daer men mure soude picken.”
 Die coninc sprac: „Het mach wel sijn.
 Ic quam ghevaren opten Rijn,
 Dies es leden die derde dach,
 Daer ic voer om mijn bejach,

- 735 Daer moestic mijn iser laten ,
 Het ontviel mi opter straten ,
 Daer men mi volghede achter :
 En dorste niet keren dor den lachter.
 Dus was ic mijns isers ane ,
 740 Ende dit nam ic bider mane ,
 Daer ict vant ane een ploech.”
 Elegast sprac : „Hets goet ghenoech ,
 Moghen wi daer mede in gheraken.
 Hierna doet een ander maken.”
 745 Si lieten die tale , si maecten tgat.
 Elegaste voechdet bat
 Dat hi daertoe dede sine lede ,
 Dant den coninc Caerle dede :
 Al was hi groot ende sterc ,
 750 Hine conste niet sulc werc.
 Doe si tgat vanden mure
 Hadden brocht al dure ,
 Ende si daer binnen souden gaen ,
 Elegast sprac : „Ghi sult ontfaen
 755 Hier buten dat ic u sal bringhen.”
 Hi en woude niet ghehinghen
 Dat die coninc daer binnen quame ,
 So sere ontsach hi sine onvrame.
 Hi en dochte hem gheen behendich dief ;
 760 Nochtan woudi leet ende lief
 Met hem deelen , sijn ghewin.
 Die coninc bleef buten , hi ghinc in.
 Elegasts behendechede ,
 Die hi proefde te menigher stede :
 765 Die en was mellijc no ghemate.
 Hi nam een cruut uut enen vate ,
 Ende deet binnen sinen mont ;
 Die sulc een hadde , hi verstont
 Dat hanen craien ende honde bilen.
 770 Doe verstont hi ter wilen
 Ane enen hane , aen enen hont ,

- Ende seiden dat die coninc stont
 Buten hove, in haer latijn.
 Elegast sprac: „Wat mach dit sijn?
 775 Soude die coninc sijn hier voren?
 Ic duchte dat mi naket toren.
 Ic ben verrâden na mijn ghedochte,
 Ofte mi verleit nu alfs ghedochte.”
 Hi ghinc tèn coninc, daer hine liet,
 780 Ter stede daer hi van hem sciет,
 Ende seide hem watti hadde verstaen,
 Hem en bedroghe sijn waen,
 Beide an hane ende an honde,
 Diet in haren latine vonden,
 785 Dat die coninc ware daer,
 Maer si en wisten niet hoe naer.
 Doe seide Carel die edel man:
 „Wie hevet u gheseit dan?
 Wat soude die coninc hier doen?
 790 Soudi gheloven an een hoen,
 Ofte dat een hont bast?”
 — „Nu hort dan selve”, sprac Elegast,
 Ende stac den coninc in sinen mont
 Een cruut, daer hi vor hem stont,
 795 Ende seide: „Nu suldi verstaen,
 So ic te voren hebbe ghedaen.”
 Echt craide die hane ende sede,
 Also als hi te voren dede,
 Dat die coninc ware daer.
 800 Elegast seide: „Hoorter naer,
 Gheselle, wat die hane crait.
 Ic wille mijn kele windewait,
 En es die coninc niet hier bi.”
 Doe seide die coninc Carel: „Tfi!
 805 Gheselle, sidi dus vervaert?
 Ic waende dat ghi coenre waert.
 Doet dat ghi seit, hoet mach vergaen
 Al soude men ons beden vaen.”

- Elegast sprac: „Ic saels beghinnen. —
 810 Laci! wat suldi daer an winnen!
 Ghevielt dat men ons wilde vaen,
 Ic soude alsoe wel als ghi ontgaen.”
 Hi eischede sijn cruut weder.
 Die coninc socht op ende neder,
 815 Weder ende vort in sinen monde;
 Maer hi verloost ter stonde:
 Hi en mochts vinden niet.”
 Die coninc sprac: „Wats mi ghesiet?
 Mi dinct, ic hebbe mijn cruut verloren,
 820 Dat ic hadde hier te voren
 Beloken tusschen minen tanden.
 Bi miere wet! dat mach mi anden.”
 Doe loech Elegast echt,
 Ende seide: „Steeldi over recht,
 825 Hoe comt dat men u niet en vaet
 Telken als ghi stelen gaet?
 Dat ghi leeft es wonder groot,
 Ghi en waert langhe wile doot.
 Gheselle”, seit hi onverholen,
 830 „Ic hebbe u dat cruut ghestolen.
 Ghi en weet van stelen niet een haer.”
 Die coninc pensde: „Ghi secht waer.”
 Mettien lieten si die tale.
 Gode beval hi altemale,
 835 Dat hine moeste borghen.
 Een deel was hi in sorghen;
 Nochtan consti behendichede,
 Daer hi alle die ghene mede
 Slapen dede vander sale,
 840 Ende ontsloot doe altemale
 Slotte die men met slotelen sloot,
 Waren si cleine ofte groot;
 Ende ghinc ten scatte daer hi lach,
 Eert iemen horde ofte sach;
 845 Ende haelde vort ende brochte

- Also vele als hem goet dochte.
 Doe wilde Carel danen riden.
 Elegast hiet hem ontbiden:
 Hi soude om enen sadel gaen,
 850 Die in die camere ware ghestaen,
 Daer Eggheric ende sijn wijf in lach;
 Den soonsten die noit iemen sach.
 Hi en leeft niet, die u gheseide
 Die verweentheit vanden ghereide;
 855 Ende ooc an dat vorboech
 Es te prisene ghenoech.
 Daer hanghen aen hondert schellen groot,
 Die alle sijn van goude root,
 Ende clinken als Eggheric ridet.
 860 — „Gheselle, doet wel, ende ontbidet.
 Ic sal hem sinen sadel stelen,
 Al soudic hanghen bider kele.”
 Dit was den coninc onbequame:
 Hi hadde eer ontboren der vrame
 865 Vanden sadele ende tghewin,
 Dan Elegast keerde weder in.
 Als Elegast quam ten ghereide,
 Daer ic heden eer af seide,
 Ende hine waende draghen dane,
 870 Die schellen diere hinghen ane
 Gaven sulc enen clanc,
 Datter Eggheric bi ontspranc
 Uut sinen slape, ende seide:
 „Wie is daer te minen ghereide?”
 875 Hi woude trecken sijn swert,
 En hadt die vrouwe niet ghewert,
 Die haer seinde ende vraghede,
 Wat dat ware, dat hi jaghede.
 Often alve wilden verleiden?
 880 Si nam tswaert al metter sceiden,
 Ende seide: „Daer en mach niemen in
 Comen sijn, meer no min.

Hets ander dinc, dat u deert.”

Si bemaenden ende besweert,

885 Dat hi haer seide sijn ghedochte,

Waerbi dat hi niet en mochte

Slapen binnen drien nachten

(Dat si wel conste ghewachten),

No eten binnen drien daghen?

890 Des began si hem vraghen.

Vrouwenlist es menechfout,

Sijn si jonc, sijn si out;

So langhe lach si hem daer an,

Dat hi haer segghen began:

895 Hi had des conincs doot ghesworen,

Ende diet te doene waren vercoren

Souden cortelike comen.

Hi ghincse haer bi namen nomen,

Hoe si hieten, wie si waren,

900 Die den coninc wilden daren.

Dit horde algader Elegast,

Ende hilt in sine herte vast.

Hi pensde, hi sout bringhen vort,

Die ondaet ende die valsche mort.

905 Also dit die vrouwe horde

Antworde si na dien worden,

Ende seide: „Mi waer liever vele,

Dat men u hinghe bider kele,

Dan ic dat ghedoghen woude,

910 Dat die coninc verliesen soude

Sijn lijf aldus onbewaert.”

Doe sloech Eggheric ter vaert

Die vrouwe vor nase ende mont,

Dat haer tbloet ter selver stont

915 Ter nasen enten monde uutbrac.

Si rechte haer op ende stac

Haer anscijn over tbeddeboom.

Elegast, die nam dies goom,

Hi croper liselike toe.

- 920 In sinen rechtren hantscoe
 Ontfinc hi tbloet vander vrouwen,
 Om dat hijt wilde laten scouwen,
 Diet den coninc brochte te voren,
 Dat hi hem wachte vanden toren.
- 925 Doe seide Elegast een ghebede,
 Daer hi Eggheric mede
 Slapen dede, ende die vrouwe,
 Ende sprac sijn wort met trouwen,
 Dat si beide sliepen vast.
- 930 Doe ontstal hem Elegast
 Sinen sadel ende sijn swaert,
 Dat hi lief hadde ende waert,
 Ende maecte hem siere verde
 Buten hove tsinen perde,
- 935 Toten coninc, dien sere verdochte
 Al omt goet, dat Elegast brochte:
 Hine hadder langher niet ghestaen,
 Hadt na sinen wille ghegaen,
 So sere was hi doe vererret.
- 940 Hi vraghede waer hi hadde ghemerret.
 Elegast seide: „En mochts niet.
 Bi al dat God leven liet!
 Of mine herte niet en brecht
 Vanden rouwe diere inne stect,
- 945 Si en brecht nemmermeer
 Dor groten rouwe no dor seer,
 Dies ben ic seker te voren:
 Si heeft so groten toren. —
 Gheselle”, seiti, „dits tghereide,
- 950 Daer ic u heden eer af seide:
 Dit hout; ic sal weder gaen
 Egghericke dat hoeft af slaen
 Ofte doden met enen cnive,
 Daer hi leit bi sinen wive.
- 955 Dat en liet ic niet om alt gout
 Dat die werelt inne hout.

Ic sal wederkeren sciere."
 Doe bemaenden die coninc diere,
 Dat hi hem seide dor wat saken
 960 Hi ware so sere tonghemake.
 „En sidi niet al ghesont,
 Ende hebt wel dusent pont,
 Ent ghereide daer ghi omme ghinct?"
 — „Ay mi! hets al ander dinc",
 965 Sprac hi, „dat miere herten deert,
 Ende minen sin verteert:
 Ic hebbe minen here verloren.
 Ic hadde toeverlaet te voren
 Te comene te minen goede,
 970 Ente verwinne mine armoede,
 Ende ic was in goeden wane;
 Nu ben ic des alles ane:
 Mijn here sal sterven morghen vroe,
 Ende ic mach u segghen hoe:
 975 Eggheric heeft sine doot ghesworen."
 Doe wiste Carel wel te voren
 Datten God te stelene ontboot
 Om hem te bescuddene vander doot.
 Hi dankes omoedelike
 980 Gode van hemelrike.
 Doe antworde die coninc saen:
 „Hoe so waendi dan ontgaen?
 Of ghine staect met enen cnive
 Daer hi leghet bi sinen wive,
 985 tHof soude verstormen al:
 Ghi en had meer dan gheval,
 Ghi sout hebben saen becocht
 Ende u lijf ten ende brocht.
 Soudi u werpen in die noot?
 990 Sterft die coninc so es hi doot:
 Wat talen soude daer af wesen?
 Ghi sout des rouwen sciere ghenesen."
 Dit seidi dor behendichede,

- Om Elegast te proevene mede.
 995 Nochtan wasser een ander an:
 Hi hadde gherne gheweest van dan;
 tLanghe letten was hem leet.
 Elegast antworde ghereet:
 „Bi al dat God leven liet!
 1000 En waerdi mijn gheselle niet,
 En bleve te nacht onghewroken,
 Dat ghi hebt so naghesproken
 Den coninc Carel, minen here,
 Die waerdech es alre eren.
 1005 Bi den here die mi ghewrochte!
 Ic sal vorderen mijn ghedochte,
 Ende wreken minen toren,
 An die sconincs doot hevet ghesworen,
 Eer ic vander borch sceide,
 1010 Gaet mi te lieve oft te leide.”
 Die coninc pensde: „Dits mijn vrient,
 Al hebbics qualic op hem verdient.
 Ic saelt beteren, maghic leven:
 Hi sal verwinnen al sijn sneven. —
 1015 Gheselle, ic sal u wisen bet
 Hoe ghine bringhen sult int net,
 Eggheric van Egghermonde.
 Ridet inder morghenstonde
 Toten coninc, daer ghine vint:
 1020 Vertelt hem dan ende ontbint
 Die ondaet ende die mort.
 Als hi sal horen uwe wort,
 Ghi sulter bi versoenen al:
 U loon en sal niet wesen smal:
 1025 Ghi moghet riden bi siere siden
 Alle u daghe sonder beniden,
 Ghelijc oft ghi sijn broeder waert,
 So langhe alse u God ghespaert.”
 Elegast seide: „Wat mijns ghesciet,
 1030 En come vor den coninc niet.

Die coninc es te mi so gram,
 Om dat ic hem eer nam
 Van sinen scatte sulke scaerde,
 Dat cume ghedroeghen twee paerde.
 1035 In come niet daer hi mi saghe,
 No bi nachte no bi daghe.
 Dats pine jeghen spoet."
 — „Ic wille u segghen wat ghi doet”,
 Sprac Carel die edel man.
 1040 „Ridet wech in uwen dan,
 Daer ghi liet u ghesellen;
 Nu sal ic u vort tellen:
 Voert met u ons bejach
 Tote morghen opten dach,
 1045 Dan deelen wi met ghemake.
 Ic sal bode sijn vander sake
 Toten coninc, daer icken weet;
 Sloech menne doot, het waer mi leet.”
 Metteser tale dat si scieden.
 1050 Elegast voer te sinen lieden,
 Daer hise liet inden dan.
 Ende Carel die edel man
 Voer tIngelhem in sijn casteel.
 Sine herte was sonder riveel,
 1055 Datten die ghene wilde verraden,
 Die hem soude staen in staden,
 Sout recht na rechte gaen.
 Noch stont die porte ontdaen,
 Ende sine liede sliepen alle.
 1060 Hi bant sijn ors opten stalle,
 Ende ghinc ter cameren daer hi lach,
 Eert iemen horde ofte sach.
 Doe hi sine wapen af hadde ghedaen,
 So was die wachter ghestaen
 1065 Ter hogher tinnen ende blies den dach,
 Diemen scone verbaren sach.
 Doe wart in wake menech man,

- Dien God den slaep sende an
 Doe die coninc stelen voer:
 1070 Dat was hem een scone boer.
 Doe sende Carel die coninc
 Enen sinen camerlinc,
 Om sinen verholen raet,
 Ende seide hoet met hem staet:
 1075 Dat hi wiste wel te voren,
 Dat sine doot ware ghesworen
 Van Eggheric van Egghermonde,
 Die comen sal in corter stonde
 Met alle der macht vanden lande,
 1080 Om hem te doene al sulke scande,
 Alse te nemene sijn leven;
 Dat si hem goeden raet gheven,
 Dat hi behoude sine ere,
 Ende daertoe haren gherechten here.
 1085 Doe seide die hertoghe van Bayvier:
 „Laetse comen, si vinden ons hier.
 Het sal den meneghen costen tleven.
 Ic sal ons goeden raet gheven:
 Hier es menech sterc Fransoys,
 1090 Ute Vrancrike ende Baloys,
 Menech ridder, menech seriant,
 Die met u quamen hier int lant:
 Si sullen hem wapen altemale,
 Ende trecken in die hoghe sale;
 1095 Ende ghi selve, her coninc,
 Sult ghewapent staen inden rinc.
 Die u daer wille slaen,
 Het sal hem qualike vergaen:
 tBloet sal hem lopen ten sporen,
 1100 Ende Eggherike als te voren.”
 Die raet dochten wesen goet.
 Si wapenden hem metter spoet
 Alle die daer toe dochten,
 Ende wapen draghen mochten,

- 1105 Beide klein ende groot.
 Si duchten swaren wederstoot:
 Eggheric was van groter macht,
 Ende alle die hadden cracht,
 Weder ende vort opten Rijn,
 1110 Wouden in siere hulpen sijn.
 Men dede ter porten sestech man,
 Ghewapent ende halsberch an.
 Doe Eggherics liede quamen ghevaren
 In sconincs hove met groten scaren,
 1115 Ontdede men die porten wide,
 Ende lietse alle doreliden.
 Doe si quamen in dat hof
 Dede men haer cleder of;
 Men vont naest haren live
 1120 Witte halsberghe, scarpe cnive.
 Die ondaet was openbaer.
 Men leitse ghevanghen daer,
 Altemet dat si quamen,
 Tot dat mense had bi namen.
 1125 Eggheric quam ghevaren
 Al metter lester scaren,
 Daer alle die mort ane stoet.
 Doe hi ghebeet was te voet,
 Ende waende gaen in die sale,
 1130 Sloot men die porten te male.
 Men vincken als men dander dede.
 Men vant ghewapent sine lede
 Bat dan iemen die daer was.
 Men leidene vort in dat palas,
 1135 Vor den coninc sinen here:
 Des mocti hem wel scamen sere.
 Die coninc leide hem vele te voren;
 Hi en wouder af niet horen:
 Hi loghende der ondaet,
 1140 Ende seide: „Her coninc, hebt beteren raet!
 Dadi mi lachter onverdient,

- Ghi had verloren meneghen vrient.
 Ghi en waert ooc niet so coene,
 No negheen uwer baroene,
 1145 Diet mi op dorste staden,
 Dat ic u hadde verraden.
 Waer daer iemen dies begaerde,
 Ic daet hem loghenen metten swaerde
 Oft metten orde van minen spere.
 1150 Nu come vort dies beghere.”
 Also die coninc dit verstoet,
 Was hi blide in sinen moet,
 Ende sende om Elegaste
 Boden na boden vaste
 1155 Daer hi was in den woude,
 Dat hi quame harde houde,
 Ende vergaf hem alle misdaet;
 Indien dat hi den camp bestaet
 Jeghen Eggherike,
 1160 Hi souden maken rike.
 Die boden sine lieten niet,
 Sine daden dat hem die coninc hiet.
 Si voeren te dien stonden,
 Daer si Elegast vonden.
 1165 Dat hem die coninc beval
 Seiden si Elegaste al,
 Die sere verblide vanden worden.
 Also hi die niemare horde,
 Hi liet legghen sijn ghereide
 1170 Sonder enech langher beiden,
 Dat hi Egghericke stal;
 Daertoe hiet hi ende beval,
 Men soudene te Caerle leiden,
 Hi woude Eggherics lachter breiden.
 1175 Hi swoer bi siere kerstenhede,
 Waer hem God sculdich ene bede,
 Hi en begheerde ander goet,
 Dan hi den camp vechten moet

- 1180 Over sinen gherechten here ,
 Ende hem behouden sine ere.
 Si voeren wech metter spoet.
 Doe Elegast, die ridder goet,
 Quam in des conincs sale,
 (Nu moghedi horen sine tale)
 1185 Hi seide: „God hoede dit ghesinde,
 Den coninc ende dat ic hier vinde!
 Maer Eggheric en groetic niet.
 God die hem cruceu liet
 Om onsen wille, ende al vermach,
 1190 Hi late mi sien op desen dach,
 Ende Maria die maghet soete,
 Dat men te winde hanghen moete
 Eggheric van Egghermonde.
 Mochte God doen sonde,
 1195 So heeft Hi sonde ghedaen,
 Dat hi der galghen es ontgaen,
 Om dat hi swoer mijns heren doot
 Sonder bedwanc ofte noot.”
 Also dit Elegast hadde ghesproken,
 1200 Eggheric haddet gherne ghewroken;
 Maer hi en hads die macht niet,
 Daer was menech die hem liet.
 Die coninc antworde daer of:
 „Sijt willecome in mijn hof!
 1205 Nu bemanic u bi alle dien
 Dies goet man soude plien,
 Dat ghi secht ende brinct vort
 Die ondaet ende die mort
 Van Egghericke, dien ghi hier siet:
 1210 Dat en laet dor niemen niet,
 Ghi en secht waer ende niet el,
 Hoe die aventure ghevel.”
 Elegast seide: „Here, gherne;
 Mi en staets niet tontberne.
 1215 Ic ben des seker wel te voren,

- Dat Eggheric heeft u doot ghesworen:
 Ic horet hem segghen daer hi lach,
 Ende gaf sinen wive enen slach,
 Daer sijt dorste anden,
 1220 Dat haer tbloet ten tanden,
 Ter nasen ende ten monde uutbrac.
 Si rechte haer op ende stac
 Haer anscijn over tbeddeboom.
 Ic was daer ende nams goom,
 1225 Ende croper liselike toe.
 In minen rechtren hantscoe
 Ontfinc ic tbloet van der vrouwen.”
 Doe liet hijt den coninc scouwen,
 Ende hem allen diet wilden sien.
 1230 „Dorste Eggheric loghenen vandien,
 Ic dade hem lien der ondaet,
 Eer die sonne ondergaet,
 Onder ons tween tere werven,
 Ofte ic sal mijns lives derven.”
 1235 Eggheric antworde na dien:
 „Die lachter en mach mi niet ghescien,
 En soude ooc niemen wesen lief,
 Dat ic jeghen enen verbannen dief
 Minen hals soude aventuren.
 1240 Hi soude bet kempen jeghen gheburen
 Dan hi jeghen mi soude.”
 Elegast antworde houde:
 „Jane ben ic hertoghe alse ghi sijt?
 Al was ic verbannen eene tijt,
 1245 Ende mi die coninc mijn goet nam,
 Om dat hi te miwaert was gram,
 Verraets ende mort stont ic ave.
 Ic hebbe ghenomen grote have
 Den riken lieden van haren goede:
 1250 Dat dede mi noot ende armoede.
 Maer om dat ghi een morder sijt,
 Ghine moghet ontsegghen camp no strijt

Ter werelt neghenen man
Dies u wille staden an."

1255 Die coninc antworde daernaer:

„Bi miere wet, ghi seghet waer!
Soudicken voeren na recht,
Ic daden slepen enen cnecht,
Ende hanghen bider kele."

1260 Doe ghinct Egghericke uten spele,
Ende pensde in sinen moet,
Na dat hem ghescepen stoet:

„Beter es camp dan hals ontween."
Int hof en was man negheen,
1265 Die spreken dorste te siere vromen.

Dus wart daer die camp ghenomen.
Een lettel nader noene

Die coninc ontboot sinen baroenen,
Dat si ghewapent te velde waren;
1270 Hi en wilde scamps niet ontbaren.

Hi hiet dat crijt ghereiden,
Ende bat God, dat hi moeste sceiden
Den camp na rechte ende na reden.
(God ghewaerde hem sine bede).

1275 Hi trooste Elegaste wel,
Ende seide, verghinghe wel dat spel,
Ende behelti sijn leven,

Hi soude hem sijn suster gheven,
Die Eggheric hadde te voren,
1280 Die sine doot hadde ghesworen.

Men sloech corden op dat velt,
Daer menich man ghewapent helt.
Een lettel vor vespertijt

Elegast quam ierst int crijt,
1285 Om datti aenleggheer was.

Hi bete neder in dat gras,
Ende viel in cnienghebede,

Ende seide: „God, dor goedertierenhede,
Ic come u heden te ghenaden

- 1290 Van alle minen mesdaden,
Die mi ter werelt ie ghevel:
Ic kinne mine mesdaet wel;
Ootmoedich God, diet al vermach,
En wrect niet op desen dach
- 1295 An mi mine sonden.
Dor u heileghe vijf wonden,
Die ghi ontfinct dor onse mesdaet,
Hebt heden mijns raet,
So dat ic niet en sterve,
- 1300 No in den campe en bederve.
Eist dat mi die sonden niet en slaen,
So wane ic wel van hier ontgaen.
Volmaect God, dor uwe doghet
Ic biddu, dat ghi mi verhoghet.
- 1305 Ende Maria, soete vrouwe,
Ic wil u dienen met réchter trouwen,
Ende nemmermeer vortan
Ne werdic rover no scaecman
In wildernessen ende in wouden,
- 1310 Maghic hier mijn lijf behouden.”
Doe hi ende sijn ghebede
Seinde hi alle sine lede:
Scone met siere rechter hant
Seinde hi sijn riddersghewant,
- 1315 Ende tors, dat vor hem stoet;
Ende bat God dor ootmoet,
Dat hem draghen moeste met eren,
Ende uten campe laten keren.
Met dat hi die tale seide
- 1320 Sat hi op in sijn ghereide,
(Nu naket tenen groten stride)
Ende hinc den scilt ter luchter side,
Ende nam in die hant dat spere.
Ende Eggheric quam met groten ghere
- 1325 Ten critewaert, ghewapent wel,
Die sere was int herte fel.

- Hi en seinde hem no en dede
 Te Godewaert neghene bede.
 Hi sloech met sporen vaste,
 1330 Ende reet op Elegaste;
 Ende Elegast op hem weder,
 Die Eggheric stac dor tleder
 Vander curien met ghewelt,
 Datti neder vel op tvelt
 1335 Vanden orse op derde.
 Eggheric vinc ten swerde,
 Dat hi trac uter sceide,
 Ende seide: „Nu sal ic u beide
 1340 Doden, u ende u paert,
 En si dat ghi ter vaert
 Nederbeet optie moude:
 So mach u ors tlijf behouden.
 Hets so sterc ende so groot,
 Het waer scade, sloeghict doot:
 1345 Die meneghe sout beclaghen.
 Ne moghedi u lijf ontdraghen,
 So behoudi u paert.”
 Elegast sprac ter vaert:
 „En ware dat ghi te voet sijt,
 1350 Ic soude corten desen strijt.
 En wille u niet te voete slaen,
 Ic wille prijs ane u begaen,
 Al souts mi sijn te wors.
 Nu sit weder op u ors,
 1355 Laet ons vechten ridderwise.
 Ic hebbe liever dat men mi prise,
 Dan ic u sloeghe met scampe,
 Al soudic bliven in den campe.”
 Dat was den coninc Caerle leet,
 1360 Dat Elegast so langhe meet,
 Ende hi Egghericke spaert.
 Eggheric vinc sijn ors ter vaert.
 Doe Elegast die tale seide,

- Sat hi op in sijn ghereide.
 1365 Doe verhief daer een strijt
 Tote langhe na vespertijt.
 En quam niemen daer hi sach
 So fellen strijt op enen dach.
 Haer slaghe waren onghiere,
 1370 Haer helme bernden ghelijc den viere
 Vanden vonken diere uutvloghen.
 Si waren beide hertoghen
 Die daer vochten den camp;
 Al gheviel Elegaste die scamp,
 1375 Dat hi sijn lant hadde verloren,
 Hi bleef hertoghe alse te voren.
 Doe seide die coninc van Vrancrike:
 „God, also ghewaerlike
 Alse ghi hier moghende sijt,
 1380 So moeti corten desen strijt
 Ende dit ghevechte
 Na redene ende na rechte.”
 Elegast hadde een swaert,
 Het was sijns ghewichts waert
 1385 Van ghemalen goude root,
 Elcken man te siere noot:
 Die coninc haddet hem ghegheven.
 Elegast hi hevet verheven,
 Ende sloech enen slach so sere,
 1390 Bider hulpen van onsen here,
 Ende dor sconincs Carels bede,
 Die hi over Elegast dede,
 So dat hi Egghericke rovede
 Die meeste helt vanden hovede,
 1395 Ende vel doot uten ghereide.
 Dit sach die coninc ende seide:
 „Ghewarich God, ghi sijt hier boven
 Met rechte maghic u wel loven,
 Die mi so menighe ere doet.
 1400 Die u dienen si sijn vroet.

Ghi moghet helpen ende beraden
Die ane u soeken ghenade.”

Nu willic corten dese dinc.

1405 Men sleepte Eggheric ende hinc,
Ende alle die verraders mede:
Daer en help scat no bede.

Elegast bleef inder eren,

Dies dancti Gode onsen here.

Die coninc gaf hem Eggherics wijf.

1410 Si waren tsamen al haer lijf.

Dus moete God onse saken

Vor onse doot te goede maken.

Dies onne ons die hemelsche vader!

Nu seghet AMEN allegader.

ROMAN DER LORREINEN.

Eerste fragment van het tweede boek.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, I³, 182—187 (I⁴, 197—204).

. . . . .
. . . . .

Verkindene daer op die stat,
Ende seide: „Her grave, sidi dat?”
— „Ja ic, here”, seide Gelloen.
— „Ende hoe steet u, edel baroen”,
5 Seide die coninc, „dat segt mi.”

Gelloen seide: „Neve, dat si.
Ic ben hemelike comen hier,
Ende segge u hoe, her coninc fier,
Ende hebbe gelaten te Bordeas

10 Mine kindre, geloeft mi das,
Ende mine mage altemale,
Die belegen houden wale

Met menegen man op dese wile
Den coninc Yoene in Gyronville,
15 Ende Girberte ende Garine,
Ende meest die mage sine.

Si hebbent daer nu tachter sere;
Maer nu es mi verstaen doen, here,
Dat Karel, die keyser geëert,

20 Van Lombardien es gekeert,
Ende comt te hulpen den coninc Yoene,
Omdat Lodewijc sijn sone
Yoens dochter trouwen sal,

Dat ic ontsie boven al;
25 Want opdat also keert
So sijn wi altemale onteert.

Ende om dat ic dat ontsach
 Haestic mi al dat ic mach
 Om te horne uwe tale,
 30 Ende te vernemene also wale
 Hoe gi ons selt tstadē staen.
 Wert die dinc aldus gedaen,
 Dat si trout den jongen coninc,
 So wert gemindert sere onse dinc,
 35 Die nu in goeden poente steet,
 Ende dat ware mi van herten leet,
 Ende om uwen wille sere;
 Want mi dede verstaen, here,
 Alein, die getrouwe grave,
 40 Diere node soude liegen ave,
 Dat hi met sinen ogen sach
 Dat Yoen die coninc lach
 Bi uwen wive der coninginnen,
 Ende hi quam ter camerē binnen,
 45 Ende oec hemelike niet leet,
 Hi en liet hem verstaen gereet
 Dathise beide sach te samen
 Liggen, dies si hen mochten scamēn.”
 Otte seide: „Es dit waer?
 50 Dat es mi van herten swaer.”
 Gelloen seide: „Sijts seker, jaet,
 Want Alein segt node quaet,
 Ende soude yement node ane tien
 Dies hi niet en hadde gesien.”
 55 Nu hort, gi heren, ende verstaet
 Wat verstaen doet dese quaet.
 Om te scadene sine vianden
 Wilt hi bringen sine vrient in scanden,
 Gelijk hi dicken heeft gedaen.
 60 Nu doet hi Otten hier verstaen
 Dat hijt ginder heeft te voren,
 Daer hi spel al heeft verloren,
 Om dat hi wel gerne sage

65 Dat Otte bi sinen rade plage
 Ende dade nu dat hi
 Dat hi begert, geloves mi.
 Otte seide: „Wel lieve neve,
 Dat u God vele eren geve!
 Nu segt mi ende doet verstaen
 70 Wat ic hier toe nu moge anvaen.”
 — „Gerne, neve”, seide Gelloen,
 „Wildi na minen rade doen.
 Ic quamer omme hemelike
 Lidende dor Vrankerike,
 75 Om dat er geen man so goet
 En es noch die bodscap doet
 Also selve doet die man
 Dien si geet van rechte an:
 Daer bi quamic selve hier.
 80 Nu hort, here, her coninc fier,
 Heeft Lodewijc dese joncfrouwe
 Dat es ons een ewelyc rouwe,
 Ende uwe scande ende onnere
 Wert oec gebreit emmermere
 85 Wi en wreken onsen toren
 Die wile dat wijt hebben te voren.
 Beide hier ende ginder
 So selen wi hare heerscap minder
 Maken ende cranken mede,
 90 Want wijs stade hebben ende stede.
 Otte seide: „Wat selen wi doen
 Dan mogen, lieve Gelloen?”
 Gelloen seide: „Dat segic u,
 Gi selt dese joncfrouwe nu
 95 Nemen ende paleren wale
 Ende sendense in die stat daer dale,
 Ende doetse setten in bordele,
 Ende roepenre toe manne vele.
 Ende doet gebieden in die stat
 100 Wi begert te doene dat,

- Hi ga ten bordele in dese wile,
 Daer inne sit die scone Basile,
 Ende doere sinen wille met.
 Ic wille wel, here, dat gijt wet,
 105 Dat si Lodewike verleiden sal
 Enten andren heren al.
 Dus wert gevert ende benomen
 Hare macht, maech hier toe comen."
- Her Otte die coninc seide:
 110 „Bi mire trouwen, dits waerhede,
 Dus wrekie minen lachter mede,
 Die mi die coninc Yoen dede.
 Nu comt doet ander cleeder an.”
 — „Gerne”, seide die felle man.
- 115 Doe hi was vercleet wale
 So gingen si in die zale,
 Ende in die camere na dit,
 Daer inne sat die scone Judit
 Blosende als ene rose roet:
 120 Men vant cume haer genoet,
 So overscone was hare figure:
 Si was scone boven nature.
- Maer teerst dat si Gelloene sach
 Viel haer op therte een slach,
 125 Als het mochte harde wale,
 Ende si wert bleec ende vale.
 So wert de coninginne mede,
 Ende haer begaven al die lede
 So dat si in onmacht seech.
- 130 Die coninc lietse liggen ende sweech
 Ende nam die maget saen,
 Ende seide si moeste met hem gaen.
 Si seide dat sijt doen soude
 Waer hi begerde ende woude.
- 135 Doe leidise in die zale.
 Doe seide die coninc dese tale:
 „Gi en wert nemmer, sekerlike,

Coninginne van Vrankerike.

Bi u en comt nemmermere

U geslachte in selke ere."

Den voecht ontboet hi vander stat,

Dien hi haestelike beval dat,

Dat hi leide die joncfrouwe

Tallen haerre magen rouwe

In een bordeel daer beneden.

„Ende doe gebieden in der steden,

Datmen hen allen, die haers geren,

Met hare laten sal geberen

Ende haren wille doen daer mede."

Dat was grote jammerhede.

Otte die coninc ende Gelloen,

Die gerne quatheit souden doen,

Bevalen dat men die scone smale

Henen lede uter zale

Ende leiden ten bordele waert.

Die maget si wert so vervaert,

Dat si viel in onmacht neder.

Ende alsi was vercomen weder

Riepsi harde ontfermelike:

„O God, here van hemelrike,

Ende hoe benic hier toe comen,

Ende hoe wert mi dus genomen

Mine eere al geheelike!

Hulpt mi, coninc van hemelrike!"

Gelloen seide: „Dit moet sijn.

Het geet hier na den wille mijn,

Ic sal u selcs ambachts doen plegen,

Dat sal sijn de keyser tiegen,

Dat gi van Vrankerike vrouwe

Nemmer en wert, sem mine trouwe.

Ende Lodewijc hi mach sien wale

Om ene andre tesen male,

Ochte hi sal ene pute

Trecken tenen bordele ute."

- 175 Die maecht seide: „Des swijcht stille,
 Die quaetheit comt van den wille.
 Salic quaet geheten sijn
 So moet doen die wille mijn,
 Diere toe comt met genen kere.
- 180 Maer ic bidde u dor onsen here,
 Op dat u dunct dat ic te hoge
 Ende u te machtech huwen moge
 So geeft mi enech maten man,
 Ende doetene mi trouwen dan,
- 185 Ende laet mi in wettigen bedde doen
 Die sake die ic sal mesdoen.
 Ic hadde liever in dese noet
 Met enen man te gane om broet,
 Dien ic hadde wettelike,
- 190 Dan sconinx amie van Vrankerike
 Tsine al mijn leven lanc.
 Daer omme dats u God moet danc
 Weten, doet mi wien gi wilt trouwen,
 Ic sal verduldich sijn mijns rouwen.”
- 195 Otto seide: „Her Gelloen,
 Wat radi? willen wi dit doen?”
 — „Neen wi”, seide Gelloen doe,
 „Si moet ten bordeele toe.
 Wie verloreense altemale;
- 200 Van hem toegse die vader wale,
 Ende dat en ware maer een man.”
 — „Vollec, leetse henen dan”,
 Seide die coninc toten voecht,
 „Ende doe so gi eerst moecht.”
- 205 — „Haeſt u”, seide doe Gelloen.
 Die voget seide: „Ic salt doen,
 Maer weet wale die waerhede,
 Dat ic noit dinc noder en dede
 Dan dese, die ic nu doen moet.”
- 210 Doen nam hi die maget goet,
 Die van herten was beswaert,

Ende leidese ten bordele waert,
 Die sere creet ende maecte mesbaer.
 Doe horde die coninginne daer
 215 Dat mesbaer ende tgecrijt,
 Ende vraechde te dier tijt
 Wat ware datter crete soe.
 Niemen dorst haer seggen doe.
 Doe liep si ter veenstren staen,
 220 Ende sach die maget wel gedaen
 Trecken ten bordele waert.
 Doen wert si harde sere vervaert,
 Want si dies en wiste niet
 Werwaert datse die voget tiet,
 225 Ende es haer gelopen naer,
 Ende riep den baliu daer,
 Ende heeft hem haestelike gevraecht
 Werwaert dat hi trect die maecht.
 Doe di voecht die vrouwe sach
 230 Andwordi haer so hi eerst mach:
 „Vrouwe, mijn here ende Gelloen
 Doense ten bordele leiden doen,
 Dat ic harde node doe.
 Edele vrouwe, hulpter toe,
 235 Ende pijnt ane minen here
 Dat die maecht behout haer ere.”
 — „Hulpe God!” seide die vrouwe,
 „Ende wanen comt dese ontrouwe?”
 Si wert bleec ende vale,
 240 Therte begaf haer altemale,
 So datsi seech in onmacht
 Ende verloes al hare cracht.
 Doe droechmen die coninginne
 Weder in die zale inne,
 245 Entie wel geraecte maecht,
 Die droever was dan gi noit saecht,
 Togense in tbordeel na dat,
 Dat ane die porte stont vander stat.

Ende men dede gebieden dit,
 250 Dat Yoens dochter, die scone Judit,
 Ware ten bordele gedaen,
 Ende wie woude mochter gaen
 Ende doen sinen wille daer mede.
 Dit dedemen roepen dor die stede.
 255 Entie baliu es gekeert
 Ende liet daer die maecht geert,
 Want hi en conste niet anscouwen
 Den groten lachter der joncfrouwen.
 Nu es die maecht in tbordeel:
 260 Daer toe quam die stat al geel
 Om te besiene haer gelaet
 Entie ontfermelike daet.
 Entie wile si [daer staen
 En dorste niement te hare gaen,
 265 Want die liede scaemden hen.
 Nu hadde Gelloen in sinen sen
 Grote feeste, om dat hi siet
 Dat si en sal werden niet
 Van Vrankerike keserinne,
 270 Die nu sit ten bordele inne.
 Maer, ocht wilt die Gods cracht,
 En sal niet gaen alshi acht,
 Want een ridder, een goet man,
 Die geheten was her Jan,
 275 Ende van Mes was geboren,
 Hi hadde geweest daer te voren
 In Gasscoengen, in waerre dinc,
 Met Gerbeerten den coninc
 Ende met Gerine mede,
 280 Die hem grote ere dede.
 Nu ontfermede hem wel sere
 Dat die maget dus haer ere
 Verliesen sal ontfermelike,
 Ende si ene coninginne rike
 285 Soude wesen oppenbaer

Opdat si comen conste van daer.

„Ach aerme! en hebic algader

Bi der jonfrouwen oudervader

Al dat goet dies ic ben here,

290 Ende salic haer dan onnere

Gescien laten? neenic niet,

Opdat ic can geweren iet.

God sal mijn hulpe wesen.”

Enen cnecht riep hi mettesen

295 Ende hiet hem dat hi sciere

Sadelde sine perde alle viere,

Ende leidetse ter porten uut,

Hemelike sonder geluut,

Daer dat bordeel staet bi.

300 Die cnecht seide: „Here, dat si.”

Ende nam sinen geselle met heme,

Ende ginc, na dat ict verneme,

Ende dede dat hem sijn here hiet,

So dat mens en wiste niet.

305 Die ridder heeft sijn swaert genomen

Ende es ten bordele comen,

Daer noch een deel liede waren.

Die ridder seide sonder sparen

„Gaet achterwaert, dats wel gedaen.

310 Wat wildi hier voren bestaen,

Ende beneemt dat te hare

Niement en dar comen nare?

Gaet wech, oft mijn here sal,

Dat weetic wel, ontliven al.”

315 Die liede worden doe vervaert,

Ende keerden thuus waert.

Die ridder hi es in gegaen

Tote daer hi die]maecht vant staen],

Die dreef wel groten rouwe.

320 Met haer stont van den huse die vrouwe,

Diese troeste wat si mach.

Ende teerst dat si den ridder sach

So heeft si hem daer gevraecht
 Ocht hi wille liggen bi der maecht,
 325 Hi seide daer omme quam hi daer,
 Ende hietse ute gaen daer naer,
 Ende si vaste die dore slute.
 Dat wijf si doet ende ginc ute,
 Ende doe twijf daer buten was
 330 Sloet die ridder, geloeft mi das,
 Die dore harde vaste daer na hare.
 Toter maecht seide hi daer nare :
 „Twaren, scone, sijt sonder vaer,
 Ende comt ende volcht mi naer.
 335 Ic sal u leveren uwen vader
 Behoudeleec ure eren algader;
 Want dicken hebben dat verdient
 Jegen mi, scone, uwe vrient,
 Ende ic en sal u niet begeven
 340 Al sout costen mi mijn leven.”
 Die maecht, die doe weende sere,
 Seide: „God lone u, lieve here.”
 Nu soude gerne die ridder coene
 Leveren den coninc Yoene
 345 Sire dochter gans ende geel,
 Ende es achter dor tbordeel
 Gegaen tenen straetkine;
 Entie wel geraecte fine
 Hadde ane gedaen een cledekijn
 350 Dat der waerdinnen hadde gesijn,
 Ende heefter haer ontlijcsent mede.
 Aldus gingen si uter stede
 Ende sijn toter perden comen.
 Die ridder hi heeft doen genomen
 355 Een paert datmen mochte loven,
 Ende setter die joncfrouwe boven,
 Ende es op een ander geseten.
 Sinen cnapen heefte geheten
 Dat si rinnen te Mes waert,

- 360 Ende elc sitte op een paert:
 Hi sal hen volgen op den voet.
 Wech voeren die cnechten goet.
- 365 Ende doen si en wege waren
 Es hi enen andren wech gevaren,
 Te Aken waert, so hi meest can.
 Entie maecht volchde emmer an.
 Dit dede hi om dathi woude
 Datmen den cnechten volgen soude,
 Ende niet wanen si en waren
- 370 Met hen te Mets waert gevaren.
 Dus reden si met groter cracht
 Tote diepe in die nacht,
 Eer datsi beide te samen
 In die stat van Aken quamen.
- 375 Daer rusten si tote het was dach,
 Ende men scone baren sach.
 In Aken hadde die keyser fier
 Enen borchgrave ende hiet Ogier,
 Ende was maech der maecht naer,
- 380 Want dat wetet over waer,
 Dat Wouters van Henegouwe,
 Die den Loreinen oyt was getrouwe,
 Hi was oem van desen Ogiere.
 Jan, die ridder, hi es sciere
- 385 Gegaen als die dach op was
 Tote Ogiere, geloeft mi das,
 Ende dede hem al verstaen
 Hoe in bordele was gedaen
 Yoens dochter, die scone Judit.
- 390 Alse Ogier verhorde dit
 Seide hij: „Wapene, wie dede dat?”
 — „Here, die coninc vander stat,
 Entie valsce verradre Gelloen,
 Dese dadent beide doen.”
- 395 — „O wach, scone nichte”, seidi,
 „Nu was u vader te verre van di.

- Ach aerme, ic waende sekerlike,
 Datsi van den keiserike
 Soude vrouwe hebben gewesen,
 400 Maer nu so en maecht niet wesen.
 Ic waende dat die mage mijn
 Daer mede gesterct souden sijn,
 Dat nu blijft verloren al.”
 Mijn her Jan seide: „En sal,
 405 Want ic hebbe die maget rike
 Hier gebracht verstolenlike,
 Ende gevoert uten bordele,
 Daer na haer wachten manne vele;
 Ende heeft behouden noch haer ere.”
 410 — „Dat moete u lonen God onse here”,
 Seide die borchgrave Ogier:
 „Nu laet ons halen die maget fier.”
 — „Gerne”, seide mijn her Jan.
 Om hare so gingen si dan,
 415 Ende brachtense in die zale,
 Daer si was ontfaen wale,
 Ende daer men haer groter ere dede
 Ogier ende sine waerdinne mede,
 Die oec weenden menegen traen
 420 Van bliscapen, dat ontgaen
 Dus was die scone joncfrouwe
 Ende verloest van haren rouwe.
 Van Mes die stoute Jan
 Sprac aldus Ogiere an:
 425 „Her borchgrave, ic wille twaren
 Tote an haren vader varen,
 Ende wille hem doen verstaen
 Hoet metter maecht es vergaen.
 Hi sal, waenic, omme dat
 430 Hem haesten vele te bat,
 Also hem cont es ende versteet
 Aldus sierer dochter leet.”
 Ogier seide: „Dats wel gedaen.

- 435 Nu vaert henen der waert saen,
 Wi selen die maecht houden hier.”
 — „Gerne”, seide die ridder fier.
 Orlof so nam hi na dat,
 Ende es gevaren uter stat,
 Rechte te Parijs waert.
- 440 Nu latic staen sine vaert
 Ende segge u vort van Gelloene,
 Die droeve was van desen doene.
 Hort, gi heren, ende verstaet,
 Nu weiti wel dat Gelloens raet
- 445½ Es altemale benomen,
 Ende niet na sinen wille comen;
 Want doet den wive wert te lanc,
 Ende si en horde geen geclanc
 Vanden ridder enter maecht
- 450 Segic u dats½ haer meshaecht,
 Ende loecte in hare entare;
 Maer si en warter niet geware,
 Dies wassi tongemake sere.
 Banderside so stonden mere
- 455 Jongeren cnapen vor hare dore,
 Dien sere verlangede ter core,
 Entie gerne inne waren.
 Ten wive seidense sonder sparen
 Dat sise hen ontsteken woude,
- 460 Maer entrouwen si en soude.
 Ende sijn op die dore geronnen,
 Diesi gebreken niet en connen.
 Ende niement wasser, dat verstaet,
 Binnen, die seide gi doet quaet.
- 465 Alse dat wijf dat verstoet
 Wert si droeve in haren moet,
 Ende ontsloet doe die dore.
 Maer van binnen wasser vore
 Ene hameide vast ende goet,
- 470 Die vaste sluten doet.

Soe dat vernam dat wijf
 Wert bevende al haer lijf,
 Want si ducht dat die coninc
 Haer tyen sal an dat si ontginc,
 475 Ende es van achter omme genaen,
 Ende vant daer ongesloten staen
 Ende riep: „Wapene!” harde lude,
 „Wat magic doen, goede lude,
 480 Dat met minen her Janne van Mes
 Dese joncfrouwe dus wech es?
 Hulpe wat salic nu doen!
 Ic blive doet alst weet Gelloen.
 In weet watic moge angaen:
 Ic wille mi henen maken saen.”
 485 Dus es wech gelopen twijf,
 Die wel sere ontsach haer lijf.
 Ende die mare van derre dinc
 Quam vor Otten den coninc
 Ende vor Gelloene mede,
 490 Dat die maecht ware uter stede,
 Ende dat met haer en wech es
 Die ridder mijn her Jan van Mes.
 Droeve waren doe die heren,
 Dat segic u bi mire eren,
 495 Ende ontboden die meestresse,
 Die so sere ontsach die persse,
 Die men hare soude doen,
 Dat si te voren was gevloen,
 Ende menre en vant niet.
 500 Also Gelloen dat gesiet
 Was hi utermaten erre
 Ende pensde dat die maecht niet verre
 En ware, ende heeftse soeken doen.
 Maer om niet pijnt hem Gelloen.
 505 Dien dach sochtmense altemale,
 Entien andren also wale,
 Ende so deet den derden mede

Al dore entore die stede.
 Doe quam een bode, die brachte mare
 510 Datsi binnen Aken ware
 Met den borchgrave Ogiere,
 Ende seit den coninc sciere.

„Edel coninc”, seide Gelloen,
 „Ende wat selen wi hier toe doen?”

515 Wertse Lodewike gegeven
 Alle selen wire omme sneven
 Ende hebben groten noet,
 Ende leven in pinen groet.”

Otte die coninc andworde saen:

520 „In weet wat ics mach angaen.”

— Ic segt u”, seide Gelloen doe,

„Vart met uwen here tAken toe,

Ende beliget daer die stat,

Ende bid Ogiere dat,

525 Dat hi u geve die maget vri,

Di u dus ontfoert si

Stolingen uten huse dijn,

Dies gi wel droeve moget sijn,

Met enen ridder, dat u dert,

530 Want Yoen die coninc vermert

Getrouder u altemale

Dat gise hem sout houden wale,

Ende es nu al dus ontscaect,

Dies gi grote droefheit maect,

535 Ende maken selt tote dier tijt

Dat gire weder seker sijt.

Dies so bid hem sere nu,

Dat hise weder geve u,

Ocht gi selten houden belegen

540 In allen siden, in allen wegen,

Tote dat comt die keyser rike.

Gi en wilt niet dat stoutelike

U ontfoert werde die maecht,

Daer gi omme so sere claecht.”

545   Otte seide: „Gi segt wale,
               Dit willic doen altemale.”
               Ende heeft ontboden ute thant
               Met hem altemale sijn lant,
               Ende heeft met menegen degen
 550   Van Aken die stat belegen.
               Doen ontboet hi wel sciere
               Dit den borchgrave Ogiere,
               Dathi hem die maget sinde,
               Die hi gehouden heeft van kinde:
 555   Hi wiltse geven haren vader
               Dat si niet en doe quader
               Dan si tote noch heeft gedaen.
               „Al essi met enen man ontgaen,
               Ic hope dat si noch niet
 560   Met hem heeft gedaen iet,
               Ende en wildisi mi niet sinden
               So moetic mi dies geninden,
               Dat icse met crachte gewinne,
               Want en wille niet datsi hier inne
 565   Liggende blive met haren putier,
               Ende hare joie drive hier.
               Ende oec salict clagen doen
               Haren vader den coninc Yoen
               Over u, dat gise hout,
 570   Diese na rechte bescudden sout.”
               Dese bode quam te Ogiere
               Ende hevet hem vertelt sciere,
               Ende gesegt van worde te worde.
               Ende alsoe Ogier dat horde
 575   Ginc hi ter joncfrouwen daer
               Ende vraechde haer ocht waer
               Ware dat die coninc seide.
               „Here”, seitsi, „bi mirer waerhede,
               Dat so weet al Coelne wale,
 580   Ent tfolc mede op ende dale,
               Dat die voegt in die zale quam

Daer hi mi met crachte nam
 Also alshem hiet sijn here,
 Ende toech mi nederwaert sere
 585 Tote enen bordele, daer men mi dede,
 Ane die porte van der stede,
 Daer al die liede sagen toe,
 Dient sere ontfermede doe.

Ende doe quam dese goede man,
 590 Dient tontfermene began
 Dien lachter entie scande mijn,
 Want hi seide hi hadde gesijn
 Met minen goeden ouder vader,
 Dat soude hi mi lonen algader,
 595 Ende ontfoerdemi hemelike.

God loent hem in sijn hemelrike,
 Hi heeft mi in mijn ere behouden,
 Die mi quadien nemen wouden."

— „Es dit waer”, seide Ogier,
 600 „Scone maget, so blivet hier.

Opdat mi God hout gesont
 Ic sal u houden toter stont
 Tote dat hier comt u vader
 Ende uwe andre vriende algader
 605 Dat u niement en sal deren.
 Nu laet den coninc wel geberen."

Ogier die stoute borchgrave
 Heeft weder gesent ave
 Ende heeft den coninc ontboden dat,
 610 Dat hi bleve vor die stat
 Alsoe lange alshi gebiet,
 Der maecht so en wert hem niet,
 Die hi te Coelne in die stede
 Te bordele setten dede,

Ende hem also na bestoet,
 615 Daer en dedi niet als coninc goet.
 Hi mach strueren, wilthi wale,
 Des keysers lant altemale,

Ende daerna mocht God so vouden,
 620 Dat wale soude sijn vergouden.
 Gelloen, die wel horde dat,
 Hiet Otten assalgieren tstat,
 Ende haer doen al dat quaet
 625 Dat hi mach, want dat verstaet,
 Dat hi gerne, mochte hi,
 Weder name die maget vri.
 Dus heeft Otte die coninc saen
 Aken die goede stat bestaen,
 Ende assalgierde die porte mede,
 630 Daer men grote were dede
 So datsi ongewonnen bleef,
 Dies Gelloen groten rouwe dreef.
 Otte die coninc, dat es waer,
 Hi logierde savonts daer.
 635 Ende sanderdaechs sendi te besiene
 Gelloene waer men mochte engiene
 Stellen best vor die stede,
 Daer men inne worpe mede;
 Ende Gelloen es ute gevaren.
 640 Binnen desen so quam twaren
 Een bode, die vanden keyser quam.
 Ende teerst dathi vernam,
 Dat die stat was belegen
 En wiste hi in welker wegen,
 645 Ende es comen ten coninc,
 Dien hi vertelde dese dinc,
 Ende vraechdem hoe hi in soude,
 Want hi den borchgrave spreken woude.
 Otte seide: „Nu segt mi
 650 Wanen, vrient, so comdi?”
 Die bode seide, des sijt vroet:
 „Van Karle den keyser goet,
 Die mi hevet gesent hier
 655 Alse sinen messengier
 Om te sprekene Ogiere.”

Doe vragedem die coninc sciere:
 „Waer es die keyser, segt mi dat?”

— „Here, te Parijs in die stat
 Waenic wale dat hi nu si,
 660 Ocht hi esser harde bi.”

Otto seide: „Nu sech mi waer,
 Ende wi es met heme daer?”

— „Here, dat willic u weten doen:
 Daer es met heme die coninc Yoen

665 Entie coninc Avestant
 Entie coninc Gondebant,
 Naimes entie coninc Ogier,
 Salomon ende Olivier,

Ende al Yoens groet geslachte,
 670 Daer hi Bordeas met crachte
 Mede wan, ende al dat lant,
 Dat Gelloen hilt in sine hant,
 So dat hi bloet maer en ontfloe.”

Otto seide: „Eest dan alsoe?”

675 Die gene seide: „Twaren, jaet.
 Gelloen en wert vort meer raet;
 Ic sach den grave Agathoen
 Ende Bouden den grave van Cremoen
 Hangen bi harer keilen beide
 680 Vor Bordeas op die heide.”

— „Hulpe God”, seide Otto saen,
 „Ende wat hebic dan gedaen
 Scande ende onnere minen magen.
 Ic maecht ewelike clagen.

685 Hulpe”, seiti, „valsce Gelloen,
 Ende wat hebdi mi werken doen,
 Datic, duchtic boven al,
 Noch harde sere becopen sal;
 Ende so seldi selve mede,
 690 Comdi te Coelne in die stede.”

Een ridder die dit heeft verstaen
 Es te Gelloene comen saen,

Ende verteldem dese sake,
Ende hoe Otte ware tongemake.

695

Else Gelloen dat verstoet
Wart hi droeve in sinen moet,
Ende seide te hem selven doe:
„Wat pijnic mi iegerincs toe?
Tongeval dat es mi bi

700

Ende tgelucke verre van mi.
Nu waendic sijn daer toe comen,
Datic die brulocht hadde benomen
Van Lodewike, maer ic en can,
Want hi moet emmer sijn haer man,
Wedert mi liefst oft leet.

705

Over mi dat al ute geet.
Noe moetic oec Otten vlien;
Maer hadde dit mogen gescien
So en haddics geacht niet,

710

Al haddijs toren ende verdriet
Gehadt ende mede sijn lant al,
Dathi nu groet hebben sal.

715

Ic wille varen mirer straten.”
Dat heer so heefti gelaten,
Ende es gevaren te Coelne waert.
Daer na nam hi sine vaert
Tsinen lande waert van Sweden.

720

So lange so heefti gereden,
Dat hi quam te Orcadijn,
Daer hi vant die vrouwe sijn
Ende Yrenen sিরer dochter mede,
Die hem grote feeste dede.

725

Die vrouwe vraechden waer dat waren
Hare kindre beide gevaren?

Die grave hi andworde gereet:
„Twaren, vrouwe, ic en weet
Waer datsi gevaren sijn.”

— „Hulpe”, seide die vrouwe fijn,
„Ende sijn mine kindren doet!”

- 730 Die vrouwe viel in rouwen so groet,
 Dat sijt enen tijt bequal.
 Doch so ginct over haer al,
 Want sijt bestaref cortelike.
 Doe dedemen die vrouwe eerlike
- 735 Ter erden, alse wale betam
 Selker vrouwen loefsam,
 Ende Gelloen bleef in Sweden here,
 Verhaet utermaten sere
 Van den heren vanden lande,
- 740 Die scade hebben menegerande
 Van haren magen nu genomen,
 Dat altemale bi hem es comen.
 Ende bi sinen quaden rade
 Sijn si comen in die scade.
- 745 Dus lach tOrcadijn in die stat
 Gelloen ende vernam dat,
 Dat die keyser Constantijn
 Van Grieken den sone sijn
 Leone gerne huwen soude.
- 750 Gelloen sende derwaert houde.
 Vier besscoppe van sinen lande
 Hi tegader daerwaert sande
 Omme datsi souden maken,
 Mochten si in enegen saken,
- 755 Den huweleic van den genen
 Ende van sorer dochter Yrenen.
 Met groter ciergeit, dats waer,
 Voeren die bisscope daer,
 Ende met groter macht, weet dat,
- 760 Te Constantinople in die stat,
 Daer si waren wel ontfanen.
 Hare boedscap hebben si gedaen,
 Ende vertogen den keyser wale
 Gelloens macht altemale,
- 765 Ende sijn lant ende sijn have,
 Ende hoe dathi gerne gave

- Sirer dochter bi sinen live
 Leo sinen sone te wive,
 Ende si prijsden oec mede
 770 Harde sere sine scoenhede.
 Die keyser lovede wel die dinc:
 So dede mede die jongelinc,
 Ende heeft om die maecht gesent.
 Men gaf den here groet prosent,
 775 So datsi blidelike scieden.
 Gelloen quam met vele lieden
 Ende metter maget mede
 Te Constantinople in die stede,
 Daer men hilt brulocht groet.
 780 Menech prince menech genoet
 Wasser, ende menech man,
 Dat ict vertellen niet en can.
 Daer wan Leo ane die fine
 Sinen sone Constantine,
 785 Dien na hem bleef tkeserike.
 Nu weet dat gewaerlike,
 Dat hier met die grote veede,
 Die menegen sint verginc te lede
 En es, duchtic, gemindert twint,
 790 Want mi dunct si eerst begint,
 Want so meer Gelloens geslachte
 Wies ende wart van machte,
 So die veede meer wert hart
 Endie oec vele te starker wart.
 795 Nu latic bliven dese dinc
 Ende segge u van Otten den coninc,
 Dien harde swaer te moede was.
 Ende doen hi wiste, geloeft das,
 Dat Gelloen was wech gevaren
 800 Wart hi harde droeve twaren,
 Ende nam ane sine genote raet
 Wat hi nu best bestaet.
 Si rieden hem gemeenlike

Dat hi kere haestelike.

805 Ende late des keyzers stat in vreden,
 Die hi om niet heeft bestreden,
 Ende biede hem jegen Yoene
 Sine onscout te doene
 So hijt best mach gedoen,
 810 Want niet scalc en es Yoen;
 Ende dat hi oec versie wale
 Ende verveste altemale
 Sine borge ende sine stede,
 Op dat worde in onvrede
 815 Dathi hem onthouden moge
 Doch jegen een swaer orloge.

Otte die coninc seide:

„Gi raet mi wel en waerhede,
 Ende ic moet doen alsoe.”

820 Vander stat so toechi doe,
 Ende es te Coelne gekeert,
 Daer hi die vrouwe vant verseert,
 Die hem seide dathi sottelike
 Verwraecht hadde den keyser rike,
 825 Ende mede den coninc Yoene
 Dor den quaden Gelloene,
 Die oit quaet was ende fel,
 Entie en gert en geen dinc el
 Dan te vulbringene sijn verraet,
 830 Ende van den goeden tseggene quaet.
 „Dat sal u lonen qualike
 En versie God van hemelrike.”

Otte seide: „Wat meindi, vrouwe?

Haddi mi geweest getrouwe
 835 Ende niet Yoens wille gedaen,
 Ic hebbe sulke dinc nu angaen,
 Die ic node hadde anevaen.”

Helene si andworde saen:

„Dat weet God wale ende kint,
 840 Die alle herten ondervint,

Dat mi Yoen noit an,
 Noch daer toe oec noit man,
 In warden noch in werken mede
 Sochten ane dorperhede,
 845 Ochte enege dinc, al haddi
 Selve daer gestaen bi,
 Dat gijt u had gebolgen iet.
 Dat mi die coninc gerne siet
 Ende met mi nemet raet
 850 Dan heeft u gedaen geen quaet,
 Noch onsen lande altemale;
 Maer, her coninc, dat weet wale,
 Dat icken van herten minne
 Boven allen mannen die ic kinne,
 855 Buten u enten sone mijn,
 Dan latic niement verholen sijn.”
 Otte seide: „Godweet,
 Vrouwe, dats mi van herten leet,
 Want twaren gi seles begeven
 860 Ocht het sal u kosten tleven.”
 Dus was die coninc tongemake
 Harde sere om dese sake;
 Entie vrouwe banderside
 Was hier ave sere onblide
 865 Om dat si van haren here
 Es gedreecht aldus sere.
 Maer hort wat die coninc doet:
 Hi pensde in sinen moet
 Quame Yoen die coninc
 870 In tlant, dat si dese dinc
 Hem soude vertellen al;
 „Ende hi mi daer mede sal
 Swaer sijn ende haten meer,
 Dies moetic soeken enen andren keer.”
 875 Enen grave riephi mettesen,
 Die oyt verradre hadde gewesen,
 Ende was geheten Coenraet.

Ten coninc so quam dese quaet
 Ende vraechde hem wathi begert.
 880 Die coninc seide: „Her grave, mi dert
 Harde sere ene dinc.
 Gi weet wel dat die coninc
 Yoen entie vrouwe mijn
 Harde wel te gader sijn,
 885 Ende ic hebse gescouden sere
 Ende gedreicht, dat haer mere
 Dert dan si mi verstaen doet.
 Ende pense datsi haren moet
 Sal willen coelen over mi
 890 Als Yoen comt, die coninc vri,
 Ende sal hem clagen altemale
 Mijn gescien, dat weetic wale,
 Dies behoevic hier toe raet.”
 — „Gi segt wale, here”, seide Coenraet,
 895 „Want vrouwen sijn dicken quaet.
 Nu radic u, na dat staet,
 Dat gi sent die vrouwe mine
 In die stat van Berine
 In Nortwegen, ende laetse daer
 900 In liggen dit naeste jaer,
 Ende en laetse rumen niet
 Uter stat, wat haers gesciet,
 Ende blivet selve hier
 Liggende tote die keyser fier
 905 Comen ende oec Yoen,
 Ende besiet wat si doen
 Met u willen van derre daet,
 Dat emmer niet en was mijn raet.
 Ende alse gi des al ave sijt
 910 Vaert dan in Norwegen, hets tijt,
 Ende legt mire vrouwen gevaen
 Daer si niet en moge ontgaen,
 Tote dien, dat haer nemmer inne
 En gedure die sterke minne,

- 915 Ende doet haer hongers wel gevoelen,
So salsi binnen wel vercoelen.”
- Her Otte die coninc seide:
„Twaren, her grave, gi segt waerhede;
Dit willic sekerlike doen.”
- 920 Mettien so ginc die baroen
Daer die coninginne sat,
Ende seide: „Vrouwe, ic segge u dat,
Dat gi margen selt, twaren,
Te Norwegen henen varen,
925 Ende bliven te Berine,
Ende beiden daer der comst mine
Tote dien datic come daer.
Oec beveelic u oppenbaer
Dat gi daer ute niet en vaert
- 930 Teneger stat elder waert,
Ensi dat gi mi daer siet.”
Die vrouwe seide: „Neenic niet,
Ic moet doen al u geheet,
Wedert mi lief si ochte leet.
- 935 Nu doet mi hebben mijn gevoech;
Ic wille porren margen vroech.”
Otte seide: „Het sal gescien.”
Wech so ginc hi mettien,
Daer hi haer beraden dede
- 940 Datsi soude voeren mede.
Coenraets wijf die was daer,
Daer die coninc was so swaer,
Ende es te haren man gegaen,
Dien si al dede verstaen
- 945 Dat die coninc gesegt heeft.
Die grave haer andworde geeft
Ende seide: „Vrouwe, laet varen,
Die coninginne sal twaren
Swaerlike sijn gecastijt,
- 950 Want men salse in corter tijt
Leggen so vaste gevaen

Si sals onnere nemmeer ontgaen.”
 Die vrouwe seide: „Dats mi leet,
 Want die hoofste vrouwe die ic weet
 955 Essit, entie sachtste met,
 Ic en weet niet wat haer let.”

Die grave seide: „Hets daer bi,
 Datsi Yoene den coninc vri
 960 Mint so utermaten sere,
 Dat sere mindert haer ere.”

Die vrouwe seide: „Hets mesdaen.”
 Mettesen essi wech gegaen
 Ende dede der coninginnen wale
 Dit verstaen altemale,
 965 Die haer selven bedroefde sere
 Ende seide: „Wat dat wilt mijn here
 Dat salic doen ende wathi geert.

Twaren, hi es wale werd
 Die gene, daert mi omme gesciet,
 970 Hier omme en salics haten niet.”

Dus es der coninginnen vaert
 Al bereet te Norwegen waert,
 Ende si es henen gevaren.

God die moetse achterwaren!
 975 Ende Otte dede wernereren wale
 Sine borge altemale,

Ende vervesten sine stede
 Ende wale spisen mede,
 Alsoe die hem weren soude
 980 Op dat menne orlogen woude;
 Ende hilt hem te Coelne binnen,
 Die hi veste jegen twinnen.

Nu hort, gi heren, dat u God lone,
 Ene jeeste harde scone,
 985 Ende oec mede die waerste ene,
 Die men vint groet oft clene.
 Gi hebt hier voren wel gehort
 Hoe van Bordeas der port

- 990 Was gereden her Garijn
 Te Coelne om der nichten sijn,
 Ende haer broeder Ritsarde mede.
 Dese quamen tote Mes der stede,
 Daer si wel worden ontfaen.
 Van daer porden si saen
 995 Ende sijn geport te Coelne waert.
 Onverre so was hare vaert
 Datsi ontmoeten die knechte, twaren,
 Die vor Colne gesceden waren
 Van haren here ende van der maecht,
 1000 Ende hadden te Trieren gedaecht
 Ende na haren here gebeit,
 Die al elre waert geleit
 Die maecht hadde, als u es cont.
 Die knechte verkinden tier stont
 1005 Den hertoge dien si groeten doe,
 Endi hi hen weder alsoe.
 Die hertoge seide: „Nu segt mi,
 Lieve kinder, wanen comdi?“
 — „Here wi comen van Coelne waert,
 1010 Alst recht es, sere beswaert,
 Also wi u wel seggen mogen,
 Dat kinne God ende ongelogen,
 Want het was te jammerne sere.
 Ende selen u seggen hoe, here,
 1015 Van Bordeas quam, sonder waen,
 Die grave Gelloen gegaen
 Met ere slavine al te voet
 Tote Coelne der stat goet,
 Daer hi Otten den coninc vant,
 1020 Dien hi vertelde al te hant,
 Ende oec over waerheit seide,
 Dat gi ende u broedre beide
 Wart belegen in Gironvile
 Ende had geweest lange wile
 1025 Van hem ende sinen magen,

Ende sire noch voren lagen.

Oec seide hi dathi vernomen

Hadde dat die keyser comen

Soude entie borch ontsetten ,

1030 Dathi gerne soude letten ;

Want hi seide hem vor waer ,

Dat ene brulocht ware daer

Besproken tusscen Lodewike ,

Den jongen coninc van Vrankerike ,

1035 Ende Yoens dochter der maegt ,

Die van doegden elken baegt

Ende van scoenheden mede.

Ende op dat dese bruloch lede

So ware hi ende sijn geslachte met

1040 Ewelike achter geset ,

Ende bat Otten omme raet

Hoe ment best wederstaet.

Doch wert daer so vele gesaegt ,

Dat men soude die scone maegt

1045 Ten bordele sitten doen ,

So en soude die coninc Yoen

Nemmermeer met ogen sien

Van haer enege ere gescien.

Edel here , verstaet vort ,

1050 Ende vulhort dese mort.

Die maegt wert in tbordeel gedaen ,

Daer si haers ondancs in moeste gaen

Wenende ende cretende sere.

Het mochte ontfermen onsen here.

1055 Die wile si in tbordeel sat

Men dede roepen in die stat ,

Wie bi haer liggen woude

Dathi ten bordele comen soude.

Here , dit vernam mijn her Jan

1060 Van Mes , die getrouwe man ,

Die gewonnen hadde algader

Dathi hadde ane uwen vader ,

- Ende derde hem van herten sere.
 Doe so bevalhi ons, here,
 1065 Dat wi sadelden ende bereiden
 Sine perde, entie leiden
 Uter stat hemelike:
 Hi sal hulpen der maget rike
 Datsi hare ere behoude,
 1070 Watter hem ave comen soude.
 Ende wi daden sijn beheet,
 Ende hi ginc in tbordeel gereet,
 Also die die eerst te wesene geert
 Ane die joncfrouwe waert,
 1075 Ende es in die camere gegaen,
 Ende heeft haer ane gedaen
 Een harde cranc cledekijn,
 Ende leide van achter die magt sijn
 Uter stat, ende brochtse mede
 1080 Tote daer hi ons houden dede.
 Ende doe sethise op een paert,
 Ende wi alle mede ter vaert
 Saten op, al sonder beide.
 Mijn here doe te ons seide:
 1085 „Vaert wech te Mes waert,
 Wi selen u volgen ter vaert,
 Maer wi willen henen riden
 Emmer desen wech besiden
 Ochte ons volget iement iet.”
 1090 Nie sider here en sagen wijs niet,
 Maer gistren, sonder waen,
 Dedemen ons te Trieren verstaen,
 Dat hise tAken voerde in tstat,
 Ende dat dedi omme dat,
 1095 Datsi daer eerst was bracht
 Ute Ottes eerscap ende macht,
 Ende dus essi ute des coninx lande,
 Geloeft si God, al sonder scande.”
 — „Hulpe God”, seide Garijn,

- 1100 „Helech God, hoe mach dit sijn
 Dat nie Ernaut die stoute man
 Dus valscen sone gewan,
 Noch oec die coninc Gerijn!
 Wanen quam hem dit venijn,
- 1105 Dat so heeft mi wonder groet.
 Het wort gewroken vor mine doet,
 Magic, dese quade daet.
 Lieve knape, nu verstaet,
 Segt ons ende en lates niet
- 1110 Es der maegt iet gesciet?”
 — „Neent, here, bi mire trouwen,
 Niet es messciet der joncfrouwen,
 Datse keyser ochte coninc
 Dorve laten om die dinc.”
- 1115 Garijn seide: „Dats doch goet.
 Nu so es Gelloens moet
 Wers gekoelt dan hi gerde.
 Ic en wane niet en derde
 Hem datsi so ontginc,
- 1120 Noch salsi hebben den coninc
 Ondanc Gelloen ende sinen magen,
 Ende hem allen, diet gerne sagen
 Dat toe niet en quame,
 Sijnt si es bleven sonder blame.”
- 1125 Dus voeren Garijn ende Ritsart
 tAken waert sere beswart.
 Onderwegen vernamen si
 Dat Otte die coninc vri
 Was vor Aken getogen
- 1130 Met menegen man vermogen,
 Maer dathi gekeert ware
 Om dathi vernam niemare
 Dat Karel quame ende Yoen,
 Ende oec gevloen ware Gelloen.
- 1135 Dies was hem te moede swaer
 Dat Gelloen was van daer.

- Dus sijnsi in die stat comen.
 Ogier, die dat heeft vernomen,
 Was te moede harde wale,
 1140 Ende voer jegen hen daer dale,
 Ende heefse wel ontfaen.
 In die zale leidise saen,
 En vertelde hem met rouwen
 Wat gedaen hadde der joncfrouwen
 1145 Otte die coninc ende Gelloen,
 Ende hoe sine quamen beliggen doen
 Met enen starcken here vermogen.
 Ende oec twi si ave togen
 Dies en wisti niet te waren.
- 1150 Garijn seide: „Men laet varen!
 Dit es niet die eerste quathede
 Die ons die valsce Gelloen dede;
 Maer mocht die leste sijn
 Dat ware mi lief”, seide Garijn.
- 1155 „Nemmer en moet hijs nochtan danc
 Hebben; si sal eer iet lanc
 Keyserinne van Rome wesen,
 Daer toe so wert si gelesen.”
 — „Dies onne God der maget fier”,
 1160 Seide die borchgrave Ogier.
- In die camere ginc si na das,
 Daer die scone maegt in was
 Metter goeder borchgravinnen.
 Ende teerst dat sire quamen binnen
 1165 Entie maegt den broeder sach
 Ontploec haer herte als die dach,
 Enten oem beide mede.
 Met wenende ogen si seide:
 „Oem, willecome so moeti
 1170 Wesen bede Gode ende mi,
 Want mi grote lelycheide
 Otte ende Gelloen beide
 Hebben gedaen na harer macht.

Maer, danc so hebbe die Gods cracht,
 1175 Ic bens met eren hen ontgaen,
 Dat een ridder heeft gedaen,
 Die geheten es her Jan van Mes,
 Die te minen vader waert nu es,
 Ende sal hem vertellen al
 1180 Mijn leet ende mijn ongeval,
 Entie versmadenesse groet,
 Die mi die coninc Otte boet."

Garijn seide: „Nichte, laet varen!
 Het wert noch vergouden twaren,
 1185 Op dats ons onse here an,
 Die alle dinc wel voegen can.
 Wi sijn, nichte, comen om u.
 Gi moet met ons varen nu
 Te Parijs, tuwen vader,
 1190 Enten keyser, die beide gader
 Na u beiden daer in die stat."

Die maecht seide: „Ic doe al dat."
 Men gereide daer tien tide
 Diere wagene ende gesmide,
 1195 Daer si henen porden mede.
 Die borchgravinne vander stede
 Voer met hare vriendelike,
 Ende menege andre vrouwe rike,
 Alse wel selker maegt betam.
 1200 Dus voer die maegt loefsam
 Met scoenre menechte te Parijs waert.

Nu hort van sher Jans vaert
 Van Mes, die den coninc Yoene
 Woude seggen van dien doene,
 1205 Dat Gelloen ende Otte mede
 Siner scoenrer dochter dede.

Soe lange soe reet mijn her Jan,
 Dathi te Parijs quam an.
 Entie keyser en was niet
 1210 Te Parijs noch comen iet,

- Maer men liet hem verstaen
 Dathi comen soude saen.
 Daer bleef die getrouwe here.
 Maer hi wart onlustech sere
 1215 Ende bleef liggende harde cranc.
 Doch so staref hi eer iet lanc
 Dat hi niet en sprac Yoene,
 Ende men groef den ridder coene
 Te sent Pauwels, God weet,
 1220 Wies kerke dat in Greven steet,
 Scone ende eerlike,
 Also wel betam selken like;
 Want het was een goet man,
 Daer vele trouwen was an!
 1225 Nu latic bliven van desen here,
 Die es tontfermene sere,
 God moete sijns genadech sijn!
 Ende segge van den keyser sijn
 Ende van den andren daer toe,
 1230 Die te Parijs quamen doe.
 Banderside quam Garijn,
 Ende daer mede die nichte sijn,
 Die niet scoender wesen conde.
 Die liede seiden met enen monde
 1235 Dat nie quam in Vrankerike
 Coninginne die haer gelike
 Van scoenheden groet ocht clene.
 Lodewijc sach die maget rene,
 Die hem behagede harde wale.
 1240 Si vercierde al ene zale;
 Ende teerst datsi den keyser sach
 Ontboet si heme goeden dach,
 Ende haren vader den coninc mede,
 Gelijk datsi hen allen dede.
 1245 Met wenenden ogen so seitsi:
 „Edele heren, verstaet mi
 Ende ontferme u der onnere,

Die mi Otte dede die here.
 Bi des quaets Gelloens rade
 Pijndi mi te doene scade
 Ende scande mede groet.
 Danc hebbe God, dat niet besloet,
 Dat niement dan God selve dede,
 Die daer rechte wrachte mede!

1250

1255

1260

1265

1270

1275

1280

Here, Gelloen quam van Bordeas,
 Daer hi ute verdreven was,
 Met erer slavine al te voet
 Tote Coelne der stat goet,
 Daer hi den coninc Otten vant,
 Dien hi vertelde al te hant
 Hoe hier ene brulocht gemaect si
 Tusscen den jongen keyser endi mi,
 Dathi harde gerne brake,
 Op dathi mochte in enege sake.
 Doe berieden si hen daer,
 Dat si mi togen daer naer
 Ten bordele in die stat,
 Ende daden gebieden dat,
 Datter quame wie dat woude,
 Want hi bi mi liggen soude.
 Edel here, weet vor waer,
 Datic onlange stont daer,
 Dat een ridder, een goet man,
 Ende hiet van Mes mijn her Jan,
 Ende seide dathi sijn goet algader
 Wan ane minen ouder vader,
 Entaer omme so woude hi
 Aventuren dore mi
 Beide goet lijf ende lede
 Om mi te lossene mede.
 Ende ontfoerde mi na dat
 Tote Aken in die stat,
 Daer ic in uwe zale
 Van den borchgrave ontfaen was wale.

- 1285 Ende Otte quam daer naer
 Ende beleide ons in Aken daer;
 Maer in weet hoe hi sciet,
 Ende ons met paise bliven liet.
 Dit clagic u, her keyser, here,
- 1290 Ende minen vader harde sere,
 Ende nemmermeer en nemic man
 In sire gewroken an.”
 Die keyser seide: „Scone, laet varen!
 Het wert wel gewroken twaren.
- 1295 Ende daer omme en laet niet dat.
 Ic sal u wreken vele bat
 Dan gi selve sout visieren.
 Mi dunct wel in allen manieren,
 Dat hijt dede in mijn despijt,
- 1300 Sijnt dat gi so langen tijt
 Hebt geweest in sine macht,
 Ende nu eerst toe es bracht
 Alsoe gi sout minen sone trouwen.
 Magic leven het sal hem rouwen.
- 1305 Hier omme en laet die brulocht niet,
 Al en eest te voren niet gesciet.”
 Die maegt wert vertroest hier bi,
 Ende seide: „Ic sal gerne dat gi
 Begert doen, lieve here,
- 1310 Al dert mi mine scande sere.”
 Na dese tale quam in genaen
 Die biscop van Riemen saen,
 Die vrome man her Tulpijn,
 Ende hadde dat mesgewade sijn
- 1315 In die capelle doen dragen saen,
 Want hi woude doe messe doen gaen.
 Ende alsoe die goede man
 Hadde sijn ornament an
 Brachtenen geleit die maegt daer.
- 1320 Ende het leidense, weet vorwaer,
 Twee coninge stout ende fier,

Gondebant ende Ogier.

Daer trouwetse Lodewike,
Ende bleef coninginne rike.

1325   Yoen gaf hem daer ter stede
Vlaendren ende Riemen mede,
Ende ene partie van Gassoene.

          Ende Garine liet hi Nerboene,
Want sিরer moeder hadde gewesen.
1330   Ende Garijn gaeft vort na desen
Aymerine, sিরer dochter man,
Diet van den coninc ontfinc dan.

          Oec so ontfinc Ritsart
Van den coninc daer ter vart
1335   Al die ere van Bordeas,
Die te voren Gelloens was.

          Dus was ginder grote feeste
Ende vroude, seit die jeeste,
Ende oec die meeste mede
1340   Die nie was te Parijs in tstede.

          Tesar feesten wonnen vele
Bede yraude ende ministrele;
Ende goeden ridders men oec gaf
Diere scoenheden, daer vele af
1345   Ware tseggene ende lange stonde,
Daer omme so sla ict van monde.

          Die feeste duurde sonder sage
Al omme ende omme .vii. dage,
Dats daer niemant en verdroet,
1350   Even scone ende even groet.

          Nu hort, gi heren, dor onsen here,
Dese dinc es te wonderne sere
Ende te jammerne diese merct.
Nu es dese veede sere gesterct
1355   In beiden siden, dat dunctmi,
Sint sconinx Yoens dochter si
Geweldege roemsce keyserinne,
Daer si sal sterven inne,

- Ende Yrene, geloves mi,
 1360 Keyserinne van Grieken si.
 Dus hoget dunctmi alle dage,
 Ende machtegen hare mage.
 Het was een jammerlijc begin,
 Want geen inde en hevet in.
- 1365   Alse dese feeste was leden
 Heeft die coninc Yoen gebeden
 Beiden vrienden ende magen,
 Datsi hem also versagen,
 Datsi hen stoeden in staden
- 1370 Jegen Otten, die vele mesdaden
 Hadde jegen hem mesdaen;
 Want hi sals bate ontfaen
 Ende beternesse, opdat hi can.
 „Want Otte hi es mijn man
- 1375 Van Lorein altemale,
 Dathi verbort heeft wale,
 Ende van Coelne der stede,
 Die hi van mi ontfinc mede.”
 Sine mage andwarden twaren
- 1380 Dat sijs alle gereet waren
 Ende met hem varen wouden,
 Ende te Paesscen comen souden.
 Ende selve die keyser rike
 Gelovet hem sekerlike.
- 1385   Oec so rieden si hem dat,
 Dat hi come te Aken in die stat
 Metten keyser openbaer,
 Ende ontbiede Otten daer,
 „Ende biedt hem vonnesse te doene
- 1390 Al daer vor des coninx baroene.
 Hort sine onscout ende sine tale
 Op dat hi comt, dat raden wi wale,
 Beide vor ridders ende vor heren,
 Ende doet hem betren tuwer eren.”
- 1395 — „Gerne”, seide die coninc Yoen,

„Dit so salic emmer doen.”

- Hier met namen orlof die heren
 Ende wouden te lande keren,
 Ende voeren op ende dale
 1400 Ende scieden altemale.
 Yoen voer te Gasscoengen waert
 Ende met heme sijn sone Ritsart.
 Ende in Doringen voer Garijn
 Ende Gyrbeert die sone sijn.
 1405 Karel bleef, des sijt wijs,
 In die stat te Parijs,
 Ende maecte daer ene soene
 Tusscen Normanne ende Bertoeene
 Van erer veeden ende nijt,
 1410 Die gestaen hadde langen tijt.
 Yoen quam te Bordeas,
 Daer hi wel ontfaen was,
 Ende besette na Ritsarts hant
 Beide stat ende land.
 1415 Vort voer hi te Nerboene:
 Daer quam Aymeri die coene
 Ende deet hem besetten wale
 Na siren hant altemale.
 Te sent Gilijs voer hi vort,
 1420 Ende besette tsire hant die port.
 Machi daer en wert here
 Berengier ave nemmermere.
 Van daer voer hi in Gasscoene
 Ende bereide met sconen doene
 1425 Sine provanche ende sine vaert,
 So hi eerst mochte, tAken waert.
 Ende Aymerijn Arnouts sone
 Brachte met heme die van Narbone,
 Ende liet op die wile
 1430 Hervine van Gironvile
 Rewert in den lande daer,
 Ende voer en wech daer naer.

- Gi goede liede, verstaet ende hort,
 Dus doet die jeeste weten vort,
 1435 Dat Astolf der Lombarden here
 Brac beide gelof ende ere,
 Dat hi den paus hadde gedaen,
 Ende woude te Rome al verslaen
 Watter was cleine ende groet,
 1440 So dat die paus dor die noet
 Karlen ontboet den stouten here,
 Die hem derwaert haeste sere.
 Met menegen man eshi greden
 Ende es tgeberechte leden,
 1445 Ende heeft Astolve den coninc
 Weder gevaen, in waerre dinc,
 Ende in prisoene gedaen.
 Ende daer na so keerdi saen.
 In desen tiden dat Karel was
 1450 In Lombardien, geloeft das,
 Hadde die stoute coninc Yoen
 Al sijn her gaderen doen,
 Beide vriende ende mage,
 So datsi in paesche dage
 1455 Alle tAken comen waren.
 Ende Yoen vernam daer twaren
 Dat die scone vrouwe Helene,
 Beide met rouwe ende met weene,
 Ware om den wille sine
 1460 Gesent in die stat van Berine,
 Dies hem was te moede swaer.
 Arione so riep hi daer
 Ende hiethem dathi soude varen
 Te Berine sonder sparen
 1465 Ane Helenen der coninginne,
 Daer hi toe droech grote minne,
 Ende vragede haer hoet haer stoede,
 Ende oft si ware in swarer hoede;
 Ende dat hi dinc en gene rochte

- 1470 Dan dathise spreken mochte ;
 Ende datsi hem ombiede dat ,
 „Ten welken dage , ter welker stat
 Dat icse sal spreken mogen.
 In werde nemmermeer in hogen
- 1475 En si dat sake dat icse sie.
 Nu vaert dat u lieve gescie ,
 Ende haest u utermaten sere.”
 Die gene seide : „Gerne , here” ,
 Ende es geport tilike.
- 1480 Doch voer hi niet so haestelike
 Hi en voer te Coelne in tstat
 Ende vertelde Otten dat ,
 Die hem beval op sine ere
 Dathi aldaer weder kere.
- 1485 — „Gerne” , seide Arïoen.
 Otte die coninc pensde doen :
 „Mochticken in mijn seel gecrigen
 Ic souden wel doen swigen ,
 Tover en ontfoerdene mi.”
- 1490 Dit pensde Otte die coninc vri.
 Yoen die nu te Haken legt ,
 Als ons die ystorie segt ,
 Ontboet Otten den coninc
 Dat hi quame van derre dinc ,
- 1495 Die hi sïrer dochter hadde gedaen ,
 Vor hem te vonnesse staen :
 Hi woude hem pïnen vonnesse te doene
 Na dat vonnesse der baroene.
 Otte ontboet hem weder dat ,
- 1500 Dathi quame te Coelne in tstat
 Hi souts hem berechten daer ,
 Anders en quame hi hem niet naer.
 Yoen die warts doe te rade
 Dathi heme soude doen scade
- 1505 Waer hi mochte ende conde.
 Doe toechi ter selver stonde

- Te Mes waert der goeder stat,
 Daer hi .iii. maent voren sat
 Eer si hem wert opgegeven.
 1510 Onlange so es hi daer bleven,
 Ende ginc altemale in hant
 Watter was, borge, lant,
 Ende hevet heme ave getogen:
 Otte en werdes meer vermogen.
 1515 Doe toechi die Mosele tale
 Ende belach Covelense also wale,
 Daer hi ene maent voren lach,
 Eer dathise gecrigen mach.
 Daerna so woudi maken
 1520 Sine siege vor Andernaken,
 Maer onlange eshi daer bleven
 Si en wert hem opgegeven.
 Doe toech hi te Bonnen wert,
 Dathi oec te winne gert,
 1525 Maer daer vernam hi mare
 Dat die keyser comen ware
 Ende hi tAken ware in die stat.
 Te hem voer hi na dat,
 Ende vantene tAken binnen,
 1530 Daer hi was ontfaen met minnen.
 Daer dedi den keyser verstaen
 Wat dat hi hadde gedaen.
 Die keyser seide: „Beit hier,
 Ic sal Otten den coninc fier
 1535 Ontbieden hier in dese sale
 Ende sal horen sine tale.”
 — „Dat willic wale”, seide Yoen,
 „Maer also moet mi God doen
 Ere ende lieve mede
 1540 Also hi van Mes die goede stede
 Ende van den lande nemmermere
 Weder en werdet here;
 Want ics heme niet mach onnen,

En worde van hem met crachte gewonnen.”

1545

Karel sende na dese dinc

Ane Otten den coninc,

Dien hi ontboet ochthi woude,

Dat hi te Aken comen soude,

Hi woude hem van den coninc Yoen

1550

Gerecht vonnesse gescien doen.

Ende en woudijs doen niet

So ware hem evele gesciet.

Hi soude met Yoene comen

Ende so worde heme genomen

1555

Wat hi helde geheellike

Van den hogen keyserrike.

Die bode voer te Coelne toe,

Daer hi vant Otten doe,

Dien hi sine bodscap seide

1560

Vor ridders ende vor knapen mede,

Ende vertelsetse hem met staden.

Otte seide: „Ic sals mi beraden.”

Die coninc riep, bi mirer eren,

Te gadere alle sine heren,

1565

Ende hiesch hem hier op raet.

Doe seide die grave Conraet:

„Here, ic rade wale dat,

Dat gi tAken vaert in die stat,

Ende maect uwen pais daer;

1570

Want torloge es u te swaer

Want te mechtech so es u

Biden keyser worden nu

Die stoute coninc Yoen.

Gi en hebt nu geen doen.

1575

Wi selen onse dinc wel tonen,

Ende mogen wise gehonen

So datsi weder keren

So hebdi georloget met eren.

Ic sal dragen uwe tale

1580

Aldaer vor die heren wale.”

- Die coninc seide: „Dits goet.”
 Den bode men voren comen doet,
 Dien die coninc seide dat,
 Dathi te Aken in die stat
 1585 Ten keyser gerne comen sal,
 Sint hi si versekert al
 Jegen hem ende Yoene
 Sine onscout daer te doene.
- Die bode seide in corter tale
 1590 Dat hijs ware versekert wale,
 Want die keyser, diene ontboet,
 Soude hem node clene ocht groet
 In sijn hof laten mesdoen,
 Ende oec soude die coninc Yoen
 1595 Node sijn geleide breken,
 Want men souts hem lachter spreken.
 Die coninc seide: „Ic comere dan
 Margen, op dats mi God an.”
- Hier met es gekeert die bode.
 1600 Den coninc beval hi te Gode
 Entie heren altemale
 Ende es geruumt die zale
 Ende es tAken in gereden.
 Vor die zale beite hi beneden
 1605 Ende es daer boven gegaen.
 Daer vant hi den keyser staen
 Ende mede die andre heren,
 Die hi groete, bi mire eren;
 Ende seide sine bodscap daer,
 1610 Dat Otte sander daechs daer naer
 Comen soude in die stat,
 Ende ane horen al dat,
 Dies men hem ane spreken woude,
 Ende hi ware die gene die soude
 1615 Andworden ende vonnesse ontfaen
 Van al, dathi hadde mesdaen.
- Sanderdaechs tilijc genoech

Porde Otte die coninc vroech,
 Ende quam in die stat te Aken,
 Daer hi sinen pais soude maken,
 Want hi daer quam om dat.

1620

Dien dach bleefhi in die stat.
 Sanderdaechs soude sijn tgedinge
 Van den heren sonderlinge,
 Daer die keyser toe sitten ginc;
 Ende Yoen die coninc
 Es in die ander side gestaen.

1625

Doe quam Otte die coninc saen,
 Ende met hem die grave Conraet,
 Die altemale was sijn raet,
 Ende spreken soude sijn wart.

1630

Oec quamer met hem in die vart
 Vele heren, dits waer,
 Die hi met hem brachte daer.

1635

Otte es mede in gegaen.
 Doe seide die grave Conraet saen:

„Die selve God, die gewerde
 Te makene hemel ende erde,
 Moet hoeden den keyser coene,

1640

Ende oec mede den coninc Yoene,
 Ogiere den coninc ende Aristande,
 Oliviere ende Gondebande,
 Naimes, Olles ende Garine,

1645

Samsoene, Lambrechte ende Constantine,
 Ritsarde ende Gerberte Garijns sone,

Ende Aymerine van Narboene,
 Ende Gadifiere van Camerike,
 Den stouten grave ende rike,
 Enten stoutsten grave die leeft,

1650

Roelande, die getrouwt heeft
 Auden der vrouwen scone,
 Die met eren mochte dragen crone,
 Ende alle sine mage die hier staen
 Groetic van Ottes wegen saen,

- 1655 Ende bidde hen harde vriendelike
 Heeft Otte die coninc rike
 Iet mesdaen jegen Yoene
 Hi wilt betren den coninc coene,
 In dien hi hem dat selve doe,
 1660 Can hire redene tonen toe.”
 Yoen die coninc, die daer stoet,
 Seide: „Gerecht keyser goet,
 Hort mine redene ende tale,
 Die ic u wille betonen wale.
 1665 Het geviel op enen dach,
 Dat mi wale deren mach,
 Dat mine waerdinne versciet,
 Daer ic omme hadde verdriet
 Alsic mochte te rechte wale.
 1670 Doe bleef mi die cusce smale
 Basilie, die dochter mijn.
 Ende want ic dicken moeste sijn
 Uten lande in orloge
 Sondicse Garine den hertoge,
 1675 Dat si ware met sierer vrouwen.
 In wister wien bet betrouwen
 Dan minen broeder ende sinen wive.
 Doen sciet oec vanden live
 Die welgeraecte hertoginne,
 1680 Doe pensdic in minen sinne
 Dat Otte ware die neve mijn,
 Ende si niegerincs sijn
 En mochte daer si bet ware
 Dan met sinen wive dare.
 1685 Want, her keyser, weet dat,
 En haddic hem betrouet niet bat
 Dan ic iement els dede
 In hadde hem al daer ter stede
 Om geen dinc gesint
 1690 Met hem te houdene mijn kint,
 Dat mijn lijf was ende raste,

Ende dat ic minde van herten vaste.
 Ende oec geloefdics in allen sinnen
 Helenen der hoefscer coninginnen
 Datsijt soude wisen ende leren
 Enten doegden waert bekeren.

1695

Nu hadde mi Otte dese trouwe
 Wel na geloent te minen rouwe ;
 Want hi, in weet omme wat,
 Dede te Coelne in die stat
 Mine dochter, die ic minne,
 Trecken ten bordele inne,
 Daer si haer ere hadde verloren
 En hadse God niet gehoet te voren.

1700

Dese scande so dede hi mi,
 Ende hier op, her keyser vri,
 Quamic tAken hier gevaren,
 Met droeven gepense ende swaren,
 Ende dede den coninc vor mi dagen.

1705

Ic woude met mannen ende magen
 Hem vonnesse doen, op dathi woude,
 Dathi met rechte doen soude,
 Want emmer so es hi mijn man
 Van den lande dat ic nu wan
 Dats Mes, dat mijns vader was,
 Ende mijns ouder vader, geloeft das,
 Ende dat mijn vader den sinen gaf,
 Ende sijn man bleef der af.

1710

1715

Nochtan wiste menech genoet
 Dat mijn vader doe was bloet
 Beide van goede ende lande,
 Ende oec gaven hem vulle hande
 Sine vianden altoes te doene,
 Dat noit conste bescieten soene.

1720

1725

Hier bi so washi mijn man,
 Dies hi niet geloechnen can,
 Ende hier bi daegdicken hier,
 Ende hi was in therte so fier

- 1730 Dathi so wart te rade
 Dathi seide dat hijs niet dade.
 Doe voeric hem afwinnen blant
 Dathi hilt van mire hant.
 Nu so eisscic hem dat
 Vor den keyser op dese stat,
 1735 Dat hi mi betre die valschede,
 Die hi mi, in trouwen, dede.”
 Fransoyse seiden saen:
 „Twaren, dat was sere mesdaen,
 Dathi eens edels coninx kint,
 1740 Dathem op trouwen was gesint,
 Woude setten in bordele.
 Daer gebrac hem doechden vele,
 Want hi quatheit dede grote.
 Wel waert recht dathijs mesnote,
 1745 Want ons dunct na ons verstaen
 Die coninc en hadde twint mesdaen
 Dan dathi hem doget getroude,
 Dat hem sint wel sere roude.”
 Doe dese redene aldus was
 1750 So stont op, gelooft mi das,
 Die valsce grave Conraet
 Ende seide: „Gi heren, nu verstaet:
 Men segt ééns mans tale allene
 Dat dat en si tale engene,
 1755 Dies so hort des coninx tale
 Ende verstaese, so doedi wale.
 Otte die coninc hi liet wel
 Dat op enen tijt gevel
 Dat Garijns waerdinne ende nam,
 1760 Ende hi daer ten like quam,
 Ende sijn wijf die coninginne,
 Die te Yoene droech rechte minne.
 Omme die minne, die Yoen
 Droech ter coninginnen doen
 1765 Ende heden desen dage noch draegt,

So beval hi haer die maegt
 Ende lietse wonen met hare,
 Dat Otte loefde oppenbare,
 Want hi hadde den coninc lief
 1770 Ende onste hem wel al tgerief
 Dat hi heme mochte doen.
 Nochtan wisti wel dat Yoen
 Sijn wijf minde harde sere,
 Ende si oec weder mede den here,
 1775 Want sijs har wart niet en hal.
 Maer Otte hi hilt al
 In dogeden ende in goede mede
 Ende liet hem hebben stonde ende stede
 Wel te sprekenen jegen hare,
 1780 Want hi hilt in goede ware.
 Oec heeft die coninc, sonder waen,
 Dicken dor Otten gedaen
 Dies hi hem beloeft sere.

Nu hort dor God, her keyser, here:

1785 Het geviel op ene stont,
 Alsic u mach maken cont,
 Dat Otte die coninc te Coelne lach,
 Daer hi gerne te liggen plach,
 Ende quam te hem die grave Gelloen,
 1790 Die hem dede verstaen doen
 Dat hem dat dede verstaen
 Van Sueden die grave Alaen,
 Ende oec hadde tselker stede
 Dat wedergade gesien mede,
 1795 Dat Alaen te Coelne quam
 In die camere ende vernam
 Dat Yoen, daer hi toe sach,
 Bider coninginnen lach.
 Ende oec so en sciет
 1800 Die grave van hem niet,
 Hi en liet hem verstaen wale
 Dathi toesach altemale.

- Oec so seidi hem die dinc,
 Dats hem Yoen die coninc
 1805 Beroemt hadde daer hi sat
 Over tafeln ende at,
 Ende swoert met dieren eede.
 Dit was minen here te horne lede.
 Vort, here, seide hi hem saen,
 1810 Alsic u mach doen verstaen,
 Dat Yoen op die selve wile
 Lach binnen Gironville
 Belegen van Gelloens magen,
 Diene harde vaste belagen,
 1815 Ende her Gelloen daer vernam
 Dat mijn here die keyser quam,
 Ende soudene met crachte ontsetten,
 Dathi qualeec mochte beletten
 Jegen den keyser sinen here.
 1820 Oec so dreigde Yoen sere
 Mochti comen ute die prisoene
 Hi sout ontgelden doen Gelloene,
 Ende hen allen die hen bestaen,
 Ocht diene vriendelike ontfaen,
 1825 Ware hi coninc ochte grave,
 Daer en sciedi niement ave.
 Oec seidemen hem sekerlijc
 Dat skeysers sone Lodewijc
 Des conincs dochter nemen soude,
 1830 Ende daerbi Yoen woude
 Geven van Lorein tlant,
 Dat mijn here hilt in sijn hant,
 Ende Coelne mede die stat,
 Want si den keyser poente bat,
 1835 Sint hi Aken heeft vercoren,
 Dan enegen keyser te voren,
 Ende soude minen here verdriven.
 Ende dit soude niet mogen bliven.
 Dit swoer her Gelloen die here

- 1840 Met dieren heden harde sere.”
 Vort so seide die grave Conraet:
 „Gerecht keyser, nu verstaet,
 Minen here den coninc, die hier staet,
 Wart die huet van scaemten heit
- 1845 Om datten die coninc woude
 Onterven dus sonder sine scoude,
 Alshi bi u ware gesterct.
 Vort hort, here, ende merct,
 Dat hem die lachter entie scande,
- 1850 Dies hem die coninc in vreemden lande
 Beroemde vander coninginnen
 Altemale dede ontsinnen,
 Ende vraegde met haestegen doene
 Wat hi best dade Gelloene,
- 1855 Daer hi Yoene den coninc
 Mede loende sine valsce dinc,
 Ende hi nedere sine macht.
 Daer toe wilthi sine cracht
 Doen ende al dat hi can.
- 1860 Doe riet hem die valsce man
 Dathi die scone maget name,
 Daer al dese macht ave quame,
 Ende dade haer haer ere nemen,
 So en sout genen coninc getemen
- 1865 Te nemene al selc een wijf,
 Die so geleverd hadde haer lijf.
 Ende riet ende seide dathi woude
 Dat mense in bordele setten soude:
 Daer wrake hi metten selven heme
- 1870 Ende oec, here, alsict verneme,
 So soude te cranker sijn Yoen,
 Ende en soude niet mogen doen,
 Dies hi te voren hem vermat,
 Lant te leverne ende stat.
- 1875 Here, mijn here die coninc,
 Die sere ontsint was om dese dinc,

- Lovet ende wout mede,
 Daer hi sere ane mesdede.
 Maer enen doet sine tee so sere
 1880 Dathise doet afslaen, here,
 Metter weeden die hi gevoelt
 Eer si wel wert vercoelt:
 Alsus gesciede minen here daer.
 Maer, gerecht keyser, weet vorwaer,
 1885 Dat die maegt cume en was
 In dat huus, sijt seker das,
 Gestaen, dats den coninc minen here
 Berou weder harde sere,
 Ende sende derwaert dan
 1890 Enen ridder, hiet her Jan
 Van Mets, dien hi bat vriendelike
 Dathi haelde die maget rike,
 Die daer haestelike quam
 Entie scone maget nam
 1895 Ende voeretse te Aken waert.
 Dies mijn here wert vervaert:
 Ende dat dede hi om dat,
 Dat her Gelloen was in tstat,
 Ende hi duchte sinen raet
 1900 Dathi noch mochte wesen quaet.
 Mijn here die coninc die wert doe
 Om die maegt besorget soe,
 Dathi haer volgde haestelike
 Met menegen ridder stout ende rike
 1905 Tote vor Aken die stat,
 Ende ontboet Ogiere dat,
 Dathi hem die maget sinde
 Die hi gehouden hadde van kinde.
 Ogier wederseit algader
 1910 Ende seide: hi soutse haren vader
 Houden ende leveren mede.
 Doch toech mijn here van der stede,
 Om dathi wale wiste das,

- Datsi daer wale was.
- 1915 Ende alse Gelloen dat vernam
Dat mijn here te hem selven quam,
Noch na sinen wille niet ginc,
Sonder te nemene an den coninc
Orlof voer hi hemelike
- 1920 Henen ute mijns heren rike.
Dit es mijns heren mesdaet,
Here, nu hebt hier op raet.
- Hort, gewelddech keyser, here,
Noch so claegt die coninc sere
- 1925 Dat hine dagede dat hi quame
Ende vonnesse hier ave name,
Dies hem niet en stont te doene,
Want hi wiste hier met Yoene
Een groet here met wapenen fel,
- 1930 Ende en was niet seker wel
Sijns levens, quame hi daer.
Ende oec en washi in dien vaer
Niet sculdech te comene, dats u cont.
Maer hi quam hier nu ter stont
- 1935 Alshi u, her keyser fier,
Entie uwe wiste hier,
Want doen quamhi coenlike.
- Oec weet wel, her keyser rike,
Dat Yoen voer in sijn lant
- 1940 Ende stichte roef ende brant,
Ende wan Mes die goede stat,
Ende Covelense boven dat,
Ende Andernake, dat minen here,
Weet wel, derde harde sere,
- 1945 Ende hadt mescien wel weren mogen;
Maer dathi trac vor sinen ogen
Dathine verwracht hadde sere,
Ende daer toe was sijn here,
Ende liet hem sinen wille doen,
1950 Gelijk hi dede, die coninc Yoen.

- Nu wetti, gi heren, wale
 Mijns heren mesdaet altemale.
 Doch en essi alse mesdadech niet
 Alsmen hier te voren hiet;
- 1955 Doch kint hi dathi heeft mesdaen
 Dathi hem wreken soude so saen
 Over so hoge joncfrouwe,
 Ende heves groten rouwe;
 Want hijs niet sculdech was te doene.
- 1960 Ende wilt geven den coninc Yoene
 Hem vort in baten des
 Sine goede stat van Mes,
 Ende al tlant, geloeft das,
 Dat Girberts sijns vaders was,
- 1965 Ende hi gaf sinen vader Gerine,
 Indien dat hebbe die nichte sine
 Vor dat hi hare dede te leede,
 In dien dat inde dese veede.
 Ende oec so bid mijn here hier
- 1970 Vor alle dese heren fier
 Den coninc Yoene vriendelike
 Ende oec dor Gode van hemelrike
 Dathi varen late die minne,
 Die hi heeft ane die coninginne
- 1975 (Want minen here sere dert,
 Want hi heeft die vrouwe wert),
 Ende scuwe hare wandelinghe,
 Hi wilt geloven in waren dinge
 Dathijs in en genen sinnen
- 1980 Nimmermeer der coninginne
 En sal in arge noch in goede
 Vermanen, sint dats blive hoede.
 Dor God, gi heren alte male,
 Anesiet redene ende doet wale,
- 1985 Ende hulpt dat werde ene soene
 Tusscen minen here ende Yoene.
 Al versuumde hem mijn here

- Die macht si blijft in haer ere,
 Dathi selve weder dede:
 1990 Daer heeft hijt versoent sere mede.”
 Karel seide: „Bi mire wet,
 Hi hevet hier verscoent met.
 Maer dat so es oppenbaer
 Dathi was te haestech daer
 1995 Dathi dor eens quaeds raet
 Dede also lelecke daet.
 Maer die noit mesdede niet
 En weet waer af betren iet.
 En ware Yoene niet mesdaen
 2000 Waer of soude hi ontfaen
 Bate? Dan canic gesien.
 Men laet in Gods namen gescien,
 Het dunct mi orborleec wesen.”
 Yoene die coninc sede mettesen:
 2005 „Sint u genoeght, her keyser, here
 Salict doen vele te ere.
 Maer wat sal scaden den coninc dat
 Alsic come teneger stat,
 Daer ic vende die coninginne,
 2010 Die so hoefsch es van sinne,
 Datic spreke jegen hare,
 Niet stille maer oppenbare?
 Want ic wille sonder noet
 Sweren enen heet groet
 2015 Bi den here, die mi al
 Maecte ende ontmaken sal
 Wanneer dat sijn wille si,
 Ende bi der moeder, die wi
 Geloven datsi droech maecht,
 2020 Dat coninc Otten was gesaegt
 Datic lach bi der coninginnen,
 Dat dat noit in genen sinnen
 Waer en was noch en gesciede,
 Ende datic dies vor enege liede

- 2025 Soude mi beroemt hebben dat.
 Noch sweric op dese stat
 Bi Gode ende mire trouwen beide
 Datic nie wart en seide
 Noch si weder jegen mi,
- 2030 Al hadder die coninc gestaen bi,
 Dathijs hem hadde belgen connen.
 Wat machijs mi dan veronnen
 Datic spreke jegen hare
 Niet stille maer oppenbare?
- 2035 Want dat kinne God van hemelrike
 Datic die coninginne rike
 Hebbe gehadt van herten lief,
 Maer anders en sochtic noit grief
 Van hare, gi heren dat verstaet.”
- 2040 Doe seide weder die grave Conraet:
 „Ic hebbe dicken verstaen wel
 Dat lange duurde wert quaet spel
 Gerne; dies men niet gesien
 En heeft mochte doch wel gescien.
- 2045 So lange geet, als men spreect,
 Die cruke te watere datsi breect.
 Ende u en gelegter niet ane
 Dies hebdijs goet ave tstane.”
 Yoen seide: „Gi segt waer,
- 2050 Maer hets mi te doene swaer:
 Qualiyc so mochtict gelaten.
 Hoe mochtic die vrouwe haten,
 Die mi en mesdede noit niet?
 Mi es lievere dat niet gesciet
- 2055 Die soene dan ic dit dade.”
 Doe seiden met gemenen rade
 Fransoyse ende Bertoene:
 „Dits groet wonder van Yoene.
 Hoe waenti dat so si keytijf
- 2060 Die coninc, dathi hem sijn wijf
 Tsinen wille laten sal?

So ware hi verscoven al.
 Noch ware hem beter dat die soene
 Altemale bleve te doene."

- 2065 Karel seide, die coninc, doe:
 „Wat hulpt hier vele geseht toe?
 Dese soene moet vort gaen
 Indien dat en geen vermaen
 Die vrouwe vort en gecrige
 2070 Van Ottes wegen, maer daer af swige.
 Yoen sal hem hoeden dat,
 Dathi niet sal comen tier stat,
 Daer hi die vrouwe meer gesie,
 En si dat so gescie,
 2075 Dat si te like ofte te feesten,
 Daer si vergadert metten meesten,
 Ochte bi andren gevalle,
 Daer die liede vergādren alle;
 Ende daer en salhi jegen hare
 2080 Noch stille noch openbare
 Spreken in enegen sinnen
 Dan: God hoedu, God moet u minnen.
 Dit salhi geloven hier."
 — „Dat salhi", seide die coninc Ogier,
 2085 „Weder hi wille ocht en wille."
 Maer die coninc hi sweech stille,
 Ende sine mage geloefden dat.
 Doe wert daer versoent op tstat,
 Ende Otte wert Yoens man
 2090 Van Covelensen, dat hi wan,
 Ende van Andernaken mede,
 Dat men hem weder geven dede.
 Entie soene, dat was waer,
 Was vast ende goet gesproken daer.
 2095 Alsoe dus gemaect was die soene
 Tusscen Otten ende Yoene
 Namen orlof alle die heren,
 Ende wouden weder te lande keren

- Alsi daden cortelike.
 2100 Karel ontboet, die keyser rike,
 Sinen sone Lodewike,
 Ende sijn wijf die suverlike.
 Ende Yoen ende Ritsart
 Sijn gekeert te lande wart
 2105 In Siten, daer hi comen was,
 Ende vernam die waerheit das,
 Dat Gelloens dochter Yreine
 Ware gehuut, ende hadde die gene
 Constantijns sone Lyoene,
 2110 Dat sere derde den coninc Yoene;
 Want hi te na wart sijn gebuur,
 Dat hem dicken soude werden suur.
 Doch dede hi borge menegerhande
 Op die pale van sinen lande
 2115 Maken ende grote stede,
 Die hi vaste vesten dede;
 Want hi vermoede hem telker tijt
 Van daer te hebbene storm ende strijt.
 .vii. staden maecti daer,
 2120 Die wesen souden te winne swaer;
 Want men mochtse niet winnen
 Die wile si tetene hadden binnen.
 Oec maecti, des sijt gewes,
 Ane die heide Meotides
 2125 Enen berch die men sach verre,
 Ende hietse Gardeterre,
 Om datsi stoet op tbesceet,
 Ende si bescudden soude greeet
 Dat lant, op dats ware te doene.
 2130 Nu hort weder van Yoene:
 Hi maecter ane torren vijf hondert,
 Ende elc stont van andren besondert
 .viii. roeden bi getale,
 Sodat die stat hadde omgaens wale
 2135 .x. milen, wetet dat.

Men wan oec wale in die stat
 Coren als was te doene.
 Dese stat was starc ende scone.
 Elc torre was hoge wel
 2140 .c. voete, sonder spel,
 Entie mure van der stede
 Waren .LX. voete hoech mede.
 Op deen inde der stat stoet,
 Daer die zee quam ane den voet,
 2145 Die op ene roche was geset,
 Ic wille wale dat gijt wet,
 Dat die roche, wetet dat,
 Ginc boven die torren vander stat
 Wel .c. voete, dat was waer,
 2150 Ende men mochter oppe maer
 Rechte te erer stede,
 Daer die coninc houwen dede
 Ene strate, als men woude,
 Dat menre mede opgaen soude.
 2155 So over vele was dier stene,
 Dat men met hen allene
 Daer boven maecte ene zale,
 Ende enen tor also wale,
 Die boven der zale, in waerre dinc,
 2160 Meer dan .c. voete ginc.

ROMAN VAN WALEWEIN.

Vs. 1—1350, vertaald door PENNING; en vs. 9586—11198, vertaald
door PIETER VOSTAERT.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, I¹, 325—333 (I⁴, 343—351).

Vanden coninc Arture
Es bleven menighe avonture,
Die nemmermee ne wert bescreven.
Nu hebbic ene scone upheven;
5 Consticse wel in twalsce vinden
Ic soudse jou in dietsce ontbinden,
Soe es utermaten scone.
Alle die ingle vanden trone
Moeten mi gheven herte ende sin,
10 Ende sulke wijsheit daer in,
Ende minen sin also ghestarken,
Dat sire doghet in moeten marken
Alle diese sullen horen.
God die dor ons was gheboren
15 Ende vanden stene maecte broot
Verlene mi die wijsheit so groot
In desen bouc, sonder meswende,
Van beghinne toten ende!
Dies biddic Gode dor sine ghenaden
20 Dat hi mi vergheve die mesdaden
Die ic an dese redene doe
Bede spade ende vroe.
Dies bat Penninc, diene maecte
Ende menighen nacht daer omme waecte,
25 Eer hijt vant in sijn ghedochte
Dat hi den boec ten ende brochte,
Daer hi tbeghin of heift gheseit.
Nu bid hi u up hovesceit,
Dat ghi swighet altemale:
30 Hi sal u vort die scone tale
Segghen, al wert het hem te sure,
Vanden coninc Arture.

Die coninc Artur sat tenen male
 Te Carlicen in sine sale
 35 Ende hilt hof na conincs sede,
 Also hi menichwerven dede
 Met een deel sire man,
 Die ic niet wel ghenomen can:
 Ywein ende Perchevael,
 40 Lancheloot ende Duvengael,
 Entie hoofsce Walewein
 (Sijn gheselle was daer neghein):
 Ooc was daer Keye die drussate.
 Daer die heren aldus saten
 45 Naden etene ende hadden ghedweghen,
 Also hoghe liede pleghen,
 Hebben si wonder groot vernomen:
 Een scaec ten veinstren in comen,
 Ende breedde hem neder uptie aerde.
 50 Hi mochte gaen spelen dies begaerde.
 Dus laghet daer uptie wile doe;
 Daer ne ghinc niemen of no toe
 Van allen gonen hoghen lieden.
 Nu willic u tsaecspel bedieden!
 55 Die stappelen waren root goudijn
 Entie spanghen selverijn!
 Selve waest van elpsbene,
 Wel beset met dieren stenen.
 Men seghet ons in corten worden,
 60 Die stene die ten scake behorden
 Waren wel ghewaerlike
 Beter dan al Aerturs rike.
 Dus saghen sijt alle die daer waren.
 Metten hieft up, ende es ghevaren
 65 Weder dane het quam te voren.
 Diës ad die coninc Artur toren
 Ende sprac: „Bi mire conincscrone,
 Dit scaecspel dochte mi so scone,
 Maerct ghi heren ende siet,

- 70 Hen quam hier sonder redene niet.
 Die up wille sitten sonder sparen
 Dit scaecspel halen ende achter varen,
 Ende leverent mi in mine hant,
 Ic wille hem gheven al mijn lant,
 75 Ende mine crone na minen live
 Willic dat sijn eghin blive."
 Van alden heren die daer waren
 Sone durster een niet varen:
 Si saten alle ende sweghen stille.
 80 Die coninc seide: „Wie so wille
 Goed rudder in mijn hof betalen,
 Hi sal mi dat scaecspel halen,
 Of wine ghecrighen nemmermere
 Van desen daghe voortwert ere,
 85 Laten wijt ons aldus ontfaeren."
 Noch sweghen si alle die daer waren,
 Daer ne andworde noyt een van worde.
 Alsoe die coninc dit verhorde
 Sprac hi: „Bi mire conincscrone,
 90 Ende biden here vanden trone
 Ende bi al diere ghewelt
 Die ic ye van Gode helt,
 Ne wille mi niemen tscacspel halen,
 Ic sect jou allen in corter talen,
 95 Ic salre selve achter riden;
 Ic ne wils niet langher onbiden,
 Eert mi alte verre ontfaert,
 (Ic bem die gone diet begaert)
 Dat ict weder halen sal,
 100 Mine lette ramp ende ongheval,
 Eer ic meer te Carlicen kere,
 Of ic blive doot in de ghere.
 Ic salre jou mede doen die ere:
 Ic soude met rechte sijn jou here,
 105 Nu salic sijn jouwer alre knecht."
 Deer Walewein, die nu ende echt

In dogheden es ghetrect voort,
 Hi scaemde hem als hi dit hoort,
 Datter niemen was soghedaen,
 110 Die dat belof durste anevaen
 Van sinen here den coninc;
 Ende hi trac voort metteser dinc
 Ende seide: „Coninc Artur, here,
 Die worde die ghi heden ere
 115 Seid, die hebbic wel verstaen.
 Die jou ghelof wille anegaen
 Suldi houden also ghi seit te voren
 Dien eet die ghi hebt ghesworen?”
 Die coninc andworde mettien:
 120 „Ja ic, so moete mi goet ghescien!
 Ware enich rudder bin minen hove
 So starc of van sulken love,
 Diet mi leverde in mine hant,
 Ic wille hem gheven al mijn lant,
 125 Ende mine crone na minen live
 Willic dat sijn eghijn blive.
 Dies ne keric heden mijn wort.”
 Also die here Walewein dit hort
 So dede hi sine wapene ghereiden
 130 Ende wapende hem al sonder beiden,
 Ende seide: „Vindict in enich lant,
 Ic saelt u leveren in uwe hant,
 So helpe mi God die u gheboot!
 Of ic blive in den wille doot,
 135 Dies sijt seker ende ghewes.”
 Als Walewein ghewapent es
 Brochtemen hem Gringolette voren,
 Dien hi lief adde ende vercoren
 In sinen sin vor alle paerde;
 140 Ende hi sater up, die onvervaerde,
 Ende seinde hem metter rechter hant.
 Doe nam orlof die wigant
 An coninc ende an coninghinne

- Ende an alle diere waren inne
 145 Metten coninc in die sale.
 Si andworden altemale:
 „Vaert, God onse alre here
 Verde jou van lachtre ende van sere
 Ende late jou dinc ten besten comen.”
 150 Als hi orlof adde ghenomen
 Reet hi wech met deser tale.
 Ende die daer bleven in die sale
 Waren vul van haren moede
 Ende seiden: „Verghinct hem tongoede,
 155 Bi Gode ende biden goeden daghe!
 Hi souds hebben clene claghe
 Dat hi die dinc dar anevaen,
 Die negheen man dar bestaen,
 No noit kerstijn horde tellen
 160 Dat si yewer oyt ghevellen.
 Dies dinc hi ons sijn onvroet.”
 — „Here Walewein, siet wat ghi doet”,
 Sprac die coninc tsinen neve,
 „Ende hoort den raet dien ic u gheve:
 165 Een sot mach enen vroeden wel raden
 Van dat hem mach staen te staden.
 Emmer wacht u ende u paert,
 Dat ghi niet so na ne vaert
 Den scake, dat ghijs hebt toren.”
 170 Deer Walewein hi slouch met sporen
 Gringolette al dat hi mach.
 Ende als deer Keye dat versach,
 (Nu moghedi horen Keyes tale)
 Hi liep ten veinstren vander sale
 175 Ende riep: „Here Walewein! maerct ende verstaet,
 Haddi ghenomen enen draet,
 Ende hadde dien ant scaec ghestrect,
 So mochtijt nu hebben ghetrect,
 Dat u niet ne ware ontfaen.”
 180 Deer Walewein seide: „Wildi ontbaren,

Heer Keye, van uwen quaden scerne,
 Ic bads u utermaten gherne;
 Ende laet mi hebben mine avonture.
 Es soe soete of es soe sure,
 185 Comt soe te goede ofte te quade,
 Here Keye, ic ne roups u niet te rade."
 Dus reet hi henen metter vaert,
 Stoutelike als een liebaert.
 Deer Keye seide: „Slaet met sporen,
 190 Heer Walewein, het hout daer voren,
 Tscaec, hen dar jou niet ontfaren.”
 Die coninc ende die met hem waren
 Si seiden: „Here Keye, waert u ghevouch,
 195 Deser talen hebwi ghenouch.
 Twine lati den rudder varen
 Daerne God moete bewaren?
 Ghine waert selve niet so ghedaen,
 Dat ghi tghelof durst anegaen,
 Dat hi an hem hevet gheslegghen.”
 200 Walewein reet wech ende si sijn bleven
 In harde menigherande tale
 Omme Waleweyne binder sale.
 Die coninc entie coninghinne
 Ghinghen boven ten hoghen tinne
 205 Ende saghen achter Waleweyne.
 Daer ne was no groot no cleyne,
 Sine liepen ten veinstren harentare,
 Ende saghen uut ende namen ware
 Warewaert Walewein henen soude.
 210 Hi reet met crachte ende met ghewoude,
 Als diegone die niet ne spaert,
 Achter tscaec, dat vorem vaert,
 Bi wilen hoghe, bi wilen neder,
 Bi wilen voort, bi wilen weder,
 215 Bi wilen verre, bi wilen bi;
 Over waerhede seghet men mi.
 Dus saghet dere Walewein vor hem gaen,

Ende hadt wel metter hant ghevaen ,
 Maer hi liet dor der gone tale ,
 220 Die boven laghen in die sale ;
 Hadsine sien daer achter vaen
 Endt hem danne ware ontgaen ,
 Si mochter mede hare sceren maken :
 Hine liet om el ne ghene saken .
 225 Dus reet hi wech al sinen telt ,
 Deer Waleweyn , up een scone velt .
 Doe quam hi in ene valeyde .
 Doe stont die coninc ende seide :
 „Here Walewein , God moet u gheleiden !
 230 Mijn oghen moeten hier van u sceiden ,
 Sine connen jou langher niet ghesien .”
 Hi keerdem omme ende ghinc mettien ,
 Entie heren alle te male ,
 Vanden veinstren in die sale ,
 235 Ende spraken alle ghemeenlike :
 „Here Walewein , God van hemelrike
 Verde jou van lachtre ende van scaden
 Ende van dorperliken daden ,
 Ende late jou behouden weder keren
 240 Metten scake tuwer eren .”
 Doe namen si ander tale an hant .
 Ende hi reet wech , die wigant ,
 Na tsaec , daer hi omme uut was comen .
 Mettien hevet Walewein vernomen
 245 Enen berch vor hem staen ,
 Hi doctem toten hemele gaen .
 Doe sprac hi daer hine vint :
 „Help God , Sinte Marien kint !
 Waerwaert mach ic varen omme ?
 250 Inne sie wech , no recht no cromme ,
 Daer ic den scake volghen mach !
 Nune sach ic noyt so drouven dach
 Als dat mi nu sal ontvaren .”
 Mettien wart Walewein gheware

- 255   Sciere waer die berch ondede,
               Daer tscaec in voer ende hi mede.
               Die berch die werts sciere gheles
               Als Walewein daer binnen es.
               Dat gat dat te voren was open
- 260   Wert nu sciere toe gheloken
               Ende Walewein moeste daer binnen bliven,
               Allene sinen rouwe driven
               In enen berch die donker es,
               Dies sijt seker ende ghewes.
- 265   Hine horde daer creature neghene:
               In den berch waren stene
               Daer hi jeghen mochte spreken.
               Welna dochte hem therte breken
               Dat hi tscaec adde verloren.
- 270   Die rouwe ghinc hem verre te voren,
               Dat hijt so verre hevet ghesocht
               Ende in so swaerre pinen es brocht:
               Dies was hi sere tonghemake
               Ende peinsde menigherande sake.
- 275   Hi seide: „Al ware die berch ondaen,
               Ende ic hier ute mochte gaen,
               Quamic sonder scaec te hove,
               Ic worde gheworpen buten love.
               Ic bem vroet van sulken saken,
- 280   Men soude sceren met mi maken,
               So wel kennic den here Keyen.
               Van hem souds mi meest verneyen;
               Mi ware liever soudic sterven
               Ende in desen berch verderven,
- 285   Also ic wane dat ic sal,
               Mine helpe God ende goet gheval.”
               Des nachts doghedi groot verdriet
               Van navons dat die sonne liet
               Haer scinen tes soe weder upghinc.
- 290   Deer Walewein, die jonghelinc,
               Hi viel in cnieghebede terre waerf,

Ende seide: „God, die dor ons staerf,
 Ende om ons coret die bitter doot,
 Nu helpt mi, here, uut deser noot!
 295 Waric yewer in een plein”,
 Sprac die rudder Walewein,
 „Al waren si hondert om mi ghestaen,
 Ende si mi alle wilden slaen,
 Ic sette mi jeghen hem ter were
 300 Metten scilde ende metten spere.
 Hier moetic sterven dor die noot
 Sonder slach ende sonder stoot.
 Dies bem ic tonghemake sere.”
 Dus claghede Waleweyn die here.
 305 Hi seinde hem ende es up ghestaen,
 Ende ghinc te Gringoletten saen,
 Ende stac den breidel an sinen arme,
 Ende riep wel dicken: „Owi, wacharme!”
 Omdat hi tsaecspel hadde verloren.
 310 Die rouwe ghinc hem alles te voren,
 Dat was tmeeste dat hem daert.
 Doe nam hi sinen breidel ter vaert,
 Ende doolde in gonen berch allene,
 Hi ende Gringolet sijn wrene,
 315 So langhe dat hi sach van verren
 Den dach ghelijc ere sterren.
 Ende jeghen dat licht es hi comen,
 Ende hevet een serpents nest vernomen,
 Daer vier jonghe in laghen ende sliepen,
 320 Die so groot waren dat si liepen
 Derwaert dat si wesen wilden.
 Wat radi Waleweine den milden
 Te doene, na dat es comen?
 Doch ne hevet hi niewer vernomen
 325 Toude serpent: hi was ghevaren
 Buten berghe hem ghenaren
 Ende halen daer si bi souden leven
 Sine jonghe, die waren bleven

330 Achter; ende als dit Walewein sach
 Ne weet hi wat hi best doen mach;
 Maer hi haeste hem ende trac sijn swaert,
 Ende tert hem bet an ter vaert,
 Ende slouch middel in den hoop.
 Dat outste hadde den quaetsten coop,
 335 Want hi cloofdet midts ontwe.
 Den andren dedi so wee,
 Dat het daer omme sterven moet.
 Den derden slouch hi of enen voet.
 Dat vierde sette hem ter were,
 340 Ende hadde te Waleweine grote ghere.
 Het ontspranc met groten vake:
 Het was ghewect met onghemake.
 Het was sere fel, al waest cleyne,
 Ende scoot upten here Waleweine
 345 Bede met claeuwen ende met tanden.
 Deer Walewein weerde hem metten handen,
 Ende metten swaerde ende metten scilde
 Weerde hem Walewein die milde
 Dapperlike metter vaert,
 350 Als die gone die begaert
 Tserpent te dodene, ende hine can.
 Het was gheleghen in enen dan,
 Daer noit wijf no man was comen.
 Tserpent hevet sinen staert ghenomen
 355 Ende slouch Waleweine so haerde,
 Dat hi neder viel up die aerde,
 Al waest hem te doene leet.
 Doe scoot hi up ende nam ghereet
 Tserpent vaste met beden handen
 360 Boven ende beneden biden tanden,
 Ende scuerde hem sinen bec so wide,
 Dat hem thovet hinc in twier side.
 Doe haesti hem ende vinc ten swaerde,
 Deer Walewein, die onvervaerde.
 365 Maer tander serpent, dat hadde verloren

Sinen voet, het hevet vercoren
 Gringoletten, seer Waleweins paert,
 Ende maecte hem vaste darewaert.

- Mettien heift Gringolet vernomen
 370 Waer tserpent es totem comen,
 Ende hevet sinen voet verheven
 Ende den serpente enen ghegheven
 Wel te pointe jeghen tbeste been,
 Dat hem vlooch mortelinghe ontween.
 375 Doe moest vallen up die aerde,
 Ende Walewein quam metten swaerde
 Ende nam hem tleven haestelike.
 Doe danctijs Gode van hemelrike,
 Dat hi hem aldus es ontgaen.
 380 Te Gringolette quam hi saen,
 Ende sette hem in sijn ghereide,
 Ende reet wech al sonder beide
 Daer waert dat hi den dach sach baren.
 Nu moetene Onse Vrouwe bewaren!
 385 Aldus reet hi den berch dore
 Tote hi quam vor ene score,
 Daer die berch ghescoort es.
 Toude serpent was wel gheles
 Daer te vaerne uut ende in;
 390 Want het haelder sijn ghewin,
 Daert altoos bi moeste leven
 Ende sine jonghe, die waren bleven
 Achter hem, doe hetse liet.
 Ende alst Walewein comen siet
 395 Sone was hijs bore blide,
 Ende trac hem an ene side,
 Dat hetne niet ne mochte sien.
 Hi ghereedde hem ende vinc mettien
 Bede ten scilde ende ten spere,
 400 Ende hi reedde hem vaste ter were.
 Hi greep den scacht met beden handen
 Ende ghinc vor die scuere standen,

Ende keerde den ort ter scuere waert.
 Ende gont serpent dat quam ter vaert,
 405 Ende waende liden sonder were;
 Ende Walewein gheraket metten spere
 So wel, dat hijt stac aldore,
 Dat het viel neder in die score,
 Tserpent, ende began hem reken.
 410 Walewein waende ute trecken
 Den scacht, ende hi was mids ontwe.
 Dat trensoen dede den serpente wee,
 Dat hem tfier ter kele uutscoot.
 Doe waende Walewein wel wesen doot
 415 Van der hitte van den viere.
 Hi ghinc an sine side sciere
 Ende liet die grote blaexeme liden
 Die daer vlooch in allen siden,
 Enten serpente uter kele scoet
 420 Om die anxene vander doot.
 Ware hem sijn staert niet buten bleven
 Het adde Walewein ghenomen tleven:
 Hi hevet brocht in sulker noot.
 Gont serpent slouch slaghe groot
 425 Metten sterte jeghen die stene,
 Dat si vielen groot ende clene
 In beden siden vander scuere:
 Daer mochten drie rudders riden duere,
 Duer tgat dat serpent hadde ghemaect.
 430 Hadt Waleweine also gheraect,
 Ic wane hi waerre doot bleven,
 Al haddi twintich manne leven.
 Deer Walewein stont ende louch,
 Ende seide: „Dits wel mijn ghevouch,
 435 Tserpent heift mi die porte ondaen.
 Nu mach ic uten berghe gaen
 Ende henen riden daer ic wille.”

Tserpent ne lach niet langhe stille:
 Dat trensoen dede hem onsochte.

- 440 Het stont up so het eerst mochte,
 Ende scoot upten here Waleweyne.
 Tserpent was groot, ende hi was cleyne.
 Het quam bernende als een vier,
 Hen sach nie man so lelijc dier.
- 445 Alst Walewein sach wart hi vervaert,
 Ende hi vergat sijn goede swaert,
 Want hem uter hant ontgleet:
 Dat was hem sident herde leet.
 Hine wiste noyt hoe hijt verloos.
- 450 Tserpent Waleweyne vercoos
 Om te deerne so het meest mach.
 Het gaf hem herde menighen slach
 Metten staerte al tenden een,
 Wel twintich waerven eer het ghefeen;
- 455 Het was up hem verbolghen sere.
 Mettien naemt Waleweine den here
 In sinen staert ende soudene draghen
 Sinen jonghen, ende latene cnaghen:
 Up dat so liet hettene leven.
- 460 Maer God hevet hem tgheluc ghegheven
 Dat hise te voren slouch alle doot.
 Walewein was in groter noot:
 Haddi vor tserpent ghestaen
 Also hi bachten hevet ghedaen,
- 465 Hi ware verbernt altemale
 Sonder enighe wedertale.
 Gringolet, dat ne conste gheduren
 Binnen den mure, het liep ter scuren
 Ute ende ghinc an ene side.
- 470 Dies was Walewein onblide;
 Hi bleef allene ende onberaden,
 Hem ne stont niemen te staden.
 Hi seide: „Die duvel hout mi ghevaen
 So vaste, in can hem niet ontgaen,
- 475 Ende metten staerte so ghebonden,
 Mochtic belyen mine sonden,

So waric blide, vor mine doot.
 Die selve God, die mi gheboot,
 Hi moet mi helpen ende beraden,
 480 Ende staen mire sielen te staden,
 Want mijn leven es ghedaen."
 Tserpent ne lette niet sonder waen,
 Ende vlooch danen metter vaert,
 Ende drouch Walewein in sinen staert
 485 Voortwaert in enen nauwen pat.
 Walewein was vander pinen mat,
 Die hem tserpent hadde ghedaen.
 Mettien so bleef [tserpent] ghevaen
 Tenen gate, het ne mochte niet dure,
 490 Het was te nauwe, buten mure;
 Nochtanne waester dicke dor comen,
 Maer trensoen hevet hem benomen,
 Dat hem bleef stekende in de side.
 Doet Walewein sach was hi blide.
 495 Hi seide: „God, here, dor uwe doghet,
 Also waerlike als ghi wel moghet,
 So moeti mi, here, heden
 Jeghen dit felle serpent bevyreden,
 Dat mi desen anxt hevet ghedaen.”
 500 Dus moeste Waleweyn ghinder staen:
 Si waren ghevaen onder hem beden
 So vaste, sine mochten niet sceden,
 No weder achter gaen no vort.
 Walewein mochte cume een wort
 505 Spreken, hi was so sere ghebonden
 Met tserpents staerte tien stonden.
 Het heveten brocht in groter noot,
 Ende gaf hem herde menighen stoot
 Metten staerte jeghen die stene,
 510 Bi wilen groot, bi wilen clene;
 Ende heveten in enen pit ghesteken,
 Dat hi cume mochte spreken
 No gheen let verbrawen.

Tserpent scuerde metten clauwen
 515 Waleweins wapine te dien stonden;
 Ooc es hi in sinen staert ghewonden
 Ende so vaste daer in ghevaen,
 Cume sal hi meer ontgaen
 Vander pine daer hi in es.
 520 Deer Walewein, sijt seker des,
 Hi verlost sine ene hant.
 Doe taste hi om sinen brant
 An sine side, — hi was verloren.
 No weder sider no daer voren
 525 Ne quam Walewein in sulker noot.
 Nu alreerst waendi bliven doot.
 Doe tasti voort an sine side
 Ene misericorde, dies was hi blide.
 Hi dankets Gode: hi hads te doene.
 530 Doe tracse uut Walewein die coene
 Endé stac na tserpent harentare.
 Hi dede hem harde clene dare,
 Ende het ne mochte hem niet versluten;
 Hadt sijn hove ghehadt buten,
 535 Het ware hem tonneren vergaen
 Dat hijt soude steken of slaen.
 Bedi hevet Walewein te doene
 Wel der helpen vanden trensoene.
 Dat serpent dus ghevaen hevet
 540 Waleweine, die met pinen levet:
 (Hine mochte waer met ere hant)
 Die misericorde nam die wigant,
 Daer hi tserpent mede stac,
 So dat hem sijn herte brac,
 545 Ter navelen no min no mee.
 Tserpent creesc lude, hem was wee,
 Omme die anxene vander doot.
 Noch was Waleweins anxene groot:
 Hi lach onder tserpents voet;
 550 Uter wonde quam ghelopen tbloet

Up hem heter dan een vier.
 Walewein sprac: „Dit nes gheen dier,
 Het es die duvel uter helle,
 Die hier comt ende wille mi quellen,
 555 Ende hevet mi desen anxt ghedaen.
 Ende noch ne can ics niet ontgaen,
 Al eest gherovet vanden live.
 Ende al waric sterker dan si vive,
 Sone mochtic mi niet beraden,
 560 Ic ne moet sieden ende braden.
 Die duvel hevet mi so ghebonden
 Int bloet dat comt uut deser wonden:
 Het dinct mi heter dan een vier.”
 Aldus lach Walewein onder dat dier
 565 In den pit, onder tserpents bloet,
 Dat hem ten scoudren over woet.
 Dus dede hem tserpent groten pant.
 Deer Walewein trac uut metter hant
 Die misericorde metter vaert,
 570 Ende hieu up tserpents staert,
 Tote hine altemale ontknochte,
 Ende hem selven uter pinen brochte,
 Die hem tserpent hadde ghedaen.
 Maer Goddanc, hi es ontgaen,
 575 Ende hi dankets blidelike
 Gode van hoghen rike.
 Doe was hi blide doe hi dat sach,
 Dat tserpent also doot lach,
 Dat hem die anxene hadde ghedaen,
 580 Ende hi hem aldus es ontgaen.
 Hi seide: „Ic ne wille niet sorghen
 Dattu heden ofte morghen
 Enen andren sult doen verdriet.
 Ic hope dat ne ghevalt di niet.
 585 Ic sal di eer die voet of slaen.”
 Hi haeste, ende als hijt hadde ghedaen
 Sprac hi: „Ic hope an onsen Here,

Dune dwinghes mensce nemmermere
 Alstu hier vormaels heves ghedaen.
 590 Het ne mochte niet vor di ghestaen
 Mijn goede halsberch vander aventuren,
 Hine mochte niet vor di gheduren,
 Dune hebstene ghescort, ende ondeckt
 Al mijn lijf, ende dorpect;
 595 Ende duer die scoren hebbic vonden
 In minen live diepe wonden
 Alomme [ende] omme in mine side."'
 Walewein was drouve ende blide;
 Dat hi tserpent hadde doot
 600 Dies so haddi bliscap groot,
 Banderside so haddi toren
 Dat hi sijn swaerd adde verloren.
 Sijns scilts moeste hi ooc derven
 Al soudi daer omme sterven:
 605 Hi lach onder tserpent tebroken;
 Maer dies es hi wel ghewroken.
 Sijn scacht was ooc mids ontwee,
 Die ne wert hem nemmermee.
 Gringolet es hem ontgaen,
 610 Dies moeste hi daer allene staen
 In avonturen van sinen live.
 Hi adde wonden driewerf vive,
 Die hem tserpent adde ghegheven:
 Dus leeddi een onsochte leven.
 615 Nochtan ne michte Walewein niet
 Up die pine ende up tverdriet
 Dat hem tserpent adde ghedaen,
 Addi gheweten waerwaert gaen
 Dat hi niemare hadde moghen horen
 620 Vanden sacle achter of voren.
 Dus doolde hi den berch al dure
 Omme te soekene avonture,
 Die hire ghenouch vinden sal.
 Daer ghesciede hem dit gheval,

- 625   Dat hi vant sijn goede swaert,
 Dat hi lief hadde ende waert.
 Doe hief hijt up ende was blide,
 Ende staect sciene an sine side
 In sinen scoe, dien hi noch hevet.
- 630   Walewein sucht ende bevet,
 So sere smerten hem die wonden;
 Ende hi gheraecte ten selven stonden
 Daer die berch was ondaen.
 Doe ghinc hi vor die score staen
- 635   Ende vernam daer een scone lant;
 Ende Gringolet quam tehant
 Tote sinen here, alstene sach,
 Ghelopen aldat ghelopen mach,
 Die vander slaghen was mesmaect,
- 640   Alson tserpent adde gheraect
 Metten clauwen in menigher stede.
 Nu hoort wat Walewein dede:
 Hi sat ende tinte sine wonden,
 Die hire menighe hevet vonden
- 645   Over sijn lijf, doe hise sochte.
 Men seghet dat men niet ne mochte
 Waleweine van ghenentalve
 Vinden, hine hadde werc ende salve.
 Nu eist comen dat hire te doene hevet
- 650   Also sere als yemen die levet;
 Maer water was hem daer wel diere.
 Metten bloede moesti sciene
 Sine wonden wieken ende binden,
 Alle die hire conste vinden.
- 655   Als hijt dus al hadde ghedaen
 So es hi weder upghestaen
 Ende quam ghegaen te sinen paerde.
 Doe sach hi neder na die aerde:
 Doe dochte hem dat hi stont so hoghe,
- 660   Men hadde niet met enen boghe
 Vander aerde connen gheslaen

Tote daer Walewein was ghestaen.
 Hoe sal hi neder comen up daerde
 Met Gringolette sinen paerde?

- 665 Want die berch es also ghemaect,
 Al waerre een kerstijn up gheraect,
 Hine mochte nieuwer neder gliden,
 Hine viele int water in allen siden.
 Om dien berch liep ene riviere:
- 670 Soe was groot, wijt ende liep sciere.
 Die berch waser uut ghewrocht,
 Uter rivieren, heift hem ghedocht,
 Met groten stenen ende met starken,
 Recht ghelijc ere karken;
- 675 Ende in den berch ghinc ene score,
 Daer tserpent voer dicken dore,
 Ende hadder sijn nest in ghemaect,
 Ende wilde niet dat men hem ghenaect;
 Men mochter qualike in ghewinnen.
- 680 Het verghinc Waleweine tonminnen
 Dat hi was comen in den berch.
 Hets wonder hine hadde groot erch
 Ontfaen: tserpent was so fel;
 Maer sine sake verghinc hem wel.
- 685 Also laghen sine avonturen,
 Bedi mochtijcs te bet gheduren.
 Hi seide: „Ic bem der anxene ontgaen,
 Die mi tserpent hevet ghedaen,
 Nochtan staet mi hier te sine
- 690 In vresen ende in groter pine
 Van minen live, in springhe sciere
 Van desen berghe in die riviere.
 Beter es camp danne hals ontwee.
 Blevic hier binnen emmerme,
- 695 Ic ne wiste wat eten no drinken.”
 Aldus began hi hem bedinken:
 Nu moeti avonturen sijn leven.
 Hi seide: „Sterve ic, ic come ghedreven

- Weder daer men mi sal kinnen.
 700 Hier mochtic lettcl prijs ghewinnen;
 Storvic hier", sprac doe die here,
 „Menne ghevreeschte nemmermere
 Waer dat ic becomen ware."
 Dus stont hi in groten vare
 705 Bi Gringolette sinen wrene,
 Ende gordene ende sat daer up allene.
 Hi seindem achter ende voren,
 Ende Gringolet hevet vercoren
 Die riviere, ende spranc daer neder.
 710 Boven ne keerden si nemmeer weder.
 Dies sijt seker ende wijs,
 Haddi gheweset van Parijs
 Here, hi adt wel gherne ghegheven,
 Ende hi te Carlicen ware bleven.
 715 Hi hilt hem vaste up sijn paert,
 Dat menigher marc was waert,
 So waer hijs hadde te doene.
 Het was een deel nader noene
 Als hi dus voer in die riviere,
 720 Ende Gringolet ghinc swemmen sciere.
 Nu es der Walewein gheraect,
 Die van den bloede was mesmaect,
 Daer hi mach spoelen sine lede,
 Die wel sere te menigher stede
 725 Waren van wonden ende van bloede.
 Ende Gringolet dat wert so moede
 Van swemmene, dat nemmeer ne mochte;
 Doch swamt dat het lant gherochte
 Metten voeten, ende stont al stille,
 730 Om dat hem rusten wille,
 In gone riviere up een eylant.
 Het quam hem wel dat hijt vant;
 Hen hadde el niet dan thovet boven.
 Walewein mochts hem wel beloven
 735 Dat hi sijn goede ors adde bescrenden.

Ic hope het salne wel bevreden.
 Het swam vort an tander lant.
 Doe beette Walewein te hant
 In enen mersc, die scone was,
 740 Ende ghinc sitten int groene gras,
 Die vanden live was mesmaect.
 Hi was in felre stede gheraect,
 Daer men hem deelde evel spel:
 745 Dat sceen an Gringoletten wel,
 Die lach als of hi ware doot;
 Dies was Waleweins rouwe groot.
 Hi trac dat gras uter aerde
 Ende ghinc tote sinen paerde.
 Hi begonst torken ende wriven,
 750 Proeven oft hem mochte bliven.
 Doe spranct up: dies was hi blide,
 Walewein, ende stont bi sire side.
 Al haddem yemen willen deren
 Hine adde hem niewaer mede verweren;
 755 Hine hevet no weder scilt no spere,
 Daer hi hem mede mochte ter were
 Setten of hijs hadde te doene.
 Al was hi bloot, hi was coene.
 Sijn halsberch adde menighe scure,
 760 Men sach sijn scone lijf aldure,
 Dat hem tserpent hevet ghedaen.
 Nu moet hi dus allene staen
 Bi Gringolette sinen wrene.
 Echt gordine ende sat up allene.
 765 Die tonghemake was wel sere,
 Dat was Walewein die here,
 Want hi ghenen wech ne sach
 Daer hi den scake volghen mach.
 Doe reet hi vaste al over dwers,
 770 Walewein, die scone mersc
 Onthier ende hi vernam
 Dat hi tenen weghe quam:

- Die hilt hi so hi best mochte.
 Doe sach hi, also hem dochte,
 775 Ene borch of soe ware van goude.
 Doe peinsde Walewein dat hi soude
 Daer in herberghen of hi mochte.
 Aldus sette hi sijn ghedochte.
 Doe reet hi darewaert herde saen.
 780 Doe docht soe hem in een water staen
 Ende up enen standaert ghewrocht van ondre.
 Daer woonde die coninc van den Wondre.
 Wetti waer omme hi Wonder hiet?
 Ic saelt u segghen, ic ne laets niet:
 785 Hi versciiep hem tallen dieren
 Die sijn upt lant of in rivieren,
 Banderside sciep hi hem wedere
 Tallen voghelen, die met vedere
 Moghen vliegghen in enich lant.
 790 Ic wane wel dat men noit ne vant
 Scoonre borch dan hi hevet ene,
 Hen ware van kalke ende van stene,
 Nochtan mocht soe niet soonre wesen.
 Soe was ghescreven, diet conste lesen,
 795 Met goude buten ende binnen.
 Men mach die borch niet ghewinnen.
 Twater datter omme gheet
 Het es ere alver milen breet.
 Men mach die borch niet ghenaken,
 800 Die die coninc hevet doen maken,
 Hen si namelike van voren.
 Die strate hevet Walewein vercoren
 Diene toter porten brochte.
 Menichsins was sijn ghedochte.
 805 Doe beette hi vor die borch sciere.
 Daer sach hi wonder menighertiere,
 Alomme van herde menigher saken,
 Die die coninc adde doen maken.
 Sijn paert liet hi beneden staen,

Ende hadt wel metter hant ghevaen ,
 Maer hi liet dor der gone tale ,
 220 Die boven laghen in die sale ;
 Hadsine sien daer achter vaen
 Endt hem danne ware ontgaen ,
 Si mochter mede hare sceren maken :
 Hine liet om el ne ghene saken.
 225 Dus reet hi wech al sinen telt ,
 Deer Waleweyn , up een scone velt .
 Doe quam hi in ene valeyde .
 Doe stont die coninc ende seide :
 „Here Walewein , God moet u gheleiden !
 230 Mijn oghen moeten hier van u sceiden ,
 Sine connen jou langher niet ghesien .”
 Hi keerdem omme ende ghinc mettien ,
 Entie heren alle te male ,
 Vanden veinstren in die sale ,
 235 Ende spraken alle ghemeenlike :
 „Here Walewein , God van hemelrike
 Verde jou van lachtre ende van scaden
 Ende van dorperliken daden ,
 Ende late jou behouden weder keren
 240 Metten scake tuwer eren .”
 Doe namen si ander tale an hant .
 Ende hi reet wech , die wigant ,
 Na tscaec , daer hi omme uut was comen .
 Mettien hevet Walewein vernomen
 245 Enen berch vor hem staen ,
 Hi doctem toten hemele gaen .
 Doe sprac hi daer hine vint :
 „Help God , Sinte Marien kint !
 Waerwaert mach ic varen omme ?
 250 Inne sie wech , no recht no cromme ,
 Daer ic den scake volghen mach !
 Nune sach ic noyt so drouven dach
 Als dat mi nu sal ontvaren .”
 Mettien wart Walewein gheware

- 255   Sciere waer die berch ondede ,
 Daer tscaec in voer ende hi mede.
 Die berch die werts sciere gheles
 Als Walewein daer binnen es.
 Dat gat dat te voren was open
- 260   Wert nu sciere toe gheloken
 Ende Walewein moeste daer binnen bliven ,
 Allene sinen rouwe driven
 In enen berch die donker es ,
 Dies sijt seker ende ghewes.
- 265   Hine horde daer creature neghene :
 In den berch waren stene
 Daer hi jeghen mochte spreken.
 Welna dochte hem therte breken
 Dat hi tscaec adde verloren.
- 270   Die rouwe ghinc hem verre te voren ,
 Dat hijt so verre hevet ghesocht
 Ende in so swaerre pinen es brocht :
 Dies was hi sere tonghemake
 Ende peinsde menigherande sake.
- 275   Hi seide : „Al ware die berch ondaen ,
 Ende ic hier ute mochte gaen ,
 Quamic sonder scaec te hove ,
 Ic worde gheworpen buten love.
 Ic bem vroet van sulken saken ,
- 280   Men soude sceren met mi maken ,
 So wel kennic den here Keyen.
 Van hem souds mi meest verneyen ;
 Mi ware liever soudic sterven
 Ende in desen berch verderven ,
- 285   Also ic wane dat ic sal ,
 Mine helpe God ende goet gheval.”
 Des nachts doghedī groot verdriet
 Van navons dat die sonnē liet
 Haer scinen tes soe weder upghinc.
- 290   Deer Walewein , die jonghelinc ,
 Hi viel in cnieghebede terre waerf ,

Ende seide: „God, die dor ons staerf,
 Ende om ons coret die bitter doot,
 Nu helpt mi, here, uut deser noot!
 295 Waric yewer in een plein”,
 Sprac die rudder Walewein,
 „Al waren si hondert om mi ghestaen,
 Ende si mi alle wilden slaen,
 Ic sette mi jeghen hem ter were
 300 Metten scilde ende metten spere.
 Hier moetic sterven dor die noot
 Sonder slach ende sonder stoot.
 Dies bem ic tonghemake sere.”
 Dus claghede Waleweyn die here.
 305 Hi seinde hem ende es up ghestaen,
 Ende ghinc te Gringoletten saen,
 Ende stac den breidel an sinen arme,
 Ende riep wel dicken: „Owi, wacharme!”
 Omdat hi tsaecspel hadde verloren.
 310 Die rouwe ghinc hem alles te voren,
 Dat was tmeeste dat hem daert.
 Doe nam hi sinen breidel ter vaert,
 Ende doolde in gonen berch allene,
 Hi ende Gringolet sijn wrene,
 315 So langhe dat hi sach van verren
 Den dach ghelijc ere sterren.
 Ende jeghen dat licht es hi comen,
 Ende hevet een serpents nest vernomen,
 Daer vier jonghe in laghen ende sliepen,
 320 Die so groot waren dat si liepen
 Derwaert dat si wesen wilden.
 Wat radi Waleweine den milden
 Te doene, na dat es comen?
 Doch ne hevet hi niewer vernomen
 325 Toude serpent: hi was ghevaren
 Buten berghe hem ghenaren
 Ende halen daer si bi souden leven
 Sine jonghe, die waren bleven

- 330 Achter; ende als dit Walewein sach
 Ne weet hi wat hi best doen mach;
 Maer hi haeste hem ende trac sijn swaert,
 Ende tert hem bet an ter vaert,
 Ende slouch middel in den hoop.
 Dat outste hadde den quaetsten coop,
 335 Want hi cloofdet midts ontwe.
 Den andren dedi so wee,
 Dat het daer omme sterven moet.
 Den derden slouch hi of enen voet.
 Dat vierde sette hem ter were,
 340 Ende hadde te Waleweine grote ghere.
 Het ontspranc met groten vake:
 Het was ghewect met onghemake.
 Het was sere fel, al waest cleyne,
 Ende scoot upten here Waleweine
 345 Bede met clauwen ende met tanden.
 Deer Walewein weerde hem metten handen,
 Ende metten swaerde ende metten scilde
 Weerde hem Walewein die milde
 Dapperlike metter vaert,
 350 Als die gone die begaert
 Tserpent te dodene, ende hine can.
 Het was gheleghen in enen dan,
 Daer noit wijf no man was comen.
 Tserpent hevet sinen staert ghenomen
 355 Ende slouch Waleweine so haerde,
 Dat hi neder viel up die aerde,
 Al waest hem te doene leet.
 Doe scoot hi up ende nam ghereet
 Tserpent vaste met beden handen
 360 Boven ende beneden biden tanden,
 Ende scuerde hem sinen bec so wide,
 Dat hem thovet hinc in twier side.
 Doe haesti hem ende vinc ten swaerde,
 Deer Walewein, die onvervaerde.
 365 Maer tander serpent, dat hadde verloren

Sinen voet, het hevet vercoren
 Gringoletten, seer Waleweins paert,
 Ende maecte hem vaste darewaert.

- 370 Mettien heift Gringolet vernomen
 Waer tserpent es totem comen,
 Ende hevet sinen voet verheven
 Ende den serpente enen ghegheven
 Wel te pointe jeghen tbeste been,
 Dat hem vlooch mortelinghe ontween.
- 375 Doe moest vallen up die aerde,
 Ende Walewein quam metten swaerde
 Ende nam hem tleven haestelike.
 Doe dancijts Gode van hemelrike,
 Dat hi hem aldus es ontgaen.
- 380 Te Gringolette quam hi saen,
 Ende sette hem in sijn ghereide,
 Ende reet wech al sonder beide
 Daer waert dat hi den dach sach baren.
 Nu moetene Onse Vrouwe bewaren!
- 385 Aldus reet hi den berch dore
 Tote hi quam vor ene score,
 Daer die berch ghescoort es.
 Toude serpent was wel gheles
 Daer te vaerne uut ende in;
- 390 Want het haelder sijn ghewin,
 Daert altoos bi moeste leven
 Ende sine jonghe, die waren bleven
 Achter hem, doe hetse liet.
 Ende alst Walewein comen siet
- 395 Sone was hijs bore blide,
 Ende trac hem an ene side,
 Dat hetne niet ne mochte sien.
 Hi ghreedde hem ende vinc mettien
 Bede ten scilde ende ten spere,
 Ende hi reedde hem vaste ter were.
- 400 Hi greep den scacht met beden handen
 Ende ghinc vor die scuere standen,

Ende keerde den ort ter scuere waert.
 Ende gont serpent dat quam ter vaert,
 405 Ende waende liden sonder were;
 Ende Walewein gheraket metten spere
 So wel, dat hijt stac aldore,
 Dat het viel neder in die score,
 Tserpent, ende began hem reken.
 410 Walewein waende ute trecken
 Den scacht, ende hi was midts ontwe.
 Dat trensoen dede den serpente wee,
 Dat hem tfer ter kele uutscoot.
 Doe waende Walewein wel wesen doot
 415 Van der hitte van den viere.
 Hi ghinc an sine side sciere
 Ende liet die grote blaexeme liden
 Die daer vlooch in allen siden,
 Enten serpente uter kele scoet
 420 Om die anxene vander doot.
 Ware hem sijn staert niet buten bleven
 Het adde Walewein ghenomen tleven:
 Hi hevet brocht in sulker noot.
 Gont serpent slouch slaghe groot
 425 Metten sterte jeghen die stene,
 Dat si vielen groot ende clene
 In beden siden vander scuere:
 Daer mochten drie rudders riden duere,
 Duer tgat dat serpent hadde ghemaect.
 430 Hadt Waleweine also gheraect,
 Ic wane hi waerre doot bleven,
 Al haddi twintich manne leven.
 Deer Walewein stont ende louch,
 Ende seide: „Dits wel mijn ghevouch,
 435 Tserpent heift mi die porte ondaen.
 Nu mach ic uten berghe gaen
 Ende henen riden daer ic wille.”
 Tserpent ne lach niet langhe stille:
 Dat trensoen dede hem onsochte.

- 440 Het stont up so het eerst mochte,
 Ende scoot upten here Waleweyne.
 Tserpent was groot, ende hi was cleyne.
 Het quam bernende als een vier,
 Hen sach nie man so lelijk dier.
- 445 Alst Walewein sach wart hi vervaert,
 Ende hi vergat sijn goede swaert,
 Want hem uter hant ontgleet:
 Dat was hem sident herde leet.
 Hine wiste noyt hoe hijt verloos.
- 450 Tserpent Waleweyne vercoos
 Om te deerne so het meest mach.
 Het gaf hem herde menighen slach
 Metten staerte al tenden een,
 Wel twintich waerven eer het ghefeen;
- 455 Het was up hem verbolghen sere.
 Mettien naemt Waleweine den here
 In sinen staert ende soudene draghen
 Sinen jonghen, ende latene cnaghen:
 Up dat so liet hettene leven.
- 460 Maer God hevet hem tgheluc ghegheven
 Dat hise te voren slouch alle doot.
 Walewein was in groter noot:
 Haddi vor tserpent ghestaen
 Also hi bachten hevet ghedaen,
- 465 Hi ware verbernt altemale
 Sonder enighe wedertale.
 Gringolet, dat ne conste gheduren
 Binnen den mure, het liep ter scuren
 Ute ende ghinc an ene side.
- 470 Dies was Walewein onblide;
 Hi bleef allene ende onberaden,
 Hem ne stont niemen te staden.
 Hi seide: „Die duvel hout mi ghevaen
 So vaste, in can hem niet ontgaen,
- 475 Ende metten staerte so ghebonden,
 Mocht ic belyen mine sonden,

So waric blide, vor mine doot.
 Die selve God, die mi gheboot,
 Hi moet mi helpen ende beraden,
 480 Ende staen mire sielen te staden,
 Want mijn leven es ghedaen."
 Tserpent ne lette niet sonder waen,
 Ende vlooch danen metter vaert,
 Ende drouch Walewein in sinen staert
 485 Voortwaert in enen nauwen pat.
 Walewein was vander pinen mat,
 Die hem tserpent hadde ghedaen.
 Mettien so bleef [tserpent] ghevaen
 Tenen gate, het ne mochte niet dure,
 490 Het was te nauwe, buten mure;
 Nochtanne waester dicke dor comen,
 Maer trensoen hevet hem benomen,
 Dat hem bleef stekende in de side.
 Doet Walewein sach was hi blide.
 495 Hi seide: „God, here, dor uwe doghet,
 Also waerlike als ghi wel moghet,
 So moeti mi, here, heden
 Jeghen dit felle serpent bevreden,
 Dat mi desen anxt hevet ghedaen."
 500 Dus moeste Waleweyn ghinder staen:
 Si waren ghevaen onder hem beden
 So vaste, sine mochten niet sceden,
 No weder achter gaen no vort.
 Walewein mochte cume een wort
 505 Spreken, hi was so sere ghebonden
 Met tserpents staerte tien stonden.
 Het heveten brocht in groter noot,
 Ende gaf hem herde menighen stoot
 Metten staerte jeghen die stene,
 510 Bi wilen groot, bi wilen clene;
 Ende heveten in enen pit ghesteken,
 Dat hi cume mochte spreken
 No gheen let verbrawen.

Tserpent scuerde metten clauwen
 515 Waleweins wapine te dien stonden;
 Ooc es hi in sinen staert ghewonden
 Ende so vaste daer in ghevaen,
 Cume sal hi meer ontgaen
 Vander pine daer hi in es.
 520 Deer Walewein, sijt seker des,
 Hi verlost sine ene hant.
 Doe taste hi om sinen brant
 An sine side, — hi was verloren.
 No weder sider no daer voren
 525 Ne quam Walewein in sulker noot.
 Nu alreerst waendi bliven doot.
 Doe tasti voort an sine side
 Ene misericorde, dies was hi blide.
 Hi dankets Gode: hi hads te doene.
 530 Doe tracse uut Walewein die coene
 Ende stac na tserpent harentare.
 Hi dede hem harde clene dare,
 Ende het ne mochte hem niet versluten;
 Hadt sijn hovet ghehadt buten,
 535 Het ware hem tonneren vergaen
 Dat hijt soude steken of slaen.
 Bedi hevet Walewein te doene
 Wel der helpen vanden trensoene.
 Dat serpent dus ghevaen hevet
 540 Waleweine, die met pinen levet:
 (Hine mochte waer met ere hant)
 Die misericorde nam die wigant,
 Daer hi tserpent mede stac,
 So dat hem sijn herte brac,
 545 Ter navelen no min no mee.
 Tserpent creesc lude, hem was wee,
 Omme die anxene vander doot.
 Noch was Waleweins anxene groot:
 Hi lach onder tserpents voet;
 550 Uter wonde quam ghelopen tbloet

Up hem heter dan een vier.
 Walewein sprac: „Dit nes gheen dier,
 Het es die duvel uter helle,
 Die hier comt ende wille mi quellen,
 555 Ende hevet mi desen anxt ghedaen.
 Ende noch ne can ics niet ontgaen,
 Al eest gherovet vanden live.
 Ende al waric sterker dan si vive,
 Sone mochtic mi niet beraden,
 560 Ic ne moet sieden ende braden.
 Die duvel hevet mi so ghebonden
 Int bloet dat comt uut deser wonden:
 Het dinct mi heter dan een vier.”
 Aldus lach Walewein onder dat dier
 565 In den pit, onder tserpents bloet,
 Dat hem ten scoudren over woet.
 Dus dede hem tserpent groten pant.
 Deer Walewein trac uut metter hant
 Die misericorde metter vaert,
 570 Ende hieu up tserpents staert,
 Tote hine altemale ontknochte,
 Ende hem selven uter pinen brochte,
 Die hem tserpent hadde ghedaen.
 Maer Goddanc, hi es ontgaen,
 575 Ende hi dankets blidelijke
 Gode van hoghen rike.
 Doe was hi blide doe hi dat sach,
 Dat tserpent also doot lach,
 Dat hem die anxene hadde ghedaen,
 580 Ende hi hem aldus es ontgaen.
 Hi seide: „Ic ne wille niet sorghen
 Dattu heden ofte morghen
 Enen andren sult doen verdriet.
 Ic hope dat ne ghevalt di niet.
 585 Ic sal di eer die voet of slaen.”
 Hi haeste, ende als hijt hadde ghedaen
 Sprac hi: „Ic hope an onsen Here,

Dune dwinghes mensce nemmermere
 Alstu hier vormaels heves ghedaen.
 590 Het ne mochte niet vor di ghestaen
 Mijn goede halsberch vander aventuren,
 Hine mochte niet vor di gheduren,
 Dune hebstone gheskort, ende ondect
 Al mijn lijf, ende dorpect;
 595 Ende duer die scoren hebbic vonden
 In minen live diepe wonden
 Alomme [ende] omme in mine side."
 Walewein was drouve ende blide;
 Dat hi tserpent hadde doot
 600 Dies so haddi bliscap groot,
 Banderside so haddi toren
 Dat hi sijn swaerd adde verloren.
 Sijns scilts moeste hi ooc derven
 Al souidi daer omme sterven:
 605 Hi lach onder tserpent tebroken;
 Maer dies es hi wel ghewroken.
 Sijn scacht was ooc mids ontwee,
 Die ne wert hem nemmermee.
 Gringolet es hem ontgaen,
 610 Dies moeste hi daer allene staen
 In avonturen van sinen live.
 Hi adde wonden driewerf vive,
 Die hem tserpent adde ghegheven:
 Dus leeddi een onsochte leven.
 615 Nochtan ne michte Walewein niet
 Up die pine ende up tverdriet
 Dat hem tserpent adde ghedaen,
 Addi gheweten waerwaert gaen
 Dat hi niemare hadde moghen horen
 620 Vanden scake achter of voren.
 Dus doolde hi den berch al dure
 Omme te seekene avonture,
 Die hire ghenouch vinden sal.
 Daer gheschiede hem dit gheval,

- 625   Dat hi vant sijn goede swaert,
               Dat hi lief hadde ende waert.
               Doe hief hijt up ende was blide,
               Ende staect sciene an sine side
               In sinen scoe, dien hi noch hevet.
- 630   Walewein sucht ende bevet,
               So sere smerten hem die wonden;
               Ende hi gheraecte ten selven stonden
               Daer die berch was ondaen.
               Doe ghinc hi vor die score staen
- 635   Ende vernam daer een scone lant;
               Ende Gringolet quam tehant
               Tote sinen here, alstene sach,
               Ghelopen aldat ghelopen mach,
               Die vanden slaghen was mesmaect,
- 640   Alsone tserpent adde gheraect
               Metten claeuwen in menigher stede.
               Nu hoort wat Walewein dede:
               Hi sat ende tinte sine wonden,
               Die hire menighe hevet vonden
- 645   Over sijn lijf, doe hise sochte.
               Men seghet dat men niet ne mochte
               Waleweine van ghenentalve
               Vinden, hine hadde werc ende salve.
               Nu eist comen dat hire te doene hevet
- 650   Also sere als yemen die levet;
               Maer water was hem daer wel diere.
               Metten bloede moesti sciene
               Sine wonden wieken ende binden,
               Alle die hire conste vinden.
- 655   Als hijt dus al hadde ghedaen
               So es hi weder upghestaen
               Ende quam ghegaen te sinen paerde.
               Doe sach hi neder na die aerde:
               Doe dochte hem dat hi stont so hoghe,
- 660   Men hadde niet met enen boghe
               Vander aerde connen gheslaen

- Tote daer Walewein was ghestaen.
 Hoe sal hi neder comen up daerde
 Met Gringolette sinen paerde?
- 665 Want die berch es also ghemaect,
 Al waerre een kerstijn up gheraect,
 Hine mochte nieuwer neder gliden,
 Hine viele int water in allen siden.
 Om dien berch liep ene riviere:
- 670 Soe was groot, wijt ende liep sciere.
 Die berch waser uut ghewrocht,
 Uter rivieren, heift hem ghedocht,
 Met groten stenen ende met starken,
 Recht ghelijc ere karken;
- 675 Ende in den berch ghinc ene score,
 Daer tserpent voer dicken dore,
 Ende hadder sijn nest in ghemaect,
 Ende wilde niet dat men hem ghenaect;
 Men mochter qualike in ghewinnen.
- 680 Het verghinc Waleweine tonminnen
 Dat hi was comen in den berch.
 Hets wonder hine hadde groot erch
 Ontfaen: tserpent was so fel;
 Maer sine sake verghinc hem wel.
- 685 Also laghen sine avonturen,
 Bedi mochtijcs te bet gheduren.
 Hi seide: „Ic bem der anxene ontgaen,
 Die mi tserpent hevet ghedaen,
 Nochtan staet mi hier te sine
- 690 In vresen ende in groter pine
 Van minen live, in springhe sciere
 Van desen berghe in die riviere.
 Beter es camp danne hals ontwee.
 Blevic hier binnen emmerme,
- 695 Ic ne wiste wat eten no drinken.”
 Aldus began hi hem bedinken:
 Nu moeti avonturen sijn leven.
 Hi seide: „Sterve ic, ic come ghedreven

- Weder daer men mi sal kinnen.
- 700 Hier mochtic lettcl prijs ghewinnen;
 Storvic hier", sprac doe die here,
 „Menne ghevreeschte nemmermere
 Waer dat ic becomen ware."
- 705 Dus stont hi in groten vare
 Bi Gringolette sinen wrene,
 Ende gordene ende sat daer up allene.
 Hi seindem achter ende voren,
 Ende Gringolet hevet vercoren
 Die riviere, ende spranc daer neder.
- 710 Boven ne keerden si nemmeer weder.
 Dies sijt seker ende wijs,
 Haddi gheweset van Parijs
 Here, hi adt wel gherne ghegheven,
 Ende hi te Carlicen ware bleven.
- 715 Hi hilt hem vaste up sijn paert,
 Dat menigher marc was waert,
 So waer hijs hadde te doene.
 Het was een deel nader noene
 Als hi dus voer in die riviere,
- 720 Ende Gringolet ghinc swemmen sciere.
 Nu es der Walewein gheraect,
 Die van den bloede was mesmaect,
 Daer hi mach spoelen sine lede,
 Die wel sere te menigher stede
- 725 Waren van wonden ende van bloede.
 Ende Gringolet dat wert so moede
 Van swemmene, dat nemmeer ne mochte;
 Doch swamt dat het lant gherochte
 Metten voeten, ende stont al stille,
- 730 Om dat hem rusten wille,
 In gone riviere up een eylant.
 Het quam hem wel dat hijt vant;
 Hen hadde el niet dan thovet boven.
 Walewein mochts hem wel beloven
- 735 Dat hi sijn goede ors adde bescredeu.

Ic hope het salne wel bevreden.
 Het swam vort an tander lant.
 Doe beette Walewein te hant
 In enen mersc, die scone was,
 740 Ende ghinc sitten int groene gras,
 Die vanden live was mesmaect.
 Hi was in felre stede gheraect,
 Daer men hem deelde evel spel:
 745 Dat sceen an Gringoletten wel,
 Die lach als of hi ware doot;
 Dies was Waleweins rouwe groot.
 Hi trac dat gras uter aerde
 Ende ghinc tote sinen paerde.
 Hi begonst torken ende wriven,
 750 Proeven oft hem mochte bliven.
 Doe spranct up: dies was hi blide,
 Walewein, ende stont bi sire side.
 Al haddem yemen willen deren
 Hine adde hem niewaer mede verweren;
 755 Hine hevet no weder scilt no spere,
 Daer hi hem mede mochte ter were
 Setten of hijs hadde te doene.
 Al was hi bloot, hi was coene.
 Sijn halsberch adde menighe scure,
 760 Men sach sijn scone lijf aldure,
 Dat hem tserpent hevet ghedaen.
 Nu moet hi dus allene staen
 Bi Gringolette sinen wrene.
 Echt gordine ende sat up allene.
 765 Die tonghemake was wel sere,
 Dat was Walewein die here,
 Want hi ghenen wech ne sach
 Daer hi den scake volghen mach.
 Doe reet hi vaste al over dwers,
 770 Walewein, die scone mersc
 Onthier ende hi vernam
 Dat hi tenen weghe quam:

- Die hilt hi so hi best mochte.
 Doe sach hi, also hem dochte,
 775 Ene borch of soe ware van goude.
 Doe peinsde Walewein dat hi soude
 Daer in herberghen of hi mochte.
 Aldus sette hi sijn ghedochte.
 Doe reet hi darewaert herde saen.
 780 Doe docht soe hem in een water staen
 Ende up enen standaert ghewrocht van ondre.
 Daer woonde die coninc van den Wondre.
 Wetti waer omme hi Wonder hiet?
 Ic saelt u segghen, ic ne laets niet:
 785 Hi versciiep hem tallen dieren
 Die sijn upt lant of in rivieren,
 Banderside sciep hi hem wedere
 Tallen voghelen, die met vedere
 Moghen vliegghen in enich lant.
 790 Ic wane wel dat men noit ne vant
 Scoonre borch dan hi hevet ene,
 Hen ware van kalke ende van stene,
 Nochtan mocht soe niet soonre wesen.
 Soe was ghescreven, diet conste lesen,
 795 Met goude buten ende binnen.
 Men mach die borch niet ghewinnen.
 Twater datter omme gheet
 Het es ere alver milen breet.
 Men mach die borch niet ghenaken,
 800 Die die coninc hevet doen maken,
 Hen si namelike van voren.
 Die strate hevet Walewein vercoren
 Diene toter porten brochte.
 Menichsins was sijn ghedochte.
 805 Doe beette hi vor die borch sciere.
 Daer sach hi wonder menighertiere,
 Alomme van herde menigher saken,
 Die die coninc adde doen maken.
 Sijn paert liet hi beneden staen,

- 9630 Enen olivier jolijs ende groene,
 Jueghedelijc na den saisoene.
 Daer beette in dat groene plein
 Die stoute her Walewein,
 Ende halp die joncfrouwe vanden paerde.
 Hi liet trosside up die waerde
 9635 Gaen peinstren ende sijn Gringolet.
 Het waser so scone, hem waes te bet.
 Die vos ghinc ten selven tiden
 Int gras ligghen daer besiden.
 Nu es der Walewein die vrie
 9640 Gheseten bi siere amie
 Up die fonteine bi lievereladen,
 Die dolivier met sinen bladen
 Hadde bedect joliseleke.
 Si saten amoureuseleke
 9645 Bede te gader, doe ic ju verstaen.
 Den helm haddi of ghedaen,
 Ende hi sciep, die ridder vaeliant,
 Vander fonteine metter hant,
 Ende drancker of, die scone was,
 9650 Soete ende coel, sijt seker das.
 Dat selve dede ooc Ysabele.
 Dus saten si met groten spele
 Een lanc stic onder hem tween.
 Ic weet wel darne was haerre gheen
 9655 Sine hadden elc andren dare
 Meer jonsten ghetoghet hopenbare
 Dan si daden. Maer si uphilden
 Hem om datsi niet en wilden
 Dat die vos saghe hare jolijt.
 9660 Ende alsi also enen langhen tijt
 Hadden gheseten up die fonteine
 Begonste mijn her Waleweine
 Vaken utermaten sere.
 Hi sprac: „Joncfrouwe, bi onsen here,
 9665 In mach niet letten ic en moet

- Slapen stappans metter spoet.”
 Soe seide: „Here, doet dat ghi wilt.”
 Hi leide sijn hoofd up sinen scilt,
 Hine wilde niet slapen in haren scoot
 9670 Om dat hem haerre pine verdroot.
 Hem vakede so sere, dat hi thant
 Slapende wart, die stoute wigant,
 Utermaten vaste. Ende die joncfrouwe,
 Diene sere minde ende was ghetrouwe,
 9675 Ne conste hare onthouden niet,
 Soene custe den ridder, nodan dat siet
 Die vos al toe ter selver wile.
 Men soude ene grote halve mile
 Hebben ghegaen, dat wetic wel,
 9680 Eer soe noit begaf hare spel
 Jeghen den riddre te drivene daer:
 Die minne gaf hare ghenen vaer.
 An oghen, an mont ende an kinne
 Custe soene: het riet hare die minne.
 9685 Groot jolijt hadde soe in dien.
 Ende als soe up soude sien
 Hevet soe van verren vernomen
 Enen groten swarten ruddere comen
 Up een hoghe ors, swart als een raven.
 9690 Niet ne dede hijt telden no draven,
 Maer hi quam drivende als een tempeest,
 Recht ghelijc die quade gheest
 Hadde ghejaget, ghereckets hals.
 Die riddre maecte vele ghescales,
 9695 Daer hi met sporen slaende quam.
 Teerst datten die joncfrouwe vernam
 Verloes soe nalics hare memorie.
 Soene hadde ghene macht, seit dhystorie,
 Dat soe spreken mochte een wort,
 9700 Soe sere was soe doe verdort
 Van groten vare, ende verheent.
 Die swerte ridder el niet en meent

Dan die joncfrouwe woch te voerne,
 Die niet macht en heeft een let te roerne.

9705

Die swarte riddre spaert twint,
 Hi comt sporslaghende als een wint.
 Slichts so rijt hi ter joncfrouwen,
 Die was bevaen in groten rouwen.
 Een lettelt buckedi nederwaert

9710

Ende ghegreepse metter vaert,
 Ende swancse up sijn paert voren,
 Ende slouch weder wech metten sporen.
 Alsoe dit die vos hevet versien

9715

Hi jancte ende duulde sere mettien.
 Der Waleweins hoeft ghinc hi stoten
 Dapperlike met sinen poten,
 So dat Walewein ontwiec te hant,
 Ende seide: „Hevestu den viant
 In, dattu nu dus ghebaers?

9720

Twi drivestu dus vele mesbaers?
 Bestu verwoet? ic wane jaestu.”
 Die vos sprac: „Ic wane ghi nu
 Selve eer verwoeden sult;

9725

Mijn joncfrouwe es bi uwer scult
 Verloren: het voerse met ghenent
 Een ridder swart als atrement
 Up een swart ors als een pec.
 Hi hevet in der hellen strec

9730

Langhe ghesijn, dat wetic wel;
 Het es die duvel ende niemen el.
 Ay lace, wat sal hier gheschien!”
 Der Walewein hi wert mettien
 Verwoet ende uten sinne welnaer.

9735

Vreselike spranc hi up al daer;
 Den helm sette hi up sijn hoves
 Ende nam die glavie, dies ghelovet,
 Ende spranc up[t] ors ghenendelike.
 Die vos liep voren dapperlike
 Ghelijc enen hase diemen jaghet.

- 9740 Walewein volghede al onversaghet.
 Al hadt ghewesen Barlabaen
 Hine hads achter niet ghegaen
 Hine hadde ghevolgt toter helle,
 Haddi ghemogen, also ic telle.
- 9745 Emmertoe liep die vos voren,
 Ende Walewein volghede metten sporen
 So langhe, dat si den ridder saghen,
 Die hem lettel wilde wanhaghen
 Om Waleweine dat hine comen hort.
- 9750 Ommer rijt hi sinen wech vort,
 Te vaster no te sochter ooc.
 Om Waleweine ghevet hi niet een looc.
 Ooc en wildi hem niet danghieren
 Hem te keerne jeghen den fieren.
- 9755 Der Walewein reet hem so naer,
 Dat hine metter glavie daer
 Hadde ghesteken, haddi ghewilt;
 Maer om dat hi die joncfrouwe hilt,
 (Der joncfrouwen duchte die here,
- 9760 Dat hisi quetsen mochte, sere)
 Bedi vermeet hi siere steke,
 Ende hi sprac ten ridder bitterleke:
 „Nu toe, nu toe, ghi hebt volgaen,
 Die joncfrouwe gheeft mi saen!
- 9765 Ghi hebse te langhe ghevoert.
 Mine herssene sijn up jou verwoet.
 Bi ridderscape! hier sal die een
 Emmer sterven van ons tween.”
 Die swerte sette neder haestelike
- 9770 Die joncfrouwe, sekerlike,
 Ende seide tote hare:
 „Wel scone joncfrouwe, ic begare
 Jou riddere te sine, scone joncfrouwe.
 Ende market in ghere ontrouwe,
 Noch in ghere dorperheit;
- 9775 Want alsic ju onder den oliviere

- So scone sach sitten, goedertiere,
 Doe wardic metten minnenviere
 Al stappans so sere onsteken,
 9780 Dat mi therte dochte breken
 Ende verbarnen. Doe voeric saen
 Om u tontscakene. Hebbic mesdaen,
 An ju selven willic betren al.
 Hebt mijns ghenaden, joncfrouwe, ic sal
 9785 Hier josteren dur uwen wille."
 Der Walewein ne sweech niet stille.
 Hi seide: „Hets om niet ju vrien.
 Ic sal ju noch heden pape wyen
 Ende sceren crune met minen swaerde."
 9790 Elc trac doe achterwert up die waerde
 Metten orse starc ende groot.
 Elc hadde ene glavie daer ter noot
 Met scarpes, tangheren yseren voren.
 Elc keerde weder ende slouch met sporen
 9795 Ten andrenwaert ghenendelike,
 Voerende harde ridderlike
 Die grote glavien ende die felle.
 Recht voer die swerte of hi uter helle
 Hadde ghecomen dakerende daer:
 9800 Goet riddre was hi, over waer.
 Ende Walewein reet hem in den scoot.
 Fel was die steke ende swaer die stoot.
 Si sockierden metten orssen,
 So dat si met groter porssen
 9805 Die starcke scilde frotsieren daden.
 Ten nese, ten monde, moeste waden
 Dat bloet ute al even sere.   1
 Si worden so sere uten kere
 Alsi met groter dracht quamen
 9810 Bede [met] scilden ende met lichamen
 Te gader, dat si onwaerde
 Beide vielen up die aerde.
 Sine mochten horen no spreken niet,

- Sine wisten wat hem was gheschiet.
 9815 Si laghen een lanc stic sonder spreken.
 Maer die vos hi ghinc hem wreken
 Up den swerten ridder met sinen tanden.
 Onvriendelike begonstine vanden
 Ende scuerde hem meneghe maelie ter vaert.
 9820 Doe quam des swarten ridders paert
 Ende slouch na den vos: haddine gheraect
 Te pointe, hi haddene sere mesmaect;
 Doch deettene vlieghen in dat gras
 Drie scarden varre, so dat hi was
 9825 Al in onmacht ende verdoyet.
 Sere bloede hi omtrent hovet.
 Een let ne moechti niet verroeren.
 Nu willic ju segghen hoe dat voeren
 Die twee riddren van groter werden.
 9830 Si laghen een lanc stic up der erden,
 Dat si niene roerden een let.
 Ysabele soe waent vele bet
 Dat hi doot es dan hi levet,
 Hare soete amijs, daer soe omme hevet
 9835 Groten rouwe ende hantgheslach.
 Soe liep tote hem daer hi lach
 Ende ontleste den helm saen,
 Ende heeftene hem vanden hovede ghedaen
 Om dat soe hem den wint an wilde
 9840 Wayen. Het sal den ridder milde
 Mee comen te quade dan te goede.
 Die swarte ridder, die felle, die vroede
 Van orloghen, seghet die hystorie,
 Haddi ghesijn in sine memorie,
 9845 Dat wetic wel, hine hadde den deghen
 Waleweine altoes niet gheslegghen;
 Maer vander steke, die hem die here
 Walewein gaf, was hi so sere
 Verdooft, dat hem sins ghebrac.
 9850 Een wort hi nochtoc niene sprac;

- Maer hi scoot up met stouten sinne,
 Verwoet als ene liebaerdinne
 Daer men hare jonc wille roven.
 Tswaert trac hi: (ghine sout gheloven
 9855 Hoe scone het was ende hoe breed)
 Up Waleweine liep hi ghereet,
 Dat hi ghedaen hadde om gheen ghelt
 Haddi ghehadt siere sinne ghewelt;
 No om pine no om arbeit
 9860 Ne haddi ghedaen die dorperheit.
 Tswert verdrouch die rudder hier,
 Ende sal slaen den riddere fier
 Daer hi al bloots hovets lach
 In der joncfrouwen scoot. Owach,
 9865 Wat haddi bina daer ghedaen!
 God ne wils niet ghedoghen so saen.
 Walewein quam them selven sciere,
 Ende sach den ridder onghehiere
 Up hem comen, lopende sere.
 9870 Hi warp den scilt der jeghen ter were,
 Ende ontfinc den groten slach
 Up den scilt. Sijn domesdach
 Hadder emmer an ghegaen
 En haddi niet also ghedaen;
 9875 So goet was dat swaerd van stale,
 Dat hi durslouch altemale
 Den vasten scilt, dies ghelovet,
 Ende slouch Waleweine in sijn hovet
 Ene grote wonde ende ooc diepe.
 9880 — „En ware niet goet dat ic sliepe
 Met dusdanen slaghen”, sprac Walewein.
 „Ondadich man, vul quaet vilein,
 Hebdi dese bastaerdie ghedaen,
 Bi Gode, ghi sterfter omme saen!
 9885 Dese scalcheide sal ju scinen.”
 Den helm brochti met groter pinen
 Up sijn hooft in dien onvrede,

- Dat wonder was hoe hijt ghedede.
 Nu hadde Walewein bi siere manwaerhede
 9890 Ende bi ridderscape mede
 Ghesworen, dat hi bi ghenen dinghen
 Soude trecken tswaert met tween ringhen
 Up kerstinen man, dur ghene noot.
 Nu hevet hijs rouwe groot,
 9895 Want hi hads nu wel te doene.
 Een ander trac die here coene,
 Dat hem te Ravenstene was
 Ghegeven te voren, alsic las;
 Men wiste nieuwer gheen so fel.
 9900 Dat trac hi uut, die ridder snel.
 Den swarten ghinc hi asselgieren
 Bitterlike in sulker manieren
 Oft hine in die aerde soude maetsen.
 Die swarte achtets niet twee taetsen:
 9905 Hi galt hem weder sijn verheffen.
 Sine slaghe doet hi hem beseffen.
 Up den helm slouch hi Waleweine
 So dat die precieuse stene
 Neder moesten vallen in dat gras.
 9910 Het ne twivele niemen das,
 Dat Waleweine sine oren songhen.
 Up den swarten es hi ghedronghen
 Ende liep up hem metten swaerde,
 Ende haddene na ghevelt ter aerde.
 9915 Doch ne leet hijs niet so lichte,
 Hine hadde ene wonde int ghevichte,
 Die sere bloede sonder miden;
 Ende dat gras in corten tiden
 Wart ghevaerwet na den greine.
 9920 Doe liep up den here Waleweine
 Die swarte ende ghinckene vanden:
 Hi begreep tswaert met beden handen
 Ende warp den scilt achterwaert.
 Waleweine hi lettelt spaert,

- 9925 Maer eenparlike sonder faelgen
 Slouch hi up Waleweine: vijf hondert maelghen
 Dede hi vlieghe in dat parc.
 Al was der Walewein vlogghe ende starc,
 Hine conste te ghere were comen.
- 9930 Die swarte ghinc altoos up hem dromen,
 Stekende ende slaende met ghenent,
 Ghelijc den drake diet al verslent.
 Die vraye historie vertelt ons hier,
 Dat hi den stouten ridder fier,
- 9935 Waleweine, wonde te vier steden,
 Dat hem t[bloet] liep uut ten leden
 So bedichte, dat hem die here
 Daer of vervaerde harde sere.
 Hi seide: „Maria, mijns vermaent!
- 9940 Want in hadde niet ghewaent
 Dat iemen in al erderike
 Ridder ne vonde desghelike.
 Noit en vandic man van sulker cracht.
 Hi sal mi cort slaen in onmacht,
- 9945 Gheduret langhe desen tempeest.”
 (Sere verstormde hem die gheest.)
 „Mi es te moede oft hi ware
 Uten sinne: sine ghebare
 Ghevet ooc wel. Ic sie mi bloeden
- 9950 So sere nu, ic moet mi hoeden,
 Ende ne ghene were bestaen
 Vorne die moetheit hevet bevaen,
 Dat hem adem ghebreect; ende dan
 Maghic vellen desen stouten man.”
- 9955 Dus peinsde Walewein else die vroede.
 Ende die swaerte met tornen moede
 Die sloech emmer slach in slach
 Up Waleweine, dien hi vor hem sach.
 Wonder waest dat die ridder goet,
- 9960 Walewein, die coene, so ontstoet.
 Als hi den swarten in den stride

- Amachtich sach was hi blide.
 Den scilt hilt hi bi den riemen
 Ende liep up den swerten sniemen,
 9965 Ende seide: „Al was groot ju loop,
 Nu moeti ontfanghen den coop!”
 Want Walewein gherochten so wel,
 Dat hi eerst metten hovede vel
 So onsochte in den nijtspele,
 9970 Dat hem welna die erssene inde kele
 Ghevallen waren. Hi lach langhe
 In onmacht, in swaren bedwanghe.
 Nu es vanden riddere swert
 Walewein los, die hem so hert
 9975 Ende so wreet was in die battaelge,
 Ende hem so meneghe vaste maelge
 Hadde of gheslegen metten swerde.
 Ysabele die gheberde
 Blidelike ende seide: „Here,
 9980 Ghine hebt wat letten mere:
 Trect of den helm den tyrant,
 Slaet hem thooft of te hant!
 En es ghene onnere, Godweet.
 Ooc so dadijs juwen heet,
 9985 Ende swoert dat ghine sout ontliven,
 Mochtine verwinnen.” — „Dit sal bliven”,
 Sprac Walewein toter joncfrouwe.
 „Het ware scade ende ontrouwe
 Soudic dus stouten ridder doden
 9990 Aldus. In laets mi niet verbloden,
 Ic sal hem helpen dat hi becomt;
 Ende, wien dat scaedt ofte vroomt,
 Ic sal hem strijt leveren dan.”
 Mettien scoot hi den riddere an
 9995 Ende trac hem of, alsic lye,
 Bede den helm ende die cufie,
 Ende maecte hem dansichte bloot mettien.
 Ende als hine hevet besien

10000 Int ansichte, harde groot mesbaer
 Begonste Walewein driven daer.
 Sijn swert stac hi in den scoe:
 Den duvel selve beval hijt doe.
 Hi waende sijns sins werden onvroeder.
 Hi sach dat was Lanceloots broeder
 10005 Estor, diene hadde so waert.
 Menichwaerf vloucte hi sijn swaert,
 Daer hi mede wonde den ridder vri.
 Hi sprac: „Ay Lanceloot, nu suldi
 Evelmoet up mi draghen groot!”
 10010 Walewein hadde selve te sulker noot
 Werc ende salve: niemen tien stonden
 Ne verstont hem bet an wonden.
 Dicken haddijs selve te doene.
 Hi ontwapende den ridder coene,
 10015 Estore, ende ghinc hem verbinden
 Die wonden die hi conste vinden
 An hem, die fel waren ende onsiene:
 Van dien vant hiere viertiene.
 Hi bantse sochte ende wel.
 10020 Niet verporde hem die ridder snel,
 Estor, die overstoute, nochtoc.
 Walewein trac een vingerlijn doe
 Ende seindene metten dieren stene
 Alle die wonden, groot ende clene,
 10025 So dat die rudder begonde nopen.
 Ende Walewein wart sere in hopen
 Dat hi te live bliven soude.
 Als hine sach roeren also houde
 Sette hi sinen helm up sijn hovet;
 10030 Hine wilde niet, dies ghelovet,
 Dusent marc hebben van goude
 Ende datten Estor bekennen soude:
 Bedi decte hi sijn ansichte.
 Ende die riddere, die niet lichte
 10035 Sieker mochte wesen doe,

- Sprac den here Waleweine aldus toe:
 „Sekerlike, ic marcke hier an
 Dat ic an enen edelen man
 Ben gheraect. In gheen lant
 10040 Vandic noit so hovescen viant;
 Ghi hebt den gonen goet ghedaen,
 Die ju met crachte wilde verslaen.”
 Dit sprac Estor, sijn seker das,
 Als hi them selven comen was.
 10045 Walewein, die riddere goet van prise,
 Ne wilde daer in ghere wise
 Estore antwörden, want hi niene woude
 Dat hine daer bi kennen soude.
 Der Walewein hi sach harentare,
 10050 Ende wart van enen riddre gheware,
 Die up een tellende paert quam,
 Onghewapent, alsict vernam.
 Hi hadde an enen scaerlaken roc,
 Enen mantel daer boven, ende enen stoc
 10055 Haddi in die hant dor hovaerde.
 Singhende quam hi up die waerde.
 Twe scone cnapen volgheden hem naer.
 Walewein so versach hi daer
 Sittende biden ridder upt velt:
 10060 Hi reet daerwart sinen telt,
 Als die wel vermoede die sake
 Dat Walewein was tonghemake.
 Dese was hovesc ende goedertiere:
 Tote Waleweine so quam hi sciere.
 10065 Ende als hi quam in dat groene
 Daer Walewein sat, die ridder coene,
 Bi den ghewonden, die dat gras
 Root hadde ghemaect, hem wonderde das.
 Hi mochte an hen beden scouwen
 10070 Die scilde dorsteken ende dorhouwen,
 Die vaste halsberghe onmaelgiert,
 Die helme ghecrooct, ghefaelgiert,

- Cnielinghe ende cousen al bebloet.
 Ende Waleweine, den ridder goet,
 10075 Sach hi bedichte ten maelgen daer
 Tbloet utedringhen root ende claer.
 Vanden scoudren toter hant
 Was hi al bebloet, die wigant.
 Dies ontfarmede so den here,
 10080 Dat hi begonste wenen sere.
 Hi groetene ende seide: „God weet,
 Mi es utermaten leet
 Jou vernoy, dat doe ic ju cont.
 Ghi hebt manlic andren ghewont.
 10085 Die riddere die daer leghet vor ju
 Hine mach niet langhere leven nu,
 Also mi dinct, te deser uren;
 Bedi so meneghe diepe scuren
 Ende steken sie ic in sijn harnasc,
 10090 Hi moet van herten wesen rasc
 Ende sonderlinghe goet, sal hi ghenesen.”
 Walewein antworde na desen,
 No hine dede jeghen den goeden man
 Sinen helm niet of dan,
 10095 Om dat hi duchte, die ridder vri,
 Datten Estor kennen mochte bidi;
 Maer also ons dystorie telt
 Ghinc hi ten ridder al daer hi helt,
 Ende ledene bet of, ende seide:
 10100 „Dor alre ridders edelheide,
 Here, so soudic ju bidden gherne
 Ene bede, stonts ju niet tonberne.
 Dese ridder, die hier leghet ghewont,
 Ende ic hebben langhen stont
 10105 Alhier [ene] felle bataelge ghedreven.
 Bi groten rampe es nu dit sneven
 Toecomen; hadde elc ander te voren
 Ghekent wi hadden strijts onboren.
 . . . . .

- 10110 Staet desen ghewonden ridder in staden!
 Vander doot [en] heeft [hi] aerch twint
 Heeft hi yemen die sijns onderwint;
 Ic hebben vermaect ende verbonden.
 Here, en belghet niet te desen stonden
- 10115 Dat ic minen helm niet of en steke;
 In laet nieuwer omme, sekerleke,
 Sonder om dat mi die ridder lichte
 Kennen mochte in mijn ansichte.”
- Die ridder sprac als hijt vernam:
- 10120 „Ju es wel ghesciet dat ic hier quam.
 Gonder neder, in gone valeie,
 Staet in ene soete contreie
 Een casteel, die te prisene es sere,
 Ende daer of so benic here:
- 10125 Den ridder salic voeren daer.
 En hebt om hem ghenen vaer;
 Ic ne late hem niet ghebreken,
 Al soudire bliven twintich weken.
 Ende dit willic”, sprac die baroen,
- 10130 „Om alre ridders ere doen.”
 Walewein dancte hem daer of sere
 Ende nam orlof an den here.
 Hi bescreet sijn ors met groten rouwe;
 Ende sette vor hem die joncfrouwe,
- 10135 Ende reet sinen wech vorwaert
 Ten groenen olivierewaert
 Om te haelne der joncfrouwen rosside.
 De vos liep achter, serich ende blide:
 Blide om dat Walewein was van danen,
- 10140 Ende banderside liepen hem die tranen
 Over die ghernen nederwaert
 Om dat hi so sere was vervaert
 Dat Walewein niet en soude ghenesen.
 Niet droever sone mocti wesen.
- 10145 Ysabele, die scone joncfrouwe,
 Die dreef onghematen rouwe

Om Waleweine ter selver stont,
 Dat sone sach so sere ghewont.
 Soe mesbaerde ende weende altenen.

10150 — „Joncfrouwe, ghine moet ju niet verhenen”,
 Sprac Walewein: „ic doe ju verstaen
 Dat ic mi sal ghenesen saen.”

Doe quamen si in corten stonden
 Onder den boom, daer si vonden
 10155 Staende der joncfrouwen paert.
 Soe beete neder metter vaert.
 Walewein ontwapende hem metter spoet,
 Die van wonden was sere vroet.

Der joncfrouwen dede die edel man
 10160 Sine wonden verbinden dan,
 Ende wijsde hare selve daer toe.

Alsoe dit ghedaen was wart hi daer doe
 Up, ende sat upt ors thant,
 Ende halp der joncfrouwen achemant
 10165 Up dat part, dat sochte ginc.

Ende sine daden ander dinc
 Dan si weder reden ghereet,
 Want Waleweine ware harde leet
 Dat men wiste wie hi ware.

10170 Die vos volghede emmer nare.
 Si reden toten avonde toe.

Alst avont was si quamen doe
 Tenen casteel baghel ende groot.
 Walewein sprac: „Wel ware ons noot
 10175 Dat wi hier herberghen tamere.”

Die joncfrouwe seide: „Varewi dan, here!”
 Ende si hebben also ghedaen.

Daer waren si harde wel ontfaen,
 Als ghi wel sult horen cortelike;
 10180 Maer ic moet ju eerst haestelike
 Van Estore een deel segghen.

Die ridder dedene stappans legghen
 In ene litiere, als wijt horen,

- Daer hi omme hadde ghesent voren.
 10185 Goetlike voerde hi den ridder waert
 Te siere scoenre herberghewaert,
 Daer hine wel dede achterwaren.
 Maer Estor die ghinc sere mesbaren
 Dat hi niet en kent den here
 10190 Daer hi jeghen vacht so sere.
 Sere prijst hine, ende seit al bloot
 Dat hi noit ne vant sijns ghenoot,
 No man die sulke were dede,
 Ende die was van so hovescer sede
 10195 Ende up sinen viant so goedertiere.
 Menichwarven swoer hi diere,
 Up dat hijs wesen mochte vroet
 Wie dat ware die ridder goet,
 Dat hijt hem liete kosten een let.
 10200 Ic wille ju hier of spoeden bet,
 Ende van Estore corten die tale.
 Die goede man dede harde wale
 Sinen wille, ende hi plach
 Sijns so wel, daer men toe sach
 10205 Ghenas hi van daghe te daghe.
 Nu swighic hier of ende ghewaghe
 Van Waleweine, daer ic af las,
 Die ten castele ghevaren was
 Daer hi ghefesteert was sere.
 10210 Het was recht, want daer was here
 Die selve cnape, die selve serjant,
 Dien hi int wilde forest vant
 Jeghen hem comende te ghemoete
 Upt maghere rosside, dat sine voete
 10215 Cume mochte verroeren iet.
 Den cnape sach hi groot verdriet
 Driven ende sine hande wringhen.
 Die troestre was van allen dinghen
 Dat was Walewein die daer quam.
 10220 Als hi so tonghemake vernam

Den cnape, ende hi hem ghinc segghen
 Sinen ramp, ende te voren legghen
 Hoe dat hi camp hadde ghenomen,
 Ende hi te spade soude comen

10225

Bider faute van sinen rosside,
 Dat hem ghenomen was met stride,
 Ende hi sine arvachtichede
 Soude verliesen ende sijn lijf mede,
 Ende hoe hi ne sochte ander dinc

10230

Dan te vaerne toten coninc
 Arture, den edelen prinche, waert,
 Dat hi hem gorden soude sijn swaert
 Ende ridder maken, hi hoppede dan
 Dat hi jeghen den wreden man,

10235

Daer hi jeghen vechten woude,
 Te betere seghe hebben soude
 Ende te beter gheluc in den camp;
 Ende claghede dat hi hadde den ramp
 Dat hi ten hove niene mochte gheraken, —

10240

Doe wildene Walewein blide maken
 Ende leende hem sijn ors van prise,
 Daer hi mede in alre wise
 Sinen wille vorderde clene ende groot.

10245

Nu heeft die cnape sinen noot
 Al verwonnen ende sine armoede,
 Ende es weder te sinen goede,
 Ende es een ridder van groten doene.
 Nu hevet hi den ridder coene,
 Waleweine, te siere herberghen binnen.

10250

Sniemen so doet hi hem bekinnen
 Wat hi hem jan hertelike.
 Hi cnielde vor hem haestelike
 Ende seide: „Lieve here, sijt willecome
 Te minen castele te juwer vromen!

10255

Mijn lijf, mijn goet, here, bi Gode,
 Dat staet al tuwen ghebode;
 Bi ju benic mijns goets here,

Dat mi ghesciet ware nemmere,
Ne haddi allene ghedaen."

10260

Walewein dede sinen werd upstaen
Ende seide: „God weet, mi es lief
Dat ghi verwonnen hebt ju grief."

10265

Si spraken harde meneghe tale
Dies avonds te gadre in die sale
Tote dien dat men eten ghinc.
Si hadden ghenouch van alre dinc
Van dat men vant binden castele.

10270

Bi hem sat joncfrouwe Ysabele,
Daer men hovescelike voren sneet
Die morssele. (Hoe dat ict weet!)
Walewein no die joncfrouwe mede
Ne quamen noch te ghere stede
Daer men hen dede so grote feeste;
Want bede, minste ende meeste,

10275

Dreven hem groot jolijt,
Dur hars heren wille, tier tijt.
In can ju al niet doen verstaen.

10280

Als die taflen up waren ghedaen
Hebben si saen ghedweghen hier.
Doe quam vort die bottelgier,
Ende brochte cruut meneghertiere,
Daer up den wijn van vele maniere,
Wit ende root, rasc ende plasant,
Moraet, clareit, al dat men vant:

10285

Daer of en hadsi en ghene berste.
Daer na ghingen si ter herste
Slapen alle, groot ende clene.
In ene camere van marberstene

10290

Waren twee rikelike bedden ghemaect,
Scone ende diere, wel gheraect,
Met coeverturen bleckende claer.
Mijn her Walewein ghinc al daer,
Ende die joncfrouwe, slapen binnen.
Of si des nachts ooc met minnen

- 10295 Yet vergaderden dats mi oncont.
 Si hadden te voren langhe stont
 Vermoyt gheweest van vele ridene
 Achter lande: hen staet te verblidene
 Vander ruste ende van den paise
- 10300 Die men dede in den palaise;
 Si haddens langhe gheweest verspaent.
 Oft si wel sliepen, niemen en waent.
 Heren, vrouwen ende cnapen
 Ende die maysniede sijn gaen slapen.
- 10305 Si hadden alle, minste ende meeste,
 Navens wel ghedronken ter feeste,
 Ende sliepen sachte in alre maniere
 Tote dat so lude in den vergiere
 Die nachtegale sanc ende die calandre,
- 10310 Ende die voghelkine menigherande,
 Dat siere bi onspronghen saen.
 Die daer teerst was upghestaen,
 Alse ons die jeeste hopenbaert,
 Dat was die ridder, Waleweins waert.
- 10315 Tere veinstre ghinc hi staen, die coene,
 Ende sach uurtwart in dat groene.
 In allen siden, an allen wegghen,
 Sach hi pauwelioene ghesleghen,
 Groene, blau, ghelu ende root,
- 10320 Daer up menich aren groot,
 Van finen goude bleckende claer.
 Den ridder wart sijn herte swaer
 Als hi sach dat heere so stranc,
 So groot, so breet ende so lanc.
- 10325 Dicken riep hi: „God, here, ghenaden!
 Wie heeft ons dus sere verladen?
 Hoe es dat grote heere up mi comen
 Onversien? Nu wert ghenomen,
 Mine helpe God, lijf ende goet.”
- 10330 Hi ghinc danen metter spoet:
 Tote minen her Waleweine ghinc hi thant,

- Daer hine in die camere vant.
 Hi stont up ende ghinc ter vaert
 Tere veinstre, daer hi sach uutwaert
 10335 Menich pauwelioen ghestelt.
 Al waest bedect dat groene velt.
 Waleweine wonderets harde sere,
 Ende hi sprac aldus toten here:
 „Vullic doet enen bode varen
 10340 Tote daer buten sonder sparen,
 Ende doet gheverescen wat si menen.”
 Stappans coos men daer enen
 Serjant, die de bootscap dede.
 Enen snellen corsier gaf men hem mede,
 10345 Die hi soude riden, die serjant.
 Hi ruumde den casteel thant
 Ende reet buten also die coene.
 Als hi quam onder die pauwelioene
 Sach hiere een van dieren prise.
 10350 Het was ghescaect in menegher wise,
 Van sindale, van siglatoene.
 Menich ridder stout ende coene
 Begonsten troppen omtrent den bode.
 Dicken seiden si: bi Gode,
 10355 Ware hi gheen bode si soudene vanghen
 Ende dien van binnen te lachtere hanghen.
 Ic segghe ju nodan in waren saken,
 Wat siere toe seiden ofte spraken,
 Si behoetdene ende leetdene sciere
 10360 Tenen pauwelioene wel diere,
 Daer sine voren beten daden,
 Ende ledene in bi lieverladen.
 Daer vant hi tenen scaecspele
 Den here sittende, ende ridders vele
 10365 Bi hem, die waren van groten doene.
 Als die bode quam binden pauwelioene
 Cnielde hi ende groette den here.
 Hi seide: „Here, ju groeten sere

- Die vanden castele, ende vraghen u dies
 10370 Weder dat ghi om hare verlies
 So omme hare ere hier comen sijt?
 Wisten si dat ghi begheret strijt,
 Ende hadden si ju iet mesdaen,
 Si wildent ju gherne betren saen.
- 10375 Gherne soude mijn here weten
 Twi dat hi nu es beseten;
 Hine kent hem jeghen niemen mesdadich.”
 — „Men sal nodan wel onghenadich
 Sijns wesen”, sprac die hertoghe sciere.
- 10380 „Segt juwen here: in ghere maniere
 Ne mach hi metten live ontgaen,
 Hine sende mi den ridder saen,
 Dien hi met wel dullen rade
 Herberchde ghister navont spade,
- 10385 Ende ene joncfrouwe behaghel mede.
 Nemmeer ne ghecright hi vrede,
 In salne eer vor sine veste hanghen,
 Oft hine sentene mi ghevanghen,
 Den hopenbaren mordenare,
- 10390 Dien hi met hem houdet dare
 In sine herberghe, in sijn porprijs.”
 Teerst dat die bode was wijs
 Vander bootscap heeft hi ghenomen
 Orlof, ende es weder comen,
- 10395 Ende deedt aldus sinen here ghewach,
 Dat daer die hertoghe vore lach,
 Die hadde ghesworen sine doot,
 Hi[ne] sonde hem met haesten groot
 Den riddre die hier ghistren quam
- 10400 Therberghen. „Hi sal sijn gram
 Segdire jeghen; want openbare
 Wilhine proeven mordenare.
 Besiet wat ghire mede hebt te doene.”
 Doe sprac der Walewein, die coene,
 10405 Ende seide: „Ic weet die waerheit des

- Wel, wie dese hertoghe es.
 Dicken heeft hi mi toren ghedaen.”
 Ende Walewein vertelde hem saen
 [Hoe] hi verslouch den jonghelinc,
 10410 Tshertoghen sone, ende hoene vinc
 Die hertoghe metter joncfrouwe,
 Ende hoe quam uut sinen rouwe.
 Algader so dede hijt hem horen,
 Alsoot ghescreven staet hier voren.
- 10415   Else dit horde die castelein
 Sprac hi te minen here Walewein:
 „Ne temayert ju in ghere maniere!
 Ic sal heden utesenden sciere
 Bede om vriende ende om maghen:
 10420 Si sullen hier comen ende waghē
 Hare lijf alle dor minen wille.”
 Men sat daer niet langhere stille:
 Daer waren boden ute ghesent,
 Die sere liepen al omtrent
- 10425   Om succoers ende om onstet.
 Daer ne was niet langher mede ghelet;
 Eer drie weken mochten liden
 Quam ten castele in corten tiden
 Sulc succors, dat si een deel
 10430 Hem te min duchten in den casteel
 Dan si daden; maer nochtan
 Waren si vermenicht van meneghen man,
 Ende mochten lettēl sijn gheacht
 Jeghen des hertoghen cracht;
- 10435   Want si bedecten alle die pleine.
 Maer bi den trooste van Waleweine
 Sendemen boden haestelike dan
 Toten hertoghe, den edelen man,
 Dat hi besaghe wat hi hadde te doene:
- 10440   Wildi hebben den ridder coene
 Hi moet anders beghinnen;
 Metten swerde moetine winnen.

- Vorwart so ontseiden si mede
 Van buten ende van binnen vrede,
 10445 Ende sijn worden dootsleghen viande.
 Elc sal poghen om anders scande
 Waer so si moghen andren beriden.
 Die van binnen in corten tiden
 10450 Coren minen here Waleweine
 Tenen bescuddere alle ghemeine,
 Die ordineerde ende scaerde.
 God, wat waren daer goeder swaerde,
 Helmen, glavien, ende ponioene,
 Ghelu, graeu, root ende groene!
 10455 Starcke orsse ende groot,
 Warre vijf dusent in hare conroot.
 Eer hem dese laten ontherven
 Sullen si meneghen man doen sterven.
 Gheordineert als ene bruut
 10460 Trocken die van binnen uut,
 Ende hebben tander heere versien
 Ghewapent ende ghescaert mettien,
 Standaerde onwonden van singlatoene,
 An die glavien die pongioene,
 10465 Vedren van pauwen up die helmen.
 So sal sulc ligghen in die dwelmen,
 Die sere duchtich es te stride.
 Ghierich sijn si an elke side
 Elc andren tontlivene upt velt.
 10470 Si vergaderden up met ghewelt.
 Mettien glavien, in waren saken,
 Vreselijc si hem onderstaken.
 Dat ghecrac was harde groot.
 Menich man viel daer doot.
 10475 Die hertoghe hadde an sine side
 Tien dusent rudders goet ten stride.
 Daer stac der Walewein, die coene,
 Enen riddere metten poinsoene
 Duer den lichame, ende warpene uut

- 10480 Ten sadele. Doe wart daer groot gheluilt
 Van den hertoghe ende van den sinen:
 Alle gader wilden si hem pinen
 Te wrekene den ridder goet,
 Want hi den hertoghe na bestoet.
- 10485 Men trac daer an beden siden
 Menich swaert dat conste striden:
 Men ghinc daer houwen ende kerven.
 Menich stout man moester sterven.
 Die hertoghe was tonsiene sere
- 10490 Ende een man van groter were.
 Hi toghede daer ridderlike prouaetse,
 Want hier meneghen in die plaetse
 Vallen dede met groten scanden,
 Thooft durslegghen toten tanden.
- 10495 Viere velde hier vor Waleweins oghen:
 Al waest hem leet, hi moest ghedoghen,
 Want ghenouch haddi te doene.
 Daer ne was pays no soene.
 Die blode beveden daer van vare.
- 10500 Die hertoghe hadde in sine scare
 Meneghen ruddere van groter macht.
 Ne hadde ghedaen Waleweins cracht,
 Die van binnen waren al verslegghen.
 Si verloren menegghen degghen.
- 10505 Hi sachse slaen ende vellen bi hopen:
 Die meneghe moest daer becopen
 Ende sturten sijn bloet ontfarmelike.
 Die hertoghe vacht ghenendelike:
 Hi trooste sine liede in den vare:
- 10510 Selve verboudi alle sijn scare,
 Menegghen slouch hi metten swaerde
 Ter middele ontwee; man ende paerde
 Stac hi ende vellede over hoop.
 Noit man sach al sulc gheloop,
- 10515 Sulc gheclanc ende sulc ghescal.
 Sere vachtmen daer overal.

Daer quam Walewein, die here,
 Dur viande slaende sere:

Die helme durslaet hi ende durhout,
 10520 Hi maect dat groene ghers bedout
 Met roden bloede in den tornoy.

Also die seysene mayt dat hoy
 Velt hise ende werp onder voet:
 Hi baet sijn swaert in herssenbloet.

10525 So vreselijc waren sine slaghen,
 Dat si sconfierden diese saghen.

Niemene ne was daer so goet,
 Die gherne quam in sijn ghemoet.

Daer was Walewein sere ghepriest
 10530 Ende met vingheren up hem ghewijst.

Die meneghe riep: „Nu sietene daer!
 Gheen stouteres nes hier verre no naer!”

Harde gram was, seit dystorie,
 Die hertoghe om die mortorie

Die daer dede her Walewein.

Hi reet up den castelein

Met enen spere grof ende stide,

Ende sporslaghede an elke side

Metten sporen van finen goude

10540 Tors, dat liep als in den woude

Een voghel vliegghet diemen jagghet.

Die ander en was ooc niet versagghet,

Hine reet jegghen wat hi conste:

Daer daden si ene bittere joeste

10545 Daer si ridende quamen te hope.

So groot was tshertogghen ors van lope,

Dathi den castelein daer ter stede

Al metten orsse vallen dede.

Der Walewein was sere vervaert

10550 Als hi sach vallen sinen waert:

Sere so vruchte hi sijn sneven.

Niet en gheeft hi om sijn leven

Hine loestene uter noot.

- Een spere ghegreep hi, starc ende groot,
 10555 Ende reet den stouten hertoghe an,
 Ende hi weder jeghen hem dan.
 Sere si manlijc andren asselgieren:
 Die vaste scilde daden si frotsieren
 Metten glavien in die sconfelture.
 10560 Die ponioene voeren dure,
 Die waren van samite root.
 Elc andren gaven si wonden groot.
 Die blode ne conden niet ghedoghen
 Die joeste siene met haren oghen.
 10565 Die glavien braken midts ontwee.
 Doene vierden si nemmee:
 Die clare ghebruneerde swaerden
 Trocken si, ende reden metten paerden
 Elc up andren, ende begonsten
 10570 Toghen wat si elc andren jonsten.
 Daer sloeghen si slaghe groot ende stranc,
 So datter tclare vier ute spranc,
 Ende dat die helme wederclonken.
 Van slaghen maecte elc andren dronken.
 10575 Gram was Walewein ende niet an hoghe
 Dattene so moyde die hertoghe:
 Vijf slaghe gaf hi hem dan,
 Dat wonder was dat enech man
 Vander minster mochte onstaen.
 10580 Haddemen hem ooc niet wel saen
 Thulpen ghecomen, dies ghelovet,
 Te pande haddire ghelaten thovet.
 Sine lieden saghene verladen
 Ende quamen hem crachtelike te staden;
 10585 Maer die hertoghe moeste inden pleine
 Al dukende vlien vor Waleweine,
 Ende hi riep tote hem hopenbare:
 „Ay quaet ondadich mordenare,
 Al hebdi minen helm durbroken,
 10590 Mijn lieve kint sal sijn ghewroken,

Dat ghi morderet jammerlike.”
 Doe bat die hertoghe vriendelike
 Sinen vrienden, sinen maghen,
 Dat sijt also souden waghen,
 10595 Ende si hem bistonden also,
 Dat hijs bliven mochte vro.

Vele sprekens was daer gheen tijt,
 Maer vele bitter was die strijt.

Van den goeden swerden van stale
 10600 Wederluutden berghe ende dale.
 Tghehuuc was groot ende die jacht.
 Men stakre meneghen groten scächt
 Duer die lichamen al bloot,
 Daert ghedaermte na woét;

10605 Ende [die] die bitter doot verworven
 Si creiscen sere eersi verstorven.

Daer sach men halsberghe ontmaelgieren,
 Helme durhouwen, scilde quartieren.

Die staline hoede, al waersi goet,
 10610 Durslouchmen, datter duere tbloet
 Ute goysde al even dichte.

Die wapine claer van groten lichte
 Duerhieumen met swerden van stale;
 Die wapinrocke van sindale

10615 Scuerde men daer, ende die britsieren.
 In soude u niet connen visieren

Hoe men daer stac, hoemen daer slouch,
 Hoe groot die jacht was ent ghesouch,
 Hoe die quarele ende die strale

10620 Daer vloghen. Pongoene van sindale
 Vaeruden daer int rode bloet.

Der Walewein, die ridder goet,
 Quam daer slaende dur hem allen:
 Sestich haddire ghedaen vallen,

10625 Die nimmermeer up ne resen.
 Tesen wighe maectemen wesen
 Ende meneghe weduwe, wetic wale.

- Dat velt lach bina altemale
 Bedect met doden ende met parden :
 10630 Daer was gheclanc groot van swarden,
 Daer was gheclanc ende ghehuuc.
 Meneghen stac men dur den buuc
 Metten glavien, dat die ponsoene
 Ute quamen ten achtersten artsoene.
 10635 Die hertoghe hadde groot volc te voet,
 Ende die ten stride waren goet,
 Allen met glavien ende met piken:
 Meneghen daden si vor hem wiken
 Ende deysen achterwaert;
 10640 Maer enen harden groten scaert
 Heveter Walewein in ghehouwen.
 Daer mochtmen scone provaetse scouwen,
 Die Walewein dede up dat velt.
 Hi doder wel hondert met ghewelt,
 10645 Ende maecte so vluchtich dat here,
 Dat mense slouch al sonder were;
 Maer dedel volc dedem onset.
 Daer was ghenomen lijf ende let
 Sonder ghenaden. Groot was die porsse.
 10650 Menich veldire van den orsse,
 Dat hem die herssene in die kele
 Liepen. Die scone Ysabele,
 Die goedertiere Waleweins vriendinne,
 Lach boven hoghe ten tinne,
 10655 Ende sach Waleweine metten swerde
 Wonder maken, ende vellen up de erde
 Menich man daer ende hier.
 Niemen waser so onghehier
 Alsoe der Walewein, no so fel.
 10660 Ne hadde hijt niet ghedaen so wel
 Nemmermeer hadden hem beromt
 Die van binnen, dat si ghedomt
 Den hertoghe hadden inden strijt.
 Groot was die wijch te diere tijt:

- 10665 Men horde die scilde ende speren craken:
Men ghinc daer blodeghe hovede maken.
Elc pijnt hem te blivene in die ere.
Daer so vacht die grôte here,
Die hertoghe, met sinen swaerde-
- 10670 Als een wulf, die noit en spaerde
Sine proy daer soe vor hem ghinc.
Van stouten ridders meneghen rinc
Durbrac hi met groten moede,
Dat was al root vanden bloede
- 10675 Cnielinghen, cousen ende sporen.
Meneghen dede hi daer versmoren
In sijn bloet, dien hi ter aerde
Vallen dede onder die paerde.
Sinen sone wrac hi diere.
- 10680 Het hebben hondert hersenniere
Becoht al nu up dat plein.
Ne hadde hem niet der Walewein
Benomen, hi hadse alle doot,
Die van binnen, clene ende groot.
- 10685 Der Walewein sach die persse groot,
Ende die sine in groter noot:
Hi sachse slaen ende steken.
Ghenendelike voer hise wreken.
Serjante waren hem altoos bi,
- 10690 Die glavien gaven den ridder vri,
Daer hi mede wrac sine lieden.
Ic waenet ridder noit gheschiede,
Die were hadde ende moghenthede,
Die cracht te doene die hi dede;
- 10695 Nodan was tshertoghen macht so groot,
Dat die van binnen dor die noot
Moesten rumen ende vlien,
Want die hertoghe was so ontsien
Met siere manliker daet,
- 10700 Ende bi den slaghen die hi slaet,
Dat niemen sijns onbeiden der.

- Sijn ridderscap was hem ghewer
 Ende ghehulpich tallen punghise,
 Ende waren lieden van groten prise,
 10705 Weerde ridders van groten daden.
 Si daden dicke hare swerde baden
 In bloede, ende varuden tgars root
 Vanden bloede dat uten wonden scoot
 So dat si vluchtich maecten daer
 10710 Die van binnen, ende volgheden naer,
 Slaende ende vellende al te harde.
 Daer was menich die mesbarde
 Duer die anwisse vander doot.
 Dit swaer tempaest ende dese noot
 10715 Hevet der Walewein versien.
 Lude riep hi: „Waer wildi vlien?
 Edel heren, set ju ten kere!
 Men slaet ju doot al sonder were.”
 So sere riep die edel man,
 10720 Dat si hem omme keerden dan,
 Ende gaven enen groten huuc.
 Walewein reet enen in den buuc
 Met ere glavie stijt ende stranc:
 Soe quam al dure ere helne lanc.
 10725 Doe warp hi den doden neder
 Ende reet up die andre weder.
 Vijf starcke rudders hi durstac
 Eer dat noit die glavie brac.
 Doe vinc hi ant swaert ter vaert,
 10730 Daer hi mede man ende paert
 Asselgierde so onsochte,
 Dat men sijns onbeiden mochte.
 Ic wane sijn swaert sat dranc van bloede.
 Den hertoghe quam sere tongoede
 10735 Die vlucht van dien van binnen te voren.
 Nu gaet Walewein vaste scoren
 Scilde, halsberghe; ende die sine
 Sijn becomen vander pine,

Die men hem te voren dede.

10740

God, wat lacher up die heide
Ridders versleghen in allen siden!
Walewein ne wilde niemen vermiden:
Hi vellede al dat hem quam te voren.
Hi spelet ghewonnen of al verloren.

10745

Sere ghewont ende sere mesvaert
So was mijns tsher Waleweins waert.
Te sinen ende was hi na comen;
Doch was hi met pinen upghenomen
Ende vacht te voet metten swaerde.

10750

Lettel michte hi te comene te paerde;
Nodan wan hire, seghet die jeeste,
Meer dan vive in den tempeeste;
Maer telken als hi een hadde ghewonnen,
Ende hiere up soude sitten begonnen,

10755

Quam emmer een ander daer toe,
Diene achterwaert oftrac doe.
Dies wart Walewein gheware,
Ende reet up enen vander scare
Dat hine velde in den rinc.

10760

Tors nam hi eert hem ontghinc,
Ende voeret thant sinen waert,
Ende seide: „Nu sit up ter vaert!
Hets ghelovich al dit here:

10765

Sine sullen niet langhere in de were
Gheduren.” Ende mettien so sat
Die castelein upt ors na dat.
Si voeren te gadre int pongijs.
Walewein gheeft hi groten prijs
Ende dancte hem sere vander ghichte.

10770

Nu wart groot dat ghevichte.
Der Walewein es sere gheducht;
Grote mort ende grote vlucht
Maecte hi onder des hertoghen liede.
Men las noit van ghenen diede

10775

Dat hem so sere weerde nodan.

- Men sach daer sterven meneghen man,
 Den enen jaghen, den andren steken,
 Die harde helme van stale breken.
 Wat holpe dat ict ju maecte lanc!
- 10780 Die van buten an haren danc
 Werden ghehuust ende ghejaghet,
 Ghesconfiert ende versaghet;
 Men velletse ende slouchse bi hopen.
 Cume mochte enich ontlopen.
- 10785 Het ghinc daer te quaden spele.
 Walewein die sloeghere harde vele:
 Meneghen dedi sturten ter aerde.
 Den hertoghe slouch hi vanden paerde,
 Dat hi vor sine voete vel;
- 10790 Hi vinckene daer, die ridder snel,
 Ende dede voeren ten castele.
 Doe riepen daer met luder kele
 Tshertoghen lieden: „Hets al verloren!
 Die onse troestre was te voren
- 10795 Es ghevaen; maecht ons ghescien
 So en es ons niet so goet alst vlien.”
 Doe vlo al datter was upt velt.
 Die liede waren al onghetelt
 Die men daer slouch in die jacht.
- 10800 En hadt niet benomen die nacht
 Een en waerre niet ontgaen.
 Die van binnen trocken saen
 Tharen castele, als' wijt horen.
 Drie hondert man hebsi verloren,
- 10805 Onder tors ende te voet,
 Werachteghere liede ende goet.
 Die scande hadden die van buten.
 Si moesten buten haren tenten sluten
 Meer dan vijf dusent van haren ghesellen.
- 10810 Men mochte ju niet ghetellen
 Hoe groot jammer, hoe groot seer,
 Si alle dreven in lanc so meer.

- Een deel sijn die van binnen verblijt
 Dat si seghe hadden in den strijt.
- 10815 Banderside hadsi rouwe groot
 Datter so menich man was doot.
 Des avonts was in elke side
 Omt verlies vanden swaren stride
 Groten rouwe; maer al te voren
- 10820 Hadden die van buten den meesten toren.
 Des clagheden si haren here
 Met hantgheslaghe, met groten sere.
 In ommacht vielre vele dicken.
 Nemmermee willen si micken
- 10825 No pinen te houden, in ghenen sinnen,
 Orloghe jeghen die van binnen.
 Des avonts dedemen te ghemake
 Waleweine met menegher sake;
 Maer hi was droeve, seget tghedichte,
- 10830 Om dat sijn waert int ghevichte
 Hadde ghelaten so meneghen man
 Dur sinen wille. Nu vort an
 Willicet u corten. Het ghinc al slapen,
 Bede rudders, heren ende cnapen,
- 10835 Tote tsmorghens datmen sach
 Die clare sonne ende den dach.
 Wel sliep Walewein die here,
 Bedi hi was vermoit sere.
 Ysabele, sine lieve amie,
- 10840 Die hadde harde grote melodie
 Dat hi den wijch hadde verwonnen.
 Tsmorghens tileke metter sonnen
 Es Walewein toten hertoghe comen
 In die ghevanghenisse, hebbic vernomen.
- 10845 Daer bat hem van sinen mesdaden
 Die hertoghe sere ghenaden,
 Ende seide, wildine laten leven,
 Sijns soons doot wille hem vergheven.
 So vele bat hi ende carmede,

- 10850   Dat Waleweine sijns ontfarmede,
 Ende maecte pays jeghen den here.
 Maer Walewein die swoer sere
 Hi soude versetten sijns werds scade,
 Die hi hadde bi sinen daden.
- 10855   Men telivereerdene daer,
 Den hertoghe, wet vorwaer,
 Ende lieten te sinen lieden varen,
 Die siere comste blide waren.
 Ic wane hi daer onlanghe daghet;
- 10860   Lettel eren hevet hi bejaghet.
 Corteleke ruumdi den aert.
 Walewein quam tote sinen waert
 Ende wilde van dane te varne poghen;
 Maer sijn waert wilds niet ghedoghen.
- 10865   Viertien nacht hilt hi daer den here
 Met hem, ende festeerdene sere.
         Doe reetde der Walewein sine vaert
 Up een dach, ende dancte sinen waert
 Der groter ere die hem dede;
- 10870   Ende hi claghede ooc sere mede
 Die scade, die hi dur sinen wille
 Hadde ontfaen. Dies swighic stille,
 Ende segghe ju vort dystorie dan.
 Sijn waert gheledene met meneghen man.
- 10875   Int ende si scieden, ende Walewein
 Reet sinen wech, busch ende plein,
 Ende met hem sijn scone amye.
 Neven hem liep in die prayerie
 Die vos, die sere was blide
- 10880   Dat mijn her Walewein uten stride
 Ghesont es comen, ende uten bedwanghe
 Vanden hertoghe, diene langhe
 Hadde ghepijnt ter doot.
 Si reden dachvaerde groot,
- 10885   So dat si quamen, seit die jeeste,
 Binnen drien daghen, so ict verheeste,

- Vor enen casteel, daer si vernamen
 Scone ridderscap te samen,
 Ende hadden ene quintaenge ghestelt,
 10890 Ende redere jeghen met ghewelt.
 Mijn her Walewein die quamer toe
 Ende vraghede enen ridder doe,
 Wanen dat ridderscap ware.
 Die gone antworde al hopenbare
 10895 Ende seide: „Here, het sijn liede
 Van des conincs Wonders maissniede:
 Selve sit hi onder gonen boom,
 Ende neemt te desen spele goom,
 Ende Alidrisonder sijn sone.”
 10900 Alsoe der Walewein horde tgone
 Sprac hi stappans toten vos:
 „Nu sijt blide, want ghi wert los
 Van juwer pine in corten tiden.”
 Ende si begonden stappans riden
 10905 Ten bomewart, alsic ju lere;
 Ende mijn her Walewein, die here,
 Beette, ende die joncfrouwe na dat:
 Daer so hoghe een coninc sat
 Ne wilde hi niet riden. Als hi quam
 10910 Daer hi den riken coninc vernam
 Hi neech hem [ende] groetene scone.
 En was wijf onder den trone
 Die hare ooc bet ghelaten conste
 Dan Ysabele. Soe begonste
 10915 Den coninc te groetene al daer,
 Ende sinen sone mede daer naer,
 Die bede upspronghen in dat plein,
 Ende namen minen her Walewein
 In haren arm doe te stride.
 10920 Noit volc ne was so blide.
 Nu es die coninc ende sijn sone,
 Walewein ende Ysabele, die scone,
 Vergadert te hope alle viere;

- Ende die vos sach up hem sciere,
 10925 Ende als hise in die oghen sach
 Alle viere, daermen toe sach,
 Sijn vel, dat root was ende claer,
 Scudde hi van sinen halse daer,
 Ende verkeerde van siere vorme.
 10930 Diet saghen, hare herten stont te storme
 Van groten wondere. Ende na die dinc
 Wart hi die scoenste jonghelinc
 Die si noit saghen ere.
 Walewein dancte onsen here.
 10935 Ende hi vertelde ter selver ure
 Den coninc Wondre die aventure,
 Ende Aledrisondre mede.
 Si haddens wonder ende vremthede
 Ende loveden Gode menichfout.
 10940 Doe vragheden si den ridder stout
 Omt goede swaert metten tween ringhen.
 Maer ic late nu van desen dinghen
 Bliven hier, ende make ju vroeder
 Een deel van des vos stiefmoeder,
 10945 Die also houde alse die vos
 Van hare pine wart ooc los:
 Daer soe langhe hadde gheseten
 Onder die sille, doe ic ju weten,
 Paddenwijs, verkeerde sciere
 10950 Hare ghedane ende hare maniere,
 Ende wart van hude ende van hare
 Een scone wijf ende hopenbare,
 Ende es boven der sale ghegaen.
 Als mense sach niemen hebbe waen
 10955 Dat daer grote bliscap was;
 Want si waren seker das,
 Dat die vos was worden man.
 Die coninc selve hine can
 Hem van bliscapen hoe ghelaten.
 10960 Daer was bliscap boven maten.

- Nu hort vanden coninc Wondre
 Ende van sinen sone Alidrisondre.
 Walewein gaf den coninc waert
 Metten tween ringhen tgoede swaert,
 10965 Dat hi blidelijke ontfinc.
 Hi nam die gifte vor alle dinc.
 Tscaecbart ende dat diere spel
 Belovedi doe den ridder snel,
 Teerst dat si quamen ten palaise.
 10970 Nu es die coninc alre ee[r]st te payse
 Na dien dat hi tswaert bi hem hevet,
 Daer hi met yoyen omme levet.
 Dat jostement dat dedi sceden,
 Ende dede Waleweine gheleden,
 10975 Met groter ere ende met rivele,
 Met hem te sinen sconen castele.
 Daer so quam minste ende meeste
 Ende daden Waleweine grote feeste.
 Ende alsi ghekeert waren alle
 10980 Men leetde die orsse in den stalle:
 Men dede hem wel hare bedurste.
 Daer was menich edel vorste,
 Die algader daer ghemeine
 Eerden minen her Waleweine.
 10985 Si brochten boven in de sale:
 Men ghinckene ontwapenen alte male,
 Ende hals ende ansichte dwaen;
 Men brochte een paer cledre saen
 Dat uterlijk was ende diere,
 10990 Ende enen mantel van sulker maniere,
 Dat hi was te prisene starcke:
 Hi was van sarasijnsen waerke,
 Ende scemerde van claerheden groot.
 Doe brochtmen van samite root
 10995 Ysabelen wel haestelike
 Diere cledre ende rike,
 Roc, sorcoet ende mantel mede.

- Wat holpe dat icker vele toe seide?
 Men dede den jonghelinc daer te voren,
 11000 Die een vos was, als wijt horen,
 Wel cleden singureuscelike.
 Si waren des marghens eerlike
 Ghefisteert in alre wijs.
 Die edelste dranc, die beste spise,
 11005 Die men vant hadsi plantheit;
 Na der maeltijt dat clareit,
 Die diere specie ende dat cruut:
 Van al hadden si hare deduut.
 Daer na ghinc elc als hi woude
 11010 Slapen. In ene camere, die van goude
 Was verlicht, als ons segghen
 Die hystorien, dedemen legghen
 Waleweine ende die joncfrouwe,
 Ende den jonghelinc ghetrouwe,
 11015 Sconincs sone van Ysike,
 Up drien bedden, eerlike
 Verdect met dieren converturen.
 Si sliepen sochte tes si horen
 Die vogheline singhen clare.
 11020 Als si des daghes worden gheware
 Ende si ontwieken, na minen wane,
 Si ghereden hem up te stane,
 Ende quamen ter salewaert.
 Daer so vonden si haren waert,
 11025 Den coninc Wondre, ende sinen sone,
 Die harde gram waren omt gone,
 Dat si so tilike up waren.
 Walewein seide: „Hier nes gheen sparen,
 Wi moeten henen sonder beide.”
 11030 Maer watter Walewein toe seide,
 Hi moeste daer, seghet daventure,
 Emmer bliven die weke dure.
 Doch wildi emmer van danen sceden.
 Die coninc voerne gheleden,

- 11035 Ende sijn sone, ende waren gram
 Dat hi so varinc orlof nam;
 Doch en wilden si niet onbaren,
 Sine daden met Waleweine varen
 Rudders ende serjante mede,
- 11040 Ende somers, dur sine werdichede.
 Drie milen gheleden sine verre.
 Doe was mijn her Walewein erre
 Datten die coninc so verre ghebrochte.
 Orlof nam hi so hi eerst mochte,
- 11045 Ende dede den coninc wederkeren.
 Nu vart sinen wech met eren
 Walewein ende sine scone amie
 Dur meneghe scone prayerie,
 Ende Roges die jonghelinc mede.
- 11050 Si leden meneghe scone stede,
 Menich casteel, menich ghesate.
 Ene maent, so ict ghedicht late,
 Reden si dachvart emmer vort
 Eer si in die grote port
- 11055 Te Cardoel mochten gheraken.
 Ten palaise ghinghen si hem maken.
 Ic wilt ju allen maken condre:
 Die rike coninc vanden Wondre,
 Eer dat Walewein sinen casteel
- 11060 Ruumde, haddi hem al gheheel
 Tscaecspel ghegeven, dat was so diere,
 Ende dat bert. Nu comt die fiere
 Walewein daer mede, ende sine amie,
 Met siere soonre compagnie.
- 11065 Vort palais beeten si al:
 Daer was tgheluut groot ende tghescal;
 Die niemare liep harentare,
 Dat der Walewein comen ware.
 Die coninc Artur trac jeghen hem dan
- 11070 Ter salen uut met meneghen man.
 Vrouwen, joncfrouwen an dander side

- Trocken [jeghen] hem uut te stride:
 Daer brochten minste [ende] meeste
 Ter sale boven met groter feeste
 11075 Waleweine ende sine scone amie.
 Daer was grote melodie
 Ghedreven. So ict hebbe vernomen
 So was tes conincs hove comen
 Die rike coninc Assentijn
 11080 Om te soukene sijn dochterkijn.
 Blide was hi, als hijt verstoet,
 Dat Walewein, die ridder goet,
 Siere dochter hadde ghewonnen.
 Hi seide hi wilre hem wel jonnen.
 11085 Ooc seggic ju diere ghelike,
 Dat die coninc van Hisike,
 Roges, sinen sone quam scouwen.
 Hi lovede Gode ende onser Vrouwen
 Dat hine hadt brocht te dien.
 11090 Daer mochtmen grote feeste sien
 Den heren driven in allen siden.
 Die coninc hilt hof ten selven tiden
 Dur Waleweins wille, seghet die jeeste.
 Dertich daghe gheduerde die feeste.
 11095 Daer vertelde Walewein al
 Den coninc sinen oom sijn gheval,
 Ende sinen ramp of ander side,
 Van meneghen fellen, swaren stride.
 Ooc verteldi hem al bloot
 11100 Vanden vos dat wonder groot,
 Hoe dat hi mensce worden was.
 Groot wonder hadde die coninc das.
 Sulke willen segghen hier
 Dat Walewein, die ridder fier,
 11105 Trouwede Ysabele die scone,
 Ende hi selve conincscrone
 Spien na des conincs Arturs doot;
 Maer in gheloofs clene no groot.

- IIIIO In wilre nodan niet jeghen lesen ,
 Want het mochte wel waer wesen.
 Roges, die coninc van Hisike,
 Voer te lande blidelike
 Met sinen sone, horic ghewaghen,
 Alsi niet langher wilden daghen
 IIII5 Int hof metten coninc Arture.
 Meneghe stont, meneghe ure,
 Leet eer si te lande quamen.
 Grote bliscap al te samen
 Dreef dat volc harentare
 IIII20 Vander comste, vander niemare.
 Roges stiefmoeder quam na tgone
 Stappans cnielende vor haren sone,
 Ende bat ghenaden den jonchere,
 Ende weende utermaten sere;
 IIII25 Ende Roges, bi sijns vaders rade,
 Vergaf hare doe haer mesdade.
 Die coninc hadde grote bliscap mede,
 Want hi sinen sone dede
 Hebben tote vijftich serjante,
 IIII30 Ende daertoe goudine bisante,
 Parde ende wapene ende ander goet.
 Na tsvader doot, alsic ben vroet,
 Verstaerf dat rike up sinen sone.
 Nu moetic keren up die gone
 IIII35 Daer ic die tale of liet te voren.
 Walewein, die edel ridder vercoren,
 Prosenteerde, dat wetic wel,
 Sinen oom dat scaecspel,
 Bede vor heren ende vor vrouwen,
 IIII40 Dat sijt alle mochten scouwen.
 Ons orcont die walsce tale
 Dat het verlichte alle die sale,
 So uterlijk waest ende so diere.
 Daer gafmen in alre maniere
 IIII45 Waleweine prijs ende lof;

- Si seiden dat des conincs hof
 Verchiert meer was van hem allene
 Danne vanden besten tien ghemene
 Die behorden ter tafelronden.
- 11150 Ic sal ju corten te desen stonden
 Dese ystorie, mar ic segghe u hier,
 Dat Estor, die ridder fier,
 Int hof was ter selver stonden;
 Want behorde ter tafelronden,
 11155 Ende Walewein, die ridder goet,
 Die hem storten dede sijn bloet,
 Daer hi jeghen vacht so sere.
 Assentijn die grote here
 Voer te lande met siere dochter.
- 11160 Hem was te moede vele sochter
 Dan te voren, eer hi wiste
 Wie Walewein was, die bi liste
 Siere dochter vriede ende minde,
 Ende soe weder hem versinde.
- 11165 Men vint ooc ghescreven in brieve
 Dat Walewein voer met sinen lieve
 Te landewart, daer men hem dede
 Ere ende grote werdichede.
 Niet wel en wetic die waerhede hier
- 11170 Oft hise trouwede die ridder fier;
 Maer ic wille laten dese saken
 Liden ende een ende maken.
- Penninc, die dichte desen bouc,
 So wiet hort mine rouc,
 11175 Hine was niet wel bedocht,
 Hine had de jeeste ten ende brocht.
 Pieter Vostaert maketse vort,
 So hi best mochte, na die wort
 Die hi van Penninghe vant bescreven;
 11180 Het dochten scade waer achter bleven
 Die jeeste; maer daert ende brect,

- Ic wane mens lettel eren spreect
 Den dichtre: ooc verliest hi mede
 Bede pine ende arbeide,
 11185 Dat soe niet wert es ere keerse.
 Omtrent drie ende dertich hondert verse
 Heefter Pieter of ghedicht,
 So hi vrayst mochte in rime slicht.
 Nu bidt hi ju allen sere,
 11190 Dat ghi wilt Gode onsen here
 Over hem bidden, dat hi in laetse
 Moete hebben ghedaen sulke prouaetse
 Met penitentien ende met dogheden,
 Dat hi tansicht vul van vreuden
 11195 Bescouwen moete in hemelrike,
 Ende ghi alle gader dies ghelike!
 Die almachtighe God moet ons onnen!
 Amen segt alle die redene connen.

A M E N.

ROMAN VAN LANCELOT.

II. 1573—2341; 15994—16258; 18136—18624; III. 10197—10263.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, I³, 238—295 (I¹, 254—310).

1573 Der coninginnen Genovre quam mare
 Dat Lanceloet verslegen ware.

1575 Als si die niemare hadde verstaen
 Ginc si in ene camere saen,
 Daer Lanceloet te slapene plach.
 Ende alsi Lanceloets bedde sach
 Wart si met groten mesbare,
 1580 Hare selven treckende biden hare;
 Ende weende ende dreef groete rouwe doe,
 Ende seide dese worde toe:
 „Ay edel riddre vercoren,
 Gi plaecht te leggene hier te voren;
 1585 Gine mocht sterven nembermere
 Ic en bolge mi te u wart sere,
 Ende dat gi niet en mocht daer nare
 Leven hoe dat anders met u ware!
 Ay Lanceloet, meester ende here,
 1590 Boven allen ridders in elken kere,
 Goedertieren meer dan enich man
 Jegen die gene daer gi trouwe vont an!”
 Aldus clagede die coninginne
 Om Lanceloete met droven sinne,
 1595 Ende seide wonder; ende meer hadde gedaen,
 Maer dattie coninc int hof quam saen,
 Die vander iacht quam tien tide
 Wel in hogen ende blide.
 Hine gemoette op dien dach niet
 1600 Datten mochte verswaeren iet.
 Die coninc vragede om niemare,
 Van Lanceloete tirst dat hi quam dare;
 Ende men deedse hem also verstaen
 Als sise int hof hadden ontfaen,

- 1605 So datti coninginne tote hem quam,
 Die hi ontboden hadde, al gram.
 Hi vragede hare: „Wat hebdi?”
 — „Ine weet niet dan wel”, seide si.
 — „Gi doet.” — „Ine doe.” Doe seide hi:
- 1610 „Bider trouwen die gi sijt sculdich mi,
 Segt mi, ic wilt weten ende horen.
 — „Here, gi hebt mi so besworen,
 Ic segt u na dat gijt wilt weten,
 Maer wi moeten tirst hebben geten.”
- 1615 Doe gingen si dwaen ende saeten
 Althant ter taffen ende aeten.
 Alsoe die coninc Lanceloete gemiste
 Ende hine daer binnen niet ne wiste
 Hem wondrets ende was in vresen,
- 1620 Ende tongemake waer hi mochte wesen,
 Ende hadde vrese van ongevalle.
 Ende als si geten hadden alle
 Die coninc dede comen daer nare
 Die coninginne ende seide tote hare:
- 1625 „Dat ic u eermen ginc eten
 Vragede dat willic nu weten.”
 — „Nadien dat gijs vraget het sal u
 Een ander seggen dan ic nu.”
 Hi sprac: „Ic wilt van u weten, vrouwe,
- 1630 Om dat ic u bat betrouwe
 Dan ic el enichgen minsche doe.”
 Si begonste hem te seggene doe:
 „Here, alsoe wi onder ons lieden
 Gi ende ic vorden bosch scieden,
- 1635 Reden wie so verre, dat op ons quam
 Een gewapent riddre, die mi nam
 Ende wilde wech voren sonder minen danc;
 So dat Keye thant vort spranc
 Ende ioesteerde iegen hem daer.
- 1640 Die ridder staken of, dats waer:
 Hi reet iegen Sagrimorre doe

Ende iegen Dodinele daer toe,
 Die hi beide gader af stac.
 Doe ioesteerde Lanceloet van Lac
 1645 Jegen hem, ende si onderstaken
 Hem dat si hare vleesch braken.
 Lanceloet staken af. Daer naer
 Quam tote hem ene quene daer,
 Daer hi mede moeste varen;
 1650 Ende ic sinde na hem tuwaren
 Keyen den drossate also houde
 Dat hi weder keren soude,
 Ende hine wilde niet keren dan.
 Ende wi volgeden u vort an,
 1655 Ende waenden u hebben vonden,
 So dat wi quamen tien stonden
 Ter elvinnen fonteine. Doe seide
 Sagrimor dat hi sonder beide
 Ons tetene soude halen doe,
 1660 Ende Dodineel seide alsoe.
 Ende si voeren dat ic van hare
 Noit sinder en horde niemare,
 Sonder dat mi sinde na dien een deel
 Enen gevangen ridder Dodineel.
 1665 Ende onlange tijt daer naer
 Leet vor ons lieden een ridder daer,
 Die Lanceloets wapene vorde an,
 Ende vorde an sijn arsoen nochtan
 Eens ridders hoeft hangende al bloet,
 1670 Die niewinge was geslegen doet;
 Ende het was also scone van hare
 Also oft Lanceloets hoeft ware.
 Ende wi waenden wel bi desen
 Dat Lanceloet hadde gewesen.
 1675 Wie begonsten alle wenen sere
 Ende wi voren na hem, here.
 Ende hi keerde ene ander strate.
 Ic sinde Keyen den drossate

- Na hem ende den ridder met geninde
 1680 Die mi Dodineel sinde,
 Ende ic ne mochtse noit sinder sien."
 Die coninc antworde te dien:
 „Eist aldus, dats groet ongeval
 Mi ende desen lande al
 1685 Meer dan mi gesciede noit ere."
 Hi begonste te weennen sere:
 Hem faelgierde sine cracht
 Dat hi welna viel in onmacht.
 Als hi was becomen seide hi:
 1690 „Ay Lanceloet, lieve, waer siedi?"
 Men ginc daer rouwe driven mettien
 Meerre dan men noit hadde gesien;
 Ende die vander tafelronden
 Clageden sere tien stonden,
 1695 Ende die coninginne meest, sekerlike.
 Hare rouwe was sonder gelike.
 Cume bleef van rouwen groet
 Sine hadde haer selven geslagen doet:
 So hadde si, ne ware
 1700 Dat si ontbeidde na vraye niemare,
 Te wetene ocht hi ware doet.
 In dien zale waeren clagen groet.
 Mijn here Walewein seide doe,
 Daer al die lieden horden toe:
 1705 „Ic sal morgen uten hove varen
 Ende vort an wandelen sonder sparen
 Tote dien dat ic sal weten bloet
 Ocht hi es levende ochte doet."
 Al dat selve seiden tien stonden
 1710 Si .xxx. vander tafelronden.
 Die coninc ne wilde niet gehingen
 Datter so vele ridders gingen.
 Hi seide daer souder .x. vaeren,
 Ende datter also genoech waren
 1715 Sijn si goede liede, ende dese sal

- Walewein selve kiezen al.
 Den irsten ridder die Walewein
 Coes tote hem dat was Ywein,
 Ende die ander Garhies,
 1720 Ende die derde Gurrehes.
 Die vierde was Mordrec, die was
 Niewinge ridder worden, als ict las.
 Hestor van Mares was die .v.;
 Aglovel die .vi.. Dat gedichte
 1725 Seghet dat hi daerna tenen male
 Te hove brachte Perchevale.
 Ende vort so vele, tuwaren,
 Datter .x. met Waleweine waren.
 Walewein beval allen desen
 1730 Datsi gewapent souden wesen
 Ende gereet dies ander dages te verne.
 Si seiden si soudent doen gerne.
 Des ander dages alsi hadden gehort
 Messe alle .x. si quamen vort
 1735 In dien zale: daer brachtemen voren
 Die helege diesi alle swornen,
 Also als men te sweerne plach,
 Dat sine souden soeken jaer ende dach,
 Hine worde eer vonden, harentare;
 1740 Ende dat si ten inde vanden iare
 Ten hove souden weder keren.
 Desen eet plagen die heren
 Te doene, die uut Arturs hove voren
 In questen, dat si aldus swornen.
 1745 Dus scieden die heren uten hove,
 Bi des conincs orlove,
 Ende maecten recht hare vart
 Ten foreeste van Kamaloet wart,
 Ende reden tere cruce toe,
 1750 Diemen hiet die swerte cruce doe.
 Si beetten alst Walewein riet.
 Ende twi dat die swerte cruce hiet

- Sal ic u ondecken thant
 Wat ic daer af gescreven vant.
- 1755 Alse Joseph van Aramathien
 Onder die heydine ginc castien,
 Ende hi biden wille ons Heren
 Vele liede hem dede bekeren
 Dat si al lieten hare quade wetten,
- 1760 Ende si hem an die kerstine setten;
 Also die coninc Agestes dat ondervant,
 Die doe here was in dat lant,
 Dat hem sijn volc so bekeerde
 Ende Goede ende sine wet so eerde
- 1765 Hi hads groete serichede.
 Ende hi was sere verwaent mede,
 Ende hi peinsede dat si van desen
 Quaet te bringene souden wesen,
 Ende dat hi gelike toegen soude
- 1770 Dat hi kerstin wesen woude.
 Ende hi ontfinc kerstinhede
 Ende alle sine lieden mede.
 Alse Joseph hadde gewesen daer
- 1775 .IIJ. dage hi vor wech dar naer,
 Ende liet daer .xij. van sinen magen
 Dat si souden in allen dagen
 Sermone doen. Mare
 Alse die coninc wart geware
- 1780 Dat Joseph wech was hi omboet, sonder waen,
 Die meeste van sinen lande saen,
 Daer hi meest trouwen hadde toe.
 Ende hi sprac tote hem lieden doe:
 „Ic wille ene dinc doen daer gi
 Alle toe moet helpen mi.”
- 1785 Si vrageden hem wat dat ware.
 Hi antworde openbare:
 „Ic bem in willen dat ic sal
 Dat volc doen weder keren al
 Tonsen gelove; want sonder waen

- 1790 Dat gelove dat ic hebbe ontfaen
 En becoemt mi niet." Doe seide
 Een sijn na vrient sonder beide,
 Dat herde wel was die coninc
 Tien tiden bepenst van dier dinc ,
- 1795 Ende hi seide dat hi daer toe
 Gerne wilde acorderen. Doe
 Dede die coninc sine hoge lieden
 Tote hem te comene ontbieden.
 Also si quamen gaf hi die gebode
- 1800 Te anebedene sine Goede.
 Daer waser genoeg die hen setten
 Weder te haren quaden wetten.
 Die dat te doene niet wilde kiezen
 Moester omme sijn hoeft verliesen.
- 1805 Dus waere vele gedoet sonder sparen.
 Omdat si noch niet vast ne waren ,
 Die cleine lieden, ter kerstijnre wet
 So hebben si hen alle geset
 Ter mamerien te keerne saen.
- 1810 Also dat die coninc hadde gedaen
 Dedi vangen sonder beide
 Josephs .xij. gesellen, ende seide
 Si souden sine Gode anebeden
 Ocht hi soutse doeden ter steden.
- 1815 Si seiden dies en daeden si niet
 In gere maniere, wat soes gesciet.
 Also die coninc dat verstoet
 Hi deetse oncleden metter spoet
 Ende slepen dore die port, ende leden
- 1820 Tere crucen buten der steden,
 Die Josep hadde gerecht inden ganc
 Vanden foreeste, dies was onlanc.
 Hi dede den irsten binden saen
 An die cruce, ende dedene slaen
- 1825 Up thoeft met enen hamere soe
 Dat daer die herssenen uut liepen doe.

- In deser manieren, hordic tellen,
 Doedde hi die .xij. gesellen,
 So dat vanden bloede die cruce wart
 1830 Ende vanden hersenen also swart;
 Ende bi desen, dat suldi weten,
 Wast die swarte cruce geheeten.
 Dat dus vander crucen es gesciet
 Dat ne seggic over waerheit niet.
- 1835 Nu begint davonture tellen:
 Alse Walewein ende sine gesellen
 Toter crucen waren comen,
 Dat gi hier voren horet nomen,
 Si beten daer ende spraken
 1840 Onderlinge van haren saken.
 Walewein riepse ende seide thant:
 „Gi heren, gi sijt alle becant
 Over goede lieden ende wi
 Sijn alle ute geporret bedi,
 1845 Dat wi om te wetene niemaren
 Van Lancelote sullen varen.
 Ende men sals onscone spreken tuwart
 Es dat sake dat gi over niet ne vart.
 Hier bi radic dat gi dit foreest dure
 1850 Dese weke ridet soeken avonture.”
 Binnen desen dat Walewein spreect dese wort
 Hebben si ene stimme ropen gehort
 Lude ende met groter anxten toe.
 Mijn here Walewein seide doe:
 1855 „Ic hore lude ropen; hebdi
 Dat luet gehort?” Si seiden: „Ja wi.”
 — „Laet ons dan varen der wart.”
 Ende si daedent metter vart
 Om té weten daer af niemaren.
- 1860 Si hadden onverre gevaren
 Dat si ontmoetten ene ioncfrouwe
 Op een part drivende groeten rouwe.
 Alse her Walewein quam bat nare

- Hi groettese ende vragede hare
 1865 Waer omme si weende so sere.
 So seide: „Ic wene, here,
 Om den besten ridder van erderike,
 Diemen verslaet jamerlike
 Ende oploept in die valeye daer.”
- 1870 Hi seide: „Joncfrouwe, wist ons waer,
 Ende leet ons lieden ter steden.”
 Si sprac: „Die wech salre u leden;
 Vart ende bescermtene metter vart.”
 Si voren alle dare wart,
- 1875 Ende alsi in die valeye quamen
 Vonden si enen ridder ende vernamen
 Dattie riddre na sire macht
 Aldaeriegen .x. ridders vacht:
 Ende hi hadse som geslegen doet.
- 1880 Walewein riep op hen met haesten groet,
 Ende alsi Waleweine vernamen
 Ende die andre, die met hem quamen,
 Op hen tors comen metter spoet
 Si vloen, bedi si waren te voet.
- 1885 Walewein stac doer die scoudere onsoete
 Dien genen dien hi irst gemoete;
 Ende die gene die mochten vlien
 Vloen in dat foreest mettien.
 Ende else Walewein dochte
- 1890 Dat hise niet hervolgen en mochte
 Hi keerde weder thant
 Ter steden, daer hi den ridder vant.
 Walewein sprac: „Ine weet wie gi sijt,
 Gi hadt hulpen noet nu ter tijt.”
- 1895 Mettien Walewein geware wart
 Dattie riddre hadde .ij. swart;
 Des hem sere wonderde doe
 Ende alle sinen gesellen toe.
 Walewein sprac: „En waendic u niet moyen
- 1900 Ende u niet en wilde vernoyen,

- Ic soude u vragen enen dinc nu.”
 Die ridder seide: „Ine mach u
 Gene dinc nu octroyeren
 Het ne ware in derre manieren,
 1905 Dat ic eer uwen name hadde verstaen.”
 — „Ic hete Walewein”, sprac dander saen.
 — „Ay sidi dat! Walewein, nu vraget
 Al dat u te vragene behaget.”
 Walewein dankets hem herde.
 1910 Hi vragede hem twi hi .ij. zwerde
 Voerde over hem. Hi seide: „Ic sal
 U van desen vroet maken al.”
 Hi ontgorde beide die zwerde daer naer
 Ende hinc teen an enen boem daer;
 1915 Dat ander leide hi int groene
 Ende knielder voren na tgone,
 Ende cussede den appel daer af mede.
 Daer na trac hijt uter scede,
 Het ne bleec maer te halven zwaerde,
 1920 Het was tebroken in die middewaerde.
 Dat dochte mijn her Waleweine wonder wesen.
 Mijn here Ywein sprac na desen
 Toten riddre: „Wats dit, here,
 Ne hebbedi vanden zwerde nemmere?”
 1925 — „Jay ic”, antworde hi hem weder.
 Hi keerde den scoe dat op dat neder,
 Ende tander stic, dat inden scoe was,
 Dat viel daer neder in dat gras.
 Hem allen wonderde van dien,
 1930 Bedi si hadden wel gesien
 Vallen vanden pointe vanden zwerde
 Dropel bloets; des wonderde hen herde.
 Walewein vragede wat mocht wesen.
 Die ridder sprac: „Wat dunct u van desen?”
 1935 — „Wats mi dunct”, antworde hi,
 „Het es bloet, dat dunket mi.”
 Ywein sprac ten gesellen na dien:

- „Dusdaen wonder ne hebbedi niet gesien.”
 Walewein sprac: „Here, soudemen moegen
 1940 Die stucken weder te gader voegen?”
 — „Jaet, herde wel”, sprac hi daer nare,
 „Opdat die riddre hier ware,
 Die davonturen te hoefde al
 Vanden Grale bringen sal.”
- 1945 Mijn here Walewein begonste pensen doe.
 Doe sprac hem die riddre aldus toe:
 „Here, nu provets ints vader namen
 Ende tsoens ende tehelichts geest te samen,
 Ocht gi dit zwert sout moegen
 1950 Enichsins te gader voegen.”
 Walewein deder toe sine macht,
 Ende alst hem te doene ontvacht
 Begonste die riddre wenen sere
 Ende seide: „Na dien dat gi, here,
 1955 Van deser dinc gefaelgiert sijt
 Ine weet waer getiden nu ter tijt.”
 Doe provets mijn here Ywein ter stede,
 Ende alle hare gesellen mede;
 Ende si faelgierden alle te samen.
- 1960 Ende hi vragede om haerre alre namen,
 Si noemdense hem, ende hi seide na dien:
 „Gi heren, hier bi moegedi sien
 Dat in u lieden, des sijt gewes,
 Niet also groete doeget es.”
- 1965 — „Ay here”, sprac Walewein doe saen,
 „Doet ons die avonture verstaen
 Ende dat wonder vanden zwerde nu.”
 Hi seide: „Here, ic segt u.
 Gi hebt hier te voren gehort wale
 1970 Vanden edelen riddre houden tale,
 Die Joseph hiet van Aramathien,
 Die Jhesus den sone Marien,
 Vander heleger crucen dede,
 Die in dit lant quam ende reet mede

- 1975 Door een foreest van brochen lant,
Daer hi enen sarrasijn vant.
Si ondergroetten hen; daer nare
Vragede elc andren wanen hi ware.
- 1980 Joseph antworde den andren das,
Dat hi van Aramathien was.
Doe sprac tote hem die heidine man:
„Wie was die di hier brochte dan?”
Josep antworde: „Ic segt u,
Die gene, die al die wege can nu:
1985 Hi brachte mi hier in dit lant.”
— „Wat manne bestu?” sprac hi thant.
Joseph antworde hem tien stonden:
„Ic bem een ersatre van wonden.”
— „Bestu ersatre dan?” — „Jay ic”, seide hi.
- 1990 Hi sprac: „Du sout dan varen met mi
Daer mijn broeder ziec leget, sonder waen,
Ende anderhalf iaer heeft gedaen.
Noit ne mochtene meester genesen
Van allen die tote hem hebben gewesen.”
- 1995 Joseph antworde dat hine sal
Bi Goeds hulpe genesen al.
„Wat Goede meenstu?” sprac die sarrasijn.
Du weets wel dat maer .iiij. Goede en sijn,
Mahomet, Tervagaen ende Apollijn
- 2000 Ende Jupiter, dits waerheit fijn.
Negeen van desen, sonder waen,
Ne wille hem te staeden staen;
Ende du bi wille van desen
Waenstu danne genesen?”
- 2005 Josep antworde den Sarrasijn doe:
„Ic en willere genen van desen toe;
Het sijn Goede die niet ne doegen,
Ende die niemen helpen moegen.
Du waenste dat si di helpen moegen, daer bi
- 2010 Bestu bedroegen, dat seggic di.”
— „Ic ne ben niet”, sprac die sarrasijn,

„Ic ne mach daer bi niet bedroegen sijn
Omdat mijn gelove vast es ende goet.”

Joseph antworde alse hijt verstoet:

2015 „Segestu danne, dat sijn Goede geraect
Die idelen diemen met handen maect,
Ende si meer machts hebben in die
Dan du op hen?” — „Jay ic”, sprac hi.
Hi sprac: „Comic te dinen huus ic sal togen
2020 Noch tavont dat si niet helpen moegen,
No di, no hem selven mede,
No andren in gene stede.

Alsi tes sarrasijns castele quamen
Si gemoetten ende vernamen

2025 Enen goeden man thare vart
Ende met hem enen onbonden liebart.

Die liebart spranc anden sarrasijn
Ende trocken vanden perde sijn.

Die lieden van den castele liepen
2030 Na den liebart; ende si riepen,
Si weenden ende si clageden sere
Alsi doet saegen haeren here.

Si namen Joseph thanden
Ende bonden hem optien rucge die handen.

2035 Doemen leedde te hove wart
Trac die drossate sijn zwart,
Daer hine int been mede wonde.
Ende het brac midts ontwee tier stonde,
Ende die helecht daer af altoe

2040 Bleef stekende in Josephs been doe.
Ende alse Joseph inden tor, sonder waen,
In vangnessen soude gaen
Vragede Joseph twi menne werde soe.

Si seiden: „Wi willen datmen dus doe.”

2045 Joseph seide: „Ay gi heren, eer gi
In die vangnesse dus leedt mi
Doet mi alle die sieke comen nu,
Die ten castele horen, des biddic u.”

- Si spraken: „Waer[toe] soude dat wesen?”
- 2050 Hi seide: „Ic salse alle genesen.”
 Si brochten vort ten irsten deele
 Des heren broeder vanden castele,
 Die int hoeft hadde ene wonde.
 Alsen Josep sach hi vragede tier stonde
- 2055 Hoe lange hi gewont hadde gesijn.
 „Een half jaer”, antworde die sarrasijn;
 „Ende mochti mi hier af genesen
 Ic soude u rike man doen wesen
 Vort an al u leven dure.”
- 2060 Joseph loech; ter selver ure
 Hi sprac: „Hoe mochstu mi maken dan
 Rike, du best selve so arm man
 Dattu ne heves een twint?”
 Alsoe die Sarasijn horde tgint
- 2065 Hi seide: „Ic hebbe in mijn gewout
 Groet goet, selver ende gout,
 En es dat niet groete rijcheit nu?”
 — „Neent”, sprac Joseph, „dat moegestu
 Bi di selven weten, horre nare:
- 2070 Oft nu al vergadert ware
 Dijn goet, dijn selver, dijn scat,
 Dijn rijcheit ende al dat
 Du heves in dit erderike,
 Jane soudstut hem geheellike
- 2075 Geven die mochte genesen di?”
 — „Jay ic, here”, antworde hi.
 Joseph sprac: „Du moeges wel dan
 Seggen dattu best een arm man,
 Na dien datti gebreect .i. dinc allene.
- 2080 Gout noch selver, noch rijcheit gene
 Ne maken dien man niet so rike
 Alsoe die gesonde doet, sekerlike.”
 — „Gi [seggt w]aer”, sprac die sarrasijn,
 „Ic [soudt] bejagen mocht soe sijn.”
- 2085 Joseph sprac: „Bi trouwen, wiltu,

Ic hebse di bejaget nu."

Die sarrasijn sprac: „Twelker maniere
Souttuse bejagen so sciere?"

Joseph sprac: „Wiltu geloven an
Goede du salt al genesen dan."

— „Ic hebbe", antworde die sarrasijn,
„An Goede vaste tgelove mijn."

— „Blivet an enen God allene;
Maer an allen vieren gemene

Des bestu geonneert te mere"

(Sprac Joseph) „ende bedroegen sere.

Dese Goede, sekerlike,

Machtu proven lichtelike.

Dinen broeder, die doedde die liebart,

Doe draegen vor dine Goede ter vart:

Moegen sine weder op doen staen

Soe machttu seggen, sonder waen,

Dat si van groter macht sijn."

— „Op te doen stane", sprac die sarrasijn,

„Nes niet cleine; ine hebbe niet verstaen

Dat si dat iet hebben gedaen."

Joseph was daer na ontbonden

(Niemen en wiste van sire wonden

Die hi int been hadde, sonder waen).

Sie sijn in die mahomerye gegaen.

Die sarrasine daeden draegen dan

Vor Mahomette den doeden man

Ende vor die andre Goede mede,

Ende baeden hen allen daer ter stede

Over den doeden om genaden.

Dus laegen si lange ende baeden.

Else Josep sach van hen lieden

Dat hare bidden niet mochte dieden

Hi riep lude: „Onsalichge lieden", doe,

„Ende sere bedroegen daer toe.

Hoe sidi onteert ende ontraect,

Dat gi geloeft an beelden, die sijn gemaect

- Van stenen, van houte, ende hebben niet
 Macht dat si moegen helpen iet.
 2125 Ende gi sijt keytijf ende bedroegen,
 Die geloeft dat si u helpen moegen.
 Nu merket ende besiet an
 Genen sterflike man,
 Hoe sine moegen op doen staen.”
- 2130 Joseph knielde ende seide saen:
 „Ay here Jhesus Karst; helich coninc,
 Die mi int lant brocht om dese dinc,
 Dat ic hier ter lieden nutscapen
 Uwen helichgen name soude boedscapen,
 2135 Ic bidde u, here, niet om mi,
 Om uwen lof, ende dat daer bi
 Gevordert mach sijn kerstijnhede,
 Ende dat gi moeget toegen hier ter stede
 Vor deser keytiver oegen
- 2140 Hoe si geonneert sijn ende bedroegen,
 Dat si anebeden ende vanden
 Dese beelden gemaect met handen.”
 Hi custe derde ende stoet op doe,
 Ende sprac daer sijt alle horden toe:
- 2145 „Here, hier saldi uwer Gode macht sien
 Ende hoe vele es te gelovene an dien.”
 Het begonste onlange daer naer
 Sere donderen ende blexemen daer;
 Die erde bevede, die locht wart zwart.
- 2150 Daer na viel die donder hart
 Op die beelde. Doe quam daer een roec,
 Die stanc ende herde qualike roec,
 Dat niemen wel gedogen ne mochte
 Dies gesmaecte, dat hen dochte
- 2155 Vander lichame sceden die herte.
 Si vielen in onmachte van groter smerte
 Alle sonder Josep allene.
 Daer na bequamen si alle gemene.
 Joseph sprac ten sarrasinen na dien:

- 2160 „Gi heren, nu mogedi sien
 Die macht van uwen Goeden al claer,
 Ende ic segge u over waer,
 Die gene die u beelde waerp
 Te neder metten donre scarp,
- 2165 Dat hi u also werpen sal
 Gine betert u jegen hem' al.”
 Also Josep hadde gesproken Mategran,
 Des doedes broeder, seide dan:
 „Segt ons hoe u name si.”
- 2170 — „Ic hete Joseph”, seide hi.
 Die ander seide: „Sidi sarrasijn?”
 — „Nenic, ic bem kerstijn;
 Ic gelove anden sone ende anden vader
 Ende anden helichgen geest, die algader
- 2175 Sijn een God, diet al mach
 Dat hi wille doen, heden den dach.
 Het en is geen so besondicht man
 Wille hi hem jegen Goede betren dan
 God ne salne bringen dat hi al
- 2180 Boven sinen vianden wesen sal;
 Ende jegen Gods macht, sonder waen,
 Sone mach gene dinc gestaen.”
 Mategran sprac: „Ic worde geware des,
 Dat hi vele machtichgre es
- 2185 Dan ic waende. Sonder waen,
 Daeddi minen broeder op staen,
 Die nu doet is, ende hi
 Daede dat hi sprake jegen mi,
 Ic soude geloven al mijn leven
- 2190 An hem, ende nembermee begeben.”
 Tirst dat Josep hadde gehort
 Matagrans tale ende sine wort
 Hi cnielde ende seide oetmoedelike:
 „Ay here, du stichtes erderike
- 2195 Ende maecte sonne, sterre ende mane
 Ende die .iiij. elementen daer ane,

- Ende van Mariën waers geboren,
 Der gebenedider maeget vercoren,
 Ende vanden Joeden tonrechte gevangen
 2200 Ende an ene cruce gehangen,
 Ende smaecte die bitter doet
 Om ons te lossene uter noet,
 Ende verrees inden derden dage
 Van doede te live, sonder sage,
 2205 Ie bidde u, here, oetmoedelike,
 Dat gi an desen doeden openbaerlike
 U miracle willet toegen
 Vor al der lieden oegen.”
 Josep stoet op, ende daer na saen
 2210 Sagen si den doeden op staen
 Ende leven. Also Josep wart geware
 Hi weende; met goeder herten dare
 Dankede hijs Goede soetelike
 Ende sprac tot hen allen gemeenlike
 2215 Die daer waren, ende seide mettien:
 „Gi heren, nu moegedi wel sien
 Die God, daer ic af spreke, dat hi
 Machtichger dan enich ander si.”
 Na desen worde sijn si gevallen
 2220 Joseph te voete met allen
 Ende seiden: „Wie houdens ons alle an u,
 Ende al hebben wie mesdaen tote nu
 Ende die sotheit gedaen simpelike
 Met dat wi gelove[den] qualike,
 2225 Wie willen daeraf in baten staen
 Ende willen alle anevaen
 Al swelke wet vort mere
 Te houdene onder ons, lieve here,
 Also gi selve sult visieren,
 2230 Dat gi sculdich sijt in allen manieren.”
 Dus verwan Joseph al geheel
 Die gene die waren in dien casteel,
 Dat si dat doepsel ontvingen.

2235   Also beware wart van dien dingen
               Die drossate, die Joseph te voren
               Int been wonde, also gi moeget horen,
               Hi kinde vor hen allen tier stont
               Hoe hi Joseph hadde gewont,
 2240   Ende hoe hi tswert in Josephs been brac,
               Ende teen inde daer in stac,
               Die helecht vanden swerde. Na dien
               Dede Matagran dat been besien,
               Ende vanter in dat stic vanden swerde.
 2245   Doe worden si temayiert herde
               Alsi deser dinc worden beware.
               Mategran sprac te Josep dare:
               „Suldi genesen moegen van desen?”
               Hi sprac: „Ic sal wel genesen
 2250   Bider hulpen van onsen here,
               Maer gi sult genesen ere
               Van uwer wonden, des geloeft,
               Die gi hebt in u hoeft.”
               Josep dede na dese dingen
               Dat vanden swerde was bleven bringen,
 2255   Den appel ende hilde twaren,
               Ende hi maecte sonder sparen
               Een teken vander cruce tier stonde
               Ter stede daer hi hadde die wonde.
               Hem allen die des saegen toe
 2260   Wonderde des sere doe
               Dat een twint bloet niet ne brac
               Ter stede daer men tswert uut trac.
               Also Josep die stucken hadde gesien
               Van den swerde hi sprac mettien:
 2265   „Aij swert, dune werts nembermere
               Te gader geheelt in genen kere
               Vor dien dat di die gene sal
               In sine hant houden, die al
               Die avonturen, in waren dingen,
 2270   Van dien Grale ten inde sal bringen.

- Tirst dattu coemst in sine hant
 Die stucken sullen vergaderen thant.”
 Ende die van dien castele aldure
 Ontfingen doepsel al tier ure.
- 2275   Josep bleef lange aldaer
 Met desen swerde, ende daer naer
 Bejaege[dic]t met groter cracht
 Ende hebt also bewacht
- 2280   Van dien dat ic irst gecreech dit zwart,
 Dat noit sint getrect en wart
 Sonder nu, daer gi bi stoet.
 Nu hebbedi gehort waerbi dat bloet.
 Van dat gi vraget waer omme ic doe
 Knielde doe icker ginc toe,
- 2285   Dat was dat ic ben seker des
 Dat ene helege dinc es.”
         Hestor seide tote hem ter tijt:
 „Bi wat redenen cussedijt?”
 Hi seide: „Bi dien, dat op dien dach,
 2290   Dat ic dat zwert gecussen mach
 Dat ic al dien dach, sonder waen,
 Gene doetwonde mach ontfaen.”
 Here Walewein seide: „Hoe heet di?
 Des biddic dat gi segget mi.”
- 2295   — „Ic hete Elizer, sekerlike,
 Ende mijn vader es die rike
 Coninc Vesschere, die hout in hant
 Dat Grael, dat wide es becant.”
 — „Here riddre, wat vaerdi soeken nu?”
- 2300   Sprac Walewein. — „Here, ic sochte u,
 Omdat gi sout proven oft gi moegen
 Dit zwert iet sout weder voegen.”
 Mijn here Ywein sprac hem dus an:
 „Ic segge u wat gi sult doen dan.
- 2305   Wie sijn geporret, dats waerheit fijn,
 In die meeste queste die mach sijn
 Nu in desen erderike

- Om enen ridder, sekerlike,
 Daer wi niet af ne weten bloet,
 2310 Weder hi levende si so doet.
 Bi deser redene so soudic u
 In rechten rade wel raden nu
 Met ons varen tote dien stonden
 In die queste, dat wine vonden,
 2315 Opdat hi vonden moege wesen;
 Bedi ic bem seker van desen,
 Dat hi sal inden u besichede
 Opdat stervelijc manlijchede
 Daertoe helpen mach och can."
 2320 Eliser seide: „Wi es hi dan,
 Die van so groter werden es?"
 Walewein seide: „Sijt seker des,
 Dat es Lancelot van Lac."
 Alsoe dit horde Elizer hi sprac:
 2325 „In u queste en comic niet nu,
 Ine hebber niet te done, dat seggic u,
 Ende ic en hebs genen orlof mede.
 Maer vindine teneger stede
 Gi mocht hem seggen dat hi vare
 2330 Tes conincs Vesschers, want hi dare
 Mi sal moegen vinden ende sien."
 Hi bevalse Goede: mettien
 Hi sciet van hen ende die ioncfrouwe,
 Die Waleweine met groten rouwe
 2335 Daer brachte daer hi bescudt wart,
 Ende reden tes conincs Vesschers wart.
 Walewein sciet oec danen doe
 Ende alle sine gesellen toe.
 Ende elc van hen allen gemene
 2340 Nam sinen wech bi hem allene.
 2341 Nu laet ic van hen die tale.

- II. 15994 Aldus sciet Lanceloet tien tide
 15995 Van hare drove ende blide:
 Drove om Lyoneels wille,
 Daer hi niet af lude no stille
 In en gere maniere mochte verstaen;
 Ende hi was blide, al sonder waen,
 16000 Om Hestore, dien hi vinden sal
 In corten tiden, heeft hijs geval.
 Hi reet so toter noenen toe,
 Ende quam in een out foreest doe,
 Daer hi ene oude capelle sach,
 16005 Daer ene oude hermite in lach.
 Omtrint die kapelle was een kerchhof,
 Ende daer stont ten ingange daer of
 Een cruce ende .i. marberijn steen toe,
 Daer lettren an waren, die spraken soe:
 16010 „O riddre, die dit lant vaers dore
 Om te sokene avonture,
 Ne wiltu niet sterven sone com niet
 In dit foreest, wat soes gesciet;
 Dune salter niet uut moegen ontgaen
 16015 Sonder doet ocht scande, sonder waen.”
 Die cnape die met Lancelote was
 Seide also hi die lettren las:
 „Here, nu ne vardi vordre niet,
 Na dat gi dit geschrifte siet.”
 16020 Die cnape en behorde hem niet toe,
 Dan hi ane hem bi avonturen quam doe.
 Lanceloet vragede hem also houde
 Waer hi varen soude.
 Die cnape antworden sonder sparen:
 16025 „Here, ic sal tenen castele varen
 In gene side den bossche.” — „Soe souttu

- Den wech recht vort varen nu?"
 — „Jay ic, here”, sprac hi metter vart.
 „Daer en es gheen ander wech der wart.”
- 16030 — „Nu vare dan vorewart”, seide hi,
 „Sekerlike, ic volge di.”
 — „Ay here”, seit hi, „ne coemt niet mede,
 Het ware alte groete sothede;
 Ja en verstaedi niet die lettren, here?”
- 16035 — „Daer af ne houdic min no mere
 Ic ne laets niet, ic ne salre gaen.”
 Hi sach dattie hermite ondaen
 Die kapelle hadde binnen desen
 Ende woude sine vespere lesen.
- 16040 Lanceloet groettene doe, ende hi
 Groetene weder ende seide: „Wat soecti?”
 — „Ic soeke”, seit hi, „al dore dat lant
 Enen ridder, es Lyoneel genant.”
 — „Hoe heetti?” — „Ic heete Lanceloet.”
- 16045 Doe seide die hermite al bloet:
 „Ic hebbe van u ter meniger tijt
 Horen spreken, bedi gi sijt
 Die beste die leeft nu ten stonde,
 Nadat vele lieden orconden.
- 16050 Het ware overgrote scade
 Vordi iewerinc bi dommen rade
 Daer gi niet ne mocht keren dan;
 Daer souden lieden verliesen an.
 Ic ne rade u niet vorder te verne
- 16055 Int foreest, in spele nocht in scerne;
 Daer sijn binnen desen naesten .ij. jaeren
 Wel .c. ridders gevaren,
 Die mi hadden gesekert al,
 Haddem God gegeven geval
- 16060 Dat si hadden behouden tleven,
 Dat si souden sijn comen hier beneven
 Om mi te seggene, tuwaren,
 Hoe si daer hadden gevaren;

- Noit en quamer een weder tote mi.
 16065 Ic weet wel dat si doet sijn, daer bi
 Seggic u, here, die nu ter tijt
 Pilaer van ridderscape sijt,
 Dat gi niet vort ne vart nu,
 Want gine keert niet, dat seggic u.”
 16070 — „Nu segt mi”, seide Lanceloet saen,
 „Die lettren, die daer gescreven staen,
 Hebben sire iet lange gewesen?”
 Die hermite antworde te desen,
 Si hadden daer wel geweest .vi. jaer;
 16075 Maer sine wisten hoe si quamen daer.
 Daer en halp geen ontraden, twaren,
 Lanceloet woude emmer vort varen.
 Also den hermite dochte
 Dat hijt hem niet ontraden ne mochte
 16080 Hi sprac tote Lancelote: „Ay lieve here,
 Ic bid u dat gi blijft tavont mere:
 Hets wel na avont nu ter wilen,
 Want eer gi reet .ij. milen
 Salt nacht sijn, ende optie erde
 16085 Suldi liggen met uwen perde
 Ende hebben in alre wisen
 Breke van dranke ende van spisen,
 Dies gi genoeg moeget hier hebben nu,
 Ende die cnape die es met u.”
 16090 So dat int inde dede
 Lanceloet des hermiten bede,
 Diene te gemake dede sere
 Met dat hem verleende onse here.
 Lanceloet vrageden ocht hi iet
 16095 Wiste hoe dat foreest hiet.
 Die hermite seide: „Hets geheten
 Dat verlorèn foreest, wildijt weeten,
 Omdat niemen int lant vroet es
 Wat wesene in dat foreest es.
 16100 Hets soe verloren, sonder waen,

- Datmen gene dinc vort ne mach verstaen
 Van hem diere in gaen, cleine ocht groet."
 — „Dat es groet wonder", sprac Lanceloet,
 „Hets wech sonder keren, dunke mi;
 16105 Ic salre in varen sien wat si
 Ende waer si sijn gebleven alle."
 — „God ghevet u te goeden gevalle",
 Sprac die hermite, „ine was noit ere
 Om enen man besorget so sere."
- 16110 Des ander dages quam Lanceloet vort
 Also hi messe hadde gehort
 Vanden helichgen geest, ende nam orlof
 An dien hermite ende scieter of.
 Ende die hermite bat sere
- 16115 Vor hem Gode onsen here,
 Dat hine daede keren gesont.
 Hi voer int foreest tier stont,
 Ende die sciltknecht vor met hem daer.
 Lanceloet vragede hem daer naer
- 16120 Met wien hi was. Hi antworde des:
 „Metten coninc Pelles."
 Also also hi reet int foreest vorwart
 Hi ontmoette in sine vart
 Ene joncfrouwe, die gevort brochte
- 16125 Een breskin als hem dochte.
 Hi hadde sinen helm af gedaen
 Om dat hi met heyten was bevaen,
 So dat sijn ansijn was al bloet.
 Mettien groette Lanceloet
- 16130 Die joncfrouwe; maer si
 Ne sprac een wort niet, want hi
 Dochte hare so scone wesen,
 Dat si hare scoffierde bi desen;
 Ende si bleef houdende nadien,
 Also diene woude bat besien.
- 16135 Hi hadde groet wonder waerbi
 Sine so besach. Doe seide hi:

- „Wat segt di, wat dunct u, joncfrouwe?”
 Si seide: „Mi dunct, bi mire trouwe,
 16140 Alte groete scade nu ter tijt,
 Dat also scone lichame else gi sijt
 Dus vart recht vort te sire doet;
 Ende hets verlies alte groet;
 Want gine mocht niet comen wesen
 16145 In vreseliker foreest dan in desen.”
 Hi seide: „Ne vervart u niet,
 Bedi, joncfrouwe, men niet ne siet
 Alle die ongevalle gescien
 Daer hem die lieden af ontsien.”
 16150 Si seide: „God bescermes u;
 Mi ware leet mesfielt u nu.”
 Ende hi sciet mettien van hare.
 Die cnape seide tot hem daer nare:
 „Ay lieve here, hort na rade,
 16155 Ende hebt uwes selfs genade
 Ende keert: en hebbedi niet die joncfrouwe
 Gehort, die om u heeft groten rouwe,
 Die u noit ne sach, ende seget al bloet,
 Here, dat gi vart in uwe doet;
 16160 Die gene sullen in haeren sinnen
 Te rechte drove sijn die u kinnen,
 Nadien dat u so sere claegen
 Die gene die u noit ne saegen.
 Om Goede, keert, ende ic sal nu
 16165 Keren om die minne van u
 Tote dat gi uten foreeste sijt.”
 Hine wouts niet doen te dier tijt.
 Daer na sijn si in enen beemt comen.
 Daer hebben si .xxx. pawelgoene vernomen
 16170 Gericht, die scoenste die gesien
 Lanceloet hadde noit vordien,
 Daer .iiij. pijnbome binnen stonden
 Deen jegen den andren tien stonden;
 Ende si stonden gericht al ront.

- 16175 In die middelt van al stont
 Een setel, die yvorijn was;
 Gedect met samite, als ict las,
 Ende opt samijt stont .i. trone daer,
 Die groet van goude was ende swaer,
- 16180 Ende al omtrint den pijnboemen waren
 Ridders ende vrouwen, tuwaren.
 Sulke ridders hadden wapene an,
 Ende sulke waren ontwapent dan,
 Ende dansten alle tien stonden,
- 16185 Sulc met helme gebonden.
 Also Lanceloet sach sprac hi mettien
 Dat hi dat geselschap woude sien,
 Ende dat hem wel dochte das,
- 16190 Dat ghint een scone geselschap was,
 „Ende sine toenen niet men ne mach
 Dit foreest liden heden den dach
 Coenlike ende met payse over al.
 Ondanc moet ic hebben, ic ne sal
 Sien waer bi si die feeste doen.”
- 16195 Ende als hi leet tirste pawelgoen
 Hem verkeerden thant bede
 Sijn bloet ende sine herte mede;
 Want dat vordien tiden sijn moet
 Niewerinc toe dan te ridderscape stoet
- 16200 Ende te starken stouten orlogen,
 Hi wart nu also bedroegen,
 Dat hem al sine herte droech doe
 Te dansene ende els niewerinc toe,
 Ende vergat sire vrouwen tier steden
- 16205 Ende al sire gesellen mede,
 Ende sijns selfs, so dat hi beette af,
 Ende hi sijn pert te houdene gaf
 Den cnape, ende warp uut sire hant
 Den spere ende den scilt thant,
- 16210 Ende ginc al met sinen helme gebonden
 Ane dien dans, ende nam tien stonden

- Die irste joncfrouwe die hi vant,
 Ende danste an hare thant,
 Ende begonste dansen ende singen toe,
 16215 Gelyc dat dandre daeden doe,
 Ende sanc ende speelde meer tier stede
 Dan hi noit te voren dede.
 Ende si songen enen sanc
 Die gemaect was onlanc
 16220 Vander coninginnen Genevre; maer
 Die knape die toehorde daer
 Ne verstont niet alse si daer sprongen
 Alden sanc dien si daer songen
 Inscone; maer hem dochte,
 16225 Nadien dat hi verstaen mochte:
 „Wie hebben die scoenste coninginne
 Die dese werelt hevet inne.”
 Also die cnape hadde ontbeit daer
 Lange tijt, hem vernoyede; daer naer
 16230 Ginc hi tote Lancelote ende seide:
 „Here, ic lette na u ende beide;
 Hets tijt, laet ons wech varen nu.”
 Lanceloet antworde: „Noch doer u
 Ne porric niet, noch dor andren man.”
 16235 Die knape ontbeide noch .i. stuc dan.
 Also die knape sach die sonne sinken
 Ende hem Lanceloet niet woude bedinken
 Dat tijt te varne ware
 Hi ginc weder tot hem daer nare,
 16240 Ende vermaende hem van varne tier stont.
 Ende hi, die nieuwerinc toe en verstont
 Dan te dansene doe
 Ende te speelne emmer toe,
 Antworden in desen manieren:
 16245 „Het doet goet minne antieren”;
 Ende dit was die sanc die si songen daer.
 Doe wiste die cnape al claer
 Dat Lanceloet bedroegen was

- 16250 Biden danse, ende was drove das,
 Ende vloecte die wile metter vart
 Dat si quamen der wart,
 Also die beste ridder daer bleef gevaen
 Vanden besten, sonder waen,
 Bi toverien ende bi sotheden;
 16255 Ende hi weende sere tier steden.
 Ende als hine niet bringen ne mochte
 Hi reet wech in droven gedochte.
 16258 Nu swiget davonture van desen.
-

- II. 18136 Daventure seget, als di knape sciet
 Van Lancelote, ende hine liet
 Inden dans, dat hi wech reet
 Ende haesten te ridene gereet,
 18140 Om dat hi lange hadde gemert.
 Hi voer wech sere verert
 Ende drove, omdat hem dochte
 Dat Lanceloet daer wel bliven mochte
 Dansende al sijn leven lanc.
 18145 Dar dansede Lanceloet ende sanc
 Also dandre deden doe.
 Dat duerde toter vespertijt toe;
 Ende als men eten soude gaen
 Quam ene joncfrouwe tot hem saen,
 18150 Die hem seide: „Here, ic segt u,
 Gi moet sitten in desen setel nu,
 Ende wi selen setten, des geloeft,
 Dese guldine crone op u hoeft.”
 Hi seide dat hi niet ene bone
 18155 En michte op eten no op crone,
 Noch dat hi gerde ander saken
 Dan dansen ende blide te maken.

- „Gi moet hier sitten”, seide si;
 „Wi selen weten oft wi daer bi
 18160 Telivereert selen wesen bi u.
 Ende telivererdi ons niet nu,
 So blijfdi met ons nu ten tiden;
 Ende wi moten hier ontbiden
 Tote dattie gene hier comen sal,
 18165 Die ons loessen sal van al
 Der sotheit daer wi nu in sijn.”
 Hi seide: „Hets wel di wille min:
 Ic salder op sitten dies gijt wilt also.”
 Hi ginc opten setel sitten doe,
 18170 Ende si sette hem die crone op thoeft,
 Ende si seide: „Here, des geloeft,
 Dat gi seker moget wesen des,
 Dat uwes vader crone op u hoeft es.”
 Hi sach opwerd, ende hi sach vallen
 18175 Vanden torre neder met allen
 Ene ymage, di gemaect was rike,
 Rechte na eens conins gelike,
 Ende viel soe sere, dat si
 Te sticken brac; ende daer bi
 18180 Falgierde die toverie daer.
 Si quamen alle weder daer naer
 In haren sin, daer si vor desen
 Lange ute hadden gewesen.
 Alse Lanceloet ward geware das,
 18185 Dat op sijn hoeft ene crone was,
 Warp hise van sinen hoefde neder
 Ende ginc vanden setele sitten weder,
 Daer hi tien tiden niet sitten mochte,
 Bi redenen, alse hem dochte,
 18190 Om dat teken was van coninge.
 Ridders ende vrouwen gemenelinge
 Ende joncfrouwen helsdene sere,
 Ende daden hem feeste, ende seiden: „Here,
 Die ure dat gi hier comen sijt

- 18195 Mote sijn gebenedijt!
 Want gi hebt ons geworpen daer mede
 Uter meester sothede
 Daer enege liede in quamen noit ere;
 Ende wine waren ut comen nembermere
- 18200 En haddu God niet gesint hire.”
 Si leidene opten torre scire,
 Daer si deden comen knapen,
 Ende dadene haestelijc ontwapen.
 Doe quam daer een jonc ridder vort,
 Ende sprac tot Lancelote dese wort:
- 18205 „Ic seide dat in allen maniren
 Dese toverie niet soude falgiren
 Vor dat gi quaemt te deser stede,
 Ende hets wel geproofde dinc mede,
 Dat gi een di beste riddere sijt
 Die nu in die werelt es te derre tijt,
 Ende die alre scoenste man;
 Ende u sijn sculdech te minnen vort an
 Die gene die hier binnen sijn, here;
 Want sine waren nembermere
 Teliverert sonder bi u.”
- 18210 Lanceloet sprac: „Here, segt mi nu
 Waerbi dese aventure gevel;
 Want alle die gene, weetmen wel,
 Die in desen dans quamen, dat si
 Haren sin verloren daer bi
 Ende al hare bedachteheden,
 Ende van hen[en] niet mochte sceden.”
 — „Here, dat sal ic u seggen wel”,
 Sprac die gode man: „het gevel
 Alsoe die coninc Artur dede feeste
 Van sinen huwelike, dattie meeste
 Van sinen lande ende sine barone
 Quamen om hem manscap te done;
 Ende na dattie bruilocht was leden
 U vader quam dor dit foreest greden.
- 18215
- 18220
- 18225
- 18230

- Daer vant hi .vi. joncfrouwen doe,
 Die dancsten ende songen toe
 Vander coninginne Jeneveren neuwen sanc,
 18235 Die neue gemaect was onlanc.
 In die middelt van den dansse stont
 Een setel, daer op sat tier stont
 Die scoenste joncfrouwe bi gelike,
 Die mochte sijn in ertrike:
 18240 Conincs dochter soe was si,
 Ende coninginne daer bi.
 Die coninc Ban was doe een out man.
 In sijn geselschap was nochtan
 En geen so hebljic ridder als hi;
 18245 Ende hi bleef houdende daer bi,
 Ende besach den dans tien tiden.
 Ende daer hilt bi sire siden
 Een sijn neve, een clerc wel geraect
 Ende van leden wel gemaect,
 18250 Wel hebbende ende edel man,
 Ende wel singende; nochtan
 En haddi noit gemint bi minnen,
 Ende was man die in allen sinnen
 Meest conste nigromantien
 18255 Ende alle manire van toverien.
 Die coninc besach die joncfrouwen wel,
 Die daer dansten ende maecten spel.
 Die clerc was een jonc man,
 Ende sach sere der joncfrouwen an,
 18260 Die opten setel sat, ende hem dochte,
 Dat hi sijn geluc wel prisen mochte,
 Die joie mochte hebben met hare;
 Ende hi seide vord daer nare,
 Hine gecrege joie nembermere,
 18265 Hine hadde hare minne ere;
 Maer hine wiste wie oft hoe
 Hire wel mochte comen toe.
 Also die coninc lange hadde gesien

- Genen dans, hi seide nadien :
- 18270 „Het stonde wel, bi mire trouwe,
In desen dans, dat elke joncfrouwe
Enen riddere hadde an die hant.”
Ende hi dede beten te hant
- 18275 Ses ridders vanden sinen ter stede,
Ende deetse anden dans gaen mede.
Dus hadde elke joncfrouwe daer
Enen riddere al oppenbaer.
Ende als die joncfrouwe die inden setel sat
Dat geselschap sach, si seide nadat,
- 18280 Datter goder tijt geboren ware
Die altoes hebben mochte daer nare
Alsulc geselschap, dans ende spel.
Di clerc verstont haer tale wel,
Ende seide: „Wildi, joncfrouwe,
- 18285 Gi selet al hebben, bi mire trouwe,
Enen scoenren dans dan dese es,
In sulker maniren, des sijt gewes,
Dattie dans soude tallen uren
Alst scone weder ware geduren,
Somer ende winter daer bi.”
- 18290 — „En trouwen, dat woudic”, seitsi,
„Ende ic soude doen dat willen soude
Die gene, dire toe hulpen woude,
Bedie mi donct dat gelijc desen
En mochte en gene dinc wesen.”
- 18295 Hi seide: „Wildi geloven dat gi
El niemane minnen sult dan mi
Binnen minen live, lude oft stille,
Ic sal hier af doen uwen wille.
- 18300 Ic sal u seggen hoet sal sijn nu:
Die gene die gi hier siet, seggic u,
Salic doen dansen als gi siet
Al haer leven, ende selen niet
Modere werden van dansene embertoe;
- 18305 Ende si selen dansen alsoe

- Den winter ende den somer al,
 Alst scone weder wesen sal.
 Ende en sal hen in haren moet
 Niet meer vernoien dant nu doet;
- 18310 Ende alle die comen selen daer binnen,
 Opdat si gemint hebben of minnen,
 Selen met hen bliven also scire,
 Ende dansen in sulker manire,
 Ende niet pensen om ander saken
- 18315 Dan om dansen ende feeste maken;
 Ende dit sal geduren, sonder sage,
 Toten avonde alle dage,
 Ende dan selen si in genen torre gaen
 Om eten ende om resten, sonder waen,
- 18320 Ende licgen alle nachte daer binnen;
 Maer en gene liede, sonder di minnen
 Oft gemint hebben ongelogen,
 Selen niet met hen bliven mogen;
 Want onder liede die joie driven
- 18325 En mogen gene liede bliven,
 Sine hebben joie; ende nieman mach
 Grote joie hebben heden den dach,
 Hine hebbe gemint of hine minne.
 Ende den dans, daer si sijn inne,
- 18330 Sal geduren tonsen liven,
 Ende sal niet faelgiren no bliven
 Vor die tijt datter toe comen sal
 Die beste riddere vander werelt al,
 Ende die scoenste: tot dien dage
- 18335 Sal die dans falgiren sonder sage
 In sulker maniren dat hi begint;
 Bedie ic wille dat gijt kint,
 Die dans sal beginnen bi u,
 Die de scoenste joncfrouwe sijt nu
- 18340 Van ertrike, dat donket mi;
 Ende hi sal falgiren daer bi,
 Also die scoenste riddere vander werelt al

Hier binnen sal comen; ende hi sal
 Aldus bi scoenheit begin ontfaen,
 18345 Ende bi scoenheit sal hi tegaen.”
 Alsoe die joncfrouwe dat verstont
 Si hilt vor logene tier stont,
 Ende waende in allen maniren
 Dat hi daer af soude falgiren;
 18350 Ende geloefde hem omt gone
 Algader sinen wille te doene.
 Hi berecte die ridders saen,
 Die anden dans waren genaen,
 Bi sire toverien alsoe,
 18355 Dat si danen niet wouden sceden doe;
 Entie joncfrouwen, sekerlike,
 Berecti dies gelike.
 Als die coninc Ban werd geware das,
 Dat hen dansen soe in ernst was,
 18360 Hi seide dat hi, alsoe hem dochte,
 Sijn crone bat niet bestaden mochte
 Dan te gevene doe, sekerlike,
 Den besten ridder van ertrike;
 Ende lietse hier tsinen behoef alsoe.
 18365 Die coninc Ban voer wech doe,
 Ende die clerc bleef metter joncfrouwen
 Blide ende ontladen van allen rouwen,
 Ende hadde al sinen wille daer of,
 Alsoe hem hadde gedaen gelof.
 18370 Die vanden lande quamen besien
 Dit wonder, alsoe horden van dien.
 Doe quamen sulke vanden lieden,
 Die van henen niene scieden,
 Soe dat icker op enen dach
 18375 Wel hondert ende viftech sach.
 Die dans gedurde daer naer
 In deser maniren wel .xiiij. jaer,
 So datter joncfrouwen vernoide dat;
 Ende si haren live bat,

- 18380   Dat hi die toverie brake.
 Hi sprac: „In mach in gere sake
 Vor die tijt comt, dire geset es toe.”
 — „Ic bidde u dan”, seit si doe,
 „Dat gi ons maect enich ander spel,
- 18385   Daer wi ons mogen alsoe wel
 Alsoe met dansene mergen mettien,
 Ende sulc, dat alle diet sien
 Te wondere daer op mogen scouwen.”
 Hi gaf antwerde der joncfrouwen:
- 18390   Na dien dat sijs bat, hi sout doen wel.
 Doe maecti een rike scaecspel,
 Van goude, van selvere gemaect,
 Dat noit minsce soe wel geraect
 En maecte van enegen stene;
- 18395   Datmen scaebert hiet int gemene,
 Dat was wel dusent marct werd.
 Ende als hi van beiden was bewerd
 Hi bracht der joncfrouwen na dien,
 Ende bat dat sijt soude besien.
- 18400   Ende si waren alsoe geset,
 Alsmen daer soude spelen met.
 Ende seide hare dat si name
 Die side, di haer best bequame;
 Want si moester spelen mede.
- 18405   Die joncfrouwe seide tier stede:
 „Jegen wien daer spelen nu?
 En sal niet wesén jegen u;
 Want gine connes niet jegen mi.”
 — „Speelt beste dat gi cont”, sprac hi,
- 18410   „Want gine sult dit spel
 Nembermeer connen spelen soe wel,
 Gine sult inden hoec sijn gemat.”
 Tirst datsi verstont dat,
 Si trac ene vinde vort alsoe houde
- 18415   Om te wetene wat wesen soude.
 Dar spranc ene vinde vor thant,

- Datter nieman toe ne dede hant;
 Ende alsi des wart geware,
 Dat tspel spelde jegen hare
 18420 Sonder ander helpe, si pijnde sere
 Subtilike te speelne vort mere,
 Also die gerne weten woude
 Wat inden daer af comen soude,
 Want si conste alsoe vele
 18425 Ende meer dan ieman vandien spele;
 Mar sine conste soe wel niet dat,
 Sine was in dien hoec gemat.
 Ende alsijt hadde besien wel,
 Si seide dat wel gemaect was tspel;
 18430 Ende si vragede oft alle
 Dire comen souden bi gevalle
 Derre gelijch gemat souden wesen.
 Die clerc antwerde te desen:
 „Neent niet, bedie hir comen sal
 18435 Een riddere gratieus boven al,
 Ende begeert ende gemint, die soe vele
 Connen sal van scaecspele
 Ende van andren spele, dat sine gelike
 Niet en sal sijn in eertrike
 18440 Van subtijlheden; ende bi desen
 Sal dit spel ende ander gemat wesen
 Dire mede spelen gemene,
 Sonder die riddere allene;
 Ende die macht van desen sal
 18445 Geduren des ridders leven al,
 Ende te sire doet, in alre manieren;
 Salt bi hem selven falgieren.”
 Aldus brochte die clerc dien dans vort,
 Also gi hebt gesien ende gehort,
 18450 Ende hi sal bider comste van u
 Inde nemen, des hopic nu.
 Ende also si hare lange ende vele
 Gemercht hadde mettien scaecspele

- 18455 Starft si ende die clerc mede,
 Ende dandre bleven tesar stede,
 Darsi nembermeer ute ne waren comen,
 Mar dat gi hen quaemt hir te vromen,
 Darsi sijn verloest mede
 Van harre groter sothede.
- 18460 Ende ne haddi niet meer goets gedaen
 Binnen uwen liven, sonder waen,
 Soe soude u in alre wisen
 Bi rechte aldie werelt prisen,
 Bi dire eren, die wi u sien gescien."
- 18465 Lanceloet seide: „Nu motic sien
 Die aventure vanden scaecspele,
 Daer gi af spreect soe vele."
- 18470 Men bracht hem, ende hi besacht wel,
 Dat scakier ende dat scaecspel,
 Bedie si waren sere rike
 Ende gewracht subtillike;
 Ende hi sette te poente bede
 Die guldine ende die selverine mede,
 Alsi te rechte souden wesen;
- 18475 Ende hi trac vorwart na desen
 Int begin die selverine vinne,
 Die bider coninginnen stont, met sinne.
 Ende alsi getrect hadde alsoe,
 Die vinde an dander side quam vort doe;
- 18480 Ende te met dat hi vort trac sijn spel,
 Sach hi dander spel spelen alsoe wel.
 Alsi hadde gespeelt met vinnen
 Ginc hi met ridders beginnen
 Sijn spel ende met rocken toe,
 Ende speelde soe lange doe,
 Dat hi met ere vinden tien tide
 Dat spel matte in dander side.
 Die gene die dat hadden gesien
 Hadden groet wonder van dien,
- 18490 Ende seiden: „Met rechte es uwe dat spel,

- 18495 Want gi hebbet gewonnen wel,
 Ende wet wel waerlike dat,
 Nadien dat gi niet en sijt mat
 Met wapinen [mere] dan mettien scake,
 Dat es u ene sekere sake.”
 Hi antwerde dat hi das
 Utermaten blide doe was.
 Doe begonste minste ende meeste
 Dar binnen spelen ende maken feeste,
 18500 Dat si bi Lancelote doe
 Waren delivereert alsoe.
 Dien nacht was hi wel ontfaen.
 Sander dages alsi op was gestaen
 Ende gewapent, doe bat hi des
 18505 Enen riddere vanden lande van Logres
 Ombe ene boetscap te done,
 Dies herde blide was die gone.
 Hi bat hem dat hi soude varen
 Te Camelot al sonder sparen,
 18510 Ende hi den coninc ende die coninginne
 Van sientalven grote met sinne,
 „Ende der coninginnen segget dar nare
 Datic dat scaecspel sinde hare.
 Ende teelt hare dat ict wan,
 18515 Entie maniere dire leget an.”
 Hi seide dat hijt gerne doen soude.
 Ende hi porde alsoe houde,
 Ende reet soe verre, dat hi quam
 Te Kameloet, dar hi vernam
 18520 Die loetsen gerecht tier wile,
 Die waren lanc ene halve mile,
 Dar die tornoy soude wesen.
 Hi vor in die stat na desen,
 Ende vant den coninc te rade
 18525 Wat men best mettien tornoie dade,
 Dar alle die hoge liden gemeinlike
 Selen comen van ertrike.

- Die coninginne sat bi siere side
 Rikelike gepareert tien tide.
- 18530 Die riddere groette tien beginne
 Den coninc entie coninginne
 Van Lanceloets halven. Mettien worde
 Spranc op die coninc also hijt horde,
 Ende helsdene sonder sparen,
- 18535 Soe blide was hi vander niemaren,
 Ende vragede hoet met Lancelote stoet.
 Hi seide: „Ic hope dat hi wel doet,
 Want hets leden onlange stont
 Dat icken sach gans ende gesont.”
- 18540 Doe brachti vort dat scaecspel
 In een ziden forel berecht wel,
 Ende hi seide: „Vrowe, mijn here
 Lanceloet hi groet u sere,
 Ende sint u dit scaec bi mi
- 18545 Op selke vorwarde, dat gi
 Noit en sacht des gelike,
 Gi mocht wel gesien hebben also rike.”
 Die coninginne was sere blide,
 Ende dede vort bringen tien tide
- 18550 Dat scaecspel, datsi woude besien.
 Die coninc sater toe mettien,
 Entie baroene alsoe wel,
 Ombe te besiene dat scaecspel.
 Doe seiden si gemeinlike
- 18555 Sine sagen noit geen soe rike.
 Die riddere sette dat spel na desen
 Alst bi rechte soude wesen,
 Also oft menre mede spelen woude.
 Hi sprac ten coninc alsoe houde:
- 18560 „Here, kiest hir binnen wijf oft man,
 Die gi wilt, die best spelen can,
 Hi sal in den hoec wesen
 Gemat, sijt seker van desen.”
 — „Ic sal selve spelen”, sprac die coninc.

- 18565   Also die baroene horden die dinc
 Si seiden: „Gine selt, here;
 Laet mire vrowen spelen ere,
 Dire meer af can, dat wi wel kinnen,
 Dan alle die sijn hir binnen.”
- 18570   Die coninc dede die coninginne
 Spelen, die met al haren sinne
 Hare sette te speelne wel.
 Ende alsi sagen dat scaecspel
 Jegen die coninginne spelen alsoe
- 18575   Bi hem selven, hen wonders doe.
 Si hildent over toverneye saen,
 Ende alsoe waest, sonder waen.
 Die coninginne pijnde sere
 Ombe wel te speelne in allen kere,
- 18580   Want vele hoger lude sach opt spel;
 Mar sine const gespele niet soe wel,
 Sine was in dende inden hoec mat.
 Si logen in die zale om dat,
 Die coninc sceerde oec op hare.
- 18585   Si vragede den riddere dar nare
 Oft Lanceloet lettel ofte vele
 Gespelt hadde met tien spele.
 Hi antwerde: „Jahi, vrouwe.”
 — „Nu segt mi, bi uwer trouwe,
- 18590   Was hi gemat?” — „Neen hi, dat wet wel”,
 Sprac die riddere, „want hi wan tspel.”
 — „Wat soudic seggen”, sprac die coninc,
 Van Lancelote? In alre dinc
 Men vint in al eertrike
- 18595   Van prouechen sijn gelike:
 Van ridderscape noch van scoenheden
 Nes sijns gelike in gere steden.”
 Die coninc seide: „Bi mire trouwe,
 Lanceloet heeft u, vrouwe,
- 18600   Ene scone gichte gegeven nu:
 Danckes hem, dat radic u;

- Want noit riddere ere vrouwen ne gaf
 Scoenre gichte, sijt seker dar af.”
 Die coninc dede geven daer naer
 18605 Den riddere, die dat present brachte daer,
 Goede wapine ende een goet part,
 Ende ander dinc, dat vele goeds was wart.
 Die coninginne in dander side,
 Die vanden presente was blide,
 18610 Dedem soe vele geven,
 Dat hijs te bat hadde al sijn leven;
 Ende si bleven dar na desen
 Tote dat die tornoy soude wesen.
 Lanceloet, die hadde verloest doe
 18615 Die gene die dansten embertoe,
 Sinde enen bode also houde,
 Datmen die lettren af doen soude,
 Die opten steen waren gescreven;
 Want davonturen waren bleven
 18620 Dar si ombe dar gescreven stonden.
 Ende men doetse af tien stonden,
 Ende mijn here Lanceloet sciet thant
 18623 Vandaer hi den dans vant.

-
- III. 10197 Dus waren dese drie gesellen
 Vergadert, daer wi ave tellen,
 Die versceden hadden gewesen;
 10200 Ende reden te gadere na desen,
 Soe dat si ten castele quamen
 Van Corbenijc. Alsi dat vernamen,
 Die gene dire waren binnen,
 Si ontgingense met minnen;
 10205 Ende boven hen allen die coninc,
 Die wel wiste, dat bi deser dinc

- Breken souden die aventuren
 Die in dien casteel waren tier uren,
 Die daer lange hadden gestaen.
- 10210 Ende die niemare quam ut saen,
 Al dat hof dore, vanden drien;
 Ende si quamense alle besien.
 Ende die coninc Pelles weende soe
 Op Galaäte sinen neve doe:
- 10215 Soe daden alle dandere mede
 Die daer waren in die stede,
 Dine sere hadden gemint
 Ende gesien als hi was een kint.
 Tirst dat si ontwapent waren
- 10220 Quam te henlieden sonder sparen
 Elyser des conincs Pelles soene
 Ende hi brachte vor die goene
 Dat gebroken swaerd, daer gi
 Hier vore af horet lesen mi,
- 10225 Daer Joseph mede was gewont
 In sine bene tere stont.
 Als hijt getrect hadde uten scoe
 Ende hi hem vertelt hadde doe
 Dat sward wilen tebroken was,
- 10230 Behort quam ende provede das
 Ant swaerd oft hi daertoe dochte
 Dat hijt te gadere bringen mochte;
 Mare en mochte niet gescien.
 Ende Perchevael provede mettien,
- 10235 Dient ontfact te done alsoe;
 Ende hi seide te Galate doe:
 „Van deser aventuren hebwi
 Gefalgirt, here, nu moetti
 Proven wat gire moget doen an;
- 10240 Ende falgeerdi daer af, ic wane dan
 Dats geen man cracht ne heeft
 Te hoefde te bringen, die nu leeft.”
 Doe nam Galaät die sticken in die hant

- Ende vergadertse daer te hant
 10245 So wel, dat geen man van dien
 Ware worden geware, diet gesien
 Hadde, dattet min no mere
 Igeren gebroken was ere.
 Tirst dat van dien sconen beginne
 10250 Die gesellen worden in inne,
 Si seiden: „Wi selen sekerlike
 Dandere aventuren lichtelike
 Te hoejde bringen wel nadien
 Dat wi van dese hebben gesien.”
 10255 Also die van binnen die aventure
 Vanden sweerde sagen aldure
 Te hoejde bracht, si waren das
 Utermaten blide dat also was,
 Ende gaven Bohorde tswaerd daernare,
 10260 Ende seiden dat wel besteet ware
 Ane Bohorde, omdat hi dan
 10262 Wert riddere was ende goet man.
-

PARTHENOPEUS ENDE MELIOR.

Vs. 352—1432; 1793—2802; en PARTH. fr.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, I³, 333—336 (I⁴, 350—354).

FRAGMENT III.

- 353   Soudic u die canteele loven
 Gherechte, die daer stoeden boven,
 355   Daer ware vele toe te doene:
 Some root, some groene,
 Some wit, ende al marberijn,
 Die niet en mochte[n] versconet sijn;
 Die havene wijt ende so ghedaen,
 360   Datter wel binnen mochte staen
 Noch .m. scepe, ofte mee,
 Dat nie ne waert so sterc die zee,
 No so hart verstormt die wint,
 Dat hem ghescaden mochte een twint.
 365   Omtrent die stat buten mure
 So ne was [no] borch no huus no scure.
       Else Parthonopeus hadde ghesien,
 Hem wonderde wat sijns soude ghescien.
 Hine sach el niet noch,
 370   Newaer het dochte hem elfs ghedroch.
 Doch en sach hire el niet dan goet;
 Dies ghetroosti hem in sinen moet
 Dat hi te min dies was vervaert.
 Metten sporen noopti sijn paert.
 375   Met desen peinsen, met desen reden
 Quam hi toter poorten ghereden.
 Een tor boven der poorten stont,
 Die hadde ghecost menich pont.
 Hi was van clenen marberstene,
 380   Ende [wit] ghelijc yvoren beene.
 Wel warensi meester, diene wrachten;

- Hi was hoghe .cc. ghelachten ;
 Rikeliker ghi gheene en kent ;
 Hi hadde te metene al omtrent
 385 .Dcc. ghelachten of lettel min.
 Ter poorten quam hi ghereden in ;
 In groten ghepeinse reet hi voort ,
 Ende die coutsiede van der poort
 Blicten algader als glas.
 390 So die reghen meerre was ,
 So het soonre was in die strate.
 Daer sach hi menech soon ghesate ,
 Menech soon palays ende groot ,
 Some groene , some root ,
 395 Some wit , some zwart , van marber fijn ,
 Ic wane , nu niewerinc [selke] sijn.
 . . . . .
 . . . . .
 Hi blicte ghelijc den claren v[iere] ;
 Boven den appelen daer saten [diere] ,
 Lione , draken , voghelkine ;
 400 Diere ghewone plaghen te si[ne] ,
 Dochtem staen in dier gheba[ren] ,
 Of si alle levende waren.
 Den hemel boven , die erde on[der] ,
 Daer mochtmen ane sien wond[er] ;
 405 Die zee ende die lucht wel bi [sinne] ,
 Ende meneghe creature daer in[ne] .
 Daer was ghemaect wint ende reg[hen] ,
 Die sonne sceen claer daer ieg[hen] ;
 Ende hoe die mane in elke ma[ent]
 410 Volwasset , ende weder waent ;
 Der sterren gheloop ende haer k[ere] ,
 Ende van ouden ieesten vele m[ere] ,
 Meer , dan ic u doe verstaen .
 Dat segghic u sonder waen ;
 415 In wille niet [prisen] boven m[aten]
 Van der stat die scone stra[ten] ,

Dat ghijt over favele hou[t].
 Al haddic miner talen ghewo[ut],
 In soude moghen niet volp[risen]
 420 Elke strate na hare wise[n].
 Hine wiste wat doen no wa[t laten].
 Als hi besien hadde die stra[ten],
 Hine conste te rade werden niet
 Welc dat tscoonste was. . . . .

425 Die stat was harde rikeleec,
 Al dinket u harde ommoghe[leec]
 Dat grote wonder, dat hi van[t daer],
 Ghi sulles ghelooven bet hier [naer],
 Als ic u die sake tellen sal,
 430 Hoet quam ende hoet ghesciede al.
 Also Parthonopeus hadde doorva[ren]
 Die straten, die so rikelijc w[aren],
 Entie sierhede al vernomen,
 Waendi int paradijs sijn co[men].
 435 Dies haddi bliscap in sinen sin,
 Daer ooc die rouwe weder was [in].
 Bliscap haddi van der scoonre [stat];
 Ende rouwe dat hi vruchte da[t],
 Die groote rijcheit die daer w[as],
 440 Dat elfs ghedroch ware ende ghe[dwas].

. . . . .
 . . . . .

[Sa]ch hi die dore wide staen ontaen,
 [E]nde scoon vier daer binnen staen,
 [E]nde daer toe harentare ghehecht
 [M]enech scone stallecht;
 445 [E]nde al gherecht hi die tafelen sach,
 [E]nde bet dan ic ghesegghen mach,
 Ende met scoon lakenen ende claren,
 [Daer] up die guldine candelaren,
 [Messe], soutvate, lepelkine
 450 Guldine, scotelen selverine,
 Menech selverne nap ende guldin cop;

- Niewer was prinche no bisscop,
 [H]ine mochte nemen in sijn hant
 [D]en archsten cop die hi vant.
 455 [W]ijn ende broot sach hi ghenoech,
 Daer hem die herte meest toe droech;
 [Maer] ghesach hire groot ghereede
 [V]an vleesce ende van visscen beede,
 [Ten] tafelen sach hi niemen gheseten,
 460 [N]iemen drinken, niemen eten;
 [H]ine sach riddren, noch papen,
 [H]ine sach clerke, no cnapen,
 [H]ine sach vrouwe, no ioncfrouwe.
 Dies haddi toren ende rouwe
 465 Dat hi niet sach dat hadde lijf,
 No en hoorde speelman no speelwijf,
 467 No scone[n] sanc, no soete noten,
 467a . . . . . [roten],
 468 No gijghen, no simphonien,
 No tamboeren, no meestrien.
 470 So vele pensedi ende merkede das,
 Dat hine wiste weder het was,
 Dat hire sach, of waer of droom.
 So hi meer merkede ende nam goom,
 So het hem harder in dole makede,
 475 Dat hine wiste ofti wakede,
 Oft in enen slape ware,
 Dus messelic sins wart hi in vare,
 [Maer] die hongher ghinc in hem al te voren.
 [Daer] af haddi den meesten toren,
 480 Dat hi tetene sach voor hem staen,
 Ende hire niet dorste ane vaen,
 Dat hem dochte elfs ghedroch;
 Haddire of een lettelkijn . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 485 In enen palayse daer hi reet;
 Als hi was comen bin der doren,

Quam hem een ghepeins te voren,
 Dat hem was eerlijc ende goet:
 Hi peinsede dat in sinen moet,
 490 Soudi sterven, soudi leven,
 Of te scerne sijn ghedreven,
 Dat hem eerlijcst ware ende goet el
 Te sine, in den hoochsten castel,
 Daer aen hovede al die stat,
 495 Ende daer al te ghedooghene dat
 So wat sijns ghescien soude.
 Hi peinsde dat hi daerwaert woude,
 Ende warp omme te hant sijn paert,
 Ende voer ten hoghen castele waert,
 500 Dat boven dander verre was best,
 Ende rikelijcst was ghevest
 Met diepen grachte, met hoghe[n] muren.
 Dat vinden wi in die schrifturen,
 Datter toe behoorden torre .ii.,
 505 Die coninc no keiser nemmermee
 Met crachte [ne] mochte ghewinnen,
 Daer si bewaert waren binnen.
 In dien casteel voer hi al te hant
 Teer poorten, die hi open vant.
 510 Daer vant hi binnen so groot rijcheit,
 Dat mi te telne waer onghereit.
 In die middel van der vesten
 Sach hi staen den alre besten
 Enten soonsten tor, die noyt man sach,
 515 Of daer ghi noyt of horet ghewach,
 Ende al van finen marber ghehouwen;
 Daer mochtmen dier werc aen scouwen.
 Van der vesten die ommeganc
 Die was eer milen lanc.
 520 Die tor stoet in de middewaerde;
 Daer laghen wijngaerde,
 Mersce, bogaerde ende rivieren,
 Daer mochtmen horen in menegher manieren

525 Altoes die voghele singhen,
 Daer sach men meneghe fonteine springhen.
 Aan den ommesiden al omtrent
 Men sach andre palayse dusement.
 Die huden princhen ende baroene.

FRAGMENT IV.

. . . . .
 . . . . .
 530 Daer ons die scrifture af seit,
 Hoe scone het was, hoe groot, hoe wijt:
 Niemene hadde verdrotten die tijt,
 Die de schoonheit allene van dien
 [T]sinen wille mochte hebben ghesien;
 Hine was so blide, ghevielt so
 535 Dat hire af ghesciet, hine waert onvro.
 Daerwaert reet hi sinen draf,
 Voor den palayse beetti af,
 Den rikeliken graet hi op clam,
 Ende als hi bin den palayse quam,
 540 In allen siden vant hi ghehecht
 Menich rikelijc stallecht.
 Scone vier vant hier ooc
 Van droghe[n] houte sonder rooc,
 Hooghe tafelen ende breede,
 545 Ende van etene grote ghereede,
 Ende ten tafelen niemen gheseten.
 Gherne haddi een lettelt gheten,
 Ende ghinc hoofscelike hande dwaen
 Ten beckinen daer hi se vant staen,
 550 Die ghegoten beede waren
 Van finen goude ende van claren,

Deen goot water, dander ontfinct:
 Van argher coppe men dicke drinct
 Beede van clareite ende van wine,
 Dan uten arghesten beckine.

555
 Als hi sine hande hadde ghedweghen,
 Brochte men hem die dwale ghedreghen,
 Maer hine sach niet diese droech.

560
 Teerst dat hi hadde ghedroocht ghenoech,
 Dedi als een edel ionghelinc:
 Ter hoochster tafelen hi sitten ghinc.

Dat dedi om dat ende in dien,
 Of hem evele soude ghescien
 Eer hi danen mochte gaen,
 Dat hi int hoochste waer bevaen.

565
 Om dat hi was van hoghen gheslechte,
 Doctem wel dat hi met rechte
 Ter hoochster tafelen sitten mochte;

570
 Temeer hi was altoes in vrochte
 Dat hem die duvel in sijn ghedochte
 Door scamp dit te voren brochte.

Parthonopeus was gheseten

. . . . .
 . . . . .

Droech men dander mede
 Van allen tafelen in der zele.

575
 Der tafelen waren daer so vele,
 Datter .ccc. ridderen doe
 Met ghemake mochten sitten toe.

Ende als men hem een gherechte
 Brachte, waest cume neder

580
 Op die tafle voor hem gheset,
 Dat hise alle sach comen met
 Tallen tafelen diere waren gheloest.

Nochtan en sach hire here no droest;
 Hine wiste hoet hem toe quam,

585
 Ende wie dat voor hem nam.
 Die scalen sach hi scinken,

Den wijn minderen ende niemen drinken.
 Daer was ghedient wel te love;
 Nie was man tgheenen hove
 590 Ghedient so hovescelike ende so wel.
 Hine sacher scinken niewer in el
 Ter hoochster tafelen dan in goude,
 In groten coppen menichfoude.
 Alle waren si guldin, sonder allene
 595 Sijn cop: hi was van enen stene,
 Die harde goet was ende diere;
 Hi was ghemaect van enen saphiere
 Een lettel donkerachtich porprijn.
 Niemene mochte deeren venijn,
 600 Waert in dranke, waert in ate,
 Die dronke utien dieren vate.
 Die scedel was een recht robijn,
 Hine mochte scoonre no beter sijn.
 Aen den steen leghet grote doghet;
 605 Ten coppe was hi wel ghevoghet,
 Dat ic dies ghelooven en [can]
 Dat[t]en mochte ghevoeghen [man],
 Het ne hadde ghedaen der naturen sin.
 Daer sach hi ghemaect groot wonder in.
 610 Die appel was een carbonkel steen,
 Die so claer omtrent hem seen,
 Ende gaf so groot licht ende so claer,
 Dat men ne dorste bernen daer
 Int palays kersen of vier,
 615 Sonder door rijckelijcheit ende cier.
 Bi den coppe merkedî [dat] . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 So wit ne saghedi noyt cleet;
 Daer aen droghedi sine hande.
 Doe quamen die crude mengherande,
 620 Noten musscaten, naghelkine,
 Die latuarien vray ende fine.

Na die crude quam die clareit,
 Dies ghenoech daer was ghereit.
 Die scolaken waren daer opghedaen,
 625 Entie taflen sach hi tegaen,
 Ende emmer was hi des in vare,
 Dat het bi den duvel ware.
 Doe ghinc hi sitten bi den viere,
 Daer hem harde vakede sciere,
 630 Ende peinsde, na dat hem stoet,
 Dat hem ware slapen goet,
 Ende hem een bedde wel behoevede.
 Door al dat hi so seere droevede
 Ende emmer vernoys was in wane,
 635 Began hi teere cameren te gane.
 Doe sach hi .ii. rikelik[e] stallicht
 Al berrende voor hem opghelicht,
 Die voor hem in de camer ghinghen.
 Hi seinde hem van quaden dinghen,
 640 Ende volghede in die camer naer.
 Dalre rikelijst bedde vant hi daer,
 Dat ye keiser of grave ghewan.
 Daer es so vele prisens an,
 Dat [ic] die cleeder dier toe hoorden
 645 Ne can gheprisen in corten woorden.
 Dat coertoer, die culcte peline,
 Die lijnlakene, die oorcussine,
 Die harde wit waren ende clene,
 Rikeliker en saghedi nie ghene.
 650 Om tcoertoer een lijste ghinc,
 Die soeter rooc dan enech dinc,
 Ende was van enen dieren eblie,
 Ende woont in tlant van Romonie;
 Sijn vel dat rieket harde soete.
 655 Haddics stade ende goede moete,
 Ic souder u af segghen mee.
 Dat dier es witter als die snee,
 Ende es sochte ieghen alle diere,

- 660 Maer den serpenten eest overghiere;
 Want het sulke nature heeft . . . .
 . . . . .
 Want het hevet selke maniere
 Dat het neemt sijn aert int vier,
 Dat doen en mach gheen ander dier.
 665 Voor dat bedde lach een tapijt
 Beede even lanc ende even wijt,
 Nie was ghemaket bet.
 Daer stont een setel up gheset,
 Daer die pickle af waren van goude,
 Scoonre dan se iemen weinschen soude;
 670 Daer up ghinc hi sitten neder.
 Doe keerden beede die stallicht weder
 Deen neven den anderen tsamen.
 Binden palayse dat si quamen.
 Diemeer blevere so vele daer,
 675 Dat al die camere was so claer,
 In dien ghelike of si binnen
 Onsteken waren in allen sinnen.
 Die camere was van marbre porfiere;
 Hi soude sijn goet clerc ende diere,
 680 Die dat wonder bescriven soude,
 Dat met lasure ende met goude
 Ghewracht was ende ghemaect van binnen.
 Niemen mochts sinen wille ghewinnen
 Daer in te blivene dier was in;
 685 Hine hadde ooc emmer so droeven sin
 Hine soude verhoghen diere in ware;
 So soete waest daer in ende so clare.
 Hi sat neder ende soude af doen
 Beede cousen ende scoen;
 690 Maer eer hire toe conste comen,
 Waren si hem van den voete[n] ghenomen.
 Doe ontcleede hi hem daer naer
 Ende ghinc ligghen up tbedde, dat daer
 Scone stont ghemaect, sonder orlof,

695 So watter hem sal comen of.
 Ooc ne was hi so niet vervaert,
 Hine trac tcovertoer te hem waert;
 Binnen dat hijt trac te sine[n] oren,
 Dat licht, dat daer was te voren
 700 Van den kersen, verloos hi doe,
 Maer hine conde gheweten hoe,
 Want het warter donker inne.
 Doe vervaerde hem in sinen sinne,
 Dat grote vaer benam hem tvaken.

FRAGMENT V.

. . . . .
 . . . . .
 705 Een woort hi niet te haer en seide,
 Sijn hant hi coenlike weder leide;
 Soe ghedooghet, ende zweech stille;
 Doe haddijs bet sinen wille:
 Doe verboudi hem ende poghede,
 710 Als hijt vernam dat sijt ghedoghede
 Ende soet niet makede ommare,
 Dat hi hem strechte neven hare,
 Ende hi in sinen arme ooc
 Haren smalen lichame looc,
 715 Die bequame was ende soete.
 God gheve dat hijs ghenesen moete!
 „Jonchere”, seit soe, „doet wech u hande;
 U macher of comen grote scande
 Ende vernoy wel haestelike.”
 720 Doe dwanchise te hem hertelike,
 Ende cussese aen haren mont
 Wel menech werven in corter stont.

- „Jonchere”, seit soe, „van uwen spele
 Toeghed i mi met crachte vele;
 725 Waerdi wel hovesch ende vroet,
 Ghine daet mi niet dat ghi nu doet;
 Omdat ghi cracht hebt boven mi,
 Ende mi gheen hulpe nu es bi,
 Doedi mi vernoy ende toren.
 730 Maer ic segghu wel te voren:
 Ic saels sekerlike claghen
 Beede mannen ende maghen,
 Die mi over u sullen wreken.”
 Hi lietse haren wille spreken,
 735 Ende dede dat hem riet de minne:
 Beede bi machte ende bi sinne
 Pluckedi die vrucht, ende las
 Ende nutte dat wel soete was,
 So dat hi sinen wille verwaerf.
 740 Doen speelden si alre eerste waerf
 Dat spel dat si noyt ne plaghen
 No hi, no soe, in haren daghen.
 Alsi dit spel hadden gehent,
 Dat hem te voren was ombekent,
 745 Al stillekine sprac soe te hem:
 „Wi arme!” sprac soe, „hoe cranc ic bem;
 Haddic ghehadt cracht over mi,
 Ofte ghesijn als starc als ghi,
 Ic haddu die vingherkine tebroken.”
 . . . . .
 750 „Ende ghi wout betere[n] ende boeten,
 Het soude minen toren soeten.”
 „Vrouwe” seiti, „dies waer ic vro
 Utermaten, quaemt mi also,
 Dat ghi mine boete wout ontfaen;
 755 Ic soudu gherne sijn onderdaen
 Also langhe als ic sal leven,
 Indien dat ghi mi dit wout vergheven.”
 „Jonchere”, seit soe, „ghi seght wel;

760   Newaer ghi mans sijt so fel ;
           Talreerst dat ghi moocht ghewinnen
           Uwen wille van onser minnen ,
           Dan houdire mede u sceren ,
           Des wi vrouwen wel souden onberen.
 765   Maer woudijt te rechte merken ,
           Ghine sout niet op mi ghesterken ,
           Ende soudet niet in dien verstaen ,
           Dat ict lichtelec hadde ghedaen ;
           Nadien dat het [so] comen si ,
           Ne doedijs niet wanco[n]nen mi.
 770   Ic ben so weeldich ende so rike ,
           Dat ic coninc gheen en wike.
           Dat ics mi niet makede diere
           Te doene uwen wille so sciere ,
           Wildi ghelooven der waerheit ,
 775   In deder aen gheen dorperheit.
           Ic sal u segghen waer bi ,
           Wel soete vrient ; nu hoort na mi :
           .Xx. coninghe sijn mi onderdaen ,
           Ende daer toe te minen dienste staen
 780   .C. hertoghen , .v^e. graven ,
           Die met goede ende met haven
           Mi sijn ghereet ende met lieden
           Altoes, als icse wille ontbiden ;
           Daertoe riddren ende drossaten.
 785   Daer sijn so vele utermaten ,
           Die alle sijn onderdanech mi.
           Nadien dat het dus comen si ,
           So moghedijs wesen over here
           Ende hebben riken groot ende ere ,
 790   Wildi allene doen minen raet.
           Ic sal u segghen , hoe dat gaet ,
           Dat u lichte sal sijn te doene :
           Het ghevel , dat mine hoghe baroene
           Ende mine hoghe liede quamen . . . .”
           . . . . .

- 795 „Maer ten utersten setten si
 Algader die core aen mi,
 Dat ic minen wille name,
 Die scone ware, ende mi bequame,
 Ende dien ic van herten minnen mochte,
 Ende mine minne niet vercochte
- 800 ¹⁾ No door leen, no door goet.
 Doe die core dus aen mi stoet,
 Mine spieres ic ute sande
 Haer ende daer in meneghen lande;
 Maer ic sende namelike
- 805 Int goede lant van Vrankerike,
 Daer riddren woonen van goeden seden.
 Alsi vele pinen hadden leden
 Ende het quam ten ende van den iare,
 Brochten si meneghe scone niemare
- 810 Van meneghen ridder dies waerdich was;
 Newaer die gone vermaten hem das,
 Die van buten waren comen,
 Dat si een kint hadden vernomen
 Van den gheslachte Maroveus
- 815 Ende was gheheten Parthonopeus,
 Die scone was, starc ende stout,
 Ende en was maer .XIII. i aer out.
 Van u seiden si so vele doghede
 Dat ics in mijn herte hoghede,
- 820 Ende [wart] so begrepen met uwer minnen.
 Doe dedic mi een scip ghewinnen,
 Ende scepte in de haven van der port,
 Ende a[r]riveerde aen Troyenbort;
 Dats een havene van Normendie.
- 825 Also als ics ieghen u lie,
 Van danen voer ic in Vrankerike.
 Also ghesciet mi sekerlike.

---

¹⁾ Hier komt bij Bormans de nummering der verzen in de war.

Talreerst dat ic den coninc vant,
 Saghickene u hebben bi der hant,
 830 Ende lachen ende hebben spel;
 Al der werelt bequamedi wel,
 Dat men mi seide vandic waer.
 Door u blevic .XIII. nacht daer,
 Om te kenne[ne] uwe sede,
 835 Doe voeric danen ende dede
 Dat ic bi der lust, die ic can,
 Den coninc warp enen wille an,
 Dat hi voer iaghen in Ardenoys.”
 . . . . .
 . . . . .
 „Daer ghi een scip vont aen den lande,
 840 Dat ic tuwen bouf daer sande,
 Dat u hier voerde ghemackelike
 In die hoochste stat van minen rike.
 Dies verwaerf ic aen dese vaert,
 Dat ic niet ghesien en waert,
 845 No ghehoort al tote nu.
 Soete lief, hier omme segghic u,
 Het es recht, dat ics lie,
 Al ben ic worden u amie,
 Dat ghire niet sult merken bi,
 850 Dat het te haestelike si,
 Dat ic u liet uwen wille doen;
 Want mi daer toe die minne spoen.
 Eer ghi quaemt in dese stat,
 In allen palayse[n] haddic te bat
 855 Ghereeden doen na u comen,
 Of ghi u herberghe hadt ghenomen
 In eneghen palayse iewaer el,
 Dat ic u daer soude hebben wel
 Ghedaen dienen vro ende spade
 860 Van ate, van dranke bi minen rade,
 Tote dien termine ende ter wilen,
 Dat gheleit es bi der consilen

- Mine hoghe liede, mine hoghe manne,
 Dat ic u mochte hebben danne
 865 Ghecoren teenen brudegome,
 Ende hebben ghemaket grote gome,
 Ende op ghegheven in u hant
 Al mijn rike ende al mijn lant.
 In een palays saghic u liden
 870 Dat rikelijc was in allen ziden,
 Maer door uwen fieren sin,
 So ne wildire niet bliven in.
 Ghi leeter vele, die rikelijc waren,
 Ende quaemt teener hoochster borch ghevaren,
 875 Die ghi vont wel bewest
 Van al dies u behovede best;
 Ende als u begonste slapen lusten,
 Quaemdi ligghen om rusten
 Up mine bedde, dat mine es.
 880 Echt biddic u ende vermane des,
 Al hebbic uwen wille ghedaen,
 Dat ghire aen niet sult verstaen,
 Dat ic ben van lichten sinne."

 FRAGMENT VI.

- . . . . .
 . . . . .
 „[Uwe wedde,] seitse, en nemic niet;
 885 [Newaer beg]oomt u ende besiet
 [Dat ghi nie]t en lachtert mi,
 [Ende u eer daer m]et ghehoghet si."
 Binnen derre talen wart hi in slape;
 Doe helsede si den kinschen knape
 890 Ende drever hare werelt mede.

Si taste sine sachte lede,
 Si custene ghinder ende hier,
 Si custe sinen mont ende sine lier,
 Sine oghen, sinen hals ende sine kele.

895 Die grote bliscap van den spele,
 Die si hadde met haren amijs,
 Dat prisede si vore tparadijs.

Dies spels en mochte niet sijn ghenoech;
 Dat sine met cussene iet verdroeck,

900 Dat was bedie, dat si vrochte,
 Dat sine pinen ende wecken mochte;
 Ende en weckes niet, want si sach,
 Dat hi verpijnt ende moede lach.

Ende alset tote dien daghe quam,
 905 Ende die sonne ten trone op clam

Die ionghelinc, die met ghemake
 Hadde gheslapen, wart in wake.

Talreerst dat hi sine oghen op dede

[Sac]h hi die meeste cierhede

910 [B]innen der cameren daer hi in lach,

[D]ie hi te voren ie ghesach.

[H]arde groot delijt so hadde hi das;

[M]aer die ioncfrouwe, die met hem was,

[V]ore den daghe hadde hise verloren,

915 [D]at hise en mochte sien noch horen.

Ende alse hi heme soude cleden,

Ende daer toe began ghereden,

Sine cleder hi niet en vant,

Maer men brachte heme betre te hant

920 Ende soonre ende ghescepen bet.

Alse hise ane heme hadde gheset,

Van den bedde hi thant op stoet,

Dat rikelijc was ende goet.

Een ghescoyte hi dede doe an,

925 So diere hi nie engheen en ghewan.

Doe brachten heme twater die beckine,

Die scone waren ende guldine;

Doe quam wel ghereet die dwale:
 Dit algader bequam heme wale.
 930 Alse heme dese dienst was ghedaen,
 Quam hi in den palayse ghegaen.
 Dat eten op die tafle stoet
 Scone, rikelijc ende goet,
 Daer hijt sach, dats hem hoghede.
 935 Hi ghinc sitten daert hem best voghede;
 Daer was heme ghedient harde wel.
 Heme en vernoyde enghene dinc el,
 Maer dat hi noch man noch wijf,
 Noch enghene dinc sach die hadde lijf.
 940 Int hogheste sitten was hi gheseten.
 Alse hi een luttel hadde gheten,
 Ghinc hi den graet nederwaert,
 Daer hi hadde ghelaten sijn paert,
 Ende vant een teldende ors daer staende,
 945 Aldaer hi sijn paert vinden waende,
 Starc ende groot ende langhe ghedaghet;
 Beter ghi nie engheen en saghet.
 Daertoe dat so ravenswart was,
 Dat hi een deel ontvruchte das,
 950 Dat het van [s]quaden halven ware.
 Doch en was hijs niet so in vare,
 Hine sat op dat rijclijc paert
 Ende reet ten hoghen torre waert,
 Ende beette neder ende op clam
 955 Tes hi ten cantelen quam.
 [H]et was claer ende scone weder,
 Hi sach int oest ter zeewert neder,
 Daer hi engheen inde af en sach.
 Van der zee waser groot ghelach,
 960 Want groote rijcheit quam al[daer]
 Met scepe[n] gheseilt [voor ende naer]:
 Diere samite, ciglatone,
 Cindale, rode, ghele ende grone,
 Diere pelne Alexandrine,

- 965 Diere hovelakene, gurdelkine,
 Orsse die goet ende scone waren,
 Valken, haveke ende sparwaren,
 Bontwerc grau ende ermerijn,
 970 Mirre ende wierooc, peper ende comijn,
 Geroffelsnaghele, note moscaten,
 Galigaen, pumegarnaten,
 Gingeberre ende seduare,
 Kanele ende meneghe diere ware,
 Van lactuarien meneghe maniere,
 975 Meneghe goede specie ende diere,
 Ende van allen ciergeheden een deel
 Quam met scepe ane dien casteel.
 Doe ghinc hi staen recht int suut,
 Ende sach ten cantelen boven uut,
 980 Daerwart sach hi die bogaerde staen,
 Die heme dochten hebben bevaen
 Slants ere milen lanc ochte mee;
 Hi sach die wijngaerde neven die zee
 So lanc ende so breet ende so slecht,
 985 Niet en sach hi sonder wijngaert echt.
 Doe ghinc hi staen ane die weste side,
 Ende sach verre ende wide,
 Daer sach hi tlant breet ende slecht
 Gheerijt ende ghesayt wel [na recht];
 990 So breet docht hem, daer hijt sach,
 Tlant dat daer ghewonnen lach,
 Dats heme also ghevoechlike
 Dochte sijn tenen conincrike.
 Doe ghinc hi bander side int noort,
 995 Daer sach hi die rijclike poort
 Ghevisiert harde wel.
 Ane deene side die Orie vel
 Van hoghen neder in die zee,
 Wel .xxx. ghelachte ochte mee;
 1000 Daer was die Orie harde diep.
 Die brugghe, die daer over liep,

- Was al beset met cantelen,
 Ende al ghemaect met quarelen,
 Die goet waren ende diere.
- 1005 Daer tenden over die riviere
 Sach hi enen casteel staen ghevest.
 Hi was altoes so wel bewest
 Van spisen ende van riddren binnen,
 Dattene nieman en mochte winnen.
- 1010 Die soonste mersch daer buten lach
 Ende die beste die hi nie sach,
 Wel tien milen lanc neven die zee,
 Ende twee milen breed ochte mee.
 Daer tenden was .i. groot wout,
- 1015 Daer stont in harde scone hout;
 Menech scone boom daer binnen stoet,
 Daer was van meneghen voghele broet.
 Maer daer broeden alre meest
 Haveke ende valken in [tforeest],
- 1020 Die meneghen heigher [ende odevaer]
 Dicke brachten sijns [lijfs in ghevaer].
 Daer die ionchere dit, [als hi mach],
 Ende daer toe menech ander ghesach,
 Prijsde hi tlant goet ende rike.
- 1025 Heme dochte staen ghelachlike
 Die casteel te menegher dinc.
 Dus corte sinen dach die ionghelinc,
 Dat heme niet en vernoyde die stonde
 Dies het quam ten avonde.
- 1030 Doe ghinc hi van den torne neder
 Ende keerde ten palayse weder.
 Daer beette hi neder vore die dore,
 Ende liet sijn swart ors staen daer vore,
 Ende ghinc int palays. Daer vant hi echt
- 1035 Die taflen scone ende wel gherecht;
 Daer was echt ghedient wale
 Tallen taflen in die zale
 Van allen dies sijn herte gheerde.

Hem en mesquam niet noch en deerde,
 1040 Sonder ene dinc allene,
 Dat hi creature enghene,
 Die hadde lijf, mochte ghehoren
 Noch sien; dies hadde hi toren.
 Also die tafelen waren op ghe[daen],
 1045 Ghinc hi ten viere sitten saen
 Op enen rijcliken tapijt,
 Ende alst heme dochte slapens t[ijt],
 Sach hi risen twee candelaren,
 Die beide van finen goude waren;
 1050 Met tween stallichten bernende cl[aer].
 Si ghinghen vore, ende hi volghede n[aer],
 Tes sine te bedde hadden bracht,
 Daer hi op lach den andren nacht;
 Doe keerden si beide weder.
 1055 Ende hi ghinc te handen sitten neder,
 Ende begonde hem tonscone,
 Ende sine cleder ute te done;
 Ende also hi heme soude decken,
 Ende tcovertoer te hemewert trecken,
 1060 Wardet daer binnen donker saen,
 Ende die ioncfrouwe quam ghegaen,
 Die hi wel ontfinc, ende dede
 Algader sinen wille daer mede.

 FRAGMENT VII.

. . . . .
 . . . . .
 „Neven der side van der zee
 1065 Twee grote dachvaerde ofte mee.
 Teerst loopt soe bi Marberoen

- Daer rudders wonen, [die] gherne doen
 Mijn ghebot ende te minen dienste staen.
 Dien casteel hevet van mi te lene ontfaen
- 1070 Arnoud, die sonen heeft vive
 Bi Beatrisen sinen wive,
 Staerke ridders ende grote.
 Sulctijt comen die galiote
 Bi der zee ofte uutlaghen,
- 1075 Die met rove hem bejaghen:
 Die vanct hi met crachte ende bint,
 So dat hise mi ghebonden sint.
 Dan lopet die Ore bi Orac
 Ende bi S[uscis] ende bi Cyrac
- 1080 Neven berghen ende neven roken.
 Soe hevet binnen haren lope be[lok]en
 Hondert castele ende meer;
 Dan doet soe haren wederkeer.
 Alsoet hevet ghelopen al,
- 1085 Hier [i]n de zee doet soe haren val.
 Nu weet[t]i dat water heet die Ore,
 [Ende die casteel hetet Chiefdore].
 Hovet van Ore bediedet dat
 (Nu mach ment in dietsce verstaen te bat),
- 1090 Om dat hier die Ore beede doet,
 Springhet ende vallet in de zeevloet,
 So es de casteel Chiefdore gheheten.
 Nu moeti minen name weten:
 Melior es die name mijn;
- 1095 Wildi vroet ende ghestade sijn,
 Ghi sult van mi hebben groten scat,
 Dat ghi nemmer en begheert bat,
 Indien dat ict te voren weet,
 Het en sal u sijn ghereet,
- 1100 Bi dien dat ghire pinet om niet
 None penst hoe ghi mi siet,
 No nemmer en doet ghene laghe
 Totien termine, tote dien daghe,

Dien ic ghesprac ieghen mine man,
Daer al mine ere leghet an."

11105

— „Vrouwe”, seiti, „als helpe mi God,
Men mochte mi houden over sot
Ende over argher dan .i. dief,
Verriedic dus mijn soete lief."

11110

— „Dese [rede ver]draghet [nu]; echt

. . . . .
. . . . .

Uwe dachcortinghe morghijn:

Of ghi wilt varen in rivieren

11115

Of bersen int wout ten wilden dieren?

Ghevallet dat ghi kieset die jaghet

Ende u die herte daer toe draghet,

So sal ic u segghen hoet steet:

Morghin als ghi sult sijn ghereet,

11120

Na etene, sal men u te voren

Bringhen den alre soonsten horen,

Dien ghi nie saghet, suldi segghen;

Dien sal men up die tafle legghen.

Dien voert met u als ghi wech ridet;

11125

Ende als ghi die mersce lidet,

So set den horen aen uwen mont,

Ende blaester mede, als ghi wel cont;

Dan suldi sien die honde comen,

Als si den horen hebben vernomen,

11130

Die snelste, die ghi noyt saghet,

Ende goet ende nuttelijc ter jaghet,

Honde, bracken ende siesen.

Wildi ooc die jacht [niet] verkiesen,

Ende ghi in rivieren wilt riden,

11135

In ene camere hier besiden

Staen haveke, valken, spoerwaren;

Ende als ghi u wilt merghen varen,

Daer nemet als vele als u voghen,

Daer moghedi af sien scone vloghen."

11140

— „Vrouwe”, seiti, „mi ghelievet meest

- Dese eerst[e] waerf int forest
 Mi te merghene metten honden,
 Dat ic mi daer te bet wille beconden.”
 Dit dochte haer goet, dat seit soe.
- 1145 In slape worden si beede doe,
 Soe in sinen arem ende hi in de hare.
 Ic dar wel segghen openbare
 Dat haer negheen die tijt vernoyt
 No nemmermeer en hadde vernoyt,
- 1150 Al hadde die nacht langher gheduert;
 Want die minne [es] so [ghe]natuert,
 Datter ghene mate dochte toe.
 Die nacht leet ende [s]morgen[s] vroe,
 Als die sonne op was ghegaen
- 1155 Ende hi sine cleder aen hadde ghedaen,
 Na etene, brocht men hem den horen
 Alst hem was gheleit te voren,
 Dien . . . . .
 . . . . .
 . . . . . ghecoppelt te samen,
- 1160 Bracken, siesen ende winde,
 Ende alle so swart, dat dien kinde
 Vele te meer wanhaghede dies.
 Daer quam een groot hont, een lanc sies:
- 1165 Hi hadde om den hals sijn
 Enen halsbant claer guldijn.
 Die rinc entie cnoop daer ane
 Costen groot goet na minen wane.
 Den enen haddi neven hem in hant
 So langhe datti een spoor vant
- 1170 Dat hadde ghemaect een everswijn,
 Dat out wel vier jaer mochte sijn.
 Dien volghedi metten slaghen
 Beede in boscagen ende in haghén,
 So langhe dat hi porrede wilt.
- 1175 Dien sies, dien hi bi der leisen hilt,
 Dien liet hire te handen toe;

- Die grote honde ontcoppeldi doe.
 Daer mocht men hebben soon iacht ghesien.
 Die honde saghen den ever vlien :
- 1180 Daer was ghebielt so menechvout,
 Dat [ghescal] vervulde al thout.
 Die ever mochte niet ontgaen.
 Twee snelle honden verliepene saen
 Ende velden ter eerden in een dal.
- 1185 Dien ever gaf hi den honden al.
 Dit was sdaechs sine merghinghe,
 Sijn spel ende sijn dachcortinghe.
 Ter herberghen keardi weder doe ;
 Maer hi verloos, hine wiste hoe ,
- 1190 Alle die honde, sonder .ii. winde ,
 Die bleven altoes metten kinde ,
 Dat hem te min vernoyen soude ,
 So waer hi wandelen woude.
 Die jonghelinc at ende dranc ghenoech
- 1195 Alles, dies sijn herte ghedroech.
 Achter etene hi te bedde ghinc :
 Daer quam die joncfrouwe, die hi ontfinc
 Vriendelijc ende met soeten spele.
 Si loeghen ende si spraken vele
- 1200 Ende dreven haer werelt onder heme ,
 Als den jonghen wel gheteme.
 Die hadde ghehoort hare rede ,
 Daer soe hem die nacht corte mede ,
 Die[n] grote[n] sin, die grote wijshede ,
 . . . . .
 . . . . .
- 1205 Dat selve hebbic te lanc
 Van minen lieve ende anders niet.
 God, die alle dinc voorsiet ,
 Hi moete gheven, dat mi die soete
 Haer minne wederdeelen moete ,
- 1210 Als die joncfrouwe dede den kinde ,
 Dat soe met herten minde.

- Parthonopeus hadde bliscap groot ;
 Te sprekene van hem slaet mi te doot.
 Hine sach sijn lief neghenen tijt ;
 1215 Maer hi hadder mede groot delijt,
 Groot amours ende groot spel ;
 Van den minen hebbic niet el,
 Sonder allene dat ict scouwe.
 Hi hadde bliscap, ende ic rouwe.
 1220 Parthonopeus was aldaer
 Met groter bliscap wel een jaer,
 Dat hire binnen niet en droevede.
 Hi hadde van al dat hem ghevoeghede :
 Hi hadde goede jacht te[n] dieren,
 1225 Ende goet ghebeet in rivieren.
 So setti sinen sin aen dat
 Dat hi alle vriende vergat,
 Sine moeder ende sinen vader,
 Daer toe sine maghe algader,
 1230 Ende hi om ghene dinc ne achte
 No bi daghe no bi nachte,
 Sonder der ghere die hi minde ;
 Ende sine vogle ende sine winde,
 Daer mede haddi sinen wille so wel
 1235 Dat hi begheerde gheen dinc el.
 Alst quam ten ende van den jare,
 Wart hi peinsende haer ende dare,
 Ende peinsde wanen hi was gheboren.
 Doe alre eerst quam hem te voren
 1240 Hoe gherne hi sijn oom soude scouwen.
 Snachts teldijt der joncfrouwen
 Ende bat orlof te lande te vaerne.
 „Jonchere”, seit soe, „dat doe ic gaerne :
 Ic love wel dat ghire vaert
 1245 In dien dat ghi hebt te mi waert
 Altoes gherechte minne,
 Dat ghi in uwe herte binnen
 Ne doet el ghene vrouwe

- Ende ghi mi hout rechte trouwe.
 1250 Vrankerike heeft uwer hulpen noot.”
 . . . . .
 . . . . .
 „Ende Bloys es in allen siden
 Beseten ende u ander borghe.
 Daer es van binnen grote sorghe.
 Daer suldi vinden meneghen viant
 1255 Ende in werren algader tlant.
 Nu weest lustich ende ghestade,
 Ende vaerter toe bi minen rade.
 Sijt goet ten spere ende ten scilde,
 Goet ende hovesch ende milde.
 1260 Pinet om ere ende om doghet.
 Sijt wel ghesedet, daer ghi moghet:
 Groetet al die liede minlike.
 Ghevet goeden ridders mildelike,
 Dat si u wesen van herten hout.
 1265 Ghevet hem selver ende gout:
 En sorghet niet wanen tcomen sal,
 Ic saelt u selve doen hebben al.
 Ne weest uwer spraken niet te diere,
 Sijt omoedich ende goedertiere
 1270 Jeghen rike ende jeghen aerme.
 Hout altoes in u bescaerme,
 Aldaers behoebet, die Heleghe Kerke,
 Eret papen ende clerke;
 Dan sal u hout sijn God Ons Here.
 1275 Bi siere hulpen sal u ere
 Ende u prijs te meerre wesen.
 Echt biddic u boven al desen
 Dat ghi nemmer so dom ne sijt,
 Dat ghire raet toe soeket voor tijt
 1280 No lust, hoe ghi mi moghet scouwen;
 Want het soude u sere rouwen.
 So wiere u toe gave raet,
 Ic segghe u wel, hi riede u quaet.

- Noch biddic u ene ander bede :
 1285 Als ghi daer hebt ghemaect vrede,
 Ne merret niet langhe in Vrankerike,
 Maer comet te mi sekerlike
 Door minen wille ende uwe vrome.
 Ghi sult mi sijn willecome."
- 1290 „Vrouwe", seiti, „ic hebbe wel verstaen,
 Hoe dese lesse es vergaen,
 Ende wel vernomen dit sermoen.
 Ic soude node pine doen
 No poghen, hoe ic u mochte sien.
 1295 Ic sal emmer bliven in dien
 Dat ic sal volghen na uwen rade."
- . . . . .
 . . . . .
 Began hi reeden sine vaert,
 Te vaerne te Vrankerike waert,
 Want hi hadde groot toeverlaet
 1300 Ter ghere, die hem gaf den raet.
 Jeghen avont hi te havene reet.
 Daer vant hi sijn scip staen, God weet,
 Dat hem die joncfrouwe daer sinde.
 Hi scepede sijn ors ende sine winde.
 1305 Bi den ganghe hi ten scepe ghinc;
 Binnen den scepe vant die jonghelinc
 Een bedde ghemaect sachte ende wel.
 Doe ne wisti wat beghinnen el,
 Maer hi ghincker up ligghen slapen.
 1310 Doen ghinghen te seile die seilcnapen
 Enten roedere die stieren[s] plach;
 Diemeer hire negheen en sach.
 Si traken tseil boven hooch
 Ende tscip metten winde vlooch,
 1315 Was die wint staerker, was hi cranker.
 [Bin] .XL. daghen scoten si den anker
 In die Oire, doet men mi verstaen.
 Doe ne mochte dat scip niet vorder gaen,

No dat, no gheen als groot.

1320

Doe bewaerden si den boot,
Daer een rikelec bedde was inne
Sachte ghemaect ende wel bi sinne.

Daer leiden si op den jonghelinc.

Dat dunc mi een vremde dinc,

1325

Dat hi niet ne wart ontwake.

Hi was ghevoert al met ghemake

Sonder vernoy ende toren

Bi Bloys, danen hi was gheboren.

Ende als hi up tlant was ghegaen,

1330

Wart hi in wake ende sach staen

Sijn paert ende sine honde op tlant,

Ende sach dien boot keren te hant;

Nochtan dat hire niemen sach,

Die stierens of die roeyens plach.

1335

Die boot ghinc neder in die Oire.

Doe jammerde hem om Melioere,

Daer algader lach aen sijn raet,

Sijn hulpe, sijn troost, sijn toeverlaet;

Ende waert pensende in sinen moet,

1340

Gave hem God aventure goet,

Teerst dat hi mochte met ere[n],

[Soudi naer Chiefdore] wederkeren.

. . . . .

. . . . . [twaelf paerden]

Met groten laste ende met swaren,

Die alle ravenzwart waren

1345

Ende scone, dat segghic u over waer.

Hem volgheden twaelf garsoene naer,

Ghecleet met purper ende met siden.

Daerna sach hi enen ridder riden,

Edelijc ghedaen, starc ende stout;

1350

Diemeer was hi grau ende out;

Scone was hi van allen leden.

Als tkint quam aen hem ghereden,

„Jonchere”, seiti al overlut,

- „Bi mi ontbiet u groot saluut
 1355 Mijne joncfrouwe Melioer, die u hevet
 Vercoren voor alle dinc dat levet;
 Soe ontbiet u hare minne
 Ende trouwe met ghestaden sinne.
 Soe bidt dat ghi om haer peinst
 1360 Ende ghene lust daer toe en veinst
 Hoe ghise ghesiet voor dien dach,
 Dat tuwer ere wesen mach;
 Want het soude u sere rouwen.
 Ic raed[t] u ooc met goeder trouwe[n].”
 1365 „Here”, seiti, „sijt willecome.
 Om onse ere, om onse vrome
 Sal ic poghen spade ende vroe.
 God selve ghestarke mi daer toe
 Ende jonne mi des dat ic die soete
 1370 Voor tijt niet ne scouwen moete.”
 „Jonchere”, seiti, nu wilt ontfaen
 Die somers, die hier gheladen staen
 Beede met selvere ende met goude.
 Of ghi wilt hebben hare houde,
 1375 So pijnt u emmer te doene wel,
 Ende hebt sorghe nieuwer om el
 Dan om joesten ende tornieren
 Ende andersins in ghere manieren.
 Pijnt om ere ende om doghet
 1380 Ende prijs te hebbene, daer ghi moghet.
 Soe ombiet u dat ghi niet
 Rudder [en] wert, tes ghise siet,
 Ende ghi weder comet te hare
 Ende ghise nemet openbare.
 1385 Dat es bedie dat soe dies gheert,
 Dat soe u selve wilt gorden tswert,
 Ende soe u ridder maken wille.”
 . . . . .
 „God moet u behouden tleven,
 Ende moet u hulpe daer toe gheven,

- 1390 Dat Vrankerike blijft in eren,
 Ende ghi sniemen moet wederkeren.”
 Bin desen hi hem omme wende
 Ende sciet wenende van den kinde.
 Doe namen orlof die garsoene
- 1395 Ende troostene emmer wel te doene
 Ende hi sinen lieve trouwe hilde,
 Ende hi hovesch waer ende milde,
 So dat hi goeden prijs ontvinghe.
 Daer nam elc orlof sonderlinghe
- 1400 Ende voeren danen si comen waren.
 Doe waren si althant ontfaeren,
 Dat hire ghelosedede, hine wiste hoe.
 Die someren dreef hi voor hem doe,
 Die te Bloys den wech aennamen,
- 1405 Ende als si voor die poorte quamen
 Ende die poortwerder sach dat goet,
 Wart hi peinsende in sinen moet
 Dat God daer selve hadde ghesint;
 Maer als hi verkende tkint,
- 1410 Met groter bliscap hijt ontfinc.
 Het doctem wonderlike dinc,
 Ende liep tsier vrouwen ende seide hare
 Dat haer sone comen ware.
 Doe ghincse jeghen hem haestelike
- 1415 Ende ontfinkene blidelike
 Haren sone, dien soe te voren
 Sonder wanc waende hebben verloren.
 Van groter bliscap weende soe.
 In haren armen nam soene doe:
- 1420 Wel moederlike cusset soene,
 Als soe wel sculdech was te doene.
 Van groter bliscap ne sprac soe niet,
 Als van jammere dickent ghesciet.
 Al swighende dede soene saen
- 1425 In ene camere met haer gaen,
 Ende deden sitten neven hare

Ende began hem vraghen harentare.
 Soe vraghedem wat hem hadde ghewerret,
 Dat hi so langhe hadde ghemerret;
 1430 Ende teldem [dat] beede gader
 Die coninc sijn oom ende sijn vader
 Doot waren, als hem was gheseit.

FRAGMENT VIII.

Beede van Milane[n] ende van Pavien,
 Die van Geneven ende van Pisen:
 1435 So wat rudder was van prisen,
 Die goets lijfs was [ende] onvervaert,
 Hi trac te Vrankerike waert
 Om die doghet ende om die hovescheit,
 Die van Parthonopeus was gheseit.
 1440 Hier binnen so was dach ghenomen,
 Dat tvolc te wighe soude comen
 Eens disendaechs [ende] die coninghe bede;
 Dies daden si beede sekerhede.
 Doe moesten si wachten na dien dach,
 1445 Daer grotelike haer ere aen lach.
 Doe sende die coninc van Vrankerike
 Sine letteren overal in sijn rike,
 Den ertscenbisscop van Canasien,
 Tallen bisscoppe[n], tallen abdien,
 1450 Dat si in hare ghebede baden,
 Dattene God door sine ghenaden
 Moeste ghesterken entie sine
 In den wijch ieghen die Sarrasine;
 Ende omboot hem, dat si souden
 1455 Den wijch op tvelt voor Cakers houden.
 Alle gader sijt gherne daden,

Ende lasen over hem ende baden.

- Dat was daerna bor langhe,
 Eens maendachs vroe ter zonne opganghe
 1460 Sornagur te Ghisors binnen was.
 In enen bogaert op tgras
 Was hi gheseten in die scade,
 Ende hadde gheroepen tsinen rade
 Wel .c. siere hoochster man,
 1465 Die ic al niet ghenoomen can.
 Alle saten si ende zweghen,
 Selve haddi thooft neder gheslegghen;
 Doe hief hijt op ende sprac dese woort:
 „Ghi heren”, seiti, „nu hoort.
 1470 Morghen vroe, ter zonne opganc,
 Sullen wi storm hebben sonder wanc
 Ieghen goede ridderen ende coene.
 Nu raet, ghi heren, ghi baroene,
 Hoe men best [te] deser sake vare,
 1475 Ende men tvolc te rechte scare.”
 Een stic si allegader zweghen.
 Die coninc Lomeer van Norwegen
 . . . . . ; . . . . .
 . . . . . ; . . . . .
 [Stont op ende sprac]: . . . . .
 „[Die Fransoyse sijn hier in haer lant];
 Aen die orloghe connen si bet d[an wi];
 1480 Boven al desen hebben si
 Met [hem] Parthonopeuse van Bloys
 Den starcsten enten soonsten Fran[soys],
 Die noyt quam in Vrankerike.
 Door sine doghet natuerlike
 1485 Die men aen hem hevet vernomen,
 Es so groot volc totem come[n],
 Dat sijs mee hebben dan w[i],
 Ende connen bet aen dan wi; bed[i]
 Bewanic nie wighes, so help [mi God].
 1490 Naest boot u die coninc scone g[hebot]:

- Hi boot ghevult met scatte
 .Cc. scrine; over al datte
 Met pellele, met dieren ghe[waden]
 .C. somere wel gheladen;
 1495 .C. mulen met sochten gan[ghe],
 Spaensce, ende ghedaghet lang[he],
 .M. ors goet ende snel,
 .M. valken vlieghende wel,
 .M. haveke scone ende groot.
 1500 Daertoe hi uwe[n] raetghevers bo[ot]
 Coppe ende nappe harde vel[e],
 Ende menech prosent van edel[en juwele].
 Noch woudic dat ment had[de ghenomen],
 Noch riedic, mocht daer toe [comen]
 1505 Datti dit selve woude bi[eden],
 Dat wijs ons noch bet [berieden]
 Ende nament; het es so scone!
 Ende lieten hem hebben si[ne crone].”
 Als hi dus hadde ghera[den te keren],
 1510 Een lettel zweghen si alle d[e heren].
 Doe sprac mijn here Faburijn,
 Een dalrescoonste Sarrasijn
 Die in al there was te hant;
 Hi was coninc in der Wenden lant.
 1515 „Here coninc”, seiti, „wel hevet gheseit
 Mijn here Lomeer, ende hovescheit:
 Ten orloghe badi omme raet,
 Mi dunct dat sine [redene] so [staet],
 Dat hi raet te keerne weder
 1520 Tuwen lande, da[er] u neweder
 No ere, no vrome leghet [an].
 Ondanc hebbe die goede [man]. . . .”
 . . . . .
 . . . . .
 „[S]ullen wi nu te . . . . .
 [O]nse ere vercoopen om have!
 1525 [H]i dede niet wel dier raet toe gave,

[D]at darric wel segghen overluit.

[W]i sijn van verren gheporret uut,

[N]u weten coenlike toe varen!

[E]nde doet besette[n] vro[e] die scaren,

1530

[S]ullen wi met eren rumen tlant.

[W]i hebben hier so meneghen viant

[D]ie onsen lachter harde [begheren];

[W]i moeten ons in den [storm verweren],

[E]nde alghemenelijc bliven doot;

1535

[W]aer souden wi vlien al quaemter noot?"

Doe sweech die coninc Faburijn.

Mettien sprac mijn here Maroijn,

[D]ie was in Dorcanien coninc.

„[I]n laet”, seiti, „door ghene dinc,

1540

[I]n saelt segghen openbare:

[S]ulke tale, als te prisene ware,

[H]evet gheseit mijn here Lomeer;

[M]aer ghi seght als een bacheleer.

[W]i sijn alle worden moede,

1545

[E]nde hebben ghewallet in sewes vloede.

[D]ie Fransoyse sijn gherust wel.

[N]u, al ne vruchten wi niet el,

[Maer] dat wise soeken met onrechte,

[I]c segghe u wel ende verplechte,

1550

[D]at wi ghenoech hadden te doene.

[Daer]toe sijn si starc ende coene,

[E]nde beter ten wapenen dan wi sijn,

[A]ls het wel laest wart aen scijn

[O]nsen volke, dat wi verloren.

1555

[N]a dien dat ics can verhoren,

[E]nde na die vroetscap, die ic kinne,

[S]o radic wel bi goeden sinne

[D]at men dat scone ghebot neme,

[E]nde wi laten ghebruken heme

1560

[H]aers lants met goede ende met minnen;

[W]ine connent met crachte niet ghewinnen.”

Na deser tale stont op te hant

- Die coninc Fursijn van Irlant,
 [D]ie wel sprac in sijn latijn.
 1565 „Here Maroijn”, seiti, „here Maroijn,
 [G]hi hebt hier sulke tale gheseit,
 [Da]t ic aen merke al hovescheit.”
 . . . . .
 . . . . .
 „Dat ghine begrijpt met dommen sinne,
 Dat es quansijs: dese hevet gheseit
 1570 Wijsdom groot ende [dese] dompheit.
 Nu merkic hier aen uwe woort
 Dat die grauwe den iongheren hoort
 Wijsdom segghen, dat hijs int herte
 Toren niet hevet noch smerte.
 1575 Here Maroijn, twi en ghedinct u das:
 Doe die coninc tsinen lande was,
 Doe riedi hem nerenstelike,
 Dit lant te winne ende dat rike.
 Nu radi, dat hi wederkere,
 1580 Te lande weder, sonder ere;
 Sonder allene dat hi neme
 Scat ende have. Wat soudse heme?
 Es dit u sin ende u wijsdoem,
 Daer ghi af hout groten roem?
 1585 Doe die coninc van Vrankerike
 Waende verliesen al sijn rike,
 Ende hi lettelt hadde van lieden,
 Doe dedi scone ghebod ons bieden;
 Nu es sijn hulpe groot,
 1590 Nu en gawe hi niet dat hi doe boot.
 Ic weet, heesscede men hem tsijn,
 Hi souts vele te fie[r]re sijn
 Ende overmoedech ende tonsachter,
 Dus souden wi bliven in den lachter.
 1595 Die here Faburijn gaf goeden raet,
 Dit eist, ende na dien dat staet,
 Wi moeten comen int ghevecht;

- Of [wi] recht hebben of onrecht,
 Sullen wi dies te bloeder sijn?
 1600 Ic hadde liever, here Maroijn,
 Goet te sine met onrechte,
 In enen stride, dan bloot met rechte.”
- Doe sprac die palesgrave Mares,
 Sconincs rechtere, ende antwerde des
 1605 (Aen hem stont al sconincs raet,
 Hi conste talen goet ende quaet):
 „Here coninc”, seiti, „nu hoort na mi,
 Ende peinster omme: ja, ne saghedi
 Dien gonen quaden loghenare
 1610 Van Norweghen, die dat mare
 Maecte ende seide openbare,
 Dat al Vrankerike ware
 [Sonder andren heere dan alleen een kint]?”
 . . . . .
 . . . . .
- „Ic rade wel bi goeden rade,
 Dat wi nember dore enghenen prijch
 1615 Jeghen die Fransoyse en hebben wijch.”
 Dese raet ende dese tale
 Bequam al den Sarrasinen wale,
 Sonder allene Faburine
 Ende van Irlant den coninc Furtine.
- 1620 Alse die coninc Sornagur hoorde
 Mares raet ende sine woorde,
 Ne dochtens heme no scone no goet.
 Hi sach claerlike ende verstoet,
 Dade hijt, dat hi ghelachtert ware;
 1625 Des en woude hi niet oppenbare
 Sinen mannen ontdecken sijn ghepens,
 Dat hi wandelde hare ende ghens:
 Siere manne was vele, ende hi allene,
 Ende vruchte dat hise alle ghemene
 1630 Heme onwillech maken soude,
 Ende seide, dat hi volghen woude

- Siere manne wille ende haren rade,
 Ende hiet hen metter dagherade
 There doen porren ende ghereiden,
 1635 Ende ghewapent die scaren leiden
 Op den plain vore die borch te Cars,
 Ende doen den Fransoysen wanen wars,
 Daer soude al sijn die sameninghe,
 So wie soet daer na verghinghe.
- 1640 Doe inde die coninc sine sprake,
 Ende sciet van hen bi derre sake.
 Tere cameren ghinc hi werdelike
 Op een bedde ligghen droeflike,
 Ende dede hem daerin beluken,
 1645 Daer hi sijns rouwen woude ghebruken,
 Ende niet en soude sijn oppenbaer.
 Hi wranc sine hande, hi trac sijn haer,
 Ende dreef dat alre meeste seer,
 Dat coninc dede noyt eer.
- 1650 „Ay! arme”, seit hi, „ellendech man,
 Dat ic noyt lijf ghewan,
 Ende mi Mares dus heeft ghelachtert,
 Ende verraden ende gheachttert,
 Bi valscen rade dien hi ghevet,
 1655 Ende hi al onghewillech hevet
 Mine man ghemaect, ende benomen
 Dat si te wighe niet en comen.
 Nu willic staen van sinen rade
 Voorwaert meer . . . , nu eest te spade.
- 1660 Doe ickene teerst dede ane minen raet,
 Was hi onwert ende quaet,
 Een caitijf, eens dorpers sone,
 Die luttel eren was ghewone.
 Sinen dienst ic heme wel gout
 1665 Daer ic heme gaf so grote ghewout,
 Eens dorpers sone, daer ic ave
 Maecte enen palesgrave!
 Mine hulde hi daer mede ghewan

- Dat hi rovede op mine man,
 1670 Ende dede mi verstaen sekerlike
 Dat si mi alle ghemeinlike
 Niden ende haten toter doot.
 [H]et was wel recht, si haddens noot;
 [H]et es wel recht dat si mi haten
 1675 Ende vloken harde ende verwaten,
 Dat ic so hoghe boven hen verhief
 Enen verradere, enen bosen dief,
 Die hen vernoy duet ende lachter,
 Ende hare recht trect emmer achter;
 1680 Dies hen en heeft enghene hale,
 Ende loopt op hen met siere tale,
 Ende heeft beloken in sine hant
 Arme ende rike ende al mijn lant,
 Ende heeft bracht, bi minen ghedoghe,
 1685 Sine onwerde maghe so hoghe,
 Dat si sitten in minen vesten.
 Minen hoghesten mannen ende den besten
 Daer heeft hi so ghevaren ieghen
 Ende so ghenedert, dat si ne pleghen
 1690 Neghene tijtcoringhe, noch met honden
 Noch met voghele, ten ghenen stonden:
 Sine hebben spel noch dachcoringhe.
 Daer si ooc comen ten ghedinghe,
 Trect hi achter hare gherechte;
 1695 Des haten si mi wel met rechte.
 Dus hebbic verloren hare houde
 Bi mi, niet bi haerre scoude,
 Ende bi den rade, die ghevet Mares,
 Die hen van herten onhout es.
 1700 Dese heeftse te minen ongevalle
 Arm ghemaect ende onwert alle,
 Ende mi ooc arm al die ghelike.
 Hadden si gnoech, so waric rike,
 Haddic mi ane hen ghehouden.
 1705 Nu wetic wel dat si mi souden

- Te minen eren hebben ghedient,
 Ende mi gheweest ghetrouwe vrient.
 Nu es met mi comen hier
 Menech goet riddre, menech soudier,
 1710 Die mi wel half vreemde sijn;
 Dore hen selven, ende dore tmijn,
 Ende niet dore mi, sijn si hier comen.
 Talreerst dat si hebben ghenomen
 Hare leversoen, dan selen si
 1715 Willen hebben ghichten van mi;
 Iedoch so wat so mi ghesciet,
 Sijt vrome, sijt scade, sine achtens niet;
 Sine levens niet tonsachter
 Dore mine scade, door minen lachter.
 1720 Derre en es mi ooc engheen so hout,
 Talreerst dat hi heeft sijn sout,
 Hine sal varen siere straten,
 Ende sal mi hier in dorloghe laten.
 Lonic heme dese warf,
 1725 Hi sal mi echter, alse mi bedarf,
 Ghehulpech sijn ghetrouwelike;
 Maer lonic heme qualike,
 Talreerst dat hijs hevet stade,
 Sal hi poghen ombe mine scade.
 1730 Maer haddic mine man met mi bracht,
 Die mi Mares heeft verwracht,
 Ende icse te vriende hadde ghehouden,
 Ic mach wel weten, dat si souden
 Gherne setten lijf ende ere
 1735 Ende goet te wets met haren here;
 Sone waric niet in derre noot:
 Eer soudense alle bliven doot,
 Eer si ghedogheden, dat men dade
 Haren here lachter ende scade.
 1740 Nu heeftse die verradere doot
 Ende ghemaect alles goedes bloot,
 Dat si den tijt met ancste liden.

- Sine hebben wat teren, noch wat riden,
 Ende leven met groten sorghen;
 1745 Sine connen verwedden, noch verborghen.
 So benoot icse alle liet,
 Die vive en moghen den sestien niet
 Ghewapenen, al droeghen si over een.
 Si hebben verset lant ende leen,
 1750 Die woker hevet hen al ghenomen
 Dat hen te vromen soude comen.
 Hier omme eest dat si mi niden
 Ende sijn mi onhout tallen tiden;
 Hier omme si alle daghe spien
 1755 Hoe si moghen comen in dien
 Dat si mi vernoy beraden.
 Hets recht dat si mi gherne scaden,
 Want icse hebbe ghevelt neder.
 Maer quamic noch te lande weder,
 1760 Ende mi God behilde dat leven,
 Ic soude hen smijns so vele gheven,
 Dat si mi souden wesen hout,
 Ende gheven hen in hare ghewout
 Desen verradere, desen quaet,
 1765 Marese, die mi gaf den raet,
 Te doene haren wille daer mede,
 Also hi te voren met hen dede."
- D[o]e sweech hi een stucke, ende began
 [Te] pensene, also een drove man,
 1770 [Ho]e hi heme best verweren soude,
 [Da]t menne blode niet en scoude.
 Hi kinde heme selven goet ende sterc,
 Ende riep te hem enen sinen clerc,
 Die oppenbare ende stillekine
 1775 Te sinen rade plach te sine.
 „Vrient”, seit hi, „du heves wel ghehoort
 Mares raet ende sine woort,
 Hoe hi heeft mine coene helde
 So verbloot, dat si te velde,

- 1780 Te wighe niet en willen comen;
 Dus heeft hi mi mine ere benomen,
 Dus heeft mi dese quaet verraden.”
 — „Ay! here”, seit hi, „door u ghenaden,
 En belghes u niet dat ic segghen sal,
 1785 Ghi hebt waer gheseghet al:
 Alle gader so si[jn] wijs erre,
 Die u bi sijn ende verre,
 Dat ghi den dorpre hebt verheven,
 Ende ghi hem hebt daer toe ghegheven
 1790 Ghewout boven uwe hoghe man.
 Waendi dat hi u goedes an,
 1792 Ende hi u si van herten vrient?”

FRAGMENT VIII A.

- Ende decte hem onder sinen scilt,
 Daer hi met sorgen hem behilt.
 Parthonopeus gincker op slaen,
 Ende hieu daer af manech spaen,
 5 Ende lieten te geere waren comen,
 Ende gingen driven ende dromen
 Met swaren slagen ende met sueren,
 Dat hine niewerinc liet gedueren
 No bi stane, no bi vliene.
 10 Do had die coninc harde ontsiene.
 Hi weec altoes ende dede hem tachter,
 Ende vernam wel dat hi den lachter
 Ende [scande] soude hebben, ende het saen
 Met hem ten argesten soude vergaen.
 15 Hem dochte doe wel sekerlike,
 Dat Parthonopeus erstelike
 Aldaer ierst togede sinen cracht,

Ende hi te voren te scerne vacht.

Dus leert die minne ende geeft

- 20 Den genen die der minnen plegt,
So geeft si cracht ende raet
Elken daertoe, dat hem staet.
Den riddere maectse cone ende vroet,
Ende geeft heme reyne moet;
25 Si leert hem doget ende hovescheit,
Ende doet hem scuwen alle dorperheit.
Scone vrouwen, die niet en minnen,
En mogen nemmer prijs gewinnen:
Hets recht wel dat sijs plegen.
30 Oec hebbic selve lange gedregen
Ende drage noch int herte binnen
Ene wonde van sulker minnen,
Die mi in dinde sal verslaen,
Ende doch benic hare onderdaen,
35 Als hare gevangene ende knecht.
Souse mi lonen na mijn recht,
Si soude mijns hebben genade,
Ende staen een deel in minen rade.
Gi heren, dor God, vernoyt u niet,
40 Dat ic binnen derre avonturen yet
Van mire minnen hebbe geleit.
Gi hebt wel gehort hoemen seit:
Daer seer, daer hant; daer lief, daer ogen.
Altoes pinsic ende poge,
45 Hoe ic bi enegen treken
Dicke van der sueter spreke.

Parthonopeus sloech menegen slach,
Dien Sornagur wel sere onsach:
Hine waende vor hem niet lange staen.
50 Alsen Mares sach dus ontdaen
Ende van den live dus staen in noet,
Ende sinen anxt wesen groet,
Daerne Parthonopeus sochte,
Sorgede hi dat lich[telijc mochte]

- 55 Te lange merren o . . . . .
 Sorcursen dor sin . . . . .
 Sijn teken riep h[i] . . . . .
 Met luder stimmen . . . . .
 Dan hine sach . . . . .
- 60 Die di . . . . .
 Daer hijs [dick] met hadde beraden.
 Hare cappen si te hant afdaden,
 Ende hadde haerre bare swert ge[reet].
 Mares op Parthonopeus reet,
- 65 Als die gene die ergeren wilde.
 Opten rant van den scilde
 Sloech hine enen groten slach.
 Als dattie coninc Sornagur sach,
 Vele lude riep hi: „Laet, Mares!
- 70 Du wets wel hoet gesekert es.
 Dor rechter trouwen manic di,
 Also lief als di onse ere si,
 So begef deser overdaet,
 Die sere jegen onse ere gaet:
- 75 Laet ons houden ons sekeringe.”
 Mares seide die hoge scalckinge:
 „Here”, seit hi, „dat en mach niet [sijn].
 Ic sal nu doen den wille mij[n].
 Dan latic niet, wien lief of [leet],
- 80 Dor enegen trouwe of dor [eet],
 Ic sal u looscen nu tesar tijt
 Uter groter noet, daer gi in sijt.”
 Als die dusedent Fransose sagen,
 Die ter plaetsen gewapent lagen,
- 85 Pongerden si in de Sarrasine.
 Daer quam Fursijn met Faburine.
 Twe coninge de plaetse hilden
 Banderside met dusedent scilden,
 Ende pongerden te haren here,
- 90 Die hem mesliet ende clagede sere.
 „Edel heren”, seit hi, „dat ons Mares

Dus heeft gelastert, ic mane u des,
 Dat gine slaet of gine bevaert,
 [Ende den verra]dere niet en spaert.”
 95 [Si seiden: „ger]ne”, ende dadens pine
 . . . . . die Sarrasine
 . . . . . [m]et haren swerden
 . . . . . se ende weerden
 . . . . . jegen die Fransose vach

100 . . . . .
 . . . had . . . . . man

Die halsberge al hebben an

[Dan] die Fransose hadden daer,
 Dat was kinlijc ende openbaer.

105 Dus geviel dat Mares vinc
 Parthonopeus den edelen jongelinc;
 Maer het cochte menech man eer.

Der onser ware daer bleven meer
 Verslegen, en had gedaen de nacht:
 110 So sere waren si verhacht.

Sire sekeringen hi niet en vergat.

Sornagur op een ors gesat,
 Ende vor verbolgen op de sine,
 Als hem somen wart in scine.

115 Hi deder onder scade groet,
 Ende hi slogere vele te doet.

Parthonopeus, die jegen hem vacht,
 [Riep] hi vele binnen der nacht,
 [Ende] sorgede dat sine souden slaen,

120 . . . .e verradenesse had gedaen.

Hi riepen vele ende sochte,
 Maer als hine niet vinden en mochte,
 Hilt hine seker over doet:

Dies haddi anxt ende sorge groet.

125 Het was so donker, dat si niet
 En conden gesien, ende there saen sciet.

Doen keerden weder die Fransose
 Met groten rouwe te Pontoise.

- Parthonopeus hare jonchere
 130 Rau hen utermate sere.
 Nu en conde geweten Sornagur,
 Waer hem Parthonopeus ontvoer:
 Dies haddi int herte groten rouwe.
 Nu mogedi horen groten trouwe:
 135 Hi dede hem onder die Fransose,
 Ende vor met hem al te Pontose,
 Als een die te hem behorde.
 Daer vernam hi ende horde
 Groet seer om den here van Bloys
 140 . . . . hi ende sprac Fransois
 . . . . .
 Ende bete neder vor die zale,
 Ende liet sijn ors daer vore staen,
 Ende micte wiet soude ontfaen.
 145 Hi ginc op ende geninde hem das,
 Also gewapent als hi was,
 Dat hi in sconincs camere ginc.
 Daer sachi om den jongelinc
 So groet seer den coninc driven,
 150 Dat u nieman mocht gescriuen.
 Hi sachgene dicken in ommacht
 Vallen dicke in der selver nacht,
 Ende alle die gene, die met hem waren,
 Hande slaen ende sere mesbaren.
 155 Elc hadde bi hem den rouwe so groet,
 Ende al om Parthonopeus doet,
 Dat si den coninc hare here
 Niet en troesten van haren sere,
 Dat herde tsinen onwille was vergaen,
 160 Ende hi was bleec ende ongedaen.
 „Ay arme!” seit hi, „goede neve,
 Hoe leet es mi dat ic nu leve,
 Sider dat ic hebbe u verloren.
 Nie en wart so soete man geboren,
 165 Soe goet, so scone, [so] wel gemaect,

Ende alre doget so wale geraect,
 Als gi waert van uwen ouden.
 Ay God! hoe loeslike was gehouden
 Tvelt van dien verraderen heden,
 170 Diet begonnen ende bereden,
 Daer ic dus bi bedrogen was ende ben;
 Ya en hebbense al versworen hen,
 Die coninge die mi heden sworen.
 Dus beriet Sornagur te voren,
 175 Die valsche verradere di[e] quaet es.
 Nu wetti wel ende sijt gewes,
 Dat quaet die wet es die hi heeft,
 Ende valsche trouwe die hi geeft.
 Valschelike heeft hi gelogen:
 180 Dus comt dat ic ben bedrogen.”
     Sornagur [hevet dese wort]
 Ende dese clage wel gehort.
 Hine mocht den lachter niet gedogen,
 Diemen hem sprac vor sinen ogen,
 185 Sijn hoeft ontwapendi te hant,
 Ende nam tswert bi den orde in de hant,
 Ende liet den appel neder hangen:
 Dus quam hi vor den coninc gegangen.
 Dor genade ende dor vrede
 190 Dede hi dese omoedichede,
 Ende viel den coninc te sinen voeten
 Met sconen worden ende met soeten.
 „Here coninc”, seide hi, „genade dor Got!
 Met minen live doet al u gebot.
 195 Siet hier, mijn swert hebbic getrect,
 Mijn hoeft hebbic u gerecht,
 Nu doet uwen wille met mi.
 In welken soet comen si
 Met Parthonopeuse uwen neve,
 200 Of hi doet si of hi leve,
 Dan en es bi gere dinc gesciet,
 Die ic daer toe dede ofte riet.

Ic ben gereet, mocht u genogen,
 Ens uwe man over een drogen,
 205 Te done mine onsculdenesse,
 Ende to dogene sulc vonnesse,
 Mocht sijn bi uwen love,
 Alsmen sal vinden in uwen hove,
 Comet te vromen of te scaden.
 210 En wildijs mi oec niet gestaden,
 Siet hier mijn swert, richt over mi,
 Also alst u bequamelijc si.”
 Die coninc nam bi der hulten tswert.
 „Na dien”, seit hi, „dat gi dus geert
 215 Ende met oetmode hier comen sijt,
 Al dragic tuwert groten nijt,
 Ic wille gerne [wesen] genadech.
 Al waerdi vele meer mesdadech,
 Mi donke wel an u gelaet,
 220 Dat gi sijt onsculdich derre daet,
 Ende u int herte e[s vele l]eet
 Onse scade ende [onse] leet.”
 Doen antworten die Sarrasijn:
 „Her coninc, gi moget wel seker sijn,
 225 Ende nu wel gelovet dies,
 Dat mi vele leet es u verlies,
 Ende ic herde ben verraden
 Tonsen lachtere ende tonser scaden.
 Nu hort, ic seg u die mi verriet.
 230 Al dunket u lanc, en vernoye u niet,
 Mi heeft verraden een mijn knecht,
 Die wel gewracht heeft na recht;
 Want het was een dorpers sone,
 Ende dede als dorpere es gewone,
 235 Dats die oude grave Mares,
 Die hoge bi mi getreden es,
 Die ontwaert was ende harde quaet
 Eer icken dede ane minen raet.
 Hi was oec scalc in allen s[aken],

240 Beide in dienste ende in sp[raken]:
 Omme mine vrome pogede hi.
 So soete was hi jegen mi,
 So oemoedich, so gemate,
 Dat icken maecte mijn drossate.
 245 Doen wart hi minen mannen vreet,
 Ende dede hem vernoy ende leet,
 Ende crincte tgerechte van den lande,
 Ende dede hem lachter ende scande,
 Menege overde ende scade,
 250 Ende seide, het ware bi minen rade.
 Hier bi maecte hi mi onthout
 Al mine liede jonc ende out.
 Als ic der waerheit al gelie,
 Har negeen en was so cone nie,
 255 Dat hi mi oyt van heme seide
 Sonder ere ende hovescheide.
 Dat hise wrogede ende was hem fel,
 Dat prijsdic ende bequam mi wel.
 Over vrint en haddic el gene
 260 Mire man sonder hen allene,
 Ende gaf hem een edel wijf,
 Dies onwert [wa]s sijn bose lijf.
 Dus maectickene palensgrave,
 Daer mi lachter es comen ave.
 265 Heden, alse hi soude plegen
 Mier eren, heeft hi vort gedregen
 Minen lachter, so dat ic bi hem
 Valsch verradere gescouden ben:
 Dies benic erre ende harde onvroe.
 270 Edel coninc, ocht comen es soe,
 Dat die grave van Blois verslagen si,
 Richt u te hant over mi,
 Ic give u op lijf ende lede,
 Te doen al uwen wille daer mede.
 275 Over dat verlies nem dese gave:
 Enen coninc over enen grave.

Wildi mi oec laten leven ,
 In wille u nemmermer begeben ,
 Ende werde u man eygenlike ,
 280 Ende wille u emmer getruwelike
 Dienen in Parthonopeus stat ,
 Ende sekeren ende giselen dat ,
 Also gelijc alst daertoe staet.
 Dor God nu hebt goeden raet.”
 285 Doen antwerde die coninc van Vrancrike
 Sornagure wel soetelike :
 „Ic en gere”, seit hi , „geen ander wrake ,
 So hoe comen si die sake ,
 Maer dat gi wert mijn gelijc man
 290 Ende met trouwen wese dan ,
 Sonder beraet ende sonder wanc.”
 Dies wisten sine man danc.
 Alle die horden dese tale
 Prijsdens Sornagure wale ,
 295 Ende seiden , hi ware lovelijc
 Ende in sire wet wel redelijc ,
 Ende onschuldech van derre daet :
 Dat ware kinlec an sijn gelaet.
 Doen dede Sornagur die soene ,
 300 Die hi selve boet te doene.
 Sine manscap die coninc ontfinc.
 Do was hi comen te hoger dinc.
 Also die soeninge was gedaen ,
 Die heren ontwapenden hem saen ,
 305 Ende die coninc beval den heren ,
 Dat si souden dienen met eren
 Sornagur , dies wert was wale ,
 Ende plegen sijns met scoender tale ,
 Met smekingen ende met spele.
 310 Si dadent , maer dies en was niet vele.
 Ho soude ieman met andren mogen
 Bliscap hebben ende hogen ,
 Die selve had int herte toren?

Om Parthonopeus, die was verloren,
 315 Hadden si alle so droven sin,
 Dat si plagen Sornagurs te min.

Dies nachts waren die Fransose
 Met groten rouwe binnen Pontose,
 Met groten wenne, met groter clage.
 320 Smorgens vroeck metten dage . . . . .

FRAGMENT IX.

. . . . .
 1793 Ende seide hoe gherne hi saghe
 Sine vriende ende sine maghe,
 1795 Die zere van hem verdroevet waren,
 Ende bat, dat hi moeste varen
 Een stic tsinen vrienden weder.
 Van desen woorde ontsanc haer neder
 Haer herte ende soe versuchte.
 1800 „Minne”, seit soe, „hoe zere ic vruchte
 Dat ghi tonsen vernoye vaert,
 Ende sult mesdoen iet aen die vaert!
 U moeder salre u spanen toe
 Ende pine doen spade ende vro[e]
 1805 Hoe soe u mach bringhen in dien,
 Dat ghi mi selt sonder orlof sien;
 Want soe wel waent over waer
 Dat ghi altoes sout wesen daer,
 Of ghi ghebraect mijn ghebot.
 1810 Soete minne, ghenade door God!
 Ende peinster omme, wel soete vrient,
 Dat ic dies niet en hebbe verdient.
 Ic biddu, oft so comen si,
 Dat ghi sceden wilt van mi,

- 1815 Slaet mi te doot, dat es mi sachter,
 Dan ghi mi doet ter werelt lachter.
 Ghi moghet wesen sekerlike
 Al uw daghe in Vrankerike,
 Ghine wilt selve, dat ghi keer
- 1820 Te mi ne dorst doen niet eer.
 Dat verlies waer mi wel groot;
 Maer dadijt dat ic u verboot,
 Ende daer mede scede onse minne,
 So waer ic doot in allen sinne.
- 1825 Meer dan sterven waer mijn leven:
 Dan soudic suchten ende beven,
 Vele bidden sonder ghenaden,
 Ende sijn buten alle[n] raden.
 Alre bliscap soudic derven,
- 1830 Ende alle daghe levende sterven,
 Ende hebben emmer wers na quade,
 Van morghens vroe tote avons spade.
 Minen lichame soudic verwaten,
 Mine herte vloeken ende haten,
- 1835 Vele soudic peinsen ende waken,
 Met cranker hopen langhe haken.”
 . . . . .
 „Nacht ende dach ende alle tijt.
 Dus ghedaen spel ende delijt
 Heeft die gone, ende sijt ghewes,
 Die mesdaech van minnen es
 Ende also mint als ic minne,
 Ende ghestade es van sinen sinne.
 Sceedi van mi, dats mi ghereet,
 Ende soude ghedoghen dit grote leet.
- 1845 Als lief haddic in die helle te [sine].
 Nochtan wetic dat sulke pine
 Ende sulc torment es in der hellen,
 Dat ment niet en mach vertellen;
 Maer mi soude doen vele onsachter
- 1850 Dit ghesceet ende dit lachter,

- Wel soete vrient, al es de boose;
 Van dien anderen comt mere no[ose].
 Nu es u moeder, die wel waent
 Dat die duvel si die u spaent,
 1855 Ende elfs ghedroch al dat ic doe,
 Ende salre doen haer macht toe
 Hoe soe sal moghen doen dat ghi
 Bet sult ghelooven hare, dan mi;
 Dat es dat ic sorghe sere,
 1860 Ende duchte, dat, bi desen kere,
 Onse minne ghestoort sal sijn;
 Temeer es [si] in therte mijn
 So gherecht ende so gheware,
 Dat ghire niet dorst sijn in vare."
 1865 „Vrouwe”, seiti, „dies es gheen noot,
 So help mi God, die mi gheboot,
 Dat ne mochte niet ghemaken
 No man, no wijf bi ghere saken,
 No bi trooste, no bi rade,
 1870 Dat ic meer ieghen u mesdade.
 Daer ic dus sta in uwen sinne,
 Ende ic dat weet ende verkinne,
 So waer mijn vals[c]heit [alte] groot,
 Soudic u bringhen in sulker noot,
 1875 Ende maken ave beede mi ende u
 Der bliscap die wi hebben nu.
 Hoe mochte mi iemen dat ghera[den],
 Dat so grotelec tonser scaden
 Ende tonsen lachter soude ghedr[aghen]?
 1880 Nemmer en dorsti dies ghewag[hen].”
 . . . . .
 Dat hise no helst no cust,
 [N]o haer no weder spelens lust,
 Ende niet ne slapen bin der nacht.
 Smorghens Parthonopeus als hi heeft gheacht,
 1885 Na etene, ghinc hi ter havene waert,
 Te ghereedene ieghen sine vaert;

- Den wint en haddi niet goet daer toe;
 Na betren moesti beiden doe.
- 1890 Des nachts ghelancti sijn sermoen,
 Ende hiet hem emmer wel doen,
 Ende hise niet saghe voor tijt:
 Het soude hem rouwen, dadijt.
 Al dat hem bat die ioncfrouwe
 Sekerdi hare ende gaf sine trouwe.
- 1895 Bin dien quam eens avonts spade
 Een groot wint ende ghestade,
 Doe ghinc te scepe die ionchere;
 Hem iammerde wel sere.
 Wat mach icker af tellen langhe?
- 1900 Dat scip ghinc met snellen ganghe,
 Te Gisors si sciere waren
 Sonder enech vernoy ghevaren;
 Van daer voeren si te Bloys waert.
 Goeden wint hadsi [op] die vaert,
- 1905 Tes si quamen te Bloys aen tlant,
 Daer hi met sier moeder vant
 Die hovesce entie scone ioncfrouwe,
 Die hi ghegheven hadde sijn trouwe.
 Van sier comste was soe in hoghe.
- 1910 Hem allen wondert hoe hi moghe
 Varen ende keren sonder toren.
 No t[i]er vaert, no daer te voren
 Sone hadden [nie]man ghesien
 Hem selven, no sijn scip, tote dien
- 1915 Dat men[ne] te Bloys aen tlant vant;
 Maer hovescelike voer hi ende quam.
 In al tlant wart mare,
 Dat Parthonopeus comen ware;
 Tote hem quam haestelike
- 1920 Die coninc selve van Vrankerike,
 Ende alle die hogheste sijnre heren,
 Die hem alle ontfaen met eren,
 Ende sien hem aen met bliden oghen.

- Scoon ghelaet can hi wel toghen,
 . . . . .
- 1925 Dat hi [teeren trac] diere toe dochte
 Ende de [ghevaren om] hem sochte;
 Sulc es [mede] weert dat hi [m]ere
 Altoes [h]a[ve] ende eere.
 Die goet [sijn] die doet hi goet,
- 1930 Die boose tert hi onder voet,
 Die quade, hi mint die quaden
 Die de goede ieghen hem verraden,
 Ende wille, die gheliken heme,
 D[at ons bet dincken ende vor]neme.
- 1935 Die boose trect den boosen voort;
 Die sot prijst den sot voort.
 Dus es elc man den andren mede,
 Dien hi kint van sinen sede.
 Nu es Parthonopeus moeder . . . .
- 1940 Dat hare [gheraet], wat haer behoeft,
 Vele sorghet soe ende droeft,
 Ende meer dan soe es ghewone;
 Soe bidt te Gode, dat haer sone
 Met eren mochte bliven int lant.
- 1945 Bin desen soe enen raet vant,
 Ende sende om den bisscop van Parijs,
 Die harde vroet was ende wijs,
 Die redene ende nauwe treken
 Talre saken conde spreken.
- 1950 Hem tellede soe al van beghinne
 [Die sake], ende hoe een elvinne
 Haren sone so hadde versot,
 Datti dade al haer ghebot,
 Ende tote hare voere ende quame
- 1955 Allene, ende soe hem bename
 Hare te siene, het ne ware
 Dat hijs orlof hadde van hare.
 Soe weende seerelike, ende bat
 Dat hi pine dade om dat,

- 1960   Hoe hine daer af mochte bringhen,
 Ende wijsde hem bi welken dinghen.
 Dit hadde die bisscop wel verstaen.
 In ene camere ghinc hi saen,
 Ende hi omboot den ionghelinc.
- 1965   Hi quam haestelijc ende ghinc
 Voor den bisscop sitten van Parijs,
 Als een die hovesch was ende wijs.
         Ghi Heren, swighet; nu moghedi horen
 [Hoe die bisscop] . . . . .
 . . . . .
 „Jonchere”, seiti, „ghi hebt groot ere,
- 1970   Dies danket Gode Onsen Here,
 Die u van so goeden seden,
 Ende so scone van allen leden
 Ende so hoofs hevet ghemaect,
 Ende talre doghet so wel gheraect,
- 1975   Dat nu gheen es uwer ghelike.
 Dies danket Gode hertelike,
 Ende hebt emmer [met] so vaste[n] sinne,
 Te hem waert gheestelike minne,
 Dat u de viant niet en spane
- 1980   Uten rechten weghe te gane,
 Ende hi niet [en] gheniete des
 Dat [u] van Gode verleent es.
 Hebt vaste[n] wille te diene Gode,
 Ende te stane in sine ghebode;
- 1985   Mint redene ende mint die wet,
 Die ons God selve hevet gheset.
 Als ghi Gode dus wale dient,
 Sal hi u wesen seker vrient;
 Dat sal u worden in scijn,
- 1990   In [sine] bescermenesse suldi sijn,
 Uwe bliscap sal hi meeren
 Alle daghe met groter eren;
 Uwen name sal hi hoghen,
 Ende uwen lachter niet ghedoghen,

- 1995 Noch u vernoy in ghere wijs.
 Dus suldi hebben lof ende prijs,
 Ende sult risen ie lanc so meer,
 Sonder toren ende sonder zeer;
 Ja nes al tlant [daer] bi gheeert,
- 2000 Ende talre doghet bi u ghekeert.
 Dies danct Gode dat hi u gaf
 So grote doghet, ende dienter hem af;
 Maer verliesdi sine houde,
 Ende ghine verwerct bi uwere scoude,
- 2005 Ic segghe u wel, dat hi u weder
 Sal werpen van wel hoghen neder.
 Sint dat ghi sijt van hem dus goet,
 Dus hovesch ghemaect ende dus vroet,
 So weest hem altoes onderdaen.
- 2010 Ne doedijs niet, ghi sult saen
 Ter werelt sijn al openbare
 Ghelachtert, dat grote scade ware,
 Leedi u in eneghe sonden.”
- . . . . .
- 2015 Als hi gheseit hadde dese tale,
 Parthonopeus verstont se wale,
 Ende bepeinsde hem een lettel[kijn],
 Mettien brac van der herten sij[n]
 Een suchten, dat hi diepe nam.
 Dat zuchten harde wel bequam
- 2020 Den bisscop, ende ghinc den ionghen man
 Doe ander werf met talen an,
 Dat hi der sonden [soude] af staen,
 Die hi roekelooslike hadde ghedaen,
 Ende hi in biechten soude lien.
- 2025 So langhe ghinc hine castien
 Ende seide smekelike woorde,
 Dattene Parthonopeus ghehoorde,
 Ende wilde in sinen rade staen,
 So hoet mettem soude vergaen.
- 2030 Parthonopeus hevet groot ghepens,

- Sijn sin wandelt haer ende ghens;
 Hi peinsde dat hi quade voere
 Hadde ghedaen met Melioere,
 Ende haers sal derven claerlike.
 2035 Sal hi Gode van hemelrike
 Minnen ende tsinen dienste staen,
 Hi moet dies te biechten gaen.
 „Hoort na mi”, seiti, „edele here,
 Eene sonde vruchtic sere,
 2040 Die ic dede met ere vrouwen,
 Die ic niet en mochte scouwen,
 Ende hebbe vele met haer gheweest.
 Van Gode spreket soe ende leest,
 Ende biddet mi dicken ende spaent,
 2045 Ende heeft mi daer toe vermaent,
 Dat ic Gode minnen soude.
 Beede van selvere ende van goude,
 Ende van dieren stenen heeft soe mi
 So vele ghesent, dat icker bi
 2050 Hebbe al den prijs van den lande;
 Van dien goede, dat soe mi sande,
 Gavic scone ende rike gaven,
 Coninghen, hertoghen ende graven,
 Het ne was baroen in al tlant,
 2055 So goet riddere noch seriant,
 Dies gheerden ende dies werdich waren,
 In gaf hem scone van den ha[ren]:
 Bi hare stont dit la[nt in vrede].”
 . . . . .
 „Becomt mi wel sonder in dien
 2060 Dat ic se niet [en] ghemach sien
 Totien dat se mi orlof ghevet.
 Dat soe mi dit verboden hevet,
 Dat es dat ic meest vruchte nu,
 Ende wils mi setten al aen u.”
 2065 Dit heeft die biscop wel ghehoort
 Ende seit dat goet sijn sine woort,

- Ende troost ende bidt bi goeden rade,
 Teerst dat hijs mach hebben stade,
 Dat hi verwerve om dat hi scouwe
 2070 Sonder orlof die ioncfrouwe.
 Doen sprac sijn moeder overlanc.
 „Sone”, seit soe, „hebt groten danc,
 Dat ghi u wilt te Gode keren.
 Ic salre u enen lust toe leren,
 2075 Dat ghise sult moghen sien al naect.
 Hier es ene lanterne so ghemaect,
 Dat se no wint no water mach
 Donkelen, ende bernt nacht ende dach.
 Nu, wetic wel, sal het ghescien,
 2080 Daer mede suldisse moghen sien,
 Wildire toe varen behendelike.
 Dat radic u wel sekerlike,
 Dat ghi u seint, ende weset niet
 Te sere vervaert, als ghise siet.
 2085 Want die duvelinne, seght mijn waen,
 Es harde leelijc ende onghedaen.”
 Dies [soe] bat hem hi loofde gherne;
 Doe gaf soe hem die lanterne.
 Hi namse ende deetse daer hi se behelt.
 2090 Doe haddise vast in sijn ghewelt:
 Dit was dat vruchte Melioer.
 Sine vaert ghereedi ende voer.
 In dOre vant hi sinen boot
 Ende voer ten scepe, dat vele groot
 2095 Ende rikelijc was ende vele goet;
 Te seilne haddi groten spoet.
 Als hi [te] Chiefdore quam aen tlant,
 Sijn ors leedi op dat sant.
 Hi was comen daer bi nachte.
 2100 Sine lanterne, die hi daer brachte,
 Voerdi so hi verholenlicst mochte,
 Om dat hi musaerdie sochte.
 Hi voer in dien hoghen casteel;

- Van al dies hem behoefde .i. deel
 2105 Vanti binnen den palayse echt,
 Claer vier ende grote stallecht,
 Tafelen gherecht, die rikelic waren;
 Daer up rikelike candelaren,
 Guldene vate ende selverine,
 2110 Dien wensch van brode ende van wine,
 Ende venisoen ende alles ghenoech.
 Hier toe hem lettel sijn herte droech:
 Hine dranc .i. twint no en at.
 Al dat hi peinsde, was omme dat
 2115 Te doene, dat hem was gheraden.
 Hi maectem in der kemenaden;
 Te bedde gaet hi verdelike
 Al ghecleedet, in der ghelike
 Ofte hi Melioers hadde begheert,
 2120 Die hi so langhe hevet ombeert,
 Ende gherne hoorde ende sprake;
 Neen, het es al ander sake,
 Die hi vulbringhen soude gherne.
 Doe decti die lanterne
 2125 Onder tcovertoer behendelike,
 Ende hi ontcleet hem haestelike
 Ende ghinc ligghen up tbedde sachte,
 Daer hi na die hoofsce wachte.
 Hi [trac] te hem waert tcovertoer,
 2130 Die [kersen] blussceden; ende Melioer,
 Die [milde] vrouwe ende die rike,
 Quam [doe ghe]gaen vele hovesschelike
 Ende ghinc [ligghen] neven sier side.
 Sijns was [si uter]maten blide.
 2135 Talree[r]st da[t Parthonope]us des
 Ghenoech was seker ende ghewes,
 Dat soe naect was, trac hi van hare
 Tcovertoer — dat bet bleven ware —
 Ende brochte dat licht ghetrect uut,
 2140 Dat scen aen haer witte huut.

Daer sach hi dat scone wijf.
 Hem dochte, daer hi sach haer lijf,
 Dat hi noyt sach creature
 Hebben so scone figure.

2145 Als dus ghehoont was die ioncfrouwe,
 Dier hi dede groot ontrouwe,
 Beswalt soe van groten sere.

Doe vernam wel die ionchere
 Dat hi ghedreven was te scerne,
 2150 Ende worp van hem die lanterne
 Ieghen den muer, dat soe crakede,
 Ende bevalse dien duvel die se makede;
 Soe brac te sticken ende tlicht verdarf.

Parthonopeus wart die warf
 2155 So ghesconfiert ende so ontdaen
 Hi ne wiste wat doen no wat bestaen;
 Hi sach wel dat hi dorpernie

[Begaen had] . . . . .
 . . . . .

„Nu waendi wijsdom hebben ghedaen;
 2160 Neen ghi; ic saelt u doen verstaen:
 Mijn gheslachte was al gader
 Hooghe ende edel, ende mijn vader
 Was keiser, die wel deghenlike
 Hielt te rechte sijn keiserrike.

2165 Van Constantinoble was hi here.
 Ter werelt haddi prijs ende ere;
 In meneghen lande was hi bekend.
 Hi dwanc al dat hem was omtrent
 Gheseten verre ofte bi,

2170 Sonder dien soudaen van Persi;
 Want die hevet ghewelt so groot,
 Dat men negheen weet sijn ghenoot.”

„Doe ic kintsch ende lettel was,
 Was mijn vader seker das

2175 Ende wiste wel in waren dinghen
 Bi auguren, bi helscouwinghen . . .”

- . . . . .
- 2180 „Weten ende onderkinnen soude
 Beede die hete entie coude;
 Al dat men doen mach in fisiken,
 Dies ne woudic niemene wiken.
 So wel verstondic ende vernam,
 Dat ic boven hen allen clam
 Die mine meesters te voren waren,
 Eer ic quam te minen .XII. jaren.
- 2185 Doe leerdic van diviniteit,
 Die noch es dalre meeste wijsheit,
 Ende d[oude] wet ende van der nieuwer
 Ic waens mijn meester noch nes nieuwer.
 Daer na leerdic nigromantie,
- 2190 Experimente ende gokelie.
 So goeden sin haddicker toe,
 Dats niemen so vele ne conste doe.
 Ware iemen dies hem onderwonde,
 Ende hi van desen vele conde . . . .”
- . . . . .
 . . . . . „[so grote clauerheit],
- 2195 Of het ware een somers dach.
 [Op tplein des] velts dat voor ons lach
 Dedic datter riddren quamen
 .II. dusent ofte .III. te samen,
 Ghewapent ende ghereden wel,
- 2200 Up die groot waren ende snel.
 Die dedic vechten onderlinghe,
 So dat sciene die witte ringhe
 Scenen van den bloede root,
 Entie storm wort harde groot,
- 2205 Ende stoet also langhe als mi bequam;
 Ende alsic woude, ict al benam,
 Ende deet algader te hant tevaren.
 Doe dedic comen andre scare[n],
 Beede draken ende lioene,
- 2210 Ende ander diere starc ende coene;

Menech vreselic dier, menech worm.
 Dan dedic vechten enen andren storm.”

. . . . .

Nu prisic dat algader niet

Bi dien dat mi dit es ghesciet

2215 Dat ic des bem worden sonder,

Daer ic bi dede menich wonder.

Dat ic met arbeiden hadde gheleert;

Dat es mi al bi u ontkeert.

Eer die dagheraet sal bliken claer,

2220 Suldi wel weten dat ic waer

Dicken hebbe gheseit hier te voren,

Als men u sien sal ende horen,

Ende onse minne bliken sal,

Die ic bi miere wijsheit hal.

2225 Wel soete vrient, bi miere wit,

Ic soude lettcl claghen dit,

Maer mi crinct een ander smerte

Dat mi sere torment mijn herte.

Nu moghedi horen wat moghe sijn:

2230 Mitter dagheraet morghijn . . . .”

F R A G M E N T X.

. . . . .

„Die hout dus starken evelen moet;

Mi dinct dat het quaet minnen doet,

Of iet mesciet bi aventuren,

Dat het dus langhe sal gheduren,

2235 Ende ment vergheven niet ne wille.”

Met desen zweghen si beede stille.

Parthonopeus heeft dit ghehoort;

Selve ne sprac hi niet een woort,

- 2240   Newaer die lachter ende tgrote zeer
           Sneet hem in therte allene meer.
           Hi rechte hem op, ende bleef also
           Op tbedde sittende ende was onvro.
           Urake, die hovesch was ende vroet,
           Diende hem, daer soe voor hem stoet;
 2245   Ende alle dandere stonden ghereet,
           Ne hadt haer vrouwe niet ghesijn leet,
           Hem te diene ende ere te doene;
           Maer nu ne wassere gheen so coene,
           Die den bedde dorste ghenaken
 2250   Hem te diene van eneghen saken,
           Ende bleven alle staende stille;
           Doch droeghen si hem alle goeden wille.
           In dole sat hi ende omberaden.
           Uraké gaf hem sine waden,
 2255   Die hi alreerst brochte voort daer;
           Dat segghic u al over waer,
           Hine mochte hebben ghene el.
           Als hi se sach, hi kinnese wel.
           So[e] began hem aendoen sine hemde,
 2260   Al ongherecht, das was vremde,
           So langhe hadt daer ghesijn;
           Daer boven een grau pels[e]kijn,
           Enen groenen roc, die noch doe
           Wel hadde ghehouden sine vloet.
 2265   Doe tracse aen dat nouwe ghescoete
           Aen sine wel ghescepene voete,
           Cousen ende socken ende leersen dicke,
           Sinen benen wel ghemicke,
           Ende hart ghemaect ieghen quetsinghen.
 2270   Doe dede men hem sine sporen bringhen,
           Goet ende scone, al waren si out,
           Ende sonder selver, ende sonder gout.
           Nu staet hi op voor die vrouwen,
           Die sine schoonheit sere bescouwen:
 2275   Scone es hi, staerc ende groot.

Urake gaf hem sijn sorcoot.

. . . . .
Weenden van iammere ende va[n rouwen],

Beede vrouwen ende ioncf[rouwen],

Ende bleven alle met droev[en sinne]

2280 Om dat si saghen die keise[rinne]

So verbolghen, sone dorste[n si niet]

Te hem spreken, als hi danen [sciet].

Urake dede haer hovesscei[t],

Ende nammene in haer ghel[eit],

2285 Ende ghinc met hem toter z[ele],

Daer hi vant liede harde ve[le].

Daer hijt altoes, sonder doe,

Hadde vonden wel ghero[e],

Nu waest verstormt ende luut

2290 Beede bin den palayse, ende daer [uut],

Ende alsi bin den palayse qu[amen],

Mijn ioncfrouwe ende hi te samen,

Sach hire vele ruddren bi[nnen],

Behaghel ende van fieren sinnen,

2295 .Ve. ofte mee.

So was hi ieghen hem ghevee,

Haddi ghehat gheen goede ghe[lede],

Het waer hem comen te groten [lede];

Ende ware stappans bleven do[ot];

2300 Want si hadder toe wille groot,

Ende seiden datsi emmermeere

Souden bliven ghelachtert [sere]

Bi haerre groter leelicheit.

Daer was bin dien daghe vele [gheseit]

2305 Van hare, menich scone wo[ort],

Dat te rechte waer onghehoort.

Die ne willic u niet vert[recken],

Want men souse met rechte [decken]:

Dorperheit seiden si van hare;

2310 Beede stille ende openbare

Waren si alle haer ieghen:

- Cume blevet sine hadse versle[ghen].
 Si traken op hore ende rume[den thof].
 In erren moede sonder orlof
 2315 Saten si alle op, ende alteha[nt]
 Keerden [si] weder in haer lant.
 Urake gheleedde den ionghelinc;
 Wel goelike soe met hem ghinc
 Tes si quamen ter scep[ghen]:
 2320 So verre wilt soene ghebring[hen]
 Dat hi tlijf mochte ont[draghen].
 . . . . .
 [E]nde seiden dorpernie van hare,
 [D]ie onw[aer enti]e verlelict ware.
 [D]ies was Urake harde onblide.
 2325 [S]i dede hem bringhen sijn rosside,
 [M]agher ende arem ende onghedaen;
 [V]an verren sach hijt ende saecht staen.
 [A]l sijn harnasch was niet een haer
 [Gh]earghert, sent hijt brachte daer.
 2330 [H]em was ghetorst sijn reghencleet,
 [A]l quaemt hem weder wel ghereet,
 [Daer] hi mede te vleescene plach
 [T]wilt, als het ghevellet lach:
 [N]iet en docht hem verkeert een twint.
 2335 [T]e seilne haddi goeden wint,
 [E]nde als gheluc en haddi meer.
 [T]selve scip, daer ic af seide eer,
 [W]ant de mast daer ghevellet lach,
 [Daer] hi mede te vaerne plach
 2340 [T]e voren, doe hi niemen [en] sach,
 [E]nde dat hadde so scone ghetouwe,
 [D]ede hem reeden die ioncfrouwe.
 [S]elve ghinc soe int scip, ende bat
 [E]nde beval hem allen dat,
 2345 [D]ie meesters van den scepe waren,
 [D]at si te lande souden varen,
 [A]ls lief als si hadden lijf ende ere;

[D]at si te Nantes die ionchere
 [V]oeren souden met ghemake;
 2350 [Gh]eviele ooc dat hem wints ghebrake,
 [E]nde si iewer moesten daghen,
 [D]at si sijns met eren plaghen,
 [E]nde van hem sceden niet ne souden,
 [T]es si waren comen behouden,
 2355 [Daer] hi selve woude wesen.
 [D]us beriet soene, ende met desen
 [S]ciet soe van hem wenende sere,
 [E]nde bevalne Gode Onsen Here.

Doe seilde wech entrouwe

2360 Parthonopeus, die so groten rouwe
 [D]reef: nieman, die levende bleef,
 [E]nde groten rouwe als [hi] doe, dreef.
 [Door]dattene die ioncfrouwe beval
 [S]o harde, so stoet hem al
 2365 [T]e dienste dat hem was bi.
 [B]innen .xv. daghen quamen si
 [Te Nantes in de havene ghevaren.]

. . . . .
 Dien ionchere ende sijn rosside

Voeren si wech al tote Bloys;

2370 Daer setten si uut dien Fransoys,
 Ende leeden uut op tlant sijn paert,
 Ende keerden weder te scepe waert.
 Alsi wech voeren, sach hi achter;
 Dat was siere herte vele tonsachter
 2375 Dan u iemen vertellen mach.

Als hise dan so verre sach,

Dat hise niet en mochte spreken,

Dochtem ontwee sine herte breken,

Ende ofte hi stappans sterven soude.

2380 Boven opt hovet nammene een coude,
 Dat hem doorliep sine lede;
 Daer na quam hem een bleechede,
 Datti enen doden ghelijc seen,

- Ende viel driewaerf al in een
 2385 In ommacht op die erde neder.
 Ende als hi was becomen weder,
 Harde vaerlijc hi op scoot,
 Ende sach staerlike na den boot,
 Die hem dochte wesen so snel,
 2390 Dat niet en bequam sier herten wel.
 Als hine nemmeer mochte sien,
 Wart hi so sere ondaen van dien,
 Dat hem sijn herte dochte smelten;
 Doe moesti vallen ende beswelten
 2395 Tenen gadere so menech waerf,
 Mi wondert dat hi doe niet en staerf,
 Want sijns daer niemen waer ne nam.
 Ende als hi them selven weder quam
 Bleef hi daer staende op tsant
 2400 Vele elendich in sijn selves lant.
 „Ay! arme”, seiti, „elendich keitjif,
 Hoe sere mach mi rouwen mijn lijf!
 Ic ben der onghevallichster een,
 Die ie ter werelt dach besceen.
 2405 Hoe wel mochtic sijn bleven doet,
 Dat ic prijs hadde ende goet,
 Dies mi mijn lijf onwerdich es!
 Twi ne doode mi niet die grave Mares
 Doe ic was in sine vancnesse?
 2410 Of doe ic was in eer wilderness
 In Ardenen, onder die diere,
 Dier vele waren ende onghiere,
 Twi ne was ic niet verteert van dien?”
 . . . . .
 Dat mesquam hem uter maten.
 2415 Datti den coninc entie prelaten
 Sach den groten rouwe driven,
 Dien men niet mochte bescriven,
 Dies ne achti niet een haer.
 Wel .L. daghe waren si daer.

- 2420 Doe lieten si alle den keitijt
 Leeden sulc keitivelijc lijf
 Als een, die es verloren.
 Nie ne wart man no wijf gheboren,
 Die rouwe dreef ghelijc den sinen,
 2425 Daer hi sijn lijf ghinc mede pinen.
 Temeer [ne] gheerdi niet die doot;
 Nawaer lanc torment groot
 Willi doen sinen bosen live,
 Dat het in langher qualen blive.
 2430 Nu moghedi horen wat [spise hi teerde]
 Van etene, als hijt begheerde,
 Ende hi hem makede tonghereke:
 Drie werf at hi bin der weke
 Broot van ghersten of van even.
 2435 Mi wondert hoe hire mochte bi leven.
 Die fonteine hi daer toe dranc.
 Sijn haer lieti wassen lanc;
 Sine naghele ne corti niet;
 Sijn hovet hi onghedweghen liet;
 2440 Hine dede niet sine cleder uut,
 Hi lietse rotten aen sijn huut;
 Dus tormentem die ionchere.
 Met sulker pine, met sulken sere
 Leeddi sijn lijf een iaer lanc.
 2445 Tenden iare was hi so cranc
 Ende so magher ende so bleec,
 Dat hi lettelt hem selven gheleec,
 Ende niemen[ne] mochte bekinnen.
 Tseer, dat hem lach in therte binnen,
 2450 Dies wart men aen hem gheware.
 Elc man mochte bin .i. jare
 Ende bi sulker spisen arghen sere.
 So cranc was worden die ionchere,
 Datti allene niet mochte op staen
 2455 Ende .i. spoor niet voort ghegaen,
 Het ne ware dat men[ne] hilde

- Ende leedene daer hi wesen wilde.
 Dus torment hem die keitijf,
 Met dier pine leeddi sijn lijf.
 2460 Bin des[en gh]evel tenen tide,
 Dat hem . . . . . sine side.
 . . . . .
 Op hi . . . op . . . . . ende seide
 (Sine hande te gader hi leide):
 „God Here, also ghewaerlike
 2465 Als ghi quaemt in erterike
 Ende van der maghet waert gheboren,
 Als die profeten seiden te voren,
 Ende ghi daer na ontfinct die doot,
 Moeti mi lossen uter noot.
 2470 Waerachtich sone, waerachtich vader,
 Aen u kerics mi al gader:
 Door uwe doghet, door uwe soetheit,
 Door uwe grote gheweldicheit
 Troost mi van desen rouwe!
 2475 Sente Marie, soete vrouwe,
 Ghi droeghet ieghen die nature,
 Dat nie dede creature,
 Dien sone, die u sceppe was.
 Also ghewaerlike als ic das
 2480 Gheloove, moeti mi beraden,
 Dat ic een deel van uwer ghenaden,
 Eer ic sterve, ghenieten moete.
 Harde onbequemelijc ende onsoete
 Es mi dit lijf, daer ic in bin.
 2485 Nu staet so in minen sin,
 Dat ic die doot gherne name
 Ende blideleec, of soe mi quame.
 Dat icker ombere, dat es mi leet;
 Maer mi es twapen onghereet.
 2490 Alle die ghene, die mi sijn bi,
 Ne ghehinghens niet: si ghehouden m[i]..
 Dat si mi so l[ief] hebben alle,

- Dat comt mi nu al tonghevalle.
 Ay! doot, du best wel wonderlijc
 2495 Ende ieghen mi harde onredelijc,
 Want ic di volghe, ende du mi vlies.
 Van vremder zeden bestu dies:
 Daer du vernemes enen keitijf,
 Die met armoeden leedet sijn lijf,
 2500 Dien laestu leven ende worden out.
 Den valscen bestu des lives hout;
 Den verradere ende den quaden
 Laestu leven met ghenaden.
 Dit es dijn spel ende dijn baraet,
 2505 Du nemes dat goede ende lates tquaet.
 Met rechte soude sijn verheven
 Die goede man ende langhe leven;
 Die boosen [soutst]u vellen neder.
 Neware d . . . . . es no weder . . . . .”
 . . . . .
 2510 „Edele [cnech]te ende vroe[de],
 Scone maghede ende goede,
 Wel gheraecte ionghelinghe
 Doedi sterven haestelinghe,
 Ende doet de vriende hebben rouwe.
 2515 Ghine spaert ghene vrouwe
 Door ghene doghet, die soe hevet.
 Mi wondert of Melioer levet.
 Neen, soe niet; soe was so goet!
 So ne doet Urake, die voor mi stoet,
 2520 Ende mi[ne ghewaden ha]lp aen doen.
 Die sel[ve die doe waren] scoen
 Sijn [out gheworden aen m]ijn huut,
 Want ine quam [er sint noyt] uut.”
 Als hi hadde gheseit die woort,
 2525 Mochti een twint [ne gh]espreken voort
 Ende beswalt; maer sijns [ne plach]
 Niemen, daer hi in ommacht lach;
 Ende over een stic, als hi bequam,

- Was hi in al sijn lede lam,
 2530 Dat hi met pinen op ghesat.
 Van tranen waren sine oghen nat.
 Hi drooghese ende viel in een ghepens,
 Datti hem soude verslaen, ende mens
 Int hof niet en worde gheware.
 2535 Hi peinsde langhe haer ende dare
 Ende merkede in sijn herte binnen,
 Al woudijs te Bloys beghinnen,
 Dat hijt niet soude toe ghebringhen,
 Ende sijt niet en soude[n] ghehinghen,
 2540 Diene wachten, vriende ende maghe.
 Doe vant hi een ander gheiaغه:
 Mochti gheposen, datti soude
 Varen te Ardenen in den woude,
 Daer hi ghedoghede groot ghevaer,
 2545 Ende leveren hem den dieren daer,
 Diene saen daer souden verbiten
 Ende sijn vleesch te sticken sliten.
 Hier aen setti al sinen raet.
 Dus moeti varen, dier omme gaet
 2550 Datti de minne wille bedrieghen,
 Ende van den vrouwen lieghen,
 Die met ghestader herten minnen;
 Toren ende leet moet hi ghewinnen:
 Dat moet hem ter werelt bliven.
 2555 Die clerke, die van vrouwen scriven
 Ende ghebruken onscone woort,
 Wondere . . . . . onnen voort
 . . . . .
 Die ieghen mi disputeren woude[n],
 Ic wilder storm ieghen houden,
 2560 Ende doense alle ghelooovich lien.
 Die dorperheit den vrouwen tien
 Ende sijn hem metter tonghen ieghen,
 Het sijn clericastren, dies pleghen,
 Ende dorperen; hen sijn gheen clerke.

- 2565 Dies hebbic ghemerct ende merke
 Dat van edelen clerke[n] onscone woort
 Ten vrouwen waert nie waert ghehoort;
 Maer die quade loghenaren,
 Die oyt vele te vele waren,
 2570 Die soudic sconfieren wale
 Ende oneren met miere tale;
 Maer dat ics gheen stade en hebbe.
 Ic hebbe ghesceert een ander webbe,
 Bedie moetict in versten legghen,
 2575 Ende sal hem noch haer recht wel segghen.
 Die vrouwen willic emmer eeren,
 Haren prijs hoghen ende meeren:
 Si sijns wel werdich ende bedi
 Hebbicse lief; so doen si mi!
 2580 God h[eeft]se lief, dats [wel] aen scine,
 Hi heeftse ghemaect herde fine;
 Soeter ende scoonder [in volle maet]
 Maecte God nie [dinc die bestaet];
 Die hem quaet spreket ende lachter tijt,
 2585 Van Gode si hi vermalendijt.
 Parthonopeus sat al stille,
 Vaste begrepen in den wille
 Dat hi die sake soude bestaen.
 Binnen dien quam een cnape ghegaen,
 2590 Die brochte in de hant een gersten broot
 Ende een potkin ne bore groot
 Ende borrens daer in vele clene.
 Dese was ghewone allene,
 Ende niemen el, tote hem te gane,
 2595 Ende dicke voor sijn bedde te stane,
 Ende brochte hem tselve dat hi teerde,
 Daer hi sijn lijf mede gheneerde
 In der qualen, daer hi in lach.
 Maer als Parthonopeus hem sach,
 2600 Moghedi horen wat hi seide:
 „Vrient”, seiti, „grote dorperheide

- Doestu, dattu hier met mi doghes
 Ende mijns met rechter pine ploghes;
 Ic hebbe mi des bepeinst wale
 2605 Dat ic mi ute d[ien te male]...”
 . . . . .
 Daer soe muul no paert [en] vant.
 Sonder haren muul was soere comen:
 Dien hadsoe gherne doen ghenomen
 Ende sender een deel der cnapen naer,
 2610 Diene saen brochten daer.
 Doe began Maruc besweren
 Liepaerde, tygren ende beren.
 Vlioghende draken ende serpente
 Dwanc hi met sinen expermente,
 2615 Dat si beveden van groten vare;
 So vruchten si den gokelare.
 Als hise hadde in sijn ghewout,
 Ghinc hi alreerst voren in twout
 Ende die ioncfrouwe quam na ghevaren.
 2620 Alle dander, die daer waren,
 Volgheden [hem] aldaer hi ghinc.
 Daer saghen si wonderlike dinc.
 Sie saghen doe die [wilde diere],
 Hier .iij. te samen, gonder vi[ere],
 2625 Die so ghemaect waren in dole
 Dat si copen in hare hole,
 Daer si den gokelare vloen.
 Daer mocht men sien den lion
 Trecken ten ruwen berghe waert.
 2630 Daer mocht men sien harde vervaert
 Die beren, ende op die berghe vlien.
 Daer mocht men den lup[aert sien]
 Trecken buten woude [in tslechte];
 Dolifanten stonden g[herechte]
 2635 Aen die bome of si sliepen;
 Ende hoe aen die roke liepen,
 Aen theldende, die espentine,

Spelende alse lammerkine.

- 2640 Ten [b]ramen enten heede[n] traken
 Felle serpente ende draken;
 Slanghen, naderen ten diepen cropen.
 So langhe ghinghen sire soeken,
 Dat si ter selver stede quamen
 Daer si den liebaert doot vernamen;
 2645 Doe seide Maruc: „ombeit, ombeit!”
 Als hise ten liebaert hadde gheleit,
 Besach hi tbloet [daer op dat sant],
 Ende [teerst dat hijt hadde becant],
 [We]es [hen] tbloet, dat si[jt besaghen].
 2650 „Den liebaert”, seiti, „hevet verslaghen
 Enech dier, dat sere es ghewont.
 Wi sullent vinden [in corter] stont,
 Sijt man, sijt paert, sijt ander dier.
 [Hen can niet wesen verre v]an hier;
 2655 [Bi tbloet sullen wijt vinden weder].”
 Doen sochten sijt op ende neder
 Ende volgheden hem bi den bloede naer,
 Ende [die] ioncfrouwe bleef aldaer.
 Parthonopeus, die daer bi lach,
 2660 Was vele leet dat hise sach.
 Bi enen versuchtene, datti dede,
 Daer hem af roerden al sine lede,
 Wart die ioncfrouwe sijns gheware.
 Als sine versach, dochte hare
 2665 Dat het ware een levende dinc.
 Van [den] suchtene soe haer blie ontfinc;
 Haer wondert, wat dat mochte sijn,
 Ende reet [bet] naer een lettelkijn,
 Dat soe de waerheit weten wille,
 2670 Wat si, dat daer leghet al stille,
 Ende soe vernemet dat es een man,
 Dien soe in daensichte niet en can
 Bekinnen, van sinen langhen hare,
 Dat hi in enen langhen jare

- 2675 Niet ne liet corten no dede dwaen.
 Hi was wel bleec ende onghedaen:
 Sijn oghen waren hem ontsongen al,
 Sine wanghen dunne ende smal;
 Die huut lach hem vaste aen tbeen
- 2680 Ende sceen der crankester een,
 Die noyt [moeder] hadde ghesoghet.
 Sine lippen waren hem al verdroghet;
 Sijn huu . . . . n ende sine tande,
 . . . . . waren sine hande.
- 2685 Voor sine oghen hinghen loken.
 Van sinen necke tote sinen halscnoken
 Was hem die hals clene ende lanc.
 Magher was hi ende cranc,
 Datti cume sitten mochte.
- 2690 Daer sine sach sitten, haer dochte
 Dat men vonde in erterike
 Keitijf negheen siere ghelike
 No van ionghen, no van ouden.
 „Vrient”, seit soe, „God moet u houden.”
- 2695 Gheene antworde hi ne doet.
 Ic segghu, dat die ioncfrouwe moet
 Luder spreken, sal . . . . .
 Dat hi sal antworde geven;
 Want hi in sijn ghepeinse sat,
- 2700 Dat hem die doot bequame bat
 Dan voort te levne met sulken rouwe.
 Bet hogher riep die ioncfrouwe
 Dat hem God behouden soude
 Te . . . . d . . . . .
 . . . . .
- 2705 D[oen eerst] hief hi op sijn oghen:
 „God loone [u]”, seit, „edel vrouwe.”
 — „Soete vrient”, seit soe, „desen rouwe,
 Die u dus sere hevet ghequelt,
 Biddic u dat ghi mi vertelt,
- 2710 Ende wanen u dit seer comen si.”

- „Ay! vrouwe”, seiti, „twi moyedi mi?
 Uwe maninghe ontfanghe ic niet;
 Ic biddu dat ghi van mi vliet.
 Daer orame ben ic comen hier,
 2715 Dat mijn vleesch enech dier
 Vertere in deser wildernesses.”
 Dies hadde ontfermenesse
 Die ioncfrouwe ende beete te voet.
 Al wenende soe voor hem stoet.
- „Soete vrient”, seit soe, „en heelt mi niet,
 2720 Wat vernoye u si gheschiet.
 Het mach niet lichte so sijn comen,
 Mijn [helpe] en mach vele vromen:
 Daer af en mach u comen gheen scade.”
- „Ay! vrouwe”, seiti, „door God ghenade!
 2725 Van miere herten mochte dit seer
 Niemen verdriven; God gheves mi meer!
 Der doot hebbic verdient wel:
 Bedie ne gheric hulpe el;
 2730 Maer ic gherne name die doot.
 Uwer hulpen en hebbic ghene noot.
 Ghi mesdoet, dat ghi mi let,
 Ghi ende u cnapen: bi uwer wet
 Manic, dat ghi van mi vliet.”
- „Bi Gode”, seit soe, „des en doe ic niet,
 2735 Eer ghi mi seght uwe mesquame
 Ende wie ghi sijt ende uwen name.”
 — „Ay! vrouwe”, seiti, „ghi quellet mi.
 Al segghic vrouwe; in weet of ghi
 2740 Vrouwe sijt of ioncfrouwe.
 Bi dien dat ic aen u verscouwe,
 Dincti mi edele ende rike;
 Scone sidi sekerlike.
 Mi heeft wonder wat u lust,
 2745 Dat ghi dus u tale quist
 Met enen garsoen, met enen musaert,
 Die wel der wissen ware waert.

Sulke musaerdie es mi ghesciet.”

. . . . .

— „Tmijn salic u noemen al gader.

2750

Een rike keiser was mijn vader.

Ooc hout mijn suster keiserrike

. . . . . eeldich . . . ke.

. . . . . onder drien.”

. . . . .

„Ende ontseght mi uwe sprake.

2755

Mijn rechte name es Urake.

Verraderigghe en was ic nie.

Die name heetic ende hietic ie.”

Doe die ioncfrouwe seide twoort,

Cume haddijt wel ghehoort,

2760

Als hi verkinde die ioncfrouwe.

Doe verniewe[t] hem sijn rouwe,

Ende viel in ommacht ter erden neder,

Ende Urake hieffene op weder

Hoofscelike met groten sinne.

2765

Daer waert soe sijns [in] inne,

Wie hi was, ende seide aldus:

„Ja, es dit [die] scone Parthonopeus?

Hoe sidi ontdaen, lieve vrient!

Hoe sijn u cleeder gheonsient!

2770

Dies moete elke man ontfarmen.”

Doen nam soene in haren armen

Door hare grote hoveschede.

Hi ware bleven daer ter stede,

Ne hadde niemen sijns gheploghen.

2775

Van eere scoonder gheveinsder loghen

Seide soe hem ene rede,

Daer soene waende verhoghen mede.

„God Here”, seit soe, „van hemelrike,

Hoe wel ende hoe salechlike

2780

Eest mi comen aen dese vaert.

Ic soude te Vrankerike waert

Sijn ghevaren: nu est bleven.

God heeft mi die aventure ghegheven
 Dat ic hier vinde, daer ic om voer.

2785

Mi beval mijn suster Melioer
 U te soekene in Vrankerike.

Nu weet soe wel ghewaerlike

Dat ghi met ghestaden sinne

Te hare draecht gherechte minne.

2790

Ghi waert mesdadich ieghen hare.

Nu es soe worden dies gheware

Wat ghi door hare hebt ghedoghet,

Als ghi hier nu hebt ghetoghet

Ende aen u varuwe blikende es.

2795

Nu es soe worden te rade des,

Dat soe wille haren evelen moet

Vergheven u, daer soe wel [aen doet];

Ghi sijt haer troost, haer toeverlaet.

Haer herte comet ende gaet,

2800

Al daer ghi sijt, nacht ende dach,

So dat soe niemen el ne mach,

Sonder u [alleen, te manne kiezen].”

. . . . .

VAN DEN VOS REINAERDE.

Vs. 1891—2910.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, I³, 343—368 (I⁴, 361—390).

- 1891 Doe Reinaert verordeelt was,
Orlof nam Grimbert die das
Met Reinaerts naesten maghen.
Sine consten niet verdraghen,
- 1895 No sine consten niet ghedoghen,
Dat men Reinaert vor haren oghen
Soude hanghen alse enen dief.
Nochtan wast hem somen lief.
Die coninc hi was harde vroet:
- 1900 Doe hi mercte ende verstoet,
Dat so menich jonghelinck
Met Grimbert uten hove ghinc,
Die Reinaerde na bestoet,
Doe peinsdi in sinen moet:
- 1905 Hier mach ic loven andren raet.
Al es Reinaert selve quaet,
Hi hevet meneghen goeden maech.
Doe sprac Tibeert: „Twi sidi traech,
Her Isengrijn ende here Bruun?
- 1910 Reinaerde es cont menich tuun,
Ende hets den avonde bi.
Hier es Reinaert; ontsprintc hi,
Comt hi III voete uter noot,
Sine list die es so groot,
- 1915 Ende hi weet so meneghen keer,
Hine wert ghevanghen saermeer.
Salmen hanghen, twine doet ment dan?
Eer men nu ghereden can
Ene galge, so eist nacht.”
- 1920 Isengrijn was wel bedacht,
Ende sprac: „Hier es een galge bi.”
Ende metten worde versuchte hi.

- Doe sprac die cater, here Tibeert:
 „Here Isengrijn, u es verseert
 1925 U herte, in wancans u niet.
 Nochtan Reinaert di tal beriet,
 Ende selve mede ghinc,
 Daermen uwe twee broeders hinc,
 Rumen ende Widelanken.
- 1930 Hets tijt, wildijs hem danken.
 Waerdi goet, het ware ghedaen;
 Hine ware niet noch onverdaen.”
 Isengrijn sprac tote Tibeert:
 „Wat ghi ons al gader leert!
 1935 Ne ghebrake ons niet een strop,
 Langhe heden wiste sijn crop
 Wat sijn achterende mochte wegghen.”
 Reinaert, die langhe hadde gheswegghen,
 Sprac: „Ghi heren, cort mine pine.
- 1940 Tibert heeft ene vaste line,
 Die hi bejaghede an sine kele
 Daer hi vernois hadde vele,
 Int huus daer hi den pape beet,
 Die vor hem stont al sonder cleet.
- 1945 Here Isengrijn, nu maect u voren!
 En sidi niet daertoe vercoren,
 Ende ghi Brune, dat ghi sult doden
 Reinaert, uwen neve, den fellen roden?”
 Doe sprac hi ten coninc saen:
- 1950 „Doet Tibert mede gaen;
 Hi mach clemmen, hi mach de line
 Updragghen, sonder uwe pine.
 Tibert, gaet voren ende maect ghereet!
 Dat ghi iet let, dats mi leet.”
- 1955 Doe sprac Isengrijn tote Brunen:
 „So helpe mi de cloostercrone,
 Die boven up mijn hoofd staet!
 In horde nie so goeden raet,
 Alse Reinaert selve ghevet hier.

- 1960 Hem langhet omme cloosterbier:
Nu gaenwi ende bruwen hem!"
Bruun sprac: „Neve Tibert, nem
Die line; du salt mede lopen.
Reinaert die sal nu becopen
- 1965 Mijn scone liere ende dine oghe!
Gawi, ende hanghene so hoghe
Dats lachter hebben al sine vrient!"
— „Gawi, hi heves wel verdient”,
Sprac Tibert, ende nam de line,
Hine dede nie so lieve pine.
- 1970 Nu waren die drie heren ghereet,
Die Reinaert hadde harde leet.
Dat was die wulf ende Tibeert
Ende her Bruun, die hadde gheleert
Honich stelen te sinen scaden.
- 1975 Isengrijn was so beraden,
Eer hi vanden hove sciet,
Hine wilde des laten niet,
Hine vermaende nichten ende neven,
Ende alle die binnen den hove bleven,
Bede ghebure ende gaste,
Dat si Reinaert hilden vaste.
Vrouwe Hersinden sinen wive
Beval hi, bi haren live,
- 1980 Dat soe stonde bi Reinaerde,
Ende soene name biden baerde,
Ende van hem niet ne sciede,
No dor goet, no dor miede,
No dor niet, no dor noot,
No dor sorghe vander doot.
- 1985 Reinaert antworde in corten worden,
Dat alle die daer waren horden:
„Here Isengrijn, half ghenade!
Al ware u lief mijn grote scade,
Ende al brincki mi in vernoie,
Ic weet wel, soude mijn moie
- 1990

- Te rechte ghedinken ouder daet,
 Soene dade mi nemmermeer quaet.
 Maer her Isengrijn, soete oom,
 2000 Ghi nemt uwes neven cranken goom,
 Ende here Brune ende here Tibeert,
 Dat ghi mi dus hebt onneert.
 Ghi drie ghi hebbet ghedaen al,
 Dat men mi ontliven sal.
 2005 Daer toe hebdi ghemaket,
 Dat so wie die mi ghenaket,
 Sceldet mi dief, of hevet leet.
 Daer omme moetti, God weet,
 Geonneert werden alle drie,
 2010 Ghine haest, dat gheschie
 Al dat ghi begheert te doene.
 Mi es dat herte noch also coene:
 Ic dar wel sterven teser warf.
 Ne wart mijn vader, doe hi starf,
 2015 Van alle sinen sorgen vri?
 Gaet, ghereet die galghe hier bi:
 Een twint mi langher niet ne spaert
 (Of varen moetti hinderwaert)
 Alle uwe voete ende uwe been!"
 2020 Doe sprac Isengrijn: „Ameen!
 Amen, ende hinderwaert
 Moet hi varen, die langher spaert!"
 Tibert sprac: „Nu haesten wi!"
 Ende mettien worde spronghen si,
 2025 Ende liepen vort harde blide,
 Ende pijnden hem te stride
 Te springhene over meneghen tuun,
 Isengrijn ende here Bruun.
 Tibert volchde hem naer:
 2030 Hem was die voet een lettelt swaer
 Vander line, die hi droech;
 Nochtan was hi rasch ghenoech:
 Dat dede hem al die goede wille.

- 2035 Reinaert stont ende sweech al stille,
 Ende sach sine viande lopen,
 Die hem dat strec an waenden cnopen.
 — „Maer het sal bliven”, sprac Reinaert,
 Die staet ende scouwet derwaert
 Hoe si springhen ende keren.
- 2040 Hi peinsde: „Deus, wat joncheren!
 Nu laetste springhen ende lopen.
 Levic, si sullent noch becopen
 Hare overdaet ende hare scampie,
 Mine ghebreke reinaerdie.
- 2045 Nochtanne sijn si mi
 Liever verre danne bi,
 Die ghene die ic meest ontsach.
 Nu willic proeven, dat ic mach
 Te hovede bringhen een baraet,
 2050 Dat ic, vor de dagheraet,
 In groter sorghen vant te nacht.
 Hevet mine list sulke cracht
 Als ic noch hope dat soe doet,
 Al es hi listich ende vroet,
 2055 Ic wane den coninc noch verdoren.”
 Die coninc dede blasen enen horen,
 Ende hiet Reinaert utwaert leden.
 Reinaert sprac: „Laet teerst ghereden
 Die galghe, daer ic an hanghen sal;
 2060 Ende daer binnen so salic al
 Den volcke mine biechte conden,
 In verlanessen van minen sonden.
 Hets beter, dat al tfolc verstaet
 Mine diefte ende mine ondaet,
 2065 Dan si namaels eneghen man
 Mine overdaet teghen an.”
 Die coninc sprac: „Nu segghet dan!”
 Reinaert stont als een droeve man,
 Ende sach al omme harentare.
- 2070 Daer so sprac hi al openbare:

- „Helpe, seit hi, Dominus!
 Nu en es hier niemen in dit huus,
 No vrient no viant, ic ne bem
 Een deel mesdadich jeghen hem.
 2075 Nochtan, horet alle ghi heren:
 Laet u wisen ende leren,
 Hoe ic Reinaert, aerminc,
 Eerst die boosheit anevinc.
 In allen tiden, spade ende vroe,
 2080 Was ic een hovesc kint nochtoc.
 Doe men mi spaende vander mammen,
 Ghinc ic spelen metten lammen,
 Dor te horne dat ghebleet,
 So langhe, dat ic een verbeet.
 2085 Ten eersten lapedic dat bloet:
 Het smaecte so wel, het was so goet,
 Dat ic dat vleesc mede ontgan.
 Daer leerdic leckernie an
 So vele, dat ic ghinc ten gheten
 2090 Int wout, daer icse horde bleten.
 Daer verbetic hoekine twee.
 So dedic des derdes daghes mee,
 Ende ic wart bouder ende coener,
 Ende verbeet haenden ende hoener,
 2095 Ende gansen, daer icse vant.
 Doe mi bloedich wart mijn tant,
 Was ic so fel ende so wreet,
 Dat ic suver up verbeet
 Al dat ic vant, ende wat mi dochte
 2100 Dat mi bequam, ende dat ic vermochte.
 Daer na quam ic ende Isengrijm,
 Te wintre in enen couden rijm,
 Bi Besele onder enen boom.
 Hi rekende dat hi ware mijn oom,
 2105 Ende began ene sibbe tellen.
 Aldaer worden wi ghesellen:
 Dat mach mi te rechte rouwen!

- Daer gheloofden wi bi trouwen
 Recht gheselschap manlic andren.
- 2110 Doe begonsten wi te gader wandren.
 Hi stal tgrote, ende ic dat clene.
 Dat wi bejaechden wart ghemene;
 Ende als wi delen souden doe,
 Ic was in hoghen ende vro
- 2115 Mocht ic mijn deel hebben half.
 Also Isengrijn bejaghede een calf
 Of enen weder, of enen ram,
 So grongierdi ende maecte hem gram,
 Ende toochde mi een ghelaet,
- 2120 Dat so suur was ende so quaet,
 Dat hi mi van hem verdreef,
 Ende hem mijn deel al gader bleef.
 Nochtan achtic niet van dien.
 So menich warven hebbic versien,
- 2125 Also wi een grote proie lagheden,
 Die ic ende mijn oom bejagheden,
 Enen osse, of enen bake,
 So ghinc hi sitten met ghemake
 Met sinen wive, vrouwe Harsinden,
- 2130 Ende met sinen vii kinden;
 Sone mocht ic cume dene hebben
 Vanden alreminsten rebben,
 Die sine kindre hadden ghecnaghet.
 Dus nauwe hebbic mi bejaghet.
- 2135 Nochtan dat was mi lettel noot;
 Newaer dat mijn sin so groot
 Die lieve droech te minen oom,
 Die mijns nemet cranken goom,
 Ic hadde wel ghewonnen tetene.
- 2140 Coninc, dit doe ic u te wetene:
 Ic hebbe noch selver ende gout,
 Dat al es in miere ghewout,
 So vele, dat cume een waghen
 Te vii werven soude ghedraghen."

- 2145   Alse die coninc dit verhorde,
 Gaf hi Reinaerde snelle andworde:
 „Reinaert, wanen quam u die scat?”
 Reinaert andworde: „Ic segghu dat,
 Wildijt weten, also ict weet.
- 2150   No dor lief, no dor leet
 Sone salt danne bliven verholen.
 Coninc, dien scat was bestolen.
 Ne waer hi ooc ghestolen niet,
 Daer ware die mort bi ghesbiet
- 2155   Ane u lijf, in rechter trouwen,
 Dat alle uwen vrienden mochte rouwen.”
 Die coninghinne wart vervaert
 Ende sprac: „Owi, lieve Reinaert!
 Owi, Reinaert! owi! owi!
- 2160   Owi, Reinaert, wat sechdi?
 Ic mane u bi der selver vaert,
 Dat ghi ons secht, Reinaert,
 Die u siele varen sal,
 Dat ghi ons secht de waerheit al
- 2165   Openbare, ende brinct vort,
 Of ghi weet van enegher mort,
 Of enen mordeliken raet,
 Die jeghen minen here gaet,
 Dat laet hier openbare horen!”
- 2170   Nu hort, hoe Reinaert sal verdoren
 Den coninc entie coninghinne,
 Ende hi bewerven sal met sinne
 Des coninx vrienſcap ende hulde;
 Ende hi buten haerre sculde
- 2175   Brune ende Isengrijn bede
 Up hief in groter ongherede,
 Ende in veten ende in ongeval
 Jeghen den coninc bringhen sal.
 Die heren, die nu waren so fier,
- 2180   Dat si Reinaerde waenden bier
 Te sinen lachte hebben ghebrouwen,

- Ic wane wel, in rechter trouwen,
 Dat hi sal weder mede blanden,
 Dien si sullen drinken met scanden.
- 2185   In enen ghelate van droeven sinne
 Sprac Reinaert: „Edele coninghinne,
 Al haddi mi nu niet ghemaent,
 Ic bem een die sterven waent:
 In laet niet ligghen up mijn siele.
- 2190   Ende waert so, dat mi gheviele,
 Mi stonder omme in de helle te sine,
 Daer die torment es entie pine.
 Indien dat die coninc milde
 Een ghestille maken wilde,
- 2195   Ic soude segghen met ghenaden,
 Hoe jammerlike hi was verraden
 Te mordene van sinen lieden.
 Nochtan, diet alre meest berieden,
 Sijn som van minen liefsten maghen,
- 2200   Die ic node soude bedraghen,
 Ne daet die sorghe vander hellen,
 Daer men seit, dat si in quellen,
 Die hier sterven, ende mort
 Weten, sine bringhense vort.”
- 2205   Dien coninc wart die herte swaer,
 Ende sprac: „Reinaert, sechstu mi waer?”
 — „Waer?” sprac Reinaert, „vraechdi mi des?
 Jane weet ghi niet hoet met mi es?
 Ne bewaent niet, edel coninc,
- 2210   Al bem ic een aerminc,
 Hoe mochtic sulke mōrt ghetemen?
 Waendi, dat ic wille nemen
 Ene loghene up mine langhe vaert?
 Entrouwen neenic”, sprac Reinaert.
- 2215   Bi der coninghinnen rade,
 Die sere ontsach des coninx scade,
 Gheboot die coninc openbare,
 Dat daer niemen so coene en ware,

- 2220 Dat hi een wordekijn iet sprake ,
 Tote dien dat Reinaert met ghemake
 Hadde vulseit al sinen wille.
 Doe sweghen si alle gader stille.
 Die coninc hiet Reinaerde spreken.
 Reinaert was van fellen treken ,
 2225 Hem dochte scone sijn gheval.
 Hi sprac : „Nu swighet over al ,
 Na dien dat es den coninc lief.
 Ic sal u lesen , sonder brief ,
 Die verradenesse openbare ,
 2230 So dat ic niemene en spare ,
 Dien ic te wroeghene sculdich bem.
 Dies lachter hevet , scaems hem !”
 Nu vernemt alle gader ,
 Hoe Reinaert sinen ertscen vader
 2235 Met verradenessen sal bedraghen ,
 Ende enen van sinen liefsten maghen ,
 Dat was Grimbert , die das ,
 Die hem hout van herten was.
 Dat dede Reinaert omme dat ,
 2240 Dat hi wilde , dat men te bat
 Sinen worden gheloven soude
 Van sinen vianden , of hi woude
 Dien verranesse tien an.
 Nu hort , hoe hi dies began :
 2245 „Wilten tere stonden
 Hadde mine here mijn vader vonden
 Des coninx Hermelinx scat
 In ene verholne stat.
 Doe mijn vader hadde vonden
 2250 Den scat , wart hi in corten stonden
 So hoverdich , ende so fier ,
 Dat hi veronwerde alle dier ,
 Die sine ghenote te voren waren.
 Hi dede Tibert , den cater , varen
 2255 In Ardennen , dat wilde lant ,

Aldaer hi Brunen den bere vant.
 Hi ontboot Brune grote Gods houde,
 Ende hi in Vlaendren comen soude,
 Ende hi coninc wilde wesen.

2260

Bruun wart vro van desen,
 Hi hadt meneghen dach begheert.
 Daer maecte hi hem te Vlaendrenweert
 Ende quam in Waes, int soete lant,
 Daer hi minen vader vant.

2265

Mijn vader ontboot Grimberte, den wisen,
 Ende Isengrijn, den grisen,
 Tibert, die cater, was die vijfte,
 Ende quamen tenen dorpe, hiet Hijfte.
 Tusscen Hijfte ende Ghent

2270

Hilden si haer parlement,
 In ere belokenre nacht.
 Daer quamen si bi sduvels cracht
 Ende bi spenninx ghewelt,
 Ende swoeren daer an twoeste velt
 Alle vive des coninx doot.

2275

Nu hort wonder harde groot:
 [Si swoeren up Isengrijns crune,
 Alle vive, datsi Brune
 Coninc ende here souden maken,
 Ende setten in den stoel tAken,]
 Ende hi crone soude draghen.

2280

Wilde iement van sconinx maghen
 Dat wedersegghen, mijn vader soude
 Met sinen selvere, met sinen goude
 So den ghenen steken achter,
 Dat sijs souden hebben lachter.
 Dit wetic, ende segghe u hoe.

2285

Eens morghins harde vroe
 Gheviel, dat mijn neve die das
 Van wine een lettel droncken was,
 Ende dien verholnen raet minen
 Wive, vrouwen Hermelinen,

2290

- Al van pointe te pointe seide,
 Daer si liepen an die heide.
- 2295 Mijñ wijf es ene vroede vrouwe,
 Ende gaf Grimberte hare trouwe,
 Dat verholen bliven soude.
 Ten eersten dat soe quam ten woude,
 Daer ic was, ende soe mi vant,
- 2300 So telde soet mi te hant,
 Newaer het was al stillekine.
 Ooc seide soet bi sulken lijctekine,
 Dat ict kende so waer,
 Dat mi alle mine haer
- 2305 Upwaert stonden van groten vare.
 Mine herte wart mi openbare
 Also cout als een ijs,
 Dies sijt seker ende wijs.
 Ic kenne Brunen valsc ende quaet,
- 2310 Ende vul van alre overdaet.
 Ic peinsde: worde hi onse here,
 Dan ontvruchtic harde sere,
 Dat wi alle waren verloren.
 Ic kenne den coninc so wel gheboren,
- 2315 Ende soete, ende goedertiere,
 Ende ghenadich allen dieren.
 Het dochte mi bi allen dinghen
 Eene quade manghelinghe,
 Die ons ne mochte comen
- 2320 Noch teren, noch te vromen.
 Hier omme pijndic ende poghede
 Ende mine herte grote sorghe ghedoghede,
 Hoe so erge ene sake,
 Ghescort worde, ende ic brake
- 2325 Mijns vaders bosen raet,
 Die enen dorper, enen vraet,
 Coninc ende here maken waende.
 Emmer badic Gode, ende maende,
 Dat hi den coninc, minen here,

- 2330 Behilde sine wareltene,
 Bedi ic kinde wel dat,
 Behilde mijn vader sinen scat,
 Hi soude wel des raets ghetelen,
 Onder hem ende sinen ghespelen,
 2335 Dat die coninc worde verstoten.
 In diepen ghepeinse ende in groten
 Was ic dicken, hoe ic die stat
 Soude vinden, waer die scat
 Lach, die mijn vader hadde vonden.
 2340 Ic wachte nauwe tallen stonden
 Minen vader, ende leide laghen
 In meneghen bosch, in meneghe haghén,
 Beide in velde ende in woude,
 Waer mijn vader, die listighe oude,
 2345 Henen trac ende henen liep.
 Was het droghe, was het diep,
 Wast bi nachte, wast bi daghe,
 Ic was emmer in die laghe;
 Wast bi daghe, wast bi nachte,
 2350 Ic was emmer in die wachte.
 Up ene stont gheviel daer nare,
 Dat ic mi decte met groten varen,
 Ende lach ghestrect neven derde,
 Ende vanden scatte, die ic begherde,
 2355 Gherne iewet hadde vernomen.
 Doe saghic minen vader comen
 Ute enen hole ghelopen.
 Doe began ic ten scatte hopen
 Bi den barate die ic hem sach
 2360 Driven, als ic u segghen mach.
 Want doe hi uten hole quam,
 Sach ic wel ende vernam
 Dat hi omme sach. Doe merkedí,
 Of hem iemene ware bi;
 2365 Ende als hi niemene en sach,
 Doe queddi den sconen dach,

Ende stoppede dat hol met sande,
 Ende maectet ghelijc den andren lande.

Dat ic dat sach ne wiste hi niet.

2370

Doe saghic, eer hi danen sciet,
 Dat hi den steert liet nedergaen
 Daer sine voete hadden ghestaen,
 Ende decte sijn spore metter mouden.
 Daer leerdic an den vroeden ouden

2375

Een lettel meesterliker liste,
 Die ic te voren niet ne wiste.
 Aldus voer mijn vader danen
 Ten dorpewaert, daer die hanen
 Ende die vette hinnen waren.

2380

Teerst dat ic mi dorste baren,
 Spranc ic up, ende liep ten hole;
 Ic wilde niet langher sijn in dole,
 Ende ic gheraecter toe te hant.

2385

Sciere scraefdic up dat sant
 Met minen voeten, ende croop in.
 Aldaer vandic groot ghewin,
 Daer vandic selver ende gout.
 Hier nes niemen nu so out,
 Dies nie so vele te gader sach.

2390

Doe ne spaerdic nacht no dach,
 Ic en ghinc trecken ende draghen,
 Sonder karre ende waghén,
 Over dach ende over nacht,
 Met algader miere cracht.

2395

Mi halp mijn wijf, vrouwe Hermeline.
 Des dogheden wi grote pine,
 Eer wi den overgroten scat
 Brochten in een ander gat,
 Daer hi bet lach tonsen ghelaghe.

2400

Wi droeghene onder enen haghe
 In een hol verholenlike.
 Doe was ic van scatte rike.

Nu hort, wat si hier binnen daden,

Die den coninc hadden verraden.

2405

Brune, die bere, sendde uut
Verholenlike sijn saluut

Achter lande, ende omboot

Al den ghenen rijcheit groot,

Die dienen wilden omme tsout.

2410

Hi beloofde hem selver ende gout
Te ghevene met milder hant.

Mijn vader liep al dat lant,

Ende droech ser Brunen brieve.

2415

Hoe lettel wiste hi, dat de dieve

Te sinen scatte waren gheraect,

Dies hem quite hadden ghemaect.

En ware die scat niet ontgonnen,

Hi hadder met die stat van Lonnen

Al te gader moghen copen.

2420

Dus wan hi an sijn omme lopen.

Doe mijn vader, al omme ende omme,

Tusscen dier Elve entier Somme

Hadde ghelopen al dat lant,

Ende hi meneghen coenen seriant

2425

Hadde ghewonnen met sinen goude,

Die hem te hulpen comen soude,

Alsoe die somer quam int lant,

Keerde mijn vader daer hi vant

Brune entie ghesellen sine.

2430

Doe teldi die grote pine

Ende die menichfoudeghe sorghe,

Die hi vor de hoghe borghe

Int lant van Sassen hadde leden,

Daer die jagheren na hem reden

2435

Alle daghe met haren honden,

Die hem vervaerden te meneghen stonden.

Dit telde hi te spele al gader.

Daer na so toghede mijn vader

Brieve, die Brunen wel bequamen,

2440

Daer XIIe al bi namen

- Ser Isengrijns maghen in stonden,
 Met scerpen claeuwen, met diepen monden,
 Sonder die catte, ende die baren,
 Die alle in Bruuns soude waren,
 2445 Ende die vosse metten dassen
 Van Doringen ende van Sassen.
 Dese hadden alle ghesworen,
 Indien dat men hem te voren
 2450 Van xx daghen gave haer sout,
 Si souden Brunen met ghewout
 Seker wesen tsinen ghebode.
 Dit benam ic al, danc Gode!
 Doe mijn vader hadde ghedaen
 Sine bodscap, hi soude gaen
 2455 Ende scouwen sinen scat.
 Ende als hi quam ter selver stat,
 Daer hine ghelaten hadde te voren,
 Was die scat al verloren,
 Ende sijn hol was upgebroken.
 2460 Wat holpe vele hier af ghesproken?
 Doe mijn vader dat vernam,
 Wart hi serich ende gram,
 Dat hi van torne hem selven hinc.
 Dus bleef achter Brunen dinc
 2465 Bi miere behendichede al.
 Nu merct hier mijn ongheval:
 Here Isengrijn ende Brune, de vraet,
 Hebben nu den nauwen raet
 Metten coninc openbare,
 2470 Ende arm man Reinaert es die blare.”
 Die coninc entie coninghinne,
 Die beide hopeden ten ghewinne,
 Si leden Reinaert buten te rade,
 Ende baden hem, dat hi wel dade,
 2475 Ende hi hem wijsde sinen scat.
 Ende alse Reinaert hoorde dat,
 Sprac hi: „Soudic u wisen mijn goet,

Here coninc, die mi hanghen doet,
So waer ic al uut minen sinne."

2480

— „Neen Reinaert", sprac die coninghinne,

„Mine here sal u laten leven,
Ende sal u vriendelike vergheven

Alle gader sinen evelen moet;

Ende ghi sult vortmeer sijn vroet

2485

Ende goet, ende ghetrouwe."

Reinaert sprac: „Dit doe ic, vrouwe,

Indien dat mi de coninc nu

Vaste ghelove, hier vor u,

Dat hi mi gheve sine hulde,

2490

Ende alle mine broken ende sculde

Wille vergheven; ende omme dat

So willic hem wisen minen scat

Den coninc, al daer hi leghet."

Die coninc sprac: „Ic ware ontweghet,

2495

Wildic Reinaerde vele gheloven;

Hem es dat stelen ende dat roven

Ende dat lieghen gheboren int been."

Die coninghinne sprac: „Here, neen,

Ghi moghet Reinaerde gheloven wel:

2500

Al was hi hier te voren fel,

Hi nes nu niet dat hi was.

Ghi hebt ghehort, hoe hi den das

Ende sinen vader hevet bedreghen

Met morde, die hi wel beteghen

2505

Mochte hebben andren dieren,

Wildi meer sijn arghertieren

Ofte fel, ofte onghetrouwe."

Doe sprac die coninc: „Gentel vrouwe,

Al waendic dat mi soude scaden,

2510

Eist dat ghijt mi dorret raden,

So willic laten up u ghenent,

Dese vorworde ende dit covent,

Up Reinaerts trouwe staen.

Newaer, ic segghe hem, sonder waen,

- 2515 Doet hi meer erchede,
 Alle die hem ten tienden lede
 Sijn belanc, sullent becopen!"
- Reinaert sach den coninc belopen,
 Ende wart blide in sinen moet,
 2520 Ende sprac: „Here, ic ware onvroet,
 Ne gheloofdicht niet also.”
 Doe nam die coninc een stro
 Ende vergaf Reinaerde algader
 Die wanconst van sinen vader,
 2525 Ende sijns selves mesdaet toe.
 Al was Reinaert blide doe,
 Dan en dinct mi gheen wonder wesen.
 Jane was hi vander doot ghenesen?
- Doe Reinaert quite was ghelaten,
 2530 Was hi blide utermaten,
 Ende sprac: „Coninc, edel here,
 God moete u lonen al der ere,
 Die ghi mi doet, ende mijn vrouwe.
 Ic secht u wel, bi miere trouwe,
 2535 Dat ghi mi vele eren doet:
 So groot ere, ende so groot goet,
 Dat niemen nes onder die sonne,
 Dien ic also wale jonne
 Mijns scats ende miere trouwen,
 2540 Als ic u doe, ende miere vrouwen.”
 Reinaert nam een stro vor hem
 Ende sprac: „Here coninc, nem,
 Hier geve ic di up den scat
 Die wilen Ermelinc besat.”
- Die coninc ontfinc dat stro,
 2545 Ende dancte Reinaerde so,
 Als quansijs: „Dese maect mi here.”
 Reinaerts herte loech so sere,
 Dat ment wel na an hem vernam,
 2550 Doe die coninc so gehorsam
 Algader was te sinen wille.

Reinaert sprac: „Here, swighet stille;
 Merket, waer mine redene gaet.
 Int oostende van Vlaendren staet
 2555 Een bosch, ende heet Hulsterlo.
 Coninc, ghi moghet wesen vro,
 Mochti onthouden dit:
 Een borne, heet Kriekepit,
 Gaet suutwest niet verre danen.
 2560 Here coninc, ghine dorft niet wanen,
 Dat ic u der waerheit iet messe:
 Dats een de meeste wildernessse,
 Die men hevet in enich rike.
 Ic segghe u ooc ghewaerlike,
 2565 Dat somwilen es een half jaer,
 Dat toten borne comet daer
 No weder man no wijf,
 No creature die hevet lijf,
 Sonder die ule entie scuvuut,
 2570 Die daer nestelen in dat cruut,
 Of enich ander voghelijn
 Dat daer niet gherne wilde sijn,
 Ende daer bi avonture lidet:
 Ende daer in leghet mijn scat ghehidet.
 2575 Verstaet wel ditte, hets u nutte:
 Die stede hetet Kriekeputte.
 Ghi sult daer gaen, ende mijn vrouwe;
 In wete ooc niemene so ghetrouwe,
 Die ghi sult laten wesen u bode,
 2580 Verstaet mi wel, coninc, dor Gode,
 Maer gaet daer selve. Ende alse ghi
 Dien selven putte comet bi,
 Ghi sult vinden jonghe berken.
 Here coninc, dit suldi merken:
 2585 Die alrenaest den putte staet,
 Coninc, tote dier berken gaet:
 Daer leghet die scat onder begraven.
 Daer suldi delven ende scraven

- Een lettel mos in dene side:
 2590 Daer suldi vinden menich ghesmide
 Van goude, rikelijc ende scone.
 Daer suldi vinden ooc die crone,
 Die Ermelinc die coninc droech,
 Ende ander chierheit ghenoech,
 2595 Edele stene, guldijn werc:
 Men cocht niet omme dusent merc.
 Ai coninc, als ghi hebt dat goet,
 Hoe dicken suldi peinsen in uwen moet:
 Ai Reinaert, ghetrouwe vos,
 2600 Die hier groeves in dit mos
 Desen scat bi dijnre list,
 God gheve di goet, waer du bist!"
 Doe andworde die coninc saen:
 „Reinaert, sal ic die vaert bestaen,
 2605 Ghi moet sijn mede in die vaert,
 Ende ghi moet ons, Reinaert,
 Helpen den scat ontdelven.
 Ic ne wane bi mi selven
 Aldaer nemmermeer gheraken.
 2610 Ic hebbe ghehort noemen Aken
 Ende Parijs, eist daer iet na?
 Ende also als ic versta,
 So smekedi, Reinaert, ende roemt.
 Kriekeputte, dat ghi hier noemt,
 2615 Wanic, es een gheveinsde name."
 Dit was Reinaerde ombequame,
 Ende verbalch hem, ende seide: „Ja, ja,
 Coninc, ghi sijter also na,
 Also van Colne tote Meie.
 2620 Waendi, dat ic u die Leie
 Wille wisen in die flume Jordane?
 Ic sal u wel toghen, dat ic wane,
 Orconde ghenoech al openbare."
 Lude riep hi: „Cuwaert, comt hare,
 2625 Comet vor den coninc, Cuwaert!"

Die diere saghen dese vaert,
 Hem allen wonderde, wat daer ware.
 Cuwaert die ghinc met vare:
 Hem wonderde, wat die coninc woude.
 2630 Reinaert sprac: „Cuwaert, hebdi coude?
 Ghi bevet; sijt al sonder vaer,
 Ende secht minen here den coninc waer,
 Dies mane ic u bi der trouwen
 Die ghi sijt sculdich miere vrouwen,
 2635 [Van al dat ic u sal vraghen.”
 — „Al sout mi gaen an mine craghe”,
 Sprac Cuwaert, „ic u niet en loghe;
 Ghi hebt mi ghemaent also hoghe,
 Dat ict te segghene sculdich bem.”]
 2640 Doe sprac Reinaert: „So secht hem:
 Weetstu waer Kriekeputte steet?”
 Cuwaert sprac: „Of ict weet?
 Jaic, hoene sout wesen so?
 Ne staet hi niet bi Hulsterlo,
 2645 Up dien moer, in die woestine!
 Ic hebber ghedoget grote pine,
 Ende meneghen hongher ende menich coude,
 Ende armoede so menichfoude
 Up Kriekenputte so meneghen dach,
 2650 Dat ics vergheten niet ne mach.
 Hoe mochte ic vergheten dies,
 Dat aldaer Reinout de Vries
 Die valsche penninghe sloech,
 Daer hi hem mede bedroech
 2655 Entie ghesellen sine?
 Dat was te voren eer ic met Rine
 Mijn gheselschap makede vast,
 Die mi ghequijtte meneghen last.”
 — „Owi”, sprac Reinaert, „soete Rijn,
 2660 Lieve gheselle, scone hondekijn,
 Vergave God, waerdi nu hier!
 Ghi sout toghen vor dese dier,

Met uwen sermone, waers te doene,
 Dat ic noint ne wart so coene,
 2665 Dat ic eneghe saken dede,
 Daer ic den coninc mochte mede
 Te miwaert belghen doen met rechte.
 Gaet weder onder ghene cnechte,
 (Sprac Reinaert) haestelic, Cuwaert;
 2670 Mijn here de coninc ne heeft tuwaert
 Ghene sake te sprekene meer.”
 Cuwaert dede enen wederkeer,
 Ende ghinc van sconinx rade daer.
 Reinaert sprac: „Coninc, eist waer
 2675 Dat ic seide?” — „Reinaert, jaet.
 Verghevet mi, ic dede quaet,
 Dat ic u mestroude iet.
 Reinaert, goede vrient, nu siet
 Den raet, dat ghi met ons gaet
 2680 Ten putte, al daer dien berke staet,
 Daer die scat leghet begraven onder.”
 Reinaert sprac: „Ghi secht wonder;
 Waendi in waers harde vro,
 Coninc, oft mi stonde also,
 2685 Dat ic met u wandelen mochte,
 Also als ons beiden dochte,
 Ende ghi al sonder sonde?
 Neent, hets alse ic u orconde,
 Ende ict u segghe, al eist scame.
 2690 Doe Isengrijn in sduvels name
 In de ordine ghinc hier te voren,
 Ende hi te monke wart bescoren,
 Doene conste hem niet ghenoeghen,
 Daer vi monke hem bi bedroeghen.
 2695 Hi claghede altoos ende karmede
 So sere, dats mi ontfaermede.
 Doe hi cranc wart ende traech,
 Doe haddics rouwe, als een sijn maech,
 Ende gaf hem raet, dat hi ontran;

- 2700 Daer omme bem ic in spaeus ban.
 Maerghin, als die sonne up gaet,
 Willic te Rome om afaet;
 Van Rome willic over see.
 Danen ne keric nemmermee,
- 2705 Eer ic so vele hebbe ghedaen,
 Coninc, dat ic met u mach gaen,
 Tuwer eren ende tuwer vrome,
 Of ic te lande weder come.
 Het ware een onscone dinc,
- 2710 Souddi, here coninc,
 Maken uwe wandelinghe
 Met enen verwatenen ballinghe,
 Als ic nu bem, God betere mi!"
- 2715 Die coninc sprac: „Reinaert, sidi
 Iet langhe verbannen?" Doe sprac Reinaert:
 „Jaic, hets iii jaer, dat ic waert
 Vor den deken Hermanne
 In vollen seende te banne."
- 2720 Die coninc sprac: „Nadat ghi sijt
 Te banne, men souts mi doen verwijt,
 Reinaert, lietic u met mi wandren.
 Ic sal Cuwaert ofte enen andren
 Toten scatte doen gaen met mi;
 Ende ic rade u, Reinaert, dat ghi
- 2725 Niet ne laet, ghine vaert,
 Dat ghi u vanden banne claert."
 — „Sone doe ic, sprac Reinaert,
 Ic ga morghin te Romewaert,
 Gaet na den wille mijn!"
- 2730 Die coninc sprac: „Ghi dinct mi sijn
 Bevaen in harde goeden dinghen;
 God jonne u, dat ghijt moet vulbringhen,
 Reinaert, alse u ende mi
 Ende ons allen nutte si!"
- 2735 Doe dese redene was ghedaen,
 Doe ghinc Nobel, die coninc, staen

- Up ene hoghe staghe van stene,
 Daer hi up plach te stane allene,
 Als hi sat in sijn hof te dinghe.
 2740 Die dieren saten tenen ringhe
 Al omme ende omme in dat gras,
 Nadien dat elc gheboren was.
 Reinaert stont bi der coninghinne,
 Die hi te rechte wel mochte minnen.
 2745 „Bidt vor mi, edele vrouwe,
 Dat ic u met lieve weder scouwe.”
 Soe sprac: „Die here, daert al an staet,
 Doe u van sonden vul aflaet!”
 Die coninc 'entie coninghinne
 2750 Ghinghen met enen bliden sinne
 Vor haer diere, arme ende rike.
 Die coninc die sprac vriendelike:
 „Reinaert es hier comen te hove,
 Ende wille, dies ic Gode love,
 2755 Hem betren met al sinen sinne;
 Ende mijn vrouwe de coninghinne
 Hevet so vele ghebeden vor hem,
 Dat ic sijn vrient worden bem,
 Ende hi versoent es jeghen mi,
 2760 Ende ic hem hebbe ghegheven vri
 Beide lijf ende lede:
 Reinaerde ghebiedic vullen vrede;
 Anderwaerf ghebiedic hem vrede;
 Ende derde waerven mede:
 2765 Ende ghebiede u allen, bi uwen live,
 Dat ghi Reinaerde, ende sinen wive
 Ende sinen kindren ere doet,
 Waer si comen in u ghemoet,
 Sijt bi nachte, sijt bi daghe.
 2770 In wille ooc meer ghene claghe
 Van Reinaerts dinghen horen.
 Al was hi roeckeloos hier voren
 Hi wille hem betren, ic segghe u hoe:

- 2775 Reinaert wille morghin vroe
 Palster ende scerpe ontfaen,
 Ende wille te Rome gaen,
 Ende van danen wille hi over see,
 Ende hier comen nemmermee,
 Eer hi heeft vul aflaet
 2780 Van alre sondeliker daet.”
 Dese tale hevet Tielcelyn vernomen
 Ende vlooch, danen hi es comen,
 Ende hi vant die III ghesellen.
 Nu hort, wat hi hem sal tellen.
 2785 Hi sprac: „Keitive, wat doedi hier?
 Reinaert es meester bottelgier
 Int hof, ende moghende utermaten.
 Die coninc heeftene quite ghelaten
 Van alle sinen mesdaden,
 2790 Ende ghi sijt alle III verraden.”
 Isengrijn began andworden
 Te Ticeline met corten worden:
 „Ic wane, ghi lieghet, here raven!”
 Mettien worde began hi scaven,
 2795 Ende Brune die volchde mede.
 Si ghinghen recken hare lede
 Lopende ten conincwaert.
 Tibert was sere vervaert,
 Ende hi bleef sittende up die galghe.
 2800 Hi was van sinen ruwen balghe
 In sorghen so groot utermaten,
 Dat hi gherne wilde laten
 Sine oghe varen over niet,
 Dat hi in spapen scure liet,
 2805 Indien dat hi versoent ware.
 Hine wiste wat doen van vare,
 Dan hi ghinc sitten up die micke.
 Hi claechde vele ende harde dicke,
 Dat hi Reinaert ie bekinde.
 2810 Isengrijn quam met groten gheninde

- Ghedronghen vor de coninghinne,
 Ende sprac met enen fellen sinne
 Te Reinaertwaert so verre,
 Dat die coninc wart al erre,
 2815 Ende hiet Isengrijn vaen
 Ende Brune. Also saen
 Worden si ghevanghen ende ghebonden.
 Ghine saghet nie verwoeden honden
 Doen meer lachters dan men hem dede,
 2820 Isengrine ende Brune mede.
 Men voere se also lede gaste,
 Men bantse beide daer so vaste,
 Dat si binnen ere nacht
 Met gheenrande cracht
 2825 Een let niet en mochten roeren.
 Nu hort, hoe hise vort sal voeren.
 Reinaert, die hem was te wreet,
 Hi dede, dat men Brunen sneet
 Van sinen rugghe een velspot af,
 2830 Dat men hem tere scerpen gaf,
 Voets lanc ende voets breed.
 Nu ware Reinaert al ghereet,
 Haddi IIII vaste scoen.
 Nu hort wat hi sal doen,
 2835 Hoe hi sal IIII scoen ghewinnen.
 Hi ruunde toter coninghinnen:
 „Vrouwe, ic bem u pelgrijn.
 Hier es mijn oom Isengrijn,
 Hi hevet II vaste scoen,
 2840 Helpt mi, dat ic se an mach doen.
 Ic neme u siele in mine plecht:
 Het es pelgrijns recht,
 Dat hi ghedinkt in sine ghebeden
 Al tgoet dat men hem noit dede.
 2845 Ghi moghet u siele an mi scoien.
 Doet Harsinden miere moien
 Gheven twee van haren scoen.

Dit moghedi wel met eren doen:
Soe blivet thuus in haer ghemac."

2850 — „Gherne", die coninghinne sprac;
„Reinaert, ghine mochtet niet ombaren
Ghine hebt scoen; ghi moet varen
Uten lande in Gods ghewout,
Over berghe ende int wout,
2855 Ende terden struke ende stene;
Dine arbeit wert niet clene.

Hets di noot dattu hebs scoen.
Ic wilre gherne mijn macht toe doen.
Die Isengrijns waren u wel ghemicke,
2860 Si sijn so vaste ende so dicke,
Die hi draghet ende sijn wijf.
Al sout hem gaen an haer lijf,
Elkerlijc moet u gheven twee scoen,
Daer ghi u vaert mede moet doen."

2865 Dus hevet die valsce pelgrijn
Beworven, dat der Isengrijn
Al toten cnien hevet verloren
Van beiden sinen voeten voren
Dat vel al gader metten claeuwen.
2870 Ghine saecht noint voghel braeuwen,
Die stilre hilt al sine lede,
Dan Isengrijn de sine dede,
Doe men so jammerlike ontscoide,
Dat hem dat bloet ten teen af vloide.

2875 Doe Isengrijn ontscoit was,
Moeste gaen ligghen up dat gras
Vrouwe Hersint, die wulvinne,
Met enen wel droeven sinne;
Ende liet haer afdoen dat vel,
2880 Ende die claeuwen also wel,
Bachten van beide haren voeten.

Dese daet dede wel soeten
Reinaerde sinen droeven moet.
Nu hort, wat claghen hi noch doet:

- 2885 „Moie”, seit hi, „lieve moie,
 In hoe meneghen vernoie
 Hebdi dor minen wille ghewesen!
 Dats mi al leet; sonder van desen
 Eist mi lief, ic segghe u twi.
- 2890 Ghi sijt, des ghelovet mi,
 Een die liefste van minen maghen,
 Bedi sal ic u scoen an draghen.
 God weet, dats al uwe bate!
 Ghi sult an hoghen aflate
- 2895 Delen, ende an al dat perdoen,
 Lieve moie, dat ic in u scoen
 Sal bejaghen over see.”
 Vrouwe Hersinden was so wee,
 Dat soe cume mochte spreken:
- 2900 — „Ai Reinaert, God moete wreken,
 Dat ghi over ons siet uwen wille!”
 Isengrijn balch, ende sweech stille,
 Ende sijn gheselle Brune; neware
 Hem was te moede harde sware;
- 2905 Si laghen ghebonden ende ghewont.
 Hadde ooc doe ter selver stont
 Tibert die cater ghewesen daer,
 Ic dar wel segghen over waer,
 Hi hadde so vele ghedaen te voren,
- 2910 Hine waers niet bleven sonder toren.
-

BEATRIS.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, I³, 418—421 (I⁴, 447—450).

Van dichten comt mi cleine bate:
Die liede raden mi dat ict late,
Ende minen sin niet en vertare;
Maer om die doghet van hare,
5 Die moeder ende maghet es bleven,
Hebbic een scone mieracle opheven,
Die God, sonder twivel, toghede
Marien teren, diene soghede.
Ic wille beghinnen van ere nonnen
10 Een ghedichte. God moet mi onnen
Dat ict te poente moet gheraken,
Ende een goet ende daer af maken,
Volcomelijc na der waerheide,
Als mi broeder Ghijsbrecht seide,
15 Een begheven Willemijn:
Hi vant in die boeke sijn;
Hi was een out ghedaghet man.
Die nonne, daer ic af began,
Was hovesch ende subtijl van seden.
20 Men vint ghene noch heden,
Die haer gelijct, ic wane,
Van seden ende van ghedane.
Dat ic prisede hare lede,
Sonderlinghe haer scoenhede,
25 Dats een dinc dat niet en dochte;
Ic wille u segghen van wat ambochte
Si plach te wesen langhen tijt
Int cloester, daer si droech abijt:
Costersse was si daer,
30 Dat seggic u al over waer.
Sine was lat no traghe,
No bi nachte no bi daghe;

Si was snel te haren werke :
 Si plach te ludene in die kerke ,
 35 Si ghereide tlicht ent ornament,
 Ende dede opstaen alt covent.

Dese joffvrouwe en was niet sonder
 Der minnen, die groot wonder
 Pleecht te werken achter lande.
 40 Bi wilen comter af scande,
 Quale, toren, wedermoet:
 Bi wilen bliscap ende goet.
 Den wisen maect si oec soe ries,
 Dat hi moet bliven int verlies,
 45 Eest hem lieft ofte leet.
 Si dwingt sulken dat hine weet
 Weder spreken ofte swighen,
 Daer hi loen af waent ghecrichen.
 Meneghen worpt si onder voet,
 50 Die op staet, als haer dinket goet.
 Minne maect sulken milde,
 Die liever sine ghifte hilde,
 En dade hijt bider minnen rade.
 Noch vintmen liede soe ghestade,
 55 Wat si hebben, groot oft clene,
 Dat hen die minne gheeft ghemene
 Welde, bliscap ende rouwe ;
 Selke minne hetic ghetrouwe.
 In constu niet gheseggen als,
 60 Hoe vele ghelux ende onghevals
 Uter minnen beken ronnen.
 Hier omme en darfmen niet veronnen
 Der nonnen, dat si niet en conste ontgaen
 Der minnen, diese hilt ghevaen ;
 65 Want die duvel altoes begheert
 Den mensche te becomee, ende niet en cesseert,
 Dach ende nacht, spade ende vroe,
 Hine doeter sine macht toe.

70 Met quaden listen, als hi wel conde,
 Becordise met vleescheliker sonde,
 Die nonne, dat si sterven waende.
 Gode bat si ende vermaende
 Dat hise troeste dore sine ghenaden;
 Si sprac: „Ic ben soe verladen
 75 Met starker minnen ende ghewont,
 Dat weet hi, dient al es cont,
 Die niet en es verholen,
 Dat mi die crancheit sal doen dolen.
 Ic moet leiden een ander leven,
 80 Dit abijt moetic begheven.”

Nu hort hoeter na verghinc:
 Si sende om den jonghelinc,
 Daer si toe hadde grote lieve,
 Ootmoedelijc met enen brieve,
 85 Dat hi saen te hare quame,
 Daer laghe ane sine vrame.
 Die bode ghinc daer de jonghelinc was.
 Hi nam den brief ende las,
 Die hem sende sijn vriendinne.
 90 Doe was hi blide in sinen sinne.
 Hi haeste hem te comen daer.
 Sint dat si out waren .xii. jaer
 Dwanc die minne dese twee,
 Dat si dogheden menech wee.

95 Hi reet soe hi ierst mochte
 Ten cloester, daer hise sochte.
 Hi ghinc sitten voer tfensterkijn,
 Ende soude gheerne, mocht sijn,
 Sijn lief spreken ende sien.
 100 Niet langhe en merde si na dien;
 Si quam ende woudene vanden
 Vor tfensterkijn, dat met yseren banden
 Dwers ende lanx was bevlochten.

Menech werven si versochten,
 105 Daer hi sat buten ende si binnen,
 Bevaen met also starker minnen.
 Si saten soe een langhe stonde,
 Dat ict ghesegghen niet en conde
 Hoe dicke verwandelde hare blye.
 110 „Ay mi”, seitsi, „ay mie!
 Vercoren lief, mi es soe wee,
 Sprect jeghen mi een wort oft twee,
 Dat mi therte conforteert:
 Ic ben, die troest ane u begheert;
 115 Der minnen strael stect mi int herte,
 Dat ic doghe grote smerte:
 In mach nemmermeer verhoghen,
 Lief, ghi en hebbet uut ghetoghen!”

Hi antworde met sinne:
 120 „Ghi wet wel, lieve vriendinne,
 Dat wi langhe hebben ghedragen
 Minne; al onsen daghen
 Wi en hadden nye soe vele rusten
 Dat wi ons eens ondercusten.
 125 Vrouwe Venus, die godinne,
 Die dit brachte in onsen sinne,
 Moete God onse here verdoemen,
 Dat si twee soe scone bloemen
 Doet vervaluen ende bederven.
 130 Constic wel ane u verwerven,
 Ende ghi dabijt wout neder leggen,
 Ende mi een sekeren tijt seggen,
 Hoe ic u ute mochte leiden,
 Ic woude riden ende ghereiden
 135 Goede cleder, diere van wullen,
 Ende die met bonten doen vullen:
 Mantel, roc ende sercoet.
 In begheve u te ghere noet;
 Met u willic aventuren,

140 Lief, tsuete metten sueren :
 Nemt te pande mijn trouwe.”
 — „Vercorne vrient”, sprac die joncvrouwe,
 „Die willic gherne van u ontfaen,
 Ende met u soe verre gaen,
 145 Dat niemen wete in dit covent
 Werwaert dat wi sijn bewent.
 Van tavont over .viii. nachte
 Comt ende nemt mijns wachte
 Daer buten inden vergier,
 150 Onder enen eglentier.
 Wacht daer mijns, ic come uut
 Ende wille wesen uwe bruut,
 Te varene daer ghi begheert;
 En si dat mi siecheit deert,
 155 Ocht saken die mi sijn te swaer,
 Ic come sekerlike daer,
 Ende ic begheert van u sere
 Dat ghi daer comt, lieve jonchere.”

Dit gheloefde elc anderen.

160 Hi nam orlof ende ghinc wanderen
 Daer sijn rosside ghesadelt stoet.
 Hi satter op metter spoet,
 Ende reet wech sinen telt
 Ter stat wert, over een velt.
 165 Sijns lieves hi niet en vergat:
 Sanders daghes in die stat
 Hi cochte blau ende scaerlaken,
 Daer hi af dede maken
 Mantele ende caproen goet,
 170 Ende roc ende sorcoet,
 Elc na rechte ghevoedert wel.
 Niemen sach beter vel
 Onder vrouwen cledere draghen;
 Si prijsdent alle diet saghen.
 175 Messe, gordele ende almoniere

Cocti haer goet ende diere;
 Huven, vingherline van goude,
 Ende chierheit menechfoude.
 Om al die chierheit dede hi proeven,
 180 Die eneger bruut soude behoeven.
 Met hem nam hi .v^c. pont,
 Ende voer in ere avonstont
 Heymelike buten der stede.
 Al dat scoenheide voerdi mede
 185 Wel ghetorst op sijn paert,
 Ende voer alsoe ten cloestere waert,
 Daer si seide, inden vergier,
 Onder enen eglentier.
 Hi ghinc sitten neder int cruut
 190 Tote sijn lief soude comen uut.

Van hem latic nu die tale,
 Ende segghe u vander scoender smale.
 Vore middernacht ludē si mettinen.
 Die minne dede haer grote pine.
 195 Als mettinen waren ghesongen
 Beide van ouden ende van jongen,
 Die daer waren int covent,
 Ende si weder waren ghewent
 Opten dormter al ghemene,
 200 Bleef si inden coer allene,
 Ende si sprac haer ghebede,
 Alsi te voren dicke dede.
 Si cnielde vorden outaer
 Ende sprac met groten vaer:
 205 „Maria, moeder, soete name,
 Nu en mach minen lichame
 Niet langher in dabijt gheduren.
 Ghi kint wel in allen uren
 Smenschen herte ende sijn wesen:
 210 Ic hebbe ghevast ende ghelesen,
 Ende ghenomen discipline,

Hets al om niet dat ic pine;
 Minne worpt mi onder voet,
 Dat ic der werelt dienen moet.
 215 Alsoe waerlike als ghi, here lieve,
 Wort ghehanghen tusschen .ij. dieve,
 Ende aent cruce wort gherecket,
 Ende ghi Lazaruse verwecket,
 Daer hi lach inden grave doet,
 220 Soe moetti kinnen minen noet,
 Ende mine mesdaet mi vergheven;
 Ic moet in swaren sonden sneven!"

Na desen ghinc si uten core
 Tenen beelde, daer si vore
 225 Cnielde, ende sprac hare ghebede,
 Daer Maria stont ter stede.
 Si riep: „Maria”, onversaghet,
 „Ic hebbe u nacht ende dach geclaghet
 Ontfermelike mijn vernoy,
 230 Ende mi en es niet te bat een hoy!
 Ic werde mijns sins te male quijt
 Blivic langher in dit abijt.”
 Die covel toech si ute al daer
 Ende leidse op onser vrouwen outaer.
 235 Doen dede si ute hare scoen.
 Nu hort watsi sal doen.
 Die slotele vander sacristien
 Hinc si vor dat beelde Marien;
 Ende ic segt u over waer,
 240 Waer omme dat sise hinc al daer:
 Ofmense te priemtide sochte,
 Dat mense best daer vinden mochte.
 Hets wel recht in alder tijt,
 Wie vore Marien beelde lijt,
 245 Dat hi sijn oghen derwaert sla,
 Ende segge *ave* eer hi ga,
Ave Maria; daer omne si ghedinct

Waer omme si daer die slotel hinct.

Nu ghinc si dorden noet
 250 Met enen pels al bloet,
 Daer si een dore wiste,
 Die si ontsloet met liste,
 Ende ghincker heymelijc uut,
 Stillekine sonder gheluut.
 255 Inden vergier quam si met vare.
 Die jongelinc wert haers gheware;
 Hi seide: „Lief, en verveert u niet,
 Hets u vrient, dat ghi hier siet.”
 Doe si beide te samen quamen
 260 Si begonste hare te scamen,
 Om dat si in enen pels stoet
 Bloetshoeft ende barvoet.
 Doen seidi: „Wel scone lichame,
 U soe waren bat bequame
 265 Scone ghewaden ende goede cleder.
 Hebter mi om niet te leder,
 Ic salse u gheven sciere.”
 Doen ghinghen si onder den eglentiere,
 Ende alles dies si behoeft
 270 Des gaf hi hare ghenoech.
 Hi gaf haer cleder twee paer.
 Blau waest, dat si aen dede daer,
 Wel ghescepen int ghevoech.
 Vriendelike hi op haer loech.
 275 Hi seide: „Lief, dit hemelblau
 Staet u bat dan dede dat grau.”
 Twee cousen toech si ane,
 Ende twee scoen cordewane,
 Die hare vele bat stonden
 280 Dan scoen die waren ghebonden.
 Hoetclerder van witter siden
 Gaf hi hare te dien tiden,
 Die si op haer hoeft hinc.

285 Doen cussese die jonghelinc
 Vriendelike aen haren mont.
 Hem dochte, daer si voer hem stont,
 Dat die dach verclaerde.
 Haestelike ghinc hi tsinen paerde.
 Hi settese vor hem int ghereide.
 290 Dus voren si henen beide
 Soe verre, dat began te daghen,
 Dat si hen nyemen volghen saghen.
 Doet began te lichtene int oest
 Si seide: „God, alder werelt troest,
 295 Nu moeti ons bewaren,
 Ic sie den dach verclaren!
 Waric met u niet comen uut,
 Ic soude prime hebben ghelut,
 Als ic wilen was ghewone
 300 Inden cloester van religione.
 Ic duchte mi die vaert sal rouwen;
 Die werelt hout soe cleine trouwe,
 Al hebbic mi ghekeert daer an;
 Si slacht den losen coman,
 305 Die vingherline van formine
 Vercoept voer guldine.”

„Ay, wat segdi, suverlike,
 Ocht ic u emmermeer beswike,
 Soe moete mi God scinden!
 310 Waer dat wi ons bewinden,
 In scede van u te ghere noet,
 Ons en scede die bitter doet.
 Hoe mach u aen mi twien?
 Ghi en hebt aen mi versien
 315 Dat ic fel was ofte loes.
 Sint dat ic u ierst vercoes
 En haddic niet in minen sinne
 Ghedaen een keyserinne;
 Op dat ic haers werdech ware,

- 320 Lief, en liete u niet om hare,
 Des moghedl seker wesen.
 Ic vore met ons ute ghelesen
 .Vc. pont wit selverijn,
 Daer seldi, lief, vrouwe af sijn.
- 325 Al varen wi in vremde lande,
 Wine derven verteren ghene pande
 Binnen desen seven jaren.”
 Dus quamen si den telt ghevaren
 Smorgens aen een forest,
- 330 Daer die voghele hadden feest.
 Si maecten soe groet ghescal,
 Datment hoerde over al:
 Elc sanc na der naturen sine.
 Daer stonden scone bloemkine
- 335 Op dat groene velt ontploken,
 Die scone waren, ende suete roken.
 Die locht was claer ende scone.
 Daer stonden vele rechte bome,
 Die ghelovert waren rike.
- 340 Die jonghelinc sach op die suverlike,
 Daer hi ghestade minne toe droech;
 Hi seide: „Lief, waert u ghevoech,
 Wi souden beten ende bloemen lesen:
 Het dunct mi hier scone wesen;
- 345 Laet ons spelen der minnen spel.”
 — „Wat segdi”, sprac si, „dorper fel,
 Soudic beten op dat velt,
 Ghelijc enen wive die wint ghelt
 Dorperlijc met haren lichame,
- 350 Seker soe haddic cleine scame!
 Dit en ware u niet ghesciet
 Waerdi van dorpers aerde niet.
 Ic mach mi bedinken onsochte.
 Godsat hebdi diet sochte!
- 355 Swighet meer deser tale,
 Ende hort die voghele inden dale,

Hoe si singhen ende hem vervroyen,
Die tijt sal u te min vernoyen.

Alsic bi u ben al naect
360 Op een bedde wel ghemaect,
Soe doet al dat u ghenoecht,
Ende dat uwer herten voeght;
Ic hebs in mijn herte toren
Dat ghijt mi heden leit te voren."

365 Hi seide: „Lief, en belghet u niet,
Het dede Venus, diet mi riet.

God gheve mi scande ende plaghe,
Ochtics u emmermeer ghewaghe."

Si seide: „Ic vergheeft u dan:
370 Ghi sijt mijn troest vor alle man,
Die leven onder den trone.

Al levede Absolon die scone,
Ende ic des wel seker ware,
Met hem te levene .m. jare

375 In weelde en in rusten,
In liets mi niet ghecusten;
Lief, ic hebbe u soe vercoren,
Men mocht mi dat niet legghen vore,
Dat ic uwes soude vergheten;

380 Waric in hemelrike gheseten,
Ende ghi hier in ertrike,
Ic quame tot u sekerlike.

Ay God, latet onghewroken
Dat ic dullijc hebbe ghesproken!
385 Die minste bliscap in hemelrike
En es hier ghere vrouden ghelike;
Daer es die minste soe volmaect,
Datter zielen niet en smaect
Dan Gode te minen sonder inde;

390 Al erdsche dinc es ellinde,
Si en doeghet niet een haer
Jeghen die minste die es daer.

Diere om pinen die sijn vroet:
 Al eest dat ic dolen moet
 395 Ende mi te groten sonden keren
 Dore u, lieve scone jonchere."

Dus hadden si tale ende wedertale.
 Si reden berch ende dale.
 In can u niet ghesegghen wel
 400 Wat tusschen hen tween ghevel.
 Si voren alsoe verre vort,
 Tes si quamen in een port,
 Die scone stont in enen dale.
 Daer soe bequaemt hem wale:
 405 Si bleven daer der jare seven,
 Ende waren in verweenden leven
 Met ghenuechten van lichamen,
 Ende wonnen .ij. kinder tsamen.
 Maer na den seven jaren,
 410 Also die penninghe verteert waren,
 Moesten si teren vanden pande,
 Die si brachten uten lande.
 Cleder, scoenheit ende paerde
 Vercochten si te halver waerde,
 415 Ende brochtent al over saen.
 Doen en wisten si wat bestaen;
 Si en conste ghenen roc spinnen,
 Daer si iet met mochte winnen.
 Die tijt wert inden lande diere
 420 Van spisen, van wine ende van biere,
 Ende van al datmen eten mochte.
 Dies hem wert te moede onsochte:
 Si waren hen liever vele doet,
 Dan si hadden ghebeden broet.
 425 Die aermoede maecte een ghesceet
 Tusschen hen beiden, al waest hen leet.
 Aen den man ghebrac dierste trouwe;
 Hi lietse daer in groten rouwe,

Ende voer te sinen lande weder.
 430 Si en sachen met oghen nye seder.
 Daer bleven met hare ghinder
 Twee uter maten scone kinder.

Si sprac: „Hets mi comen toe,
 Dat ic duchte spade ende vroe.
 435 Ic ben in vele doghens bleven:
 Die ghene heeft mi begheven,
 Daer ic mi in trouwen toe verliet.
 Maria, vrouwe, oft ghi ghebiet,
 Bidt vore mi ende mine jonghere,
 440 Dat wi niet en sterven van honghere.
 Wat salic doen, elendech wijf?
 Ic moet beide siele ende lijf
 Bevlecken met sondeghen daden.
 Maria, vrouwe, staet mi in staden!
 445 Al constic enen roc spinnen
 In mochter niet met winnen
 In tween weken een broet;
 Ic moet gaen dorden noet
 Buten der stat op tfelt
 450 Ende winnen met minen lichame ghelt,
 Daer ic met mach copen spise.
 In mach in ghere wise
 Mijn kinder niet begheven.”
 Dus ghinc si in een sondech leven;
 455 Want men seit ons, over waer,
 Dat si langhe seven jaer
 Ghemene wijf ter werelt ghinc,
 Ende meneghe sonde ontfinc,
 Dat haer was wel onbequame,
 460 Die si dede metten lichame,
 Daer si cleine gheneuchte hadde in,
 Al dede sijt om een cranc ghewin,
 Daer si haer kinder met onthelt.
 Wat holpt al vertelt

- 465 Die scamelike sonden swaer,
 Daer si in was .XIII. jaer?
 Maer emmer en lietsi achter niet,
 Hadsi rouwe oft verdriet,
 Sine las alle daghe met trouwen
- 470 Die seven ghetiden van onser vrouwen;
 Die las si haer te love ende teren,
 Dat sise moeste bekeren
 Uten sondeliken daden,
 Daer si was met beladen
- 475 [Bi ghetale .XIII. jaer.
 Dat segghic u over waer,
 Si waser seven metten man,
 Die .ij. kindere an hare wan,
 Diese liet in ellinde,
- 480 Daer si doghede groet meswinde.
 Dierste jaer hebdi gehort,
 Verstaet hoe si levede vort.]

- Als die .xiiij. jaer waren ghedaen
 Sinde haer God int herte saen
- 485 Berouwenesse alsoe groet,
 Dat si met enen swerde al bloet
 Liever liete haer hoet af slaen
 Dan si meer sonden hadde ghedaen
 Met haren lichame, alsi plach.
- 490 Si weende nacht ende dach,
 Dat haer oghen seldom drogheden.
 Si seide: „Maria, die Gode soghede,
 Fonteyne boven alle wiven,
 Laet mi inder noet niet bliven!
- 495 Vrouwe, ic neme u torconden,
 Dat mi rouwen mine sonden,
 Ende sijn mi herde leet:
 Der es soe vele, dat ic en weet
 Waer icse dede ocht met wien!
- 500 Ay lacen, wat sal mijns ghescien?

Ic mach wel jeghen dordeel sorgen
 (Doghen Gods sien int verborgen)
 Daer alle sonden selen bliken
 Beide van armen ende van riken,
 505 Ende alle mesdaet sal sijn ghewroken,
 Daer en si vore biechte af ghesproken
 Ende penitencie ghedaen;
 Dat wetic wel, sonder waen,
 Des benic in groten vare.
 510 Al droghic alle daghe een hare
 Ende croeper met van lande te lande
 Over voete ende over hande,
 Wullen, barvoet, sonder scoen,
 Nochtan en constic niet ghedoen
 515 Dat ic van sonden worde vri,
 Maria, vrouwe, ghi en troest mi!
 Fonteine boven alle doghet,
 Ghi hebt den meneghen verhoghet,
 Alse wel Theophuluse scenen;
 520 Hi was der quaetster sonderen een,
 Ende had den duvel op ghegeven
 Beide ziele ende leven,
 Ende was worden sijn man;
 Vrouwe, ghi verloesseten nochtan.
 525 Al benic een besondech wijf,
 Ende een onghetroest keytijf,
 In wat leven ic noyt was,
 Vrouwe, ghedinct dat ic las
 Tuwer eren een ghebede!
 530 Toent aen mi u oetmoedechede,
 Ic ben ene die es bedroevet
 Ende uwer hulpen wel behoevet,
 Dies maghic mi verbouden.
 En bleef hem nye onvergouden
 535 Die u gruete, maget vrie,
 Alle daghe met ere Ave Marie.
 Die u ghebet gherne lesen

Si moghen wel seker wesen
 Dat hem daer af sal comen vrame ;
 540 Vrouwe , hets u soe wel bequame.
 Uut vercorne Gods bruut ,
 U sone sinde u een saluut
 Te Nasaret , daer hi u sochte ,
 Die u ene boetscap brochte ,
 545 Die nye van bode was ghehort ;
 Daer omme sijn u die selve wort
 Soe bequame , sonder wanc ,
 Dat ghijs wet elken danc ,
 Die u gheerne daer mede quet ;
 550 Al waer hi in sonden belet ,
 Ghi souten te ghenaden bringhen ,
 Ende vor uwen sone verdinghen.”
 Dese bedinghe ende dese claghe
 Dreef die sondersse alle daghe.
 555 Si nam een kint in elke hant
 Ende ghincker met dor tlant
 In armoede , van stede te steden ,
 Ende levede bider beden.
 Soe langhe dolede si achter lant ,
 560 Dat si den cloester weder vant ,
 Daer si hadde gheweest nonne ;
 Ende quam daer savons na der sonne
 In ere weduwen huus , spade ,
 Daer si bat herberghe dor ghenade ,
 565 Dat si daer snachts mochte bliven.
 „Ic mocht u qualijc verdriven” ,
 Sprac die vrouwe , „met uwen kinderkinen ;
 Mi dunct dat si moede scinen.
 Rust u , ende sit neder ,
 570 Ic sal u deilen weder
 Dat mi verleent onse here ,
 Doer siere liever moeder ere.”
 Dus bleef si met haren kinden ,
 Ende soude gheerne ondervinden

- 575 Hoet inden cloester stoede.
 — „Segt mi”, seitsi, „vrouwe goede,
 Es dit covint van joffrouwen?”
 — „Jaet”, seitsi, „bi miere trouwen,
 Dat verweent es ende rike.
- 580 Men weet newer sijns ghelike:
 Die nonnen diere abijt in draghen,
 In hoerde nye ghewaghen
 Van hen gheen gherochten,
 Dies si blame hebben mochten.”
- 585 Die daer bi haren kinderen sat
 Si seide: „Waerbi segdi dat?
 Ic hoerde binnen deser weken
 Soe vele van ere nonnen spreken:
 Alsic verstoet in minen sinne
- 590 Soe was si hier costerinne.
 Diet mi seide hine loech niet:
 Hets binnen .xiiij. jaren ghesbiet,
 Dat si uten cloester streec,
 Men wiste noyt waer si weec,
- 595 Oft in wat lande si inde nam.”
 Doen wert die weduwe gram
 Ende seide: „Ghi dunct mi reven:
 Derre talen seldi begheven
 Te segghene vander costerinnen,
- 600 Oft ghi en blijft hier niet binnen.
 Si heeft hier costersse ghesijn
 .Xiiij. jaer den termijn,
 Dat men haers noyt ghemessen conde
 In al den tiden ene mettenstonde,
- 605 Hen si dat si waer onghesont.
 Hi ware erger dan een hont,
 Diere af seide el dan goet;
 Si draghet soe reynen moet
 Die eneghe nonne draghen mochte.
- 610 Die alle die cloesters dore sochte,

Die staen tusschen Elve ende Geronde,
 Ic wane men niet vinden conde
 Neghene die gheesteliker leeft.”

Die alsoe langhe hadde ghesneeft,
 615 Dese tale dochte haer wesen wonder,
 Ende seide: „Vrouwe, maect mi conder
 Hoe hiet haer moeder ende vader?”
 Doe noemesise beide gader.
 Doen wiste si wel dat si haer meende.
 620 Ay God, hoe si snachs weende
 Heymelike vor haer bedde!
 Si seide: „Ic en hebbe ander wedde
 Dan van herten groot berouwe;
 Sijt in mijn hulpe, Maria, vrouwe,
 625 Mijn sonden sijn mi soe leet,
 Saghic enen oven heet,
 Die in so groten gloyen stonde,
 Dat die vlamme ghinghe uten monde,
 Ic croper in met vlite,
 630 Mochtic mier sonden werden quite.
 Here, ghi hebt wanhope verwaten,
 Daer op willic mi verlaten.
 Ic ben, die altoes ghenade hoept,
 Al eest dat mi anxt noept,
 635 Ende mi bringt in groten vare.
 En was nye soe groten sondare,
 Sint dat ghi op ertrike quaemt
 Ende menschelike vorme naemt,
 Ende ghi aen den cruce wout sterven,
 640 Sone lieti den sondare niet bederven;
 Die met berouwenesse socht gnade
 Hi vantse, al quam hi spade,
 Alst wel openbaer scheen
 Den enen sondare vanden tween,
 645 Die tuwer rechter siden hinc.
 Dats ons een troestelijc dinc,

Dat ghine ontfinct onbescouden.
Goet berou mach als ghewouden;
Dat maghic merken an desen.

650 Ghi seit: „Vrient, du salt wesen
Met mi heden in mijn rike,
Dat segghic u ghewaerlike.”
Noch, here, waest openbare,
Dat Gisemast, die mordenare,
655 Ten lesten om ghenade bat:
Hine gaf u weder gout no scat,
Dan hem berouden sine sonden.
U ontfermeheit en es niet te gronden
Niet meer dan men mach
660 Die zee uut sceppen op enen dach
Ende droghen al toten gronde.
Dus was nye soe grote sonde,
Here, u ghenaden en gaen boven:
Hoe soudic dan sijn verscoven
665 Van uwer ontfermeheit,
Ocht mi mijn sonden sijn soe leit?”

Daer si lach in dit ghebede
Quam een vaec in al haer lede,
Ende si wert in slape sochte.
670 In enen vysioen haer dochte
Hoe een stemme aen haer riep
Daer si lach ende sliep:
„Mensche, du heves soe langhe gecarmt
Dat Maria dijns ontfarmt;
675 Want si heeft u verbeden.
Gaet inden cloester met haestecheden:
Ghi vint die doren open wide,
Daer ghi uut ginges ten selven tide
Met uwen lieve, den jonghelinc,
680 Die u inder noet af ghinc.
Al dijn abijt vinstu weder
Ligghen opten outaer neder:

Wile, covele ende scoen
 Moeghedl coenlijc ane doen,
 685 Des danct hoeghelike Marien.
 Die slotele vander sacristien,
 Die ghi vor tbeelde hinct
 Snachs, doen ghi uut ghinct,
 Die heeft si soe doen bewaren,
 690 Datmen binnen .XIII. jaren
 Uwes nye en ghemiste,
 Soe dat yemen daer af wiste.
 Maria es soe wel u vrient,
 Si heeft altoes vor u ghedient
 695 Min no meer na dijn ghelike,
 Dat heeft de vrouwe van hemelrike,
 Sonderse, dor u ghedaen.
 Si heet u inden cloester gaen;
 Ghi en vint nyeman op u bedde.
 700 Hets van Gode dat ic u quedde."

Na desen en waest niet lanc
 Dat si uut haren slape ontspranc;
 Si seide: „God, gheweldech here,
 En ghehinct den duvel nemmermere
 705 Dat hi mi bringhe in mere verdriet
 Dan mi nu es ghesbiet.
 Ochtic nu inden cloester ghinghe,
 Ende men mi over dieveghe vinghe,
 Soe waric noch meer ghescent
 710 Dan doen ic ierst rumde tcovent.
 Ic mane u, God die goede,
 Dor uwen pretiosen bloede,
 Dat uut uwer siden liep,
 Ocht die stemme die aen mi riep
 715 Hier es comen te minen baten,
 Dat sijs niet en moete laten,
 Si en come anderwerf tot hare,
 Ende derde werven openbare,

720 Soe dat ic mach, sonder waen,
 Weder in minen cloester gaen.
 Ic wilre om benedien
 Ende loven altoes Marien."

725 Sanders snachs, moghedi horen,
 Quam haer een stemme te voren,
 Die op haer riep ende seide:
 „Mensche, du maecs te langhe beide,
 Ganc weder in dinen cloester,
 God sal wesen dijn troester.
 Doet dat Maria u ontbiet:
 730 Ic ben haer bode, en twivels niet."
 Nu heefsise anderwerf vernomen
 Die stemme tote haer comen,
 Ende hietse inden cloester gaen;
 Nochtan en dorst sijs niet bestaen.
 735 Der derder nacht verbeyt si noch
 Ende seide: „Eest elfs ghedroch,
 Dat mi comt te voren,
 Soe moete cortelike scoren
 Des duvels ghewelt ende sine cracht.
 740 Ende ocht hire comt te nacht,
 Here, soe maecten soe confuus,
 Dat hi vare uten huus,
 Dat hi mi niet en moete scaden.
 Maria, nu staet mi in staden,
 745 Die ene stemme ane mi sint,
 Ende hiet mi gaen int covint;
 Ic mane u, vrouwe, bi uwen kinde,
 Dat ghise mi derdewerven wilt sinden."

750 Doen waecte si den derden nacht:
 Een stemme quam van Gods cracht
 Met enen over groten lechte,
 Ende seide: „Hets bi onrechte
 Dat ghi niet en doet dat ic u hiet;

- Want u Maria bi mi ontbiet.
 755 Ghi moecht beiden te lanc;
 Gaet inden cloester sonder wanc,
 Ghi vint die doren wide ontdaen;
 Daer ghi wilt moghedi gaen,
 U abijt vindi weder
 760 Ligghende opten outaer neder.”
 Als die stemme dit hadde gheseit,
 Mochte die sondersse, die daer leit,
 Die claerheit metten oghen sien.
 Si seide: „Nu en darf mi niet twien,
 765 Dese stemme comt van Gode,
 Ende es der maghet Marien bode,
 Dat wetic nu sonder hone.
 Si comt met lichte soe scone.
 Nu en willics niet laten:
 770 Ic wille mi inden cloester maken;
 Ic saelt oec doen, in goeder trouwen,
 Opten troest van onser vrouwen,
 Ende wille mijn kinder beide gader
 Bevelen Gode onsen vader:
 775 Hi salse wel bewaren.”
 Doen toech si ute al sonder sparen
 Haer cleder, daer sise met decte
 Heymelike, dat sise niet en wecte.
 Si cussese beide aen haren mont;
 780 Si seide: „Kinder, blijft ghesont:
 Op den troest van onser vrouwen
 Latic u hier in goeder trouwen;
 En hadde si mi niet verbeden,
 Ic en hadde u niet begheven
 785 Om al tgoet dat Rome heeft binnen.”

Hoert wes si sal beghinnen.
 Nu gaet si met groten weene
 Ten cloester waert moeder eene.
 Doen si quam inden vergiere

- 790 Vant si die dore ontsloten sciere.
 Si ghincker in sonder wanc:
 „Maria, vrouwe, hebbes danc,
 Ic ben comen binnen mure,
 God gheve mi goede aventure.”
- 795 Waer si quam vant si die dore
 Al wide open jeghen hore:
 In die kerke si doe trac.
 Heymelike si doe sprac:
 „God, here, ic bidde u met vlite,
- 800 Hulpt mi weder in minen abite,
 Dat ic over .XIII. jaer
 Liet ligghen op onser vrouwen outaer,
 Snachs doen ic danen sciet!”
 Dit en es gheloghen niet,
- 805 Ic segt u sonder ghile,
 Scone, covele ende wile
 Vant si ter selver stede weder,
 Daer sijt hadde gheleit neder.
 Si traect an haestelike
- 810 Ende seide: „God van hemelrike,
 Ende Maria, maghet fijn,
 Ghebenedijt moetti sijn;
 Ghi sijt alre doghet bloeme!
 In uwen reinen magedoeme
- 815 Droeghedi een kint sonder wee,
 Dat here sal bliven emmermee.
 Ghi sijt een uut vercoren werde;
 U kint maecte hemel ende erde.
 Dese ghewelt comt u van Gode,
- 820 Ende staet altoes tuwen ghebode.
 Den here, die es onse behoeder,
 Moghedi ghebieden als moeder,
 Ende hi u heten lieve dochter:
 Hier omme levic vele te sochter.
- 825 Wie aen u soect ghenade
 Hi vintse, al comt hi spade.

U hulpe die es alte groet;
 Al hebbic vernoy ende noet,
 Hets bi u gewandelt soe,
 830 Dat ic nu mach wesen vroe;
 Met rechte maghic u benedien.”
 Die slotele vander sacristien
 Sach si hanghen, in ware dinc,
 Vor Marien, daer sise hinc.
 835 Die slotele hinc si aen hare
 Ende ghinc ten core, daer si clare
 Lampten sach berren in allen hoeken.
 Daer na ghinc si ten boeken
 Ende leide elc op sine stede,
 840 Alsi dicke te voren dede;
 Ende si bat der maghet Marien
 Dat sise van evele moeste vrien
 Ende haer kinder, die si liet
 Ter weduwen huus in swaer verdriet.
 845 Binnen dien was die nacht tegaen,
 Dat dorloy begonste te slaen,
 Daermen middernacht bi kinde.
 Si nam dat clocseel biden inde
 Ende luude metten so wel te tide,
 850 Dat sijt hoerden in allen siden.
 Die boven opten dormter laghen
 Die quamen alle sonder traghén
 Vanden dormter ghemene.
 Sine wisten hier af groot no clene.
 855 Si bleef inden cloester haren tijt
 Sonder lachter ende verwijjt;
 Maria hadde ghedient voer hare
 Ghelijc oft sijt selve ware.
 Dus was die sonderse bekeert
 860 Maria te love, die men eert,
 Der maghet van hemelrike,
 Die altoes ghetrouwelike
 Haren vrient staet in staden

Alsi in node sijn verladen.

- 865   Dese joffrouwe, daer ic af las,
 Es nonne alsi te voren was.
 Nu en willic vergheten niet
 Haer tweer kindere, die si liet
 Ter weduwen huus in groter noet.
- 870   Si en hadden ghelt noch broet:
 Ic en can u niet vermonden,
 Doen si haer moeder niet en vonden,
 Wat groter rouwe datsi dreven.
 Die weduwe ghincker sitten neven;
- 875   Si hadder op ontfermenisse.
 Si seide: „Ic wille toter abdisse
 Gaen met desen .ij. kinden,
 God sal hare int herte sinden
 Dat si hen goet sal doen.”
- 880   Si deden ane cleder ende scoen,
 Si ghincker met int covent.
 Si seide: „Vrouwe, nu bekend
 Den noet van desen tween wesen:
 Die moeder heeftse met vresen
- 885   Te nacht in mijn huus gelaten
 Ende es ghegaen hare straten,
 Ic en weet west noch oest;
 Dus sijn die kinder onghetroest.
 Ic hulpe hen gheerne wistic hoe.”
- 890   Die abdisse spracker toe:
 „Houtse wel, ic saelt u lonen,
 Dat ghijs u niet en selt becronen
 Na dat si u sijn ghelaten.
 Men gheve hen der caritaten
- 895   Elcs daghes omme Gode.
 Sint hier daghelijcs enen bode,
 Die hen drincken hale ende eten.
 Gheberst hen yet, laet mi weten.”
 Die weduwe was harde vroe

900   Dat haer comen was alsoe.
               Si nam die kinder met hare
               Ende hadder toe goede ware.
               Die moeder, diese hadde ghesoghet,
               Ende pine daer om ghedoghet,
 905   Haer was wel te moede
               Doen sise wiste in goeder hoede,
               Haer kinder, die si begaf
               In groeter noet ende ghinc af.
               Sine hadde vaer no hinder
 910   Vortmeer om hare kinder.
               Si leide vort een heylech leven;
               Menech suchten ende beven
               Hadsi nacht ende dach;
               Want haer die rouwe int herte lach
 915   Van haren quaden sonden,
               Die si niet en dorste vermonden
               Ghenen mensche, no ontdecken,
               No in dichten oec vertrecken.

              Hier na quam op enen dach
 920   Een abt, diese te visenteerne plach
               Eenwerven binnen den jare,
               Om te vernemen oft daer ware
               Enech lachterlike gherochte,
               Daersi blame af hebben mochten.
 925   Sdaghes als hire comen was
               Lach die sonderse ende las
               Inden coer haer ghebet,
               In groter twivelingen met.
               Die duvel becorese metter scame
 930   Dat si haer sondelike blame
               Vore den abt niet en soude bringhen.
               Asi lach inder bedinghen
               Sach si hoe dat neven haer leet
               Een jonghelinc met witten ghecleet;
 935   Hi droech in sinen arm al bloet

Een kint, dat dochte haer wesen doet.
 Die jonghelinc warp op ende neder
 Enen appel ende vinken weder
 Vor tkint, ende maecte spel.
 940 Dit versach die nonne wel,
 Daer si in haer ghebede lach.
 Si seide: „Vrient, oft wesen mach
 Ende of ghi comen sijt van Gode,
 Soe manic u bi sinen geboden
 945 Dat ghi mi segt ende niet en heelt
 Waerom ghi voer dat kint speelt
 Metten sconen appel roet,
 Ende het leit in uwen arm doet:
 U spel en helpt hem niet een haer.”
 950 — „Seker, nonne, ghi segt waer:
 En weet niet van minen spele,
 Weder luttel no vele:
 Hets doet, en hoert no en siet.
 Al des ghelike en weet God niet
 955 Dat ghi leest ende vast;
 Dat en helpt u niet een bast,
 Het al verloren pine
 Dat ghi neemt discipline.
 Ghi sijt in sonden soe versmoert
 960 Dat God u beden niet en hoert
 Boven in sijn rike.
 Ic rade u: haestelike
 Gaet ten abt uwen vader
 Ende verteelt hem algader
 965 U sonden al sonder lieghen.
 Laet u den duvel niet bedrieghen.
 Die abt sal u absolveren
 Vanden sonden die u deren;
 Eest dat ghise niet en wilt spreken
 970 God salse swaerlike an u wreken.”
 Die jonghelinc ghinc ute haer oghen
 Hine wilde haer nemmeer vertoghen.

- Dat hi seide heeft si verstaen.
 Smorghens ghinc si alsoe saen
 975 Ten abt, ende bat dat hi hoerde
 Haer biechte van worde te worde.
 Die abt was vroet van sinne,
 Hi seide: „Dochter, lieve minne,
 Des en wil ic laten niet.
 980 Bepeinst u wel ende beliet
 Volcomelijc van uwen sonden.”
 Ende si ghinc ten selven stonden
 Den heyleghen abt sitten neven
 Ende ontdecten al haer leven,
 985 Ende haer vite van beghinne:
 Hoe si met ere dulre minne
 Becort was soe uter maten,
 Dat si moeste ligghen laten
 Haer abijt met groten vare
 990 Eens snachts op onser vrouwen outare,
 Ende rumede den cloester met enen man,
 Die twee kindere aen hare wan.
 Al dat haer ye was ghesciet
 Dies ne liet si achter niet;
 995 Wat si wiste in haer herte gront
 Maecte si den abt al cont.
 Doen si ghebiecht hadde algader
 Sprac dabt, die heyleghe vader:
 „Dochter, ic sal u absolveren
 1000 Vanden sonden die u deren,
 Die ghi mi nu hebt ghelijt.
 Gheloeft ende ghebenedijt
 Moet die moeder Gods wesen.”
 Hi leide haer op thoest met desen
 1005 Die hant, ende gaf haer perdoen.
 Hi seide: „Ic sal in een sermoen
 U biechte openbare seggen,
 Ende die soe wiselike beleggen,
 Dat ghi ende u kinder mede

1010 Nemmermeer te ghere stede
 Ghenen lachter en selt ghecrigen;
 Het ware onrecht soudement swigen,
 Die scone miracle, die ons here
 Dede doer siere moeder ere.

1015 Ic saelt orconden over al;
 Ic hope datter noch bi sal
 Menech sondare bekeren
 Ende onser liever vrouwen eren."

Hi deet verstaen den covende,
 1020 Eer hi thuiswaert weder wende,
 Hoe ere nonnen was ghesbiet;
 Maer sine wisten niet
 Wie si was; het bleef verholen.
 Die abt voer Gode volen.

1025 Der nonnen kinder nam hi beide
 Ende vorese in sijn gheleide.
 Grau abijt dedi hen an,
 Ende si worden goede man.
 Haer moeder hiet Beatrijs.

1030 Loef Gode ende prijs,
 Ende Maria, die Gode soghede,
 Ende dese scone miracle toghede.
 Si halp haer uut alre noet.
 Nu bidden wi alle, cleine ende groet,
 1035 Die dese miracle horen lesen,
 Dat Maria moet wesen
 Ons vorsprake int soete dal,
 Daer God die werelt doemen sal!

JACOB VAN MAERLANT.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, I³, 380—383; 421, 422; II³,
20—92, 126—150 (I⁴, 403—407; 450,
451; II⁴, 16—88; 121—145).

ROMAN VAN TOREC,

vs. 2246—2639.

- 2246 Daventure doet u cont,
Dat Torec sander dages op stont
Ende nam orlof saen aldaer,
Ende reet en wech daernaer
- 2250 Al dien dach al dore lanc,
Dat hine at none dranc,
Noch huus no hof ne vant.
Doe quam hi gereden an een sant,
Daer hi ene scone borch sach staen,
- 2255 Scone bliken ende welgedaen.
Ter portenwaerd es hi gevaren,
Daermen inliet sonder sparen,
Ende men hitene willecome wesen.
Torec beette ende vrachde nadesen
- 2260 Hoe die here hiete dan.
— „Ydras, die godertierste man”,
Sprac die knape, „die nu leeft,
Ende die liver gode ridders heeft
Dan ieman die ic levende weet.”
- 2265 Torec ginc int zale greeet,
Daer hi wel was ontfaen,
Ende oec grote ere gedaen.
Men dede hem sine wapine af,
Enen diren mantel men hem gaf,
- 2270 Dat hi niet vervrisen soude.
Daerna gincmen eten boude.
Daer was gedient wel ter cure.

- Naden etene vrachde ter ure
 Die waerd hoe hi ware geheten.
 2275 — „Here, Torec, wildijt weten;
 Ende min vader, na die manire,
 Es Ydor vander Baser rivire.”
 Des was die waerd so overblide,
 Ende bat Torec te dien tide,
 2280 Dat hi met hem III dage si.
 Torec seide: „Geloves mi
 Dat ic des niet doen ne mach.”
 Ydras seide doe hi dat sach:
 „Blieft hier, gi sult hier sien
 2285 In derden dage wonder gescien;
 Hier sal comen en scip van aventuren,
 Dat menegen hevet doen besuren,
 Dat es alse wit alse een snee.
 Het comt eens sjars ende nemmee,
 2290 Ende diere in gaet, wet overwaer,
 Hine keert nembermer daernaer.”
 Doe seide Torec: „Ic blive hier dan
 Tote dat dat scep comt hier an.”
 Dus bleef hi daer doe II dage.
 2295 Des derdes dages, sonder sage,
 So heeft men dat scip vernomen,
 Daer menech minsce omme es comen
 Om te siene dat wonder groet.
 Doe Torec vernam genen boet,
 2300 Doe ginc hi hem wapinen nadas,
 Ende nam doe orlof an Ydras
 Ende die scone vrouwe mede,
 Ende seide hi wilde gaen ter stede
 In dat scep, dat secgic u.
 2305 Ende si ontrident hem sere nu,
 Maer dat was een dinc die nine diet;
 Hine liet om al die werelt niet.
 Sijn ors beval hi sinen ward
 Ende ginc int scep daer ter vard.

- 2310 Ende doe hi in dat scip quam,
 Dat scip sine vlucht nam,
 Ende voer henen met selker vloge
 Als een piel ut enen boge.
- 2315 Ende hi ne sach niemane daerin,
 Die tscip stierde meer noch min.
 Dus vloecht henen toter none:
 Ende recht bi enen mersch grone
 Daer bleef tscip staende al stille.
 Torec ginc ut na sinen wille.
- 2320 Ende als hi in genen mersch quam,
 Ic segt u dat hi daer vernam
 Die scoenste borch die nie man sach.
 Hi ginc daerwaerd al dat hi mach,
 Ende als hi rechte daer vore was
- 2325 Sach hi ende vernam nadas
 Dattie borch es marberijn.
 Dat menechste gescrefte dat mochte sijn
 Sach hi daerin gescreven nu;
 Die menechste joncfrouwen, secgic u,
- 2330 Ende vrouwen ende joncheren also wel,
 Die speelden menegertiren spel,
 Scaecs, worptaflen, dansen, reien:
 Met voglen, met honden, si hen meien:
 Van minnen leerde daer elc die wilde.
- 2335 Doe dit sach die riddere milde,
 Ginc hi inwaerd, ende hi sach
 Waer een groet riddere lach,
 Die seide: „Hier sidi qualijc comen,
 Want u lijf werd u genomen,
- 2340 En si dat gi cont onder gedoen
 Mi oft enen minen baroen;
 Ende eest dat gine maect mat,
 Sonder waen, ic sal u nadat
 Bringen in u behout daer naer.”
- 2345 . . . . .
 Torec seide: „Here, sonder scamp

- So nonsecgic niet den camp:
 Onser een ontguldet metten live
 Eric hier in gevangen blive.”
 Die werd seide tot Torec doe:
 2350 „Gi selt beiden tot margen vroe,
 Ende hierenbinnen salic u leiden
 In die camere van wijsheiden:
 Daerin soe mogedi leren mede
 Van wijsheden ende van hoveschede
 2355 Ende van vrouwen alretire.”
 Torec antwerde den werd scire:
 „Live here, dat laet mi scouwen!”
 Ende hi gelovet hem bi trouwen.
 Men dede Torec daer ontwapen.
 2360 Doe gingen eten heren ende knapen,
 Ende naden etene poget men saen
 Daer om een slapen gaen.
 Ende des ander dages vroe
 Es Torec opgestaen alsoe
 2365 Ende quam gegaen te sinen werd
 Om die dinc die hi begert
 Te siene nu: dat jugement.
 Die werd nam Torec omtrent
 Ende leitdene ter camere daernaer
 2370 Ende seide: „Ic wille gi wet vorwaer,
 Datter nie binnen quam man
 Dan gi, die icker in sal leiden.”
 Doe gingen sire in alle beide.
 Van soffire glase, van maerberstene
 2375 Was die camere gemaect rene:
 Venstren, doren, van metale,
 Glasine vinsteren van cristale.
 Also alsict int romans hore,
 So waren die sittene van yvore.
 2380 Die oude vrode daer binnen saten,
 Die onderlinge spraken van maten.
 In die camere so was oec

- 2385 Dire specie, die wel roec,
 So dattie lucht so soete was,
 Die siec was dat hi al genas.
 Torec was vro alsi daer quam.
 Die riddere, diene met hem nam,
 Die namene daer in sijn geleide.
 Si gingen daer bi sitten alle beide.
- 2390 Doe sprac daer een vanden ouden:
 „In weet gene beter vrouden
 Dan te horne goede wort.
 Die vroetscap weet, brinse vort:
 An goede worde es gewin.
- 2395 Nochtan es menech, die daer in
 Mach geleren luttel goet:
 Dat doet der liede dulle moet;
 Nadien dat elc hevet sin,
 Soe gaet hem die wisheit in.
- 2400 Nu sprewi vander werelt echt.”
 Daer sprac een: „Dat donct mi recht,
 Dat wi doch den hogen heren
 Doen in talen en lettel eren:
 Dies willewi irst van hen spreken.
- 2405 Si donken mi alle doget breken,
 Si verderven die werelt al;
 Bi hen soude rechte groet ende smal
 Hem castien tgemene diet;
 Nu eest al valsc ende el niet:
- 2410 Verkeert si al sijn vander eren.
 Si souden die clene leren,
 Maer si sijn alle staelblint,
 Ende volgen tweges niet en twint;
 Also die blinde den blenden leet;
- 2415 Deen verdervet den anderen daer hi geet.”
 Een oude sprac, ende wilse leren:
 „Hets scade vanden lansheren;
 Als een here ter quaetheit keert,
 Al een lantvolc es onteert.

- 2420 Seker sijt van deser sake :
 Alse dat hoeft es tongemake ,
 So sijn alle die lede swaer .
 Ende oec wetic over waer ,
 Dattie grote die clene leren ,
- 2425 Gaet te scanden , gaet te eren .
 Als lansheren sijn van fellen doene
 Scamens hen te min die barone ;
 Anders consijs niet geleesten .
 Dat irst tquaet comt van den meesten ,
- 2430 Dus es , dat gemene diet
 Die quaetheit en scuwet niet .
 Vromecheit es sere verleget ,
 Wantmer in lettel hove pleget
 Datwi nu souden heten lof ,
- 2435 Want alle doget nemet of :
 Dies willict over recht kinnen ,
 Ens gene doget , sine comt van minnen .”
 Die oude sweech , die dit bediede .
 Een ander sprac : „Here , die liede
- 2440 Striden nu , welc beter si
 So hovescheit ende miltheit daerbi ,
 Soe vromecheit , sin ende mate .
 Nu wiest hier op die rechte strate .”
 Doe spraker een ter selver stede :
- 2445 „Ic houts mi an die hoveschede :
 Die dorpere es , ne twivelt twint ,
 Hine werd nemmer wel gemint :
 Daerombe so prisc hoveschede ,
 Soe doet God entie werelt mede :
- 2450 Hets ene sake ende ene minne ,
 Want si comt van hogen sinne .”
 Een ander sprac : „Wien dat dere ,
 Vromecheit prisc oec sere ;
 In horde nie van bloden secgen ,
- 2455 Datmen prijs an hem mochte lecgen .
 Mijn meester sprac , die niet en loech :

- „Starcheit maect den mengen hoech,
 Daer sin toe es ende gemate.”
 Die milde es, besie die strate,
 2460 Die sere inge es ende oec smal.
 Dulle gichte onteret al:
 Te vele geven ens geen prijs,
 Hets dompheit in alre wijs.
 2465 Mate es goet in allen spele,
 Daerne es te luttel no te vele;
 Met rechte prismense in aventuren,
 Want si mach lange geduren.
 Nu sijn dulle liede daer jegen,
 Die wanen sin ende mate plegen,
 2470 (Dat sijn daer ic ane nu taste,)
- Ende haer goet houden so vaste,
 Ende dat goet also verkisen,
 Dat si die ziele ende ere verlisen.
 Si houden meer dan hen es goet.
 2475 Ende die dulle hi verdoet;
 Maer dats een volmaect man,
 Die sin ende mate houden can.
 Soe goet es mate, dat verstaet,
 Dattie ere bi hare gestact.
 2480 Dit houdic over gerecht orconde,
 So wat somen gepinsen conde;
 Wat soe in ertrike es goet,
 Es in maten al behoet.”
 Dit loveden si alle geheel
 2485 Ende hildent vore recht ordeel.
 Een ander sprac als hi sach stade:
 „Ay here, ende hoe grote scade
 Eest van dien dat gi spreect,
 Datment nu algader breect!
 2490 Lettel hortmen na gode bispele:
 Der quader sijn nu alte vele.
 Selc kint die doget ende houdet quade:
 Die werelt es van losen rade.

- 2495 Conste was wilen groet gewelt;
 Nu neest anders niet dan gelt.
 Die rike es nu wel gehort:
 Men trecten tallen steden vort,
 Wat hi spreect si lovent alle.
 Est datten armen spreken gevalle,
 2500 Wat dat hi spreect, merket des,
 Men seget, dat al dulheit es.
 Dwaes ende gec es sijn name.
 Armode es grote scame:
 Den armen es lichte mesciet.
 2505 Al doet hi wel, men achtet niet:
 Hi es recht in deser manire
 Dat es ene grote rivire,
 Entie loept onder die eerde.
 Armoede es grote onwerde;
 2510 Si dect al des minscen doeget,
 Miltheit, scoenheit ende joget.
 Tongemake es darne milde,
 Ic wane hi vrec wesen wilde;
 Penst ho hem es ende bederft;
 2515 Hi bepenst hem menechwerf:
 „Owi, ende oftic nu ware rike!
 In liet dor geen goet, sekerlike,
 In soude verteren ende geven
 Dor Gode, dor ere, al min leven.
 2520 Hine mach, na dat hem behovet:
 Dies wert hem therte bedrovet.”
 — „Nu sprewi van hen, die geven:
 Al es die meltheit sere bleven,
 Vrecheit es gewassen sere.
 2525 Meltheit ne rest hem nembermere,
 Vrecheit heft die werelt dorgaen.
 Quaet cruets es gewassen saen.
 Ic seg dat na minen wane,
 Int breken vander mane
 2530 So was alle doget geboren.”

Dit ordeel prisen alle diet horen.

Ene joncfrouwe es opgestaen
 Ende sprac vore die magede saen:
 Haer minne prist si vor al die vrouwen,
 2535 So dat si alle op hare scouwen.

Nu hort ho dit vonnesse verginc.
 Met luder stemmen sijt anevinc,
 Ende seide datter magede minne
 Es edel ende van reinen sinne,

2540 „Want die maget es scone ende rene
 Recht als die rose es scoenst allene
 In dien bogaerd. Oec es van allen
 Vrowen die rose afgevallen,
 Ende oec al ontaen, mogedi kinnen;

2545 Bedie salmense te min minnen,
 Dan die magede, seggie echt.
 Dit vonnesse wisic overrecht.

2550 Twi settet ieman sinen moet
 Daer een ander sinen wille doet?
 Oec merct an u ter stonde,
 Waer soe vaer es ende sonde,
 En mach gene joie sijn volmaect:
 Dit leerde mi I man welgeraect.”

2555 Ene vrouwe, die dat horde,
 Antwerde doe ten irsten worde:
 „Joncfrouwe, spreecti diets oft walsc?
 Wat datgi segt es vals.

2560 Nembermer ward joncfrouwe
 Manne te minne so getrouwe,
 Dat haer lief iet mach verstaen.
 Al brinct si hem in goden waen,
 Nembermer doet si hem te bet.
 Bedecte minne es een loes net.

2565 Ene joncfrouwe houtere sevene
 An hare wel met troest te gevene:
 Haer word dats cranc fundament.
 Hets die duvel, diet al scent,

- Die hare bedriget soe gereet,
 Bedie si doet hem menech leet:
 2570 Dien si meest mint int covent,
 Dien doet si den meesten torment;
 Als hi dan waent sijn ongeval
 In corten tiden verwinnen al,
 So eest al verloren op ene wile.
 2575 Joncfrouwen troest es al gile;
 Maer die vrowen minne hort ende sprake,
 Dat es ene volmaecte sake:
 Sine bedriget none hoent,
 Want si hare minne toent.
 2580 En mach scaden niet en twint
 Datmen gode vrouwen mint.
 Haer vroetscap es so menechfout,
 Dat si niemanne sijn pine onthout.
 Ende dats te prisene utermaten,
 2585 Dat si weet wat doen ende laten.
 Si es bat dan die maget geleert:
 Si weet wel waermen die saken kert.
 Also vele also hovescheit bat staet
 Dan loescheit doet ende baraet,
 2590 Soe es vrowen minne, wient behaget,
 Beter vele dan der maget.”
 Som pristen si der vrouwen wale,
 Ende som der joncfrouwen tale.
 Eer die dach leet al geel,
 2595 Waser gewiest menech ordeel
 Van so menegerhande seden,
 In caent geseegen tesor steden;
 Derre materie es noch vele,
 Dies cortict u metten bispele.
 2600 Toten avonde horden si dat spel.
 Torec behages harde wel:
 Geen spel haddire vor genomen.
 Doe dat avontmael was comen
 Doe namen metter hant sijn waerd

- 2605 Ende seide: „Gawi thuiswaerd;
Hets avont hier itoe, nu siet.”
Torec seide: „Dats groet verdriet,
Dat hem die dach haest so sere;
In words mode nembermere
- 2610 Te horne dese dachcortingen.”
Mettesen worde si danen gingen.
Torec bleef daer der dage drie,
Ende elkes dages so ginc hie
Ter cameran van den jugemente,
- 2615 Ende horde vele parlemente,
Die hem bequamen harde wale.
Derts dages, naden avontmale,
Alse gespeelt hadde dies luste,
Ginc elc daer te sire ruste,
- 2620 Ende slipen tot die dach ginc ane.
Ende Torec wilde varen dane;
Ende als hi die ogen heeft ontaen,
(Hier mogedi wonder groet verstaen)
So vant hem daer die jongelinc
- 2625 Daer hi irst te scepe inginc.
Van wondere sach hi harentare,
Idoch werd hi wel geware,
Dat hi daer nu was, sonder waen,
Aldaer hi te scepe was genaen.
- 2630 Doe pensdi om sinen goden waerd
Ende om Morele mede, sijn paert.
Thans ginc hi daer opt lant,
Ende tot Ydras huse te hant.
Ende doen Ydras dat heeft verstaen,
- 2635 Heeft hine harde wel ontfaen,
Ende hi vrachde Torecke saen
Hoe hi den scepe ware ontgaen.
Ende Torec telde van inde toerde
- 2639 Dat hi sach, van worde te worde.
-

W A P E N E - M A R T I J N .

„Wapene, Martijn! hoe salt gaen?

Sal die werelt iet lange staen

In dus cranken love,

So moet vrouwe ver Ere saen,

5   Sonder twivel ende waen,

Rumen heren hove.

Ic sie den valscen wel ontfaen,

Die de heren connen dwaen

Ende plucken van den stove;

10   Ende ic sie den rechten slaen,

Beede bespotten ende vaen,

Also die mese in die clove,

Recht offene God verscrove.

Hoe lange sal gedogen dit

15   God, die alle dinc besit

In sire heerscapie,

Dat die goede vleet ende bit,

Ende hem en doech no dat, no dit,

Dat hi iet gedie?

20   Recht man delvet onderspit;

Hine hevet te pointe niet gehit

In negeer baelgye.

Al varet in den helscen pit:

Eist blau, grau, swart of wit,

25   Hets getrouwe als die zye.

Mi es leet dat ic waer lye.

Laet ons, Martijn, over een

Hier af spreken onder ons tween

In dit dyaloge,
 30 Wanen dat eerst quam die ween,
 Dat die wilen so onwaert sceen
 Nu sit also hoge.

Ic sal vragen ende vleen;
 Berecht mi ja of neen
 35 Van dat ic di betoge.
 Ledichede es vrome negeen,
 Aerbeit vint vier in den steen,
 Daerbi ontsteect dat droge.
 Nu sprec ende ic gedoge.”

40 „Spreken, Jacob, lieve compaen!
 Waer soudic dat hebben verstaen,
 Dat ic daer toe dochte?
 Te verclaerne dinen waen,
 Die in twivele ware bevaen,
 45 Dats dat ic niene vermochte.
 Doch en willix niet afstaen,
 In wille dine bede ontfaen,
 Die dit ane mi besochte.
 God sende mi den hemelscen traen,
 50 Ende moet mine zinne dwaen;
 Want Hi mi diere cochte,
 Ende ict gerne vulbrochte.”

„Martijn, doe die werelt began
 Man te verheffene boven man,
 55 Doe sciet mijn vrouwe ver Ere
 Den dorper ende wijsdem den dan,
 Ende daer trouwe ende doget was an,
 Dien hiet soe sijn here.
 Nu maken die heren een gespan,
 60 Ende geven der Eren enen ban,
 Ende willen niet dat soe kere.
 Sech mi, wanen tfenijn ran,
 Toech mi redene daer van,

65   Want ic gerne lere,
               Wies scout dattet were."

              „Jacop, mi dinct overwaer,
 Sint dat edelheit hadde vaer
               Te pijnne om die ere,
 70   Ende soe trac den scalken naer,
               Die raden nu hier, nu daer,
               Ende niet scelden den here,
               So es edelheit worden so swaer,
               Dat soe te clemmene heeft ommaer,
               Ende daelt in lanc so mere.
 75   Dits nu al der werelt claer
               Ende ogesien ende openbaer:
               Dus es verbannen ere
               Ende wederstaen ten kere.

80   Nu merc bi der sonnen lecht,
               Dat al der werelt ogen berecht
               Bi sire edelre naturen:
               Alsoe dat swerc daer jegen vecht
               Entie nevel met sire drecht,
               Sone can soe tier uren
 85   Niet getogen haer scoenheit echt;
               Aldus verdonkert die scalke cnecht
               Edele creaturen,
               Alsoe hi hem daer ane hecht
               Ende hare edelheit verplecht,
 90   Dat soe laet geduren
               Bi hare den scalken suren.

              Sint scalke droegen overeen,
               Dat neen was ja, ende ja was neen,
               Ende hem dat wijsheit dochte,
 95   Ende edelheit daer omme green,
               Wat daer wasdom ute sceen
               Wanen dat comen mochte,

So es edel herte worden steen;
 Want haer ontfaermet dinc engeen
 100 Dan daer men gelt ute cnochte.
 God geve hem den langen ween,
 Die te cnauwene gaf dit been
 Den edelen gedochte,
 Want hire moert an wrochte.

Wat sal segel ende was,
 Ende brieven, die gewagen das
 Van dat lantsheren geven?
 Hets al niet, hets een gedwas:
 Alsoe lief hat mi 'een wilt Sas
 110 Oft een Vriese bescreven.
 Trouwe en broescer dan een glas;
 Die hier te voren so sterc was,
 Soe es tebroken bleven.
 Ic wane noyt dies lantshere genas,
 115 Die scalke te sinen rade las,
 Hine moeste int ende sneven,
 Ende sulc es slands verdreven."

„Martijn, du berechts mi wel:
 Hierbi sijn die heren fel
 120 Ende wandel in die tale.
 In weeter wat toe segghen el:
 Die scalc hout boesheit over spel,
 Hi pijnt hoe hi doget smale.
 Caym sloech den edelen Abel,
 125 Dus soect die scalc sijns heren vel,
 Hoe hine getrect te dale.
 God, die ons noch doemen sel,
 Biddic dat hi den duvel
 In den joncsten male
 130 Metten scalke betale.

Martijn, nu berecht mi dies:
 Berecht een God, die niene wies,

Alle creaturen,
 Twi heeft die quade dan den kies,
 135 Entie goede valt int verlies?

Wie saelt over recht curen?
 Mijn sin seget mi, alse een ries:
 Hi, die Adame tlijf inblies,
 Die meester der naturen,
 140 Hevet bevolen (merc ende besies:
 Es dese dinc waer, so gies)
 Der blender aventuren,
 Die verkeert telker uren.”

„Jacop, sech, bestu verdoert?
 145 Aventure es maer een woert
 Van geveinsder spraken.
 Brincstu ongelove voert?
 God siet alle dinc ende hoert:
 Wiltu den duvel maken?
 150 Wie hevet dijn herte dus becoert,
 Dattu helts aent lager boert?
 Die papen sullent smaken.
 So wertstu verbrant of versmoert;
 In gave om dine ziele niet een oert.
 155 Men mach met sulken saken
 Gode niet genaken.

God en was nie moede no mat;
 Int wout en es no loef, no blat
 Buten sire hoede.
 160 Al dat es in elke stat,
 Dat behoet hi ende besat
 Met godliker goede.
 Al gehinget hi dan dat,
 Dat die quade gewinnet scat,
 165 Ende menne heet den vroeden,
 So hi hogere sit upt rat,
 So hoger val, so meerre plat

In der helscer gloede,
Onder der duvele roede.

170 Die rechtste wech ter hellen waert
Entie alre cortste vaert
Dats geluc in sonden.
Alsmen geen mesdoen en spaert,
Ende men emmer vort verswaert
175 Die ziele gebonden,
Ende dan gesciet alsmen begaert,
Ende menne roect wiere mesbaert,
Nu noch te genen stonden,
So coemt die doet, diet al vertaert,
180 Onversien, want hets haer aert,
Panden van den ponden,
Die niemen en can gegronden."

„Martijn, du heves mi bekeert
Ende gewijst ende geleert
185 Van dies ic niet en wiste.
Al sie ic meer den quaden geëert,
Mijn herte en werdes niet verseert
Noch in genen twiste.
Al hevet hi meer dan hi verteert,
190 Ende hi wint dat hi begeert
Met scalcheit ende met liste,
Ginder wert hi gedestruweert
Ende gebonden ende gemeert;
Sine kindere gaen te quiste
195 Gelijk enen miste.

Martijn, en waerstu niet so wreet,
Ene dinc, die ic niet en weet,
Soudic di gerne vragen:
Twi sijn die sonden Gode so leet,
200 Dat hi den sondare es so heet
In wraken ende in plagen?

Want geen sondare langer steet
 In sonden dan sijn lijf es breet,
 Twi torment hine met slagen
 205 Ewelike, sonder versceet?
 Dit en scijnt te pointe niet geleet
 Tordeel, dorstics gewagen,
 Al en weten wijs wien clagen."

„Jacop, God, die herten kent,
 210 Sent den sondare recht torment
 Na der herten gedochte.
 Omme dat hi wilde, also een rent,
 Altoes leven ende ongeënt,
 Updat wesen mochte,
 215 So es hi ter hellen gesent,
 Daer hi ewelike es gescent,
 Want sijn wille dat wrochte.
 Besich dine herte al omtrent:
 Dincti dese redene blent,
 220 Die ic hier toebrochte?
 Neent, diet wel besochte!"

„Martijn, du seges wel ende waer,
 Ende dine redene die es claer
 Ende licht te verstande.
 225 Al gepeins es openbaer
 Voer hem, die tellet alle haer
 Ende wat die hemel heeft ane;
 Ja, loveere, gras, dach ende jaer,
 Dropele, sant es hem niet swaer
 230 In telne te bevane.
 Hi hevet ypocricie ommaer,
 Ende leget hem met wraken naer,
 Die in hare bane
 Plegen omme te gane.

235 Soete Martijn, men leset dat:
 Al gavic wech lijf ende scat,

Ende dogede grote coude,
 Ware ic in hoeftsonden mat,
 Het en diedde mi niet een blat:

240 Die nuwe wet spreekt ende doude.
 Die ons dus nauwe maken den pat
 Te hemele waert ende so glat,
 Ic wilde, God selve woude,
 245 Dat si portiers waren gesat
 Ter hellen: si soudent tgat
 So hoeden met gewoude,
 Datter cume iemen in soude."

„Jacop, menich proeft ende coert
 Der heleger scrifturen woert,

250 Ende waentse wel gegronden.
 So clapt hijt leken lieden voert,
 Die gerne nieuwe dinge hoert,
 Wat hi hevet vonden.
 Selve verstaet hijt niet een oert:
 255 Dits meerre misdaet dan moert,
 Datsi Gods woert dus wonden.
 Hier naeyen sijt, hier eest gescoert,
 Hier breekt een nagel, hier een boert.
 Wapene van den honden,
 260 Nu ende tallen stonden!

Wanen si die wort gegronden saen,
 Daer die wortele ave staen

Geplant in hemelrike?
 Vele si jagen ende clene si vaen,
 265 So willen si te samen slaen
 Gelike ende ongelike.
 Dies latic mijn vragen staen;
 Want het dinct mi bet gedaen
 Dat ic hier af wike,
 270 Dan ic viele in dommen waen.
 Nutter eist dat vliet die naen,

Dan hi te campe strike
Jegen den kempe eerlike.

275 Of God ten joncsten dage sal
Gepeins ende wort berechten al,
Daer wi in oint mesdaden,
Soudi, alse eenen onwerden bal,
Weldaet werpen int helsce dal,
So ware hi sonder genaden.
280 Neen hi! en es niet so smal
Van weldaden al dat getal,
Hen wert van grade te graden
Van Gode gedanct, die niene hal
Wat men wel dede ofte stal:
285 Gerechtichede soude scaden,
En hoerde God niet die baden.

Dat seget die gelove mijn:
God moet in hem selven sijn,
Hine mach el nieweren wesen.
290 Hi es gerechticheden fijn
Ende genadicheden, dats aenscijn
Hets al één van desen.
Die van den watre maecte wijn,
Hi es sijns selves, niet eygijn,
295 Wat so die doren lesen.
Jacop, hout die gelove dijn;
Hets menich onbesceden swijn
Te priesterscap geresen,
Die niet en mach genesen."

300 „Martijn, dijn gelove es goet,
Ic bem dies seker ende vroet:
Weldaet waert niet vergeten.
Laet hem begaen, diet gelden moet,
Ende diet al bi redene doet:
305 Nemmeer en willics weten.

Hi es diet al maect ende hoet;
 Alse die hinne haer kiekine broet,
 Heeft hijt al beseten.

310 Hi gevet ons ziele, vleesc ende bloet;
 Hi hoet ons voer die helse gloet,
 Dat wi niet werden tesleten
 Ten joncsten noch verbeteren.

315 Martijn, die menige parlement
 Ende seget: die minne es blent;
 Oec eist een woert gemene.
 Omme dat ic bem een onwijs rent,
 So mac mi dese dinc bekent;
 Want en es niet clene.

320 Es dat waer, so es minne torment,
 Entie hare volget es gescent
 Ende onteert alrene.

Nu seget elc wise al omtrent,
 Dat minne, dat soete instrument,
 Gode van Nazarene
 325 Brochte in desen wene."

„Jacop, dijn vragen es swaer;
 Doch proeftmen bi redene claer
 Drierhande minne.

330 Deerste es caritate, dats waer,
 Die es sonder pine ende vaer,
 Ende daer woent God inne.
 Dander trect die werelt naer;
 Om ere, om goet staet al haer gaer:
 Dits ene bastaerdinne.

335 Die derde eescht die bloyende jaer,
 Alse bi naturen elc kiest sijn paer:
 Al noch sijn si dinne,
 Die deser volgen bi sinne.

340 Deerste minne es so groet,
 Dat al, dat God ie geboet,

Vulprijsde niet haer werde.
 Jane trac soe themelsce broet
 Hier neder in der maget scoet,
 Onder der Joden swerde?
 345 Minne es God, dat merct al bloet:
 Wie mochte els bringen in der noet
 Hem diet al ververde,
 Dan hi hem selven daer in besloet,
 Ende dor ons sijn bloet roet
 350 Storte hier up derde,
 Ende in minnen hem openberde.

Wien dat selke minne es cont
 Also caritate, hi es gesont:
 Men machene niet verblenden.
 355 Al lage hi in der hellen gront,
 Ware hi daer mede gewont,
 Hine ware niet in ellenden.
 Maer God en wille den riken vont
 Genen sondare, genen hont,
 360 Nemmermere toesenden.
 Die edele have, dat diere pont,
 Smaect allene der vriende mont:
 Men mach haer lijf doen enden,
 Maer niet die sele scenden.

365 Dander minne es onbehoet,
 Want soe staet om terdsce goet
 Ofte om der werelt ere.
 Dits die minne, die dicke doet
 Ridderscap wesen verwoet
 370 Enten woekenere.
 Want die ridder niene geroet,
 Hine verslijt vleesc ende bloet,
 Updat sijn prijs mere.
 Dander, al ware al gelt de vloet

375 Ende hem vloyede in sinen moet,
 Hem soude noch also sere
 Dorsten alst dede ere.

Dese minne heeft ondersceet
 Van hem die om die ere steet,
 380 Entie pijnt om den scatte.
 Wiltu ere hebben, wes gereet
 Te latene dat Gode es leet;
 Pijndi omme datte
 Dat hem lief es ende hi di heet;
 385 Wes vromech, omme die doget sweet,
 Dat men di niene matte
 Onder der ydelre glorien cleet,
 Daer menestraudie mede ommegeet;
 Want hare tonge platte
 390 Smelten alse sneeclatte.

Ere te minne dats ene dinc,
 Daer noyt herte mede ommeginc,
 Sone was van reinen aerde.
 Bestu out of jongelinc,
 395 Doe wel altoes ende bedwinc
 Dijnre herten hovaerde.
 Prijs, die in loddere tonge hinc,
 En was noyt wert ere ogen winc
 Onder die goede waerde.
 400 Onwerden lof vlie ende ontsprinc,
 Die menigen vaet ende wilen vinc,
 Die dat wort begaerde,
 Ende dat weldoen spaerde.

Goet te hebbene ende scat,
 405 Ende tamelike te nuttene dat,
 Dats een salich leven.
 Maer goets minne maect een gat,

Dat nemmermeer mach werden sat,
 Al wilde ment hem al geven.
 410 Minne van goede es gehat
 Vor Gode in die hoge stat,
 Daer die ingele beven.
 Dese scuwet der eren pat,
 Want soe moet int helse vat;
 415 Salomoen hevet bescreven:
 Ennes niet aergers bleven.

Die derde minne eeschet die tijt,
 Alsoe bi naturen elc ontbijt
 Die bloyende jare.
 420 Dat es tedelste delijt,
 Alsoe hare scamelheit besnijt,
 Ende men trouwe hevet mare,
 Die men vint ter werelt wijt;
 Want soe talre stont verblijt,
 425 Rechts oft al hare ware.
 Haer hope nemmermeer teglijt:
 Die aldus sijn lijf verslijt
 Maect sine sinne clare:
 Hi nes geen futselare.

430 Minne es, als men bescreven vint,
 Cracht die twee herten tsamen bint
 In een reene wanen.
 Dattie minne hetet blint,
 Doet dat menich es so kint,
 435 Dat hi hem laet verspanen.
 Sine connen minnen niet een twint,
 Die wandel sijn alsoe die wint:
 Si rollen buter banen.
 Ic waen mer alsoe vele vint
 440 Minres in trouwen gehint,
 Alsmen doet swarter swanen:
 Dus laet haer minne afplanen."

„Martijn, ic bem des wel berecht;
 Het seget al, eist here, eist knecht,
 445   Vrouwen ende joncfrouwen,
 In sange ende in rime slecht,
 Dat si met minnen sijn verplecht,
       Ende men cans niet gescouwen.
 Mi dinke dat al die werelt vecht
 450   Jegen der reinre minnen lecht,
       Ende volgen ontrouwen.
 Menich seget nu ende echt:
 „Mijn sin es so ane u gehecht
       Dat ic wane bedouwen.”
 455   Achter maecsi die mouwen.

„Jacop, du hebs mi oyt gevraecht,
 Ende ic andwort ende verdraecht,
       Nu willic, Martijn, vragen.
 Waenstu dat mi wel behaecht,
 460   Dattu mi dus heves gejaecht?
       Neent! wistics wien clagen.”
 „Martijn, vrient, wat holpt geclaecht?
 Vrach dattu wils, ende ic gewaecht:
       Ic wilt al verdragen.
 465   God helpe mi, want hi vermaecht,
 Dat mijn sin so werde gevaecht,
       Dats di moete behagen:
       Ic wille dandworde wagen.”

„Lieve Jacop, so berecht mi,
 470   Of dat volc al comen si
       Van den eersten Adame,
 Twi es deen edel, dander vri,
 Die derde eygijn man daer bi?
       Wanen quam dese name?
 475   Twi segemen ten dorpre: „Fi!
       Ganc wech, God onnere di!

Du best der werelt scame!"
 Die edele hevet al tgecri:
 Men seget: „Willecome gi!"
 480 Dits dies ic mi vergrame,
 Wantet dinct mi ontame."

„Martijn, den menigen es bedect
 Die dinc daer dijn sin up mect,
 Ende du vrages wel verre.
 485 Want hevet een persemier geblect
 Enten lieden thare ontpect,
 So wille hi, sonder merre,
 Onder die edele sijn getrect;
 Al ware hi dusentvout bevlect,
 490 Tgelt claerten van den terre.
 Dits die dinc die liede wect,
 Ende menich sin te winne trect,
 Ende maecter Gode om erre
 Entie siele in werre.

495 Nu waent sulc, dat tfolc eygijn
 Comen es van den quaden Caijn,
 Die vermorde Abelle,
 Ende dien God verdoemt hiet sijn.
 Dit en es niet waer, Martijn,
 500 Bi redenen die ic telle;
 Want al dat geslachte sijn,
 Beschijft ons die bibelesijn,
 Verdranc dilovie felle.
 Maer tvalsc dorperlijc venijn
 505 Dat Cayn droech, dats noch aenscijn
 An menegen, die ic spelle
 Van herten sijn geselle.

Sulc waent dat van den quaden Cam,
 Dien Noë sijn vader was gram,

510   Want hine niet en decte,
           Eygendoem van hem quam,
           Want hem svader vloec mesquam:
           Hi doelde diere up mecte.
           Al vintmen dattie goede ram
 515   Dicke wint dongave lam:
           Dits der rudarise secte.
           Van den edelen Abraham
           Quam eygijn volc, alsict vernam,
           Die oyt ter eren trecte
 520   Ende hem nie bevlecte.

          Martijn, die Duutsce loy vertelt,
           Dat van onrechter geweld
           Eygendoem es comen.
           Also een prince wan wijch upt velt,
 525   Tfolc, datmen te live helt,
           Dat hiet hi verdomen
           Ende vercopen omme gelt:
           Dits tfolc datmen noch eygijn scelt
           Ende men scalc hoert nomen.
 530   Nature gaet haren rechten telt,
           Maer avonture wast ende swelt,
           Menegen te vromen,
           Ende tonneren hem somen.

          God gedoget om onse mesdaet,
 535   Dat een geslachte nedergaet
           Ende een ander riset.
           Wie mach weten sinen raet?
           Hi kent wiene mint of haet,
           Die al die werelt spiset.
 540   Die meest tsinen dienste staet,
           Men siet dat sijn oyr ende sijn saet
           Meest in die ere geriset.
           Maer alst volc wert so quaet,

545   Dat die wet Gods versmaet,
               Werdet te valle gewiset
               Ende van niemene gepriset.

              Mine roect wiene droech of wan,
               Daer trouwe ende doget es an,
               Ende reine es van seden,
 550   Uut wat lande dat hi ran,
               Dats dien ic der namen an
               Van rechter edelheden.
               Al vercocht men selken man,
               Hens niemen diene geroven can
 555   Siere dogedachtigheden.
               Mi dinke dat edelheit began
               Uter reinre herten dan,
               Met dogeden besneden,
               Ende begint noch heden.

560   Martijn, oft u clemmen wout
               Ter edelheit, drie pointe hout,
               Die ic di sal leren:
               Wes nerachtich, minne niet dat gout,
               Wes erachtich menichfout:
 565   Dese hout niet voer sceren.
               Wes warachtich ende stout:
               Dese drie poente vaste hout,
               So bestu vul eren.
               Hennes niemen, jonc no out,
 570   Dien du scalc dan dinken sout,
               Sonder die weldaet deren,
               Ende doget tondogeden keren.”

              „Waerheit, Jacop, ic hebbe verstaen
               Uut dinen monde redene gaen
 575   Vul rechter waerheden.
               Al spreect in sinen boeke Alaen,

Dat edelheit quam sonder waen
 Van ouder rijcheden,
 Die edelheit machmen afdwaen :
 580 Wertmen aerm, so eest gedaen,
 Men valt in doude steden.
 Maer reine edelheit es een traen,
 Die dorper herte nie conste ontfæen ;
 Die gevet, dor smenscen beden,
 585 God in sire miltheden.

Jacop, ic hore an dine woert,
 Dat alle menscelike geboert
 Van Adame begonde :
 Hoe es die maechscap so testoert,
 590 Dat deen den andren vermoert?
 Dits jamer ende sonde.
 Nijt es weder ende voert
 Meester int lant ende in die poert ;
 Tfolc es worden honde.
 595 Te vragene ben ic becoert ;
 Sech mi, alse diet gerne hoert
 Ende diet gerne ondervonde,
 Van beginne te gronde."

„Martijn, hovaerde ende nijt
 600 Entie alre eerste strijt
 Begonste in hemelrike,
 Alse Lucifer, te sire ontijt,
 In den hemelscen delijt
 Wilde sijn Gods gelike.
 605 Daer viel hi in den helscen bijt,
 Daer hi nemmermeer en slijt,
 Maer blivet ewelike.
 Nu sent hi dor die werelt wijt
 Sijn venijn ende sinen vlijt,
 610 Ende wille dattet blike,
 Alst doet jamerlike.

- Twee worde in die werelt sijn,
 Dats allene MIJN ende DIJN,
 Mochtmen die verdriven,
 615 Pays ende vrede bleve fijn,
 Het ware al vri, niemen eygijn,
 Manne metten wiven.
 Het waer gemene tarwe ende wijn;
 Over see noch upten Rijn
 620 Soudemen niemen ontliven.
 Nu benemet dat venijn
 Van giericheden dit, Martijn,
 Ende doet al achterbliven,
 Ende ander loy bescriven.
- 625 God, diet al bi redene doet,
 Gaf dit wandel aertsce goet
 Der menscheit gemene,
 Dattere mede ware gevoet,
 Ende gecleet ende gescoet,
 630 Ende leven soude rene.
 Nu es giericheit so verwoet,
 Dat elc settet sinen moet
 Om al te hebbene allene.
 Hieromme stortmen menscen bloet,
 635 Hieromme stichtmen metter spoet
 Borge ende hoge stene,
 Menegen te wene."
- „Jacop, ic hebbe wel verstaen,
 Dat al waer es, sonder waen,
 640 Dattu hier heves ontbonden.
 Goets es genoeg, lietment gaen
 Int gemene, ende hem ontfaen
 Die arem worden vonden.
 Dus viele alle orloge saen,
 645 Dus mochtmen die siele dwaen
 Ende claren van den sonden.

Miltheit heeft hare macht gedaen,
 Vrecheit leert die werelt vlaen:
 Dit proeven ende orconden
 Die minres van den ponden.

650

Jacop, ene dinc mac mi cont:
 Alsoe die mensce es gewont
 Van gerechter minne,
 Doet der ogen wandel vont,
 Of comet uter herten gront
 Dit evel te beginne?
 Ic liet mi costen wel een pont,
 Ende ics vroet ware tesar stont;
 Mac mi dies in inne.
 Mine redene blivet ongesont,
 Mine bescede dit dijn mont:
 Hennes wijsheit niet dinne,
 Naer dat ic redene kinne."

655

660

665

„Martijn, du best een vreemt druut,
 Du spreecs recht alsoe een Vriese ruut
 Die noch noyt en minde.
 Alrehande edele fruit
 Comt van minnen uut ende uut,
 Die noyt dorper en kinde.
 Die stille mint ofte overlaut,
 Hem can gehelpen el geen cruut
 Dan hem tevel toesinde:
 Der herten enter ogen virtuut
 Willic dat hier mede si beduut.
 Proef of ic dit ontbinde,
 Entie redene bevinde.

670

675

680

Een swaer orloge ende een groet strijt,
 Ende daertoe een ewelijc nijt
 Es tusscen herte ende ogen.
 Therte den oge verwijt:

„Du best, die mijns niene vermijt,
 Bi di bem ic bedrogen.
 Du best emmer open wijt
 Elker sonden, die voer di lijt;
 685 Du best vrient, dits gelogen!
 Sluut dine dore teneger tijt,
 Daer so menich dief dōer tijt.
 Bi di bem ic doervlogen:
 Dies clagic den hogen.

690 Wapene, vriendelijc viant,
 Dor dí dogic menigen brant
 Ende menige coude.
 Wapene, datti nature oyt vant!
 Waer di verboden huus ende lant
 695 Ende des menscen houde,
 Sone bonde mi geen bant;
 Lichter ware dan een sant
 Algader mine scoude.
 Men stake bet uut metter hant
 700 Ende versmorde alsulken pant
 Onder donreine moude,
 Waert dat nature woude.”

Therte sweech, ende toge sprac:
 „Mi dinct dat u sins gebrac,
 705 Vrouwe coninginne!
 Dat gi mi tyet u ongemac;
 Want noit van mi tuwaert lac
 Een stof, al quaemt mi inne.
 Alsoe men mi somwile utestac,
 710 Wat dochte daerna smenscen sac?
 Sijn welvaren was dinne.
 Sonder noet maecti gecrac
 Ende werpt up mi uwen hac,
 Dat ic u vrouwe kinne
 715 Ende mine godinne.

Merket, vrouwe, ende besiet,
 Dat gi over mi gebiet,
     Also over alle uwe lede.
 Menne conde u gescaden niet,
 720 Waert so dat gi van u sciet
     Alle dorperhede.
 Maer also gi bi mi bespriet
 Dinge die gi ane u tyet,
     Volgedijs gerne mede.
 725 Gi sijt recht also tcranke riet,
 Dat metten winde volget ende vliet:
     U ongestadichede
     Maect u den onvrede."

Dit orloge hevet gevelt,
 730 Also men hare den twist vertelt,
     Vrouwe Redene bi bescede.
 Bedegader sise scelt,
 Elken deelt si daer sijn gelt,
     Niet gelike bede.
 735 Baersculdich si die herte spelt,
 Also diese over voget helt
     Ende vrouwe, bi haren ede.
 Maer des gevalles geweld,
 Dat bi siene therte dwelt,
 740 Tyet soe des ogen gelede:
     Dus delet soe die veede.

Martijn, hierbi mogestu sien,
 Weder die ogen therte tien,
     So therte die ogen.
 745 Also therte wille vlien,
 Om niet dan die ogen spien:
     Daer nes geen gedogen.
 Maer hets emmer der herten plien,
 Alst dor dogen siet desen of dien,
 750 Daert hem toe wille bogen,

So moet al sijn wille gescien :
 Toge moet lien ende gien ,
 Daer dore quam gevlogen
 Minne int vertogen."

755 „Jacop, dine redene es claer,
 Al dinct soe den genen swaer
 Die lettel gevroeden.
 Ic weet dat wel, over waer,
 Die siele ware al sonder vaer
 760 Ende in sekerre hoeden,
 Wilde die herte maken ommaer
 Dat hare die ogen senden naer;
 Niemen dorstem vermoeden,
 Dat hi beven soude daer,
 765 Daer God sal doemen openbaer
 Ende wisen ten gloeden
 Die hier ten sonden spoeden.

Berecht mi, Jacop, oft u wout :
 Weder es sekerst int behout
 770 Rijcheit, so aermoede.
 Eest leec, cleric, jonc of out,
 Het dinct mi wesen gadergout :
 Al staet naer den goede.
 Aermoede prijstmen menichfout,
 775 Men seghet: soe es seker ende bout,
 Vor rovers sonder hoede;
 Doch minnen si voer dwater smout,
 Si scuwen honger ende cout.
 Eist als ic mi bevroede,
 780 So dolen dese vroede."

„Martijn, ic mete di vol dat vat.
 Upten stoel, daer Moyses sat,
 Daer sitten die geleerde.
 Wat si di heten doe al dat,

- 785 Si wisen di den rechten pat:
 Wel hem, diere hem an keerde!
 Maer in weldoene sijn si lat,
 Si heten vasten, si sijn sat:
 En volge niet sulken heerde.
- 790 Sine minnen niet voer den scat,
 Haer hant es altoes sonder gat;
 Noit volc was boven der eerde,
 Dat meer goets begeerde.
- 795 Die meerre menege es dusdaen,
 Doch so vintmer, sonder waen,
 Al sijn si selsiene,
 Die den aertscen goede ontgaen,
 Ende die aermoede anevaen
 Bi helegen engiene.
- 800 Si laten hem blouwen ende slaen,
 Tormenteren ende vaen,
 Omme die helle tontfliene.
 Hierin waert sekerst vulstaen;
 Want die hem in dit doepsel dwaen
- 805 Sijn seker Gode te siene,
 Ende hem niet te messciene.
- Die Gods sone toget ons dat,
 Die evengeweldich sit ende sat
 Den Vader in sijn rike;
 Hi beette in dese aerme stat
 In der reinre mageden vat
 Harde omoedelike,
 Daer hi cume soges wart sat,
 Ende gedogede menigen gadsat
- 815 Van sinen ongelike:
 Dat aermoede es die pat,
 Die dor den hemel maect een gat,
 Ende soe niene beswike
 Die hare met trouwen wike.

820 Waenstu, Martijn, weeldich, vet,
 Ende gecleet nu wel, nu bet,
 Varen int lange leven,
 Ende Jhesus, naect, int bloet besmet,
 Ende sine rechter side gesplet,
 825 Ant hout was verheven?
 Of dat hovet van onser wet
 Met scarpn dornen was beset,
 Alst noch es bescreven,
 Wiltu wesen een sijn let,
 830 Magerlike drinc ende et,
 Lere weelde begeven,
 Oftu moets sware sneven.

Niet en seggic dat rijcheit sent
 Die siele in den torment,
 835 Updat ment nutte met rechte;
 Maer sekerst es vlien tserpent
 Dan wandelen daer omtrent,
 Dat di niet bevruchte.
 Want rijcheit maect den mensce so blent,
 840 Dat hi Gode niene kent:
 Dus sceetmen van den lechte,
 Ende wert van levne een rent;
 Daer valtmen in den helscen scent.
 Dus bringet in die echte
 845 Die duvel sine knechte."

„Jacop, du spreecs wel ende waer;
 Maer die wech es nauwe ende swaer
 Ende sere ongetreden,
 Met aermoeden te clemmene daer,
 850 Daer men levet sonder vaer
 In eweliker vreden."
 „Martijn, so trec den aermen naer,
 Deelee hem stille ende openbaer
 Van dire weeldicheden.

855 Eere der kerken enten outaer :
 Het wert ten joncsten dage claer ,
 Daer di God sal besteden
 Met sinen lieven leden.

860 Die wech es nauwe ende hoech ,
 Daer Jhesus bi te hemele vloech ,
 Dats passie ende aermoede.
 Oftu meer hebs dan di doech ,
 Om die Gods hulpe poech ,
 Deele van dinen goede.
 865 Dine fiere herte boech
 Ten armen menschen, ende toech
 Ontfaermicheit van moede.
 God selve, die noyt en loech ,
 Enten milden niene bedroech ,
 870 Sette di in sire hoede
 Buten der duvele roede.”

„Jacop, die werelt maect gescal
 Ende tyet den vrouwen al,
 Dat wi in sonden sneven.
 875 Want Yeve viel den eersten val,
 Daer wi omme int aertsce dal
 Noch alle sijn verdreven,
 So seggen si, groet ende smal,
 Dat soe Adame therte stal,
 880 Die hem hare liet vergeven.
 Sech mi, wien men tyen sal
 Dit verlies sonder getal,
 Daer wi omme moeten beven,
 Also enden sal dit leven.”

885 „Martijn, hine es niet harde vroet,
 Die mi tyet dat hi mesdoet,
 Kent hi vrome of scade.
 Ic sie die see, ic sie die vloet,

890 Ic settere willens in den voet
       Bi enen dommen rade.
 Wien magics dragen evelmoet,
 Of mi die stroem metter spoet
       Draget int ongewade?
 Of ic quaet kenne ende goet,
 895 Ende ic mi willens veinse verwoet,
       Men salt clagen spade,
       Dat ic mi verlade.

900 Sulc tyet der vrouwen upsien,
       Dat si hem dat herte ontien,
       Else die steen die naelde.
 Hi dinct mi mesdoen in dien,
 Wilde hi der waerheit gien,
       Dat hi daertoe taelde.
 Wat mogens vrouwen, dat manne plien
 905 So nauwe om haer scoenheit plien?
       Wies diese daertoe haelde?
 Wilde die clagere te tide vlien,
 Sone moctem niet messcien,
       Ende hi den sin verstaelde,
 910 Eer hem therte daelde.

Vrouwen sijn bi naturen goet:
 Si slachten den wine enter gloet,
       Die de werelt verbliden.
 Die des wijns te vele indoet,
 915 Ente na den viere set den voet,
       Hine cans niet geliden.
 Waren die manne also behoet,
 Dat si ogen, sin ende moet
       Wel consten besniden,
 920 So ware vrouwen minne spoet:
 Nu werden si van minnen verwoet,
       Diere dompelike toe tiden.
       Dit doet vrouwen beniden.

925 Datmen lettel ghetrouwe kint
 Vrouwen, en clagic niet een twint,
     Bi eere maniere:
 Want so wat men vele vint
 Wort onwert ende ongemint,
     Ende men copet ondiere.
 930 Manne sijn loser dan die wint,
 Haer scone clagen vrouwen verblint,
     Want si sijn goedertiere.
 Groter sonden hi hem bewint,
 Die valsce worde vrouwen toesint!
 935 God die moetene sciere
     Senden ten helscen viere!

Wat mochte ver Yeve, dat Adam
 Dor haren wille den appel nam,
     Dat wi noch besterven?
 940 Ic waenre ons voordeel ave quam;
 Want hier omme themelsce Lam
     Wart mensce tonser bederven.
 Hi versoende den Vader gram,
 Hi wijsde ons den wech enten dam
 945 Toter hoger erven.
 Selsienre dinc noyt man vernam,
 Dan die maget Gode maecte so tam,
     Dat hi ene werven
     Dor ons wilde sterven.

950 Wat maken quaetsprekers gescal?
 Vrouwen dadent welna al
     Dat oyt wonder gesciede.
 Al dat es ende wesen sal
 Ende dat oyt was sonder getal,
 955 Ingele ende liede,
 Benedide, groet ende smal,
 Maria, die genas den val
     Van mensceliken diede.

960 Soe es die rovede ende stal
 Die sielen int helsce dal,
 Dies Lucifer begiede
 Dat waer sine maisniede.”

965 „Jacop, du best den vrouwen hout,
 Du geves den mannen al de scout:
 Ic wane ict best gedoge.
 Ic vergeve al ongedout
 Allen vrouwen, jonc ende out,
 Omme die Vrouwe hoge,
 Daer ons af quam onse behout.
 970 Gedanct si soes dusentfout,
 Dat soene uphilt met sogē
 Die ons benam dat helsce cout!
 In hare bem ic tendene bout
 Onse dyaloge:
 975 In vrage nemmeer no en toge.”

R I J M B I J B E L,

vs. 11053—12098.

Hoe Salomon sijns vaders rike besat. C. CCXVI.

- 11053 Salomon zat moghendelike
Ints vaders troon, ende in sijn rike.
- 11055 Daer na bat Adonyas sijn broeder
Bersabe, Salomons moeder,
Dat soe den coninc bidden soude
Dat men hem gheven woude
Te wive Abisach Sunamite,
- 11060 Die ghetrouwe was Davite,
Ende met hem alse vrouwe zat.
Salomon hadde onwerd dat,
Ende seide: „Moeder, dese bede
„Wat salse? Bidt hem trike mede;
- 11065 „Hi es ouder dan ic, Adonyas.
„Joab, ic bem wel seker das,
„Ende Abyathar sijn hem hout;
„Abysach heeft ooc ghewout
„Als of soe coninginne ware.
- 11070 „Hi heeft minen vader ommare,
„Ende heeft jeghen ere ghebeden:
„Dat moet hi besterven heden.”
Hi hiet den sterken Banayas
Doot slaen den broeder Adonias.
- 11075 Abyatharre seide hi te hant:

- „Vare henen woenen in dijn lant,
 „Ende nemmermer com te my.
 „Du waers doot, dat seggic di,
 „Ne hadtstu ghedoghet niet
 11080 „Met minen vader menech verdriet.”
     Bi deser saken was verdreven
     Abiathar in sijn leven,
     Die van Hely was gheboren,
     Die pape was ende rechter te voren.
 11085 Also also Samuel voorsprac,
     Moegdi lesen dat men verstac
     Helys gheslachte, dat nemmermere
     Daer na ne quam te ghere ere.
     Sadoch was die waerdechede
 11090 Ghegheven, in Abyathars stede.
     Doe Joab vernam die zake
     Dat Salomon dede wrake,
     Vlo hi in den Tabernacle met vare,
     Ende greep den hoec van den outare.
 11095 Die coninc sendder Banayas;
     Maer Joab vermat hem das
     Dat hi daer emmer sterven soude
     Nadien dat menne doden woude.
     Salomon dedene daer verslaen,
 11100 Ende ghaf die voogdie saen
     Aen den here Banayas,
     Die Joabs te voren was.
     Die coninc riep Semey te hem
     Ende seide: „Wes in Jherusalem:
 11105 „Ghaesture ute, al sonder waen,
     „Ic doe di ontliven saen.”
     Semey wachtets hem .iiij. jaer;
     Doch dat hiere ute ghinc daer naer,
     Ende Salomon wart gheware das.
 11110 Hi hiet den stouten Banayas
     Dat hine ontlive. Hi hadt ghesproken,
     Dus heeft hi den vader ghewroken.

Hoe Salomon huwede. C. CCXVII.

- Salomon, daer ic af scrive,
 Nam Pharaons dochter te wive
 III15 Des conincs van Egypten lant,
 Daer hi, alsict bescreven vant,
 .I. kint an wan, men leest voor waer,
 Eer hi hadde .xj. jaer.
 Die brout voerde hi in Davids stede.
 III20 Het was eer hi huus maken dede.
 Omme .iiij. dinge pensde hi sere:
 Enen tempel te makene onsen Here,
 Ende hem selven ene zale,
 Ende Jherusalem al te male
 III25 Met .iiij. muren omme te ghane.
 Inden indersten muur te stane
 Die tempel, ende hare papen mede
 Die dienen soudent ter heligher stede.
 In den andren muur so soudent
 III30 Die propheten haer woenen houden,
 Entie hoghe liede van der poort.
 In den derden muur, bet voort,
 Soude woenen tghemene diet,
 Dies men mach omberen niet.
 III35 Salomon die voer daer naer
 Offren up Moyses outaer
 In Gabaon, daer die Tabernacle was.
 Des nachts daerna, als ict las,
 Sach hi in drome onsen Here,
 III40 Die dus sprac, no min no mere:
 „Eesch dattu wilt, du salt ontfaen.”
 Salomon die antwoorde saen:
 „Here God, ic bem .j. kint,
 „Ende inne ghevroede niet .j. twint.
 III45 „Ghef wijsheid ende sin dinen knechte,

- „Daer ic dijn volc mede berechte,
 „Ende ic besceed weet ende raet
 „Tusschen goed ende tusschen quaet.”
 Dese woort bequamen onsen Here,
 11150 Ende seide weder te hem mere:
 „Want dune baeds niet, na liede sede,
 „Lange lijf, no rijcheid mede,
 „Noch diere viande doot: also wale,
 „Ic gheve di na dine tale.
 11155 „Ic gheve di therte so vroet,
 „Dat, voor di, noit menschen moet
 „Dies ghelike wart ghesien.
 „Ende dattu niet baeds, nochtien
 „Hebbic di ghegheven mede,
 11160 „Dats rijcheid ende moghenthede,
 „Houtstu mine woort talre tijt,
 „Als dijn vader dede Davijd.”
 Doe Salomon wart ontwake,
 Ende hi wart kennende die sake,
 11165 Keerde hi te Jherusalem met eren,
 Ende dankets, voor die arke ons Heren,
 Onsen Here met beiden handen,
 Ende offerde daer vele offranden.

Van twee lichten Wiven. C. CCXVIII.

- Twee licht wive quamen daer naer
 11170 Omme berecht ten coninc daer.
 Deene sprac eerst den coninc toe:
 „Ic ende dit wijf, here, seid soe,
 „Woenden te ghader; nu merct das,
 „So dat ic eens kints ghenas,
 11175 „Des derds daegs lach soe daer naer;
 „Maer soe verlach hare kint al daer.
 „Nachts, alsic sliep, eer ic ontscoot,
 „Leid soe dat dode in minen scoot,
 „Ende droech mijn levende kint met hare.

- 11180 „Doe ict sach, wordic gheware
 „Dat dat dode niet was mijn kint.”
 Dandre sprac: „Hens niet .j. twint
 „Al dattu telles; tlevende es mijn,
 „Ende dat dode dats recht dijn.”
- 11185 Doe niemen dat besceden conde,
 Besciet die coninc in corter stonde,
 Want hi hiet bringen .j. swerde,
 Ende dat kint deelen metter verde.
 Maer die moeder, diet hadde ghemint,
- 11190 Seide: „Here, laet levende tkint,
 „Ende latet den wive gheven:
 „Hets mi ghenoech, sie ict leven.”
 Dandre seide: „Neen, nem dijn deel;
 „No dijn no mijn blivet gheheel.”
- 11195 Doe hoorde die coninc an hare woorde
 Wien met rechte tkint toe hoorde,
 Ende hiet tkint der moeder gheven.
 Tfolc, dat hem sat beneven,
 Ende omme tfonnesse hadde spot,
- 11200 Als omme enen jongen sot,
 Wonderdem wane hem die wijsheid quam.
 Daer ne was niemen, hine vernam,
 Dat hem quam van den helighen Gheeste,
 Dus ontsaghene minste ende meeste.

Hoe Salomon sinen cost besette. C. CCXIX.

- 11205 Salomons cost van siere spise,
 Die, na debreusche wise,
 In die jeeste staet bescreven,
 Die es van mi achter bleven.
 Sijn cost die was wonderlike groot
- 11210 In vleessche, in vissche, ende in broot,
 Ende daer toe waest wel berecht.
 In tlant was vrede so gherecht.
 .XL.^m orsse hadde hi;

- Ende in Jherusalem so waren hem bi
 11215 .VJ.^m ridders van maysnieden,
 Uut ghenomen andren lieden.
 Ridders noemt hi die ridens plaghen.
 Noch .vj.^m ridders, die laghen
 In sine steden hare entare,
 11220 Hadde Salomon die coninc mare.
 Daer toe was hi die vroetste bekent
 Van al dien lande van Orient,
 Van Egypten, van Israel.
 Ooc vervroedde hi also wel
 11225 Van Moal die .iiij. vroede al:
 Deen hiet Dorda, dander Calcal,
 Die derde Emam, die vierde Etham.
 Vele boeke maecte hi, alsict vernam,
 Van cruden, van bomen, ende van steenen.
 11230 Van al dat leefde, van groten, van cleenen,
 Wiste hi al ghader die nature.
 Ooc so maecte hi conjure
 Daer men evle mede verdreef;
 Conjuratien hi ooc bescreef,
 11235 Daer men den duvel mede hiet
 Dat hi uten mensche sciet.
 Ooc leestmen dat hi die woort vant
 Daer men den duvel mede bant.
 Dat was doe ene const uutvercoren;
 11240 Want eer Jhesus wart gheboren
 Hadde die duvel over den man
 Meer machten, dan hi sint ghewan.

Hoe Salomon enen tempel wilde maken. C. CCXX.

- Doe sendde Salomon, alsict vernam,
 Ten coninc van Tyren Yram,
 11245 Ende seide, hi wilde enen tempel maken
 Onsen Here, van dieren saken.
 „Zendt mi, sprac hi, ceder hout;

„Ic saldi senden dattu wout.”

Iram sendde hem bider zee

11250

Dat hout ghehouwen, te Joppee

(Jaef so heetmen nu die stede),

Ende Salomon sendde hem weder mede

Tarwe, olye ende wijn,

Want des was breke in tlant sijn.

11255

Salomon coos also wel

Uten lande van Israel

Liede, die hi dede pinen,

Die bekeert waren van heidinen.

Die Juede die uut gheboren was

11260

Die liet hi vri, alsict las.

Der pijnres waren .xxx.^m man;

Daer leide hi sulken narenst an,

Dat hise in drien dede scaren:

.X.^m moester ene maent varen,

11265

Ende pinen, ende haer bedarve doen:

Dus ordineret Salomoen.

Dan laghen dandre .ij. scaren stille,

Ende rasten hem na haren wille.

Een Juede, die Aduram hiet,

11270

Was bedrivere over dat diet.

.LXXX.^m so waren

Ooc daer toe steenbecklaren,

Die uten rootsen hiewen steene

Marbrine, scone ende reene,

11275

Daer Josephus dystorie af kent.

Datter ghenoech in tfundament

Laghen lanc .xx. cubitus,

Ende .x. breet, scrijft Josephus,

.V. cubitus dicke bi ghetale,

11280

Ghepoliciert harde wale.

Dit hout ende dese steene mede

Ghereeddemen al buter stede,

So dat men noit van ysere slach,

Van hamere, van aexse, nacht no dach,

11285   Te Jherusalem ne hoorde binnen der stede,
 Al dat men den tempel maken dede.
 Ooc waerre .lxx.m paerde,
 Die den last voerden haerre vaerde.

Hoe Salomon stene dede houwen. C. CCXXI.

11290   Debreusche jeesten hebben in
 Dat Salomon, in sinen sin,
 Vant met ere behendechede
 Hoe men hout ende steene mede
 Houwen soude sonder gheruus.
 Hi hadde enen voeghel, hiet struus,
 11295   Die jonc hadde: nu merct dat
 Dat welfdemen onder .j. glasin vat;
 Dus mochte hijt sien ende niet ghewinnen.
 Die struus voer wech, wildijt kinnen,
 In die woestine met erren moede,
 11300   Ende nam enen worm, met wies bloede
 Dat hi scoren dede dat glas.
 Die worm Thamur geheten was.
 Met desen worme, seggen si mede,
 Dat hi hout ende steene dede
 11305   Scueren ende sceeden also sochte,
 Dat men gheen luut horen mochte
 Van ghenen wapenen, clene no groot,
 Want dies was geene noot.
 Want die montanye Moria
 11310   Was wijt ghenoech nieuwer na,
 Die dede die coninc widen ende slechten,
 Daer men den tempel up soude rechten.
 Maer dat wonder van den ghewerke
 Also als ons bescriven clerke,
 11315   Es mi te lanc in dietsche woort
 Ende al uut te bringene voort.
 So ic met cortsten woorden mach,
 Salicker af doen een ghewach.

Hoe Salomon den tempel maken began. C. CCXXII.

- Na dien dat tIsraelsche diet
 11320 Uten lande van Egypten sciet,
 Waest .iiij.^o jaer ende .lxxx. mede;
 Maer Josephus scrijft in sine warede
 Dat daer toe waren .xxij. jaer.
 In enen meye, dats waer,
 11325 Begonste Salomon met eren
 Te werkene den tempel ons •Heren
 Van witten marbre, men scrijft dus.
 Het was lanc .lx. cubitus,
 Ende .xx. wijt, alsict bekende.
 11330 Die inganc was van den oostende,
 Alst in die Tabernacle was;
 Dat hiet ooc Sancta, alsict las,
 Ende was .xl. cubitus lanc,
 Ende .xx. wijt was dinghanc.
 11335 Twestersce, ic wille ghijs seker sijt,
 Was even lanc ende even wijt,
 .XX. cubitus elcsins ghemeten.
 Sancta Sanctorum hiet, wildijt weten.
 .XXX. cubitus was die tempel hooch,
 11340 Toten eersten zolre (die niet ne looch,
 Screef ons dit al over waer);
 Toten andren solre daer naer
 Waest echt hooch .xxx. cubitus,
 Ende daer boven, wi lesent dus,
 11345 Waest .lx. cubitus ghemeten
 Toten decsele, wildijt weten.
 Dus was die tempel, wien soos wondert,
 Hooch .xx. cubitus, ende hondert
 Ende .lx. lanc, ende .xx. wijt,
 11350 Ic wille dat ghijs seker sijt.
 Een portycus was voor die kerke,
 Ghemaect na eens cloesters werke,

- .X. cubitus wijt, ende .xx. lanc,
Also hooch alse tsmonsters ghanc.
- 11355 Buten nauwe, ende binnen wijt
Waren die venstren daer ter tijt.
Salomon doe eerst visierde
Tlecht dattie kerke verchierde.
- 11360 .III. pare balken waren gheleid
In die kerke, dats die wareid,
Daer die .ijj. solres laghen,
Daer ghi af hebt horen ghewaghen.
Die raegden al dure den mure.
Daer af telt ons die Scrifture
- 11365 Datter up waren ghemaect .ijj. ghanghe,
Neven der masyeren lange,
Dat men mochte, sonder waen,
Driersins omme den monster ghaen.
Dit sijn van den temple die pinne,
- 11370 Daer dEwangelie af heeft inne
Daer Satan onsen Here up droech,
Dat was te wondreghenoech.
Gheglent waren die ghanghe alle,
Dat menre niet af ne valle.

Van stempels Chierhede. C. CCXXIII.

- 11375 Van den temple die nederste sale
Was al die muur binnen wale
Met ceder planken ghedect omtrent,
Ende al te male dat pavymment
Was met houte ghedect dan
- 11380 Dat ic dietschen niet ne kan.
Ende alle die planken boven, beneden,
Al omme ende omme, tallen steden,
An die balken, ende al te male
Dat was an die nederste sale,
- 11385 Was ghecleed al met goudplaten,
Vaste ghenaghelt utermaten

- Met goudinen naglen swaer ghenoech,
 Daer elc .l. cyclos af woech.
 Wie so in den tempel quam,
 11390 Wat hi sach ende vernam,
 Dat was al ghader goudin root:
 Dit was ene rijcheid groot.
 In die goudplaten waren verheven
 Palmen ende ingle ghescreven.
 11395 Sancta Sanctorum ende Sancta
 Schiet ene weech, nu hoorter na,
 Die al ghader cedrin was,
 .XX. cubitus hooch, alsict las,
 11400 Dus waest .x. cubitus ende el niet,
 Van den zolre die daer sciet.
 Die weech was buten ende binnen
 Ghedect met goude, wildijt kinnen.
 Voor die weech hinc ene cortine
 Van .iiij. verwen, diere ende fine,
 11405 Ingle gheweven in dien,
 So suptilike, men mochter dor sien
 Die middelste weech alte male.
 Dit was tseyl, dats ware tale,
 Daer dEwangelye af seid aldus:
 11410 Tseil scuerde, doe starf Jhesus.

Noch van denselven ende een Exempel. C. CCXXIV.

- Hoe dandre .ij. zalen daer boven
 Ghevisiert waren, can ic niet geloven,
 Want inne vants bescreven niet.
 Maer eermen vanden werke sciet,
 11415 Ende men leide den achtersten steen,
 Was daer .j. marber, wet voor een,
 Die metten metsers was ommaer,
 Want hine voegde hier no daer:
 So dat hi boven, teenen hoeke,
 11420 So wel voegde, dattie boeke

Te wondre noch tellen terre tijd.

Dit hadde lange voorseid Davijd.

- Die steen betekent Marien kint,
 Dat van den Jueden was onghemint,
 11425 Die eerst onse ghelove begonde.
 Si, ende andre vule honde,
 Die doot sloghen die martelaren,
 Maecten onse ghelove twaren;
 Maer die ghelachterde steen
 11430 Maecte van .ij. weeghen een,
 Ende lach int hoochste van den hoeke.
 Al ghaven die Jueden Jhesuse vloeke,
 Hies int hoochste nu gheset,
 Ende hi heeft die nuwe wet
 11435 Ghemaect van twierande lieden,
 Die ic u nu wille bedieden:
 Van Jueden ende van heidinen mede;
 Van desen .ij., dats die waerhede,
 Heeft Jhesus, die hoec steen,
 11440 Dat ghelove bracht over een
 Ende heeft daer af van nuwen werke
 Ghemaect al nu die heilighe Kerke.

Hoe die tempel boven gheciert was. C. CCXXV.

- In talre hoochste van den mure
 Was ghemaect, wel ter cure,
 11445 .I. diere werc van dieren goude:
 Het was ghelijc enen goudinen woude
 Alst liede van verren ane saghen.
 Dat soude die voegle verjaghen.
 Boven, an tupperste tafement,
 11450 Waren ghemaect al omtrent
 Hangende druven van goude,
 Ende wijnghaertblade menechfoude.
 In die zuutzide was ghemaect
 .I. wendelsteen, wel gheraect,

- 11455 Hemelike binnen dien mure.
 Ten oostende was, wel ter cure,
 Van den temple dinghanc ghemaect.
 Daer waren doren wel gheraect
 Houtine, besleghen met goude,
 11460 Daer in chierheid menechfoude.
 Der doren waren .iiij.,
 Ghemaect van sulker maniere:
 .II. buten hangende, ende .ij. binnen.
 Hier moogdi wonder ane kinnen:
 11465 Alsmen die .ij. buten looc,
 Loken die .ij. binnen ooc;
 Ende alsmense danne ondede,
 Ghinghen up die andre mede
 Bi arten, ende sonder mans hant.
 11470 Wijt waren die doeren, alsict vant,
 Van den doren elke .v. cubitus,
 Ende .xx. hoghe, wi lesent dus.
 Dus waren die mure, besiden den duren,
 .V. cubitus breed, na der Scrifturen.
 11475 In die middel waren doren twee,
 Olivin beede, inne weets nemmee,
 Ghecleed met goude, met dierre dinc,
 Daer men in Sancta Sanctorum ghinc.
 Moyses arke was daer in
 11480 Metter chierheid, mer nó min,
 Dan soe was in die woestine
 Gheformeert met groter pine.
 Salomon maecte .ij. Cherubin,
 Bider arken staende daer in,
 11485 Up dat pavymment vanden huus;
 Die waren hooch .x. cubitus.
 Hare voete hilden si of si pleyden.
 Met goude dat sise wel beleiden.
 Diese maecte, hebbes danc.
 11490 Haer vlerke .v. cubitus lanc.
 Die .ij. van haren vlerken quamen

Over darke al te samen,
 Diet boven al bedecten;
 Dandre .ij. vlerke si stretten
 11495 Elc an die weech die hem was naest:
 Dus eist bescreven, ende dus waest.

Hoe Salomon enen Candelaeer sette. C. CCXXVI.

Inden voor monster, die heet Sancta,
 So sette Salomon daer na
 11500 An die suudzide den Candelare,
 Die Moyses maecte, die mare,
 Entie Tafle van cetym mede
 An die noortside, up hare stede.
 Tusschen dien .ij. sette hi den Outaer
 Van goude, die, over menech jaer
 11505 Te voren, maecte in die woestine
 Moyses, daer hi hadde pine.
 Daer toe maecte .x. Kandelaren,
 An elke side, Salomon te waren,
 Die meerre waren dan doude was,
 11510 Also ghewracht, recht alsict las;
 Ende .x. taflen settire mede
 Wel voghende, elke up hare stede,
 An elke side vive dats waer.
 Daer tusschen sette hi enen outaer
 11515 Van steene, daer noyt yser an quam,
 Ghecleed met cedre, alsict vernam,
 Ende dat hout beslegghen met goude,
 Daer men specie up offren zoude.

Van tPorticus. C. CCXXVII.

Tporticus dat voor die porte stoet
 11520 Hadde colommen, diere ende goet,

- Ende alle van copre ghemaect.
 .II. waerre dore wel gheraect,
 Ende stonden .x. cubitus versceeden
 Voor die dore, onder hem beeden,
 11525 Recht daer men in den monster ghinc.
 Die steel was hooch, dats ware dinc,
 .XVIII. cubitus, ghewracht dor wale,
 Dit seggie over ware tale.
 Dat capiteel, datter up lach,
 11530 Was hooch .v. cubitus; diet sach,
 Mochter lelien an sien ghemaect,
 Ende .vij. pare versen wel gheraect.
 Daer up was ghemaect bet
 Ene dinc ghescepen als een net,
 11535 Daer an hingen pumegernaten
 Wel ghegoten utermaten.
 Inne can niet dat werc vulprisen.
 Dandre was ooc van derre wisen.
 Also sonderlinge werc
 11540 So ne sach noit leec no cleric.
 Dat werc dat goot .j., hiet Yram,
 Van Tyren gheboren, alsiet vernam;
 Hen was die coninc niet die gone,
 Maer ere Joedinnen sone.
 11545 Sijn vader was van Tyren gheboren.
 Ende alle die vate, als wijt horen,
 Goet hi selve, die coprin waren.
 Maer dat coper, weet te waren,
 Was also scone also goud binaer.
 11550 Ons scrijft Josephus, over waer,
 Dat men met .xij. graden clam
 Ten porticuse, alsiet vernam.
 Buten temple, an die mure,
 Al omme ende omme, na die Scriture,
 11555 Sonder an die oostside allene,
 Maecte Salomon husekine clene,
 .V. cubitus wijt ende lanc,

- Ende .xv. hooch sonder wanc.
 Van den enen mochten in tander ghaen;
 11560 .XXX. waerre sonder waen.
 Ende boven dien maecte hi mede
 Andre van diere hoochede,
 Ende even wijt, ende even lanc,
 Ende even vele, sonder wanc:
 11565 Also dattie .ij. paer woeningen
 Toten eersten solre ghingen,
 Buten mure al omme rene,
 Sonder an die oostside allene.
 Vate, ende al dat vestiment
 11570 Hilt men daer al ommetrent;
 Ende dat paepscep lacher in mede
 Telker weke (het was die sede),
 Alsi souden met groter eren
 Dienen in den tempel ons Heren.

Vanden Kerchove. C. CCXXVIII.

- 11575 Omme dien tempel, nu hoorter of,
 Ghinc .j. viercante kerchhof.
 Smals waest an die westside.
 Ten oostende ene plaetse wide,
 Ghepaveert met marbre diere,
 11580 Daer up beelden meneghertië.
 Die muur was .iiij. cubitus hooch.
 Het screef die gone die niene looch,
 Dat elc cubitus hadde sine steene
 Van ere verwen ghemeene:
 11585 Dus hadde die muur verwen drie.
 So scone, wanic, sach man nye.
 Die muur was ghecleed van binnen
 Met ceder houte, wildijt kinnen.
 Hier in stonden colommen fine
 11590 Daer in lettren van Latine,
 Ebreeus, ende Griex mede

- Die maenden tfolc daer ter stede ,
 Dat si hilden ons Heren wet.
 .I. inghanc was daer toe gheset,
 11595 .XXV. cubitus ooc wijt,
 Die open was talre tijt;
 Want daer ne was gheene dore an.
 Daer toe quamen wijf ende man
 Die daer hare offranden brochten;
 11600 Niet vorder si ooc comen mochten,
 Hen was dat sijt met orlove daden.
 Men clommer up met .xiv. graden.

Vanden andren Kerchove. C. CCXXIX.

- Ant afhangende van den berghe was
 Noch .j. kerchhof, alsict las.
 11605 Al omme was dat scone ende rene
 Ghepaveerd met marber stene ,
 Met enen mure gheloken dus,
 Die hooch was .xxv. cubitus
 An dinderste side, ten temple werd;
 11610 Ende buten dat, hebt niet onwerd,
 Was hi .xl. cubitus hooch bi ghetale.
 Dat dede dat zighen al te male
 Van den berghe, daer hi an stoet.
 Hine was niet hogher dan die voet
 11615 Van den tempel die boven stont.
 Ten west ende, dat si u cont,
 Was die muur gheheel tien tiden;
 Maer an die andre .ijj. siden
 Hadde hi poorten hare entare,
 11620 Alst moneke cloester ware.
 Daer in stonden colommen diere,
 Van ghedanen meneghertiere;
 Kameron waerre diere ende fijn
 Daer in ghemaect alle cedrijn.
 11625 .XXX. cubitus was dat portael wijt.

- An die zuudzide, hoort nu, ter tijt
 Waren poorten ghemaect .iiij.;
 Ende also vele van dierre maniere
 Waerre ooc an die noortside,
 11630 Met goude beslegghen wide,
 Ingle, ghewracht wel utermaten.
 In die poorten wachters saten,
 Die den onzuvren benamen
 Dat siere niet binnen quamen.
 11635 Ene poorte stont int oostende.
 So scone, wanic, dat nie man kende.
 Speciosa hiet soe bi namen.
 Hare doeren waren alle tsamen
 Van copre van Corinthen ghemaect,
 11640 Scone ende diere, ende wel gheraect.
 In die .ij. hoeke, andie oostside,
 Waren .ij. poortkine niet wide,
 Daer dure plaghén vrouwen te ghane
 Met offranden, alsic wel wane.
 11645 In die plaetse van den kerchove,
 Bider poorten van groten love,
 Vercochtmen voegle ende beesten
 Omme tofferne nader jeesten;
 Ende wisselbanke so stonden daer,
 11650 Als ghi sult horen wel hier naer
 Datse onse Here al omme warp,
 Doe hi wreet was ende scarp.
 Bider poorten so stonder daer
 Blocke ghemaect, wet vor waer,
 11655 Daer die liede vanden dorpen,
 Als siere quamen, ghelt in worpen.
 Ende huze waren ghemaect daer mede,
 Daer men tfolc in eten dede.
 Ooc stonder stoele, horic ghewaghen,
 11660 Daer die wise in sittens plaghén.
 Dit kerchhof, dits bekant,
 Es in dEwangelie Tempel ghenant.

Vander vrouwen Kerchof, ende andre dinc. C. CCXXX.

- Beneden desen kerchove
 Was noch .j., van minderen love,
 11665 Daer die vrouwen in biddens plaghen
 Daer gheene smetten in ne laghen.
 Beneden dien was dat vierde,
 Dat Salomon alre minst verchierde;
 Daer in beedden donzuvre liede
 11670 Entie heidine alst gheschiede.
 Niet vorder so moesten si ghaen;
 Daer moesten si bidden ende staen.
 Dit was an des berchs voet:
 Daer omme ghinc .j. muur goet
 11675 Al omme den berghe, wi lesent dus,
 Die hooch was .cccc. cubitus.
 Nochtan ghelangede hi niet den voet
 Boven, daer die temple stoet.
 Alsmen int inderste kerchof quam,
 11680 Boven al up, alsict vernam,
 Was .j. lavoer an die zuudzide:
 Die chierheid machic nu te tide
 Niet ghescriven, min no mee.
 Het hiet die coprine zee.
 11685 Daer dwoghen die papen hande ende voete,
 Als men hem brochte te ghemoete
 Die offrande van den beesten,
 Alsmen plach in doude jeesten.
 Ghedweghen, na die custume zine,
 11690 In probatica pissine,
 Hebse die papen ontfaen.
 So sachmer .x. lavore staen.
 An elker side stonter vive,
 Daer ic u lettelt af bescrive;
 11695 Nochtan waren si van dieren werke.
 Luterus so heetse die clerke,

Al ghegoten van metale.

Daer dwoeghen die papen wale
Anderwarf die offranden.

11700

So keerden si dan al te handen,
Ende settense upten coprinen outaer,
Die stont an die zuudzide daer.
Daer leidemen die offranden.

11705

So keerden si dan al te handen
Ter pissinen, daer si hem dwoghen,
Eer si die offrande in den tempel droghen:
Want dit was buten monstre al.
Dan ghingen si, sonder ghescal,
Ende bernden, in den tempel ons Heren,
Wel diere specie met groter eren.

11710

Weet wel, ic moet hier achter laten
Van der dierheid van den vaten,
Ende van den temple dat meeste deel;
Inne hebs die helt niet gheheel
Gheseid, dats die Scriture seid.

11715

Want mi ander dinc over leid,
Dies moetic corten dese feeste,
Ende volghen na der rechter jeeste.

Van Salomons offrande. C. CCXXXI.

11720 Int vierde jaer van Salomons rike
Begonste hi den tempel coninclike,
Ende wrachter over .vij. jaer
Ende .vij. maende, dats waer.

11725

Doe dede hi met groter eren
Setten die Arke ons Heren
In Sancta Sanctorum up enen dach,
Datter niemen niet af sach
Dan dat ende vander baren,
Daer soe up was gheset, twaren.

11730

Onder die .ij. vlerke Cherubyn
So was soe gheset der in.

Ende doe die papen quamen voort,
 Ende songhen die heilige woort,
 Quam daer, in enen claren zwerke,
 God selve in die diere kerke.

11735

Doe sprac die coninc Salomoen:
 „Here, wi weten wel dit doen,
 „Dattu di selven heves ghemaect
 „Een ewelic huus ende wel gheraect,
 „Dats hemelrike, aerde ende zee.”

11740

Daer na so seide die coninc mee,
 Want hi viel up sine knien,
 Ende hief up sine hande mettien,
 Ende dankede Gode daer of
 Dat hi vuldaen hadde sijn belof,
 Dat hi sinen vader behiet.

11745

Ooc bat hi, of heidin diet,
 Of Juede daer, tenegher stonde,
 Bidden quame voor sine sonde,
 Ende voor eneghe noot ooc mede,
 Dat God gehoorde sine bede.

11750

Hier naer hi al tfolc benedide.
 Dus leestmen dat hi den tempel wyde.

Salomon die offerde daer

11755

.XXII.^m ossen, dats waer,
 Ende .c.^m scaep ter stede
 Ende .xx.^m daer toe mede.
 .XIIII. daghe, telt die jeeste,
 Hiltmen daer wijnge ende feeste;
 Ende doe sette hem tfolc ten kere.

11760

Anderwerf quam onse Here
 Ende vertoogdem Salomoene
 In drome, na desen doene,
 Ende sprac: „Ic hoorde dine bede.
 „Ic hebbe dit huus ghehelecht mede.

11765

„Ic sal bescouwen dese stede,
 „Di, ende dit volc ooc mede,
 „Eist dat ghi doet dat ic u hiet.

- 11770 „Ende wildi dies. ooc doen niet,
 „Ic sal u werpen uten lande,
 „Ende desen tempel met groter scande
 „Van mi werpen ende breken,
 „Dat mer favelen af sal spreken.”

Hoe Salomon sine woeninghe maecte. C. CCXXXII.

- 11775 Doe die tempel ghemaect was,
 Maecte Salomon, alsict las,
 Sine woeninge, wet voor waer.
 Daer wrachte hi an .xiiij. jaer.
 Hem selven maecte hi ene zale,
 Ende sinen wive ene also wale,
 Die coninc Pharaons dochter was.
- 11780 Dese .ij. salen, alsict las,
 Waren beide al eens ghemaect,
 Scone, ende diere, ende wel gheraect.
 Ooc maecte hi .j. huus sonder faelge,
 Dat hiet thuus vander busscaelge,
- 11785 Om dat boven houtin was,
 Van cederbome, alsict las.
 In die upperste woeninge vander zale,
 So leidemen die wapene al te male,
 Datse thout soude behouden
- 11790 Dat si verroesten niene souden.
 Beneden was dat huus van stene,
 Daer in lach specie menech ene.
 Om dat die steen es cout ende nat,
 So bleef die specie versch omme dat.
- 11795 .CC. scilde van goude claer
 Maecte Salomon al daer,
 Ende .cc. glavien te waren,
 Ende .cc. bokelaren,
 Some ront, nu merct hier ane,
- 11800 Ende zome als ene halve mane.
 Guldin waren schilt ende scachte.

- Die gone die hilden die wachte
 Voor die dore, droghen dese;
 Ende als die coninc, als ic lese,
 11805 Iewer voer, daer uter stede,
 So voeren jongelinge mede
 Mettesen, up parde voren,
 Die blont waren, als wijt horen,
 Ende daer toe so lanc haer,
 11810 Dat uptie parde sloech daer.
 Dat haer was ghevarwet als men woude,
 So dat het gheleec den goude;
 Entie sonne maectet claer.
 So quam Salomon daer naer
 11815 Up enen dieren waghen ghereden,
 Eerlike, na die lants seden.
 Daer ic of sprac, dat houtin huus
 Was lanc .c. cubitus,
 Ende .xx. hooch, ende .l. wijt,
 11820 Ghecamert met groter delijt
 Al van planken cedrijn.
 .III. paer waerre colommen fijn,
 Ende .xv. in elke reke.
 Effene staende ende properleke,
 11825 Lancs in die scone zale.
 Daer voren was ghemaect wale
 Een portael .l. cubitus lanc
 Ende .xxx. wijt, diere ende stranc.

Van Salomons sale. C. CCXXXIII.

- Des conincs sale entie somme
 11830 Hadden even meneghe colomme
 Alsoe thuus vander busscaelge,
 Ende even lanc waest sonder faelge,
 Ende even hoghe, ende even wijt.
 Dies willic dat ghi seker sijt,
 11835 Daer was woninge maer een paer.

- Van .iiij. manieren, dats waer,
 Was die muur van gherre zale.
 Van .iiij. verwen, dat wet wale,
 Was die muur, als men ons seegt,
 11840 Dene boven den andren gheleegt.
 Die vierde maniere was ghehouwen
 Met bomen, des suldi ghetrouwen,
 Suptilike van menegher maniere,
 Entie verlicht met verwen diere.
 11845 In midden der wider zale
 Was .j. husekin, ghemaect wale,
 Dat wijt was .xxx. cubitus,
 Daer in .j. sitten, wi lesent dus
 (Up colommen stont al dat),
 11850 Daer die coninc selve up sat,
 Ende uutte sijn recht al te male.
 Int achterste ende vander zale
 Waren die weeghe met goude ghecleet.
 Daer hadde die coninc ghereet
 11855 Een groot sitten van yvore,
 Ghecleet met goude, als ict hore,
 Dat men enen troon bi namen hiet.
 Met .vj. graden, als men bediet,
 Ghinc mer toe als mer up zat.
 11860 .I. calf was ghemaect up dat,
 Daer men up zat tallen tide,
 Ende ene hant an elke side,
 Ghelijc alst houdens hadde te doene.
 Daer bi so stonden .ij. lyoene
 11865 Bi elker hant, ghemaect chierlike.
 Noit was troon des ghelike.
 Omt huus waren harde diere
 Sittene, van menegher maniere,
 Die alle waren marberijn,
 11870 Ghecleed met planken cedrijn.
 Ooc was der vrouwen huus ghemaect
 Dies ghelike, ende wel gheraect,

- Van marbre, van cedre, van goude,
 Van zelvre, verchiert menechfoude.
 11875 Scotelen, nappe, stope, al te samen
 Die vate, ende ander allamen
 Waren goudin, wet voorwaer.
 Salomon wrochte .xx. jaer,
 Eer hi sijns makens af quam.
 11880 Van Tyren die coninc Yram
 Sendde, hem te helpen met ghewout,
 Gout, ende meneghertiere hout.

Hoe Salomon Jherusalem veste. C. CCXXXIV.

- Salomon veste die stede
 Met wel groter moghenthede,
 11885 Ende paveerde met swarten steene
 Alle die herstraten reene;
 Ende veste vele steden weder
 Die ghevallen waren neder.
 Ooc so maecte hi nuwe steden
 11890 Jeghen des winters pijnlicheden,
 Some jeghen tzomers hitte.
 Ooc so lesen wi van hem ditte,
 Dat hi wan te sinen doene
 Met sinen sweer Pharaone
 11895 (Die coninc van Egypten was,
 Ende dachterste, alsict las,
 Die Pharao bi namen hiet),
 Met bedwange groot ghediet
 Buten lande van Israel.
 11900 Van alden Jueden, weet dat wel,
 Maecte hi niemen eyghen daer;
 Maer vechters warent, wet voor waer.
 Die heydine van Chanaan
 Maecte hi eyghene man,
 11905 Vanden Lybane, dus lesen wi,
 Totter stat van Amachi.

- Scepe dede hi maken mede
 In .j. eylant tere stede
 Dat in die Rode Zee ghelegghen es,
 11910 Ende heet Asyon Gabes.
 Met sinen lieden voeren mede
 Scipmans van Tyren uter stede,
 Dat in dien tiden eylant was.
 Hier naer salic ghewaghen das
 11915 Hoet overdammede ende wan
 Alexander die stoute man.
 In Ofyer voeren si omme goud,
 Ende voeren omme, met ghewoud,
 Cicilia ende ooc Endy.
 11920 Ten drien jaren keerden si
 Ende brachten goud, selver, steene,
 Syminkele ende pawe ghemeene,
 Ende van olyfante die tande,
 Ende hout dat men Tyna nande,
 11925 Dat diere was, ende ruct wel mede,
 Daer Salomon af maken dede
 Sittene in den tempel ons Heren,
 Ende in sijn huus met groter eren,
 Ende instrumente van der musiken
 11930 Daer men up scone mochte striken.
 In die tijd van siere macht
 Was dat selver lettel gheacht,
 Wanttie zille, daer men up zit,
 Was tien tiden zelverin wit
 11935 Meneghe in Jherusalem.
 Dat cederhout was bi hem
 Alsoe goeden tijd alsoe Cycomore,
 Dies vele daer wast, alsict hore.

Hoe Sibille Salomon versochte met giften. C. CCXXXV.

- In dien tiden dat dese mare
 11940 Van Salomone ghinc hare entare,

- Dies menech cume gheloven wille,
 Was .j. vrouwe, ende hiet Sibille,
 Coninghinne van Saba,
 Dat staet in Ethyopia,
 11945 Ende quam in Jherusalem
 Te Salomoene (te provene hem)
 Met rijcheden al onghetelt,
 Met feesten, met groter ghewelt.
 Dies was soe met groter eren ontfaen
 11950 Van Salomone, als wijt verstaen;
 Ende wat dat soe ghevraghen conde
 Ontbant hi al met sinen monde,
 Ende maketse wijs in allen kere.
 So dat hare wonderde so sere,
 11955 Dat soe cume behilt den sin,
 Ende seide: „Men spreect van di min
 „Vele, dan die wareid es.”
 Noch wonderde hare meest des
 Des conincs huus van der busscaelgen,
 11960 Dan des tempels sonder faelgen,
 Ende dien dienst die men ooc dede
 In ons Heren tempel mede,
 Ende daer men diende so wale
 Mede in des conincs zale.
 11965 Soe ghaf den coninc goud, ende steene,
 Ende diere crude menech eene
 Dan die daer ye waren ghesien.
 Josephus scrijft ooc van dien
 Dat soe enen balsem wortel ghaf
 11970 Den coninc, daer die balseme af
 Ghewonnen werd in Engaddi.
 Salomon, die coninc vri,
 Gaf hare ooc dat soe beghaerde:
 Ende soe voer wech haerre vaerde.
 11975 Men leest dat soe in scrifte sendde
 Den coninc, dat soe bekende
 Die dinc, die soe te seggene ontsach,

- Dat in der bosscaelgen sale lach
 .I. hout, daer .j. an soude hangen
 11980 Doer wies doot dat noch te ghangen
 Soude al dat juetsche rike.
 Dit ontsach Salomon sekerlike,
 Ende deet thout graven onder daerde;
 Maer hoe dat hem openbaerde
 11985 In die probatica pissine,
 Doe het naecte ons Heren pine,
 Ne weet men sekerlike niet wel.
 Dit hout, waent men, ende gheen el
 Waest, daer hi selve ane hinc
 11990 Onse Verlossere die coninc.

Hoe Salomon hem besmette met heydinen wiven. C. CCXXXVI.

- Hier naer, dit was groot ongheval,
 Verkerde dese coninc al
 Salomon, ende wart besmet
 Met heidinen wiven, jeghen wet.
 11995 .VII.^c wijf hadde hi, te waren,
 Die alle coninchinnen waren,
 Die sijn herte, in sine oude,
 Verkeerden al bi haerre scoude,
 Ende dadene afgode anebeden,
 12000 Te pleghene siere weeldecheden.
 .III. monsters daden si maken hem
 Ommetrent Jherusalem:
 Deen was in Junos ere gheset,
 Die goddinne was van Sayet;
 12005 Dander was in Chamos ere
 Der Moabyten god ende here;
 Die derde in Molochs ghebod
 Dien dAmoniten houden over god.
 Dien sette hi te mont Olyvete,
 12010 Jeghen ons Heren ghehete.
 God sendde sinen prophete Nathan

- Te hem, jof enen andren man,
 Die seide: „Om dattu heefs ghescuert
 „Gods ghebod, heefstu verbuert
 12015 „Dat hi dijn rike scuert met rechte.
 „Gheven sal hijt dinen knechte;
 „Maer al niet. Hore, wat ic mene:
 „Judas volc ende noch .j. allene
 „Salic gheven dinen kinde,
 12020 „Omme Davite, dien ic minde;
 „Omme hem ooc eist mede bleven,
 „Dat ics di niet doe in dijn leven.”

Van Salomons vianden ende sine doot. C. CCXXXVII.

- Als Salomon in hoghen vrede
 Ghesijn hadde in weeldechede,
 12025 Ende het ooc was bi sinen ende,
 So leestmen dat onse Here sende
 Hem enen viant, hiet Adat
 Van Edom. Wi lesen dat
 Dat hi was van conincs gheslachte.
 12030 Tien tiden, alse Joab met crachte
 Dat lant van Ydumea wan,
 Ontflo in Egypten die man,
 Daer hem die coninc sire dochter ghaf,
 Daer Salomon hadde die suster af.
 12035 .I. kint so hadder bi Adath
 Dat was gheheten Genabath.
 Doe hi vernam dat hi was quite
 Van Joab ende van Davite,
 Ende Salomon in dulheden vel,
 12040 Streed hi up tlant van Israel.
 Noch enen viant hadde Salomon,
 Enen van Damas, ende hiet Saron,
 Die prence van den rovers was.
 Jeroboam, alsict ooc las,
 12045 Die comen was van Effraym,

- Salomons cnape, verhief him
 Jeghen hem, in derre maniere:
 Salomon maecte .j. werc diere
 Dat scone was, beneder stede,
 12050 Ende verhief met groter rijchede,
 Also hoghe te makene die tinne
 Als Syon, also ict kinne,
 Dat doe ooc hiet Davids stat.
 Jeroboamme beval hi ooc dat
 12055 Die rente tontfane al te samen
 Die van Josephs gheslachte quamen.
 Eens ghinc hi ute Jherusalem;
 .I. prophete quam jeghen hem
 (Achyas hiet hi, als ment weet)
 12060 Met enen nieuwen mantle ghecleet.
 In .xij. sticken scuerde hi dien.
 Jeroboamme hiet hi mettien
 Dat hi die .x. sticke name daer,
 Ende seide: „God spreekt voor waer:
 12065 „Ic sal di gheven, wet dat wel,
 „.X. gheslachten van Israel.
 „Haer coninc saltu sijn dijn leven.
 „Salomons sone salic gheven
 „Dandre, door Davids wille.”
 12070 Jeroboam verhief hem stille
 Jeghen den coninc, ende riet den lieden
 Dat si van Salomone scieden.
 Doe wildene Salomon verslaen;
 Maer hi ontflo in Egypten saen
 12075 Toten coninc Susach,
 Al tote Salomons sterfdach.
 So dat Salomon bleef doot,
 Twifel heeft die Scriture groot
 Weder hi behouden es so verloren.
 12080 Begraven was hi, als wijt horen,
 In Davits stat. Wet voorwaer
 Dat hi was coninc .xl. jaer,

- Eer dat hi in die sonden vel.
 Josephus beschrijft ons wel
 12085 Dat hi .xl. jaer in sonden
 Crone droech in sinen stonden.
 Die helighe boeke laten achter
 Die jaer dat hi leefde in den lachter,
 Ende ne beschrijft maer die helt.
 12090 .XCIIII. jaer, als Josephus telt,
 Was hi oud, als hi bleef doot.
 Es hi verloren, dats scade groot.
 In Salomons tiden, alsict las,
 Dat in Alba coninc was
 12095 Silvius Alba (sijn vader was
 Coninc Silvius Eneas)
 Die seste coninc van den Latinen,
 12098 Van Enease ende van Lavinen.
-

SPIEGEL HISTORIAEL.

Hoe Rome eerst dalen began. (Sp. III¹, 1).

Nu helpet, Moeder ende Maghet vrie!
Ic beginne die derde paertie
Vanden Spieghele Ystoriale,
Ende hevet in bi ghetale
5 VIII bouke, ende toghet al clare
Van CCCC ende XX jare,
Wat overginc den Roemscen rike,
Dat teersten so mogendelike
Al meest aldie werelt dwanc;
10 Nu ginct dalen an sinen ganc,
Also ghi hier na wel sult verstaen.
Keyser so wart Gratiaen
Ende sijn broeder Valentien
Int jaer ons Heren, also wi sien,
15 CCC ende LXXXI,
Over tRoemsche rike machtich.
Die keyserstoel was doe ghesat
Te Constantinoble indie stat
Vanden groten Constantijn;
20 Maer wie dat keyser soude sijn,
Behilt emmer die Roemsche name,
So hoe dat els die sake quame.
Tote deser tijt hadden die Romeine
Wel naer al groot ende cleine
25 Bedwonghen dat indie werelt was;
Want Affrike, alsiet las,

Was onder die Roemsce macht;
 European, dat langhe vacht,
 Dats Spaengen, Gallen ende Ytale,
 30 Ende Almaengen altemale,
 Pannonien, Grieken ende Syten,
 Lieten hem die Romeine verbiten;
 So daden deylanden vander zee
 Ende Azien, dats wonder mee,
 35 Surien, Egypten; — ende Persij
 Vacht hem selven dicwile vri.
 Want over XII jaer hier te voren
 Hebbent die Romeine verloren
 Biden quaden Juliaen,
 40 Die de kerstine wet liet gaen
 Ende hem den duvel upgaf.
 Die materie al daer af
 Staet bescreven hier te voren.
 Dus, alse ghi hier moget horen,
 45 So warent selve die Persiene,
 Diet brachten in sulken gesciene,
 Dat tRoemsce rike began dalen,
 Alse ghi hort in cortere talen.
 Want die edele Roemsche heren
 50 Dicwile dore werelt eeren
 Al meest die lande van erderike
 Onderdaden vromechlike,
 Ende rovedent ende wel setten
 Te haren dienste, te haren wetten,
 55 Omme dat mer hem ere af spreken soude.
 Nu, alse God gehingen woude,
 Worden si so sere ondergedaen
 Ende gheslegghen ende ghevaen,
 So dat si cume metter hant
 60 Bescermen mochten haer selfs lant;
 Want wat volke van erderike
 Dat thuus levede armelike
 Ende met rove hem wilden generen,

Voeren die Romeine deren.
 65   Also oec in somech lant gesciede
        Dat inhadde te vele liede,
        So telden si tfolc ute bi lote
        Ende maecten daer af hare rote,
        Ende wonnen tlant af tharen baten
 70   Den Romeinen, daer si in saten,
        Alsemen nu hier al ghereit
        Horen sal indie waerheit,
        Hoe vele riken hem ontbraken
        Ende hare hoverde up hem wraken.

Dat beghin van Vrancrike. (Sp. III¹, 4).

       Ghehort hebdi ende verstaen,
        Hoe dit Romeinen waren gedaen
        Ute Asyen omme enen deele
        Biden Persienen, die geheele
 5   Dat Roemsche rike dorsten scuren.
        Nu hort bi wat aventuren
        Dattem vele af wart gelopen
        Hare macht oec in European,
        Ende eerst oec vanden Vranken,
 10   Die dat rike begonsten cranken.
        Also u deerste paertije beschiet,
        Dat edel Fransoysche diet
        Dat was ute Troyen geboren,
        Alsemen mach bescreven horen;
 15   Want, doe Troyen was ghevelt,
        Ontflo danen met gewelt
        Eneas, daer af altemale
        Dat Roemsche rike quam te dale.
        XII^m waerre in porre
 20   Indie vaert met Athenorre,
        Ende quamen daer Pannonien ent
        Up die mersche die sijn bekend,
        Diemen heet Meotides,

Ende droughen over een daer des,
 25 Dat si daer maecten ene stede,
 Diemen Cycambre heten dede.
 Teersten hiet mense Troijenne,
 Daer naer Atyoriene,
 Ende doe Cycambriene daer naer.
 30 Dit was XV^c jaer
 Eer si besaten Vrankenlant,
 Ofte eer si Vranken worden genant.
 Binnen desen tiden die Troijene
 Quamen in meneghen gesciene,
 35 Ende daden dicken met overdade
 Den Romeinen menege scade,
 So dat sise dicken anestreden
 Toten Rine met mogentheden;
 So dat sgroots Constantijns sone
 40 Up hem street, ende was de ghone
 Diese doch an haren danc
 An die Roemsche wet bedwanc:
 Dat was die keyser Constant.
 Sidert quamen in dat lant
 45 Die Allane, hebbe ic verstaen,
 Doe deerste Valentiniaen
 Keyser was int Roemsce rike,
 Ende daden hem scade ongelike.
 Doe geboot hi die Cycambriene uut,
 50 Ende verliet hem haren tribuut
 X jaer, indien si hem bewonden des,
 Dat si die merschen Meotydes
 Suveren souden, ende driven dane
 Die Roemsche vianden, die Alane.
 55 Tien tiden hadden si enen hoeftman,
 Die gheheten was Prian.
 Mettem traken si over de brouke,
 Ende daden eene sware souke
 Uptie Alane, die si verdreven
 60 Ende menegen namen tleven.

Dies danctem Valentinaen,
 Ende hietse Vranken heten saen,
 Die eersten hieten Cykambriene,
 Atenoriene ofte Troijene.
 65 Some bouken seggen dat,
 Doemen Troien verloos die stat,
 Dat Hectors sone Fransioen
 Ontreet ende menech baroen
 Ende Turcus, Troylus sone:
 70 Ende dat Turcus es die ghone
 Daer Turkie af es genant,
 Entie Fransoyse van Vrankelant
 Van Fransioene hebben den name.
 Maer dits al een, dins gene scame,
 75 Datmen vindt vele toenamen
 Van ouden steden, van ouden namen.
 Dit es twaerste dat ic weet,
 Na dat in die ystorie steet.

Hoe die Romeine Karle coren. (Sp. III⁸, 92).

Int ander jaer dat Hyrene
 Keyserinne was alleene,
 Sette Karel sine vaert
 Metten paues Leo te Rome waert,
 5 Om dat hi die dinc wilde berechten.
 In Rome voer hi sonder vechten,
 Al seggen die Vriesen dat,
 Dat si hem Rome wonnen de stat,
 Ende si bejageden daer bi
 10 Dat hise scout van dienste vri,
 Dat ic hier naer wel te waren
 In waren worden sal verclaren.

15   Alse Karel te Rome quam,
           Ende hi dat gerechte anenam,
           Alse patricius vander stede,
           Nauwe hi ondersceden dede,
           Wat die Romeine den paues tegen.
           Doe dedi hem rechts daets plegen,
           Entie paues purgeerdem daer,
 20   Dat hi onsculdich was ende clae
           Van al datmen hem seide an.
 22   Doe [besochte die wise man
 22a   Nerenstelike, ende ondervant,
 22b   Wie mesdadich metter hant
 23   Anden paus hadden ghewesen,
           Ende deedse alle uutlesen,
 25   Ende doemde elke na sine werke],
           Waren si leeke, waersi clerke,
           So hi rechts conste gehitten.
           Doe sette hi weder in sijn zitten
           Den paus Leuwe met groter ere,
 30   Alse enen groten heiligen here.
           In Hyrenen derde jaer
           Droughen die Romeine daer
           Over een met eere saken,
           Dat si eenen keyser wilden maken,
 35   Alse si langhe hadden geacht,
           Ende scieden hem rechts vander macht
           Van Constantinoble altemale.
           Ende daer toe hadden si scone tale,
           Omme dat een wijf hare trac an
 40   Keyser te sine, als een man,
           Enten keyser haren sone
           Gheblent hadde omme tgone,
           Ende soe die kerke niene berechte
           Van pinen ende van ghevechte.
 45   Dies doctem ter redene horen,
           Dat si eenen keyser coren,
           Die bescermen soude die kerke,

Entie stat, ende papen ende clerke,
 Ende gaven Karele die keysercrone,
 50 Ende riepen alle lude ende scone:
 „Karel, die beste coninc die leeft,
 Ende die God selve gecoren heeft,
 Die keyser es van derre stede,
 Ende Augustus daertoe mede,
 55 Dien moete God vanden hemele geven
 Eere, victorie ende langhe leven!”
 Ende oec sinen edelen sone,
 Die Puppijn hiet, namen die ghone,
 Ende coorne coninc also wale
 60 Over tlantscap van Ytale.
 Dus bleven naer dese wort
 Die van Constantinoble der port
 Keyser heetende al bi namen,
 Maer die Roemsce macht alte samen
 65 Es anden keyser van Rome bleven,
 Noch noit sidert wart weder gegeven.
 Dit was omtrent CCCC jaer
 Ende LXXVIII daer naer,
 Dat die keyser Constantijn
 70 Versette dat rike sijn
 Te Constantinoble van Rome.
 Dus coemt alle hoocheit te Rome.
 Hier willen wi enden dese partie,
 Die in hare hevet, alsic lije,
 75 Der keysere enter heren jeesten,
 Ende ander lantsheren feesten,
 Die ghescieden over waer
 Binnen CCCC ende XXI jaer.
 Indie partie, die coemt hier naer,
 80 Sullen wire af seggen meer ende waer,
 Van Karle, ende die na hem quamen,
 Tote onser tijt, hoe si annamen
 Haer leven ende hare aventure,
 Gevet ons God gesonde aldure.

85   Nu willen wi hier eer doen verstaen,
 Eer wi des boucs avegaen,
 Bi wat redene dat het si,
 Dat die Vriesen willen sijn vri.
 Dus beghint die ghiveghave,
 90   Diemen bescreven vint hier ave.

Der Vriesen privilegie. (Sp. III^s, 93).

Tien tiden dat die eerlike Pippijn,
 Alst God wilde ende soude sijn,
 Coninc [was] van al Vrankerike,
 Alle die lieden ghemeenlike,
 5   Die lants der zee saten hene,
 Tusscen der Wesere enten Zwene,
 Dat tien tiden hiet Sincval,
 Wart ane Gode bekeert al,
 Bi Willeborde, bi Willade,
 10   Ende bi Bonefacis predicade.
 Willebort wart in Utrecht
 Aerdsch bisscop gemaect recht;
 Bonefacis wart bisscop mede
 Te Magensen indie stede,
 15   Ende Wilhaet die moeste anenemen
 Dat erdsch bisscopdoem van Bremen.
 Dit lant, dat wi noemen al,
 Tusscen der Weseren ende Sincval,
 Dat was al, breet ende lanc,
 20   Onder coninc Puppijns bedwanc,
 Wantse die edele prince verloeste,
 Ende quijtte ende vertroeste
 Vanden bedwange der Normanne,
 Diese slougen ende roveden nochtanne,
 Ende vanden hertoghe Rabbout mede,
 25   Die doe hilt stoel ende stede
 Te Wiltenburch, dat nu na recht
 Heet die stat tUtrecht;

- 30 Want coninc Puppijn ende sine manne
 Die verwonnen dese tyranne.
 Puppijn, die dit dede ghinder,
 Die wan ane sijn wijf vier kinder,
 Die heilech ende salich bleven,
 Hier ende int euwelike leven:
- 35 Den groten Leuwe, die paues sat
 Tote Rome binnen der stat;
 Den groten Kaerle, die mogendelike
 Coninc was in Vrancrike;
 Enter heileger maget Geertruden,
 40 Die noch besouken vele luden;
 Ende vrouwe Begge, die na dat
 Lange in wedudoeme sat,
 Daer soe te lone nu hevet of
 Den hogen loen, der lieder lof.
- 45 Also coninc Pippijn versciet,
 Kaerle sinen sone hi liet
 Coninc; — die vinc ane sijn doen
 Rechts also een onvervaert lyoen,
 Ende dwanc onder sine hande
- 50 Der heileger kerken viande:
 Deenen, Sassen, Beyeren, Swaven,
 Alle die princen ende die graven,
 Vander Elven toten Rine;
 Al neecht den swerde sine
- 55 Vanden berghe toter Nort zee,
 Ende was patricius, dats noch mee,
 Van Rome gemaect, also die cronike
 Seghet noch van Vrankerike.
 Daer naer te keysere van Romen,
 60 Dus es hi te tween cronen comen.
 Hier bi quam deerste crone danne,
 Dat die Duutsche, die Alemanne,
 Den Roemscen keyser coes bi wette,
 Datmen tAken inden stoel sette;
- 65 Want die paues Leo cuerde dat,

Ende sette tAken indie stat
 Upten stoel sinen broeder daer,
 Ende conformeerde ende maecte claer,
 Ende wijede daer die capittle in desen,
 70 Alsemen daer al noch mach lesen.
 Leo die paues sciet van Aken,
 Van sinen broeder, na dit maken,
 Ende also hi te Rome quam,
 74 Worden hem die Romeine gram,
 77 Ende leiden hem up enen Kerstdage
 Teere processie eene laghe,
 Ende hebbene daer gheblent,
 80 Ende up enen ezel woch gesent,
 Ende seiden: „Vare uut desen lande,
 Drach dinen broeder dese scande,
 Ende sech hem, wine willen niet
 Dat hi over ons ghebiet;
 85 Ende of hijs macht heeft, doe wrake
 Van aldus gedaenre sake,
 Want hi onse eere ende onse macht
 In Almaengen hevet bracht.”
 Dus quam die paues bi desen saken
 90 Upten ezel ghevaren tAken,
 Daer Karel met groten payse
 Woende in sinen pallayse;
 Ende also hi niemare horde das,
 Dat sijn broeder comen was,
 95 Die paues, in so groter scande,
 Wart hi bedroevet, ende al de lande
 Daertoe al gemeenlike,
 Almaengen ende Vrankerike;
 Ende hi vergaderde groot here.
 100 An hem vielen met groten ghere
 Die Deenen entie Normanne,
 Die Sassen, ende daertoe nochtanne
 Tfolc dat upter zee woent al,
 Tusscen der Wesere ende Sincval,

- 105   Dat wi Vrieselant heten bi namen.
           Duutsche, Beyeren, Swaven tsamen,
           Lottrikers, Vlaminge, Bertoene,
           Ende ander menech ridder coene,
           Al eist up Rome ghetogen,
 110   Om te wrekene des paues ogen.
           Die stat hebben si ommelegen:
           Elc lants volc bi hem moeste plegen
           Te houdene sine porte daer
           Jegen der Romeinen vaer.
 115   Tien tiden quam sulc geval
           Den volke, dat tusscen Sincval
           Enter Wesere sat alleene,
           Dat daer was ene scare gemene,
           Ende altemale Vriesen hieten,
 120   Dat die Romeine up dat volc lieten
           Haer ridderscap uteriden
           Teere porten, daer si lagen tien tiden,
           Want sise wers gewapent sagen.
           Daer lieten hem die Romeine jagen
 125   Vanden Vriesen met gewelt,
           Want sine consten behouden tfelt,
           Entie Vriesen omme tgewin
           Quamen mettem ter porten in,
           Ende wonnen hem af die stat,
 130   Want die Romeine waenden dat,
           Dat incomen ware alt here:
           Dus wonnen sijt met cleenre were.
           Te hant die Vriesen die porten sluten,
           Ende lieten den coninc Karel buten,
 135   Ende bejageden, eer sine ontfingen,
           Datmens niet en soude gehingen,
           Dat si van danen vort emmermere
           Wesen souden onder here,
           Sonder onder des keyzers macht,
 140   Ende hem helpen met alre cracht
           Jegen die viande der kerstijnhede,

Den paues tsine onderdanich mede,
 Ende hare tienden haren kerken
 Gheven ende haren clerken.

145 Die paues Leo bescreef hem dat,
 Die aldaer was tier stat,
 Ende God daer weder sine ogen gaf,
 Karel, die vro was daer af,
 Ende andre princen mede tfulle.

150 Leo gaf hem hier af bulle,
 Ende leidere oec up sinen ban,
 Dat geen prince quame daer an
 Dat hi die Vriesen meer bedwonge,
 Hine verwietene met sire tonge.

155 Karel conformeerde mede
 Dese vriheit aldaer ter stede,
 Entie Romeine baden ghenaden
 Den paues van haren mesdaden
 Omme die miracle, diere gevel.

160 Leo vergaest hem also wel.

Dit seggen die Vriesen dat gesciede.

Nu en vintmen ne ghene liede,
 Die ie ystorien bescreven,
 Dat oint Karel, die hadde leven,

165 Van Rome die stede besat;
 Ende noint ne gesciede dat,
 Noch noit gewouges coronike,
 Dat noit coninc van Vrancrike

Paues te broedere gewan;

170 Ende Puppijn, die sente Geertruden wan,

171a Was doot [C ende LIII jaer,
 Ende tusschen desen, dat es waer,]

171b Ende Puppijn, groot Karles vader,

172 Alsement hier voren vint algader,

[Waren] C ende XXI jaer;

Ende Puppijn, die Vrieselant dede den vaer,

175 Ende dat lantschap onderdede,

Ende Rabboude verwan mede,

Was sente Geertruden suster sone,
 Ende oec oudervader de gone
 Puppijns, die groeten Karle wan.
 180 (Wat meenen die Vriesen dan?)
 Ende des paues Leuwen vader,
 Dien sine ogen beede gader
 Uutgesteken waren, was een Romein,
 Ende hiet Arnout, vintmen al plein.
 185 Die dese rude boerde vant,
 Was emmer ute Vrieselant,
 Een rudaris, ende was bedroghen.
 Hi waende, dat niet wesen moghen
 Meer Pippine inde werelt dan een:
 190 Hier inne dooldi, alst wel sceen!
 Hem was oncont die coronike
 Van Rome ende van Vrankerike,
 Ende wilde visieren, dat metten rechte
 Elc Vriese omme sine vriheit vechte.
 195 Ende wi niewer en vinden bescreven,
 Dat noit so goet volc ontfinc leven,
 En moeste meester ende here
 Over hem hebben, sout staen in deere.
 Dus saelt staen toten doemesdage,
 200 Wien soot leet si, ofte wiet clage.
 Ja, die IX ingelen chore,
 Naer dat ic bescreven hore,
 Sijn deen boven, dander onder.
 Die quade gheeste, dits meerre wonder,
 205 Hebben macht deen boven den anderen,
 Die omme ons te hoenne wanderen.
 Naer doemesdach sal tkint Marien
 Breken alle heerscapien.
 Ja en spreect in dewangelie God,
 210 Ende sijn raet ende sijn gebot,
 Datmen den keyser tsine gheve,
 Ende God tsine, dië wile men leve?
 Die dan genen here es onderdaen,

Hijs jegen Gode, willement verstaen!

215 Nu, ghi Vriesen, laet u genoeghen,

Leert u onder die heren voeghen!

U privilegie es spot ende sceren,

Voer alle princen, vor allen heren.

Ic wane ghire in sijt verdullet:

220 Soe was met botren ghebullet,

Soene conste ghene zonne gedogen,

Anders haddise moghen toghen!

Nu laten wi dit plaidieren staen.

Die vierde bouc coemt hier na saen,

225 Die u sal togen properlike,

Hoe Karel ontfinc dat Roemsce rike.

Sp. IV¹, Proloog.

Die erdt ende zait buten dunen,

Hine caent ghediken no ghetunen,

Hen neemt hem die zoute zee;

Sijn weren en diet hem min no mee,

5 Hine verlieset plouch ende zaet,

Ende aerbeit ende toeverlaet.

Aldus varet dat ic dichte,

Het ontrunen mi lose wichte,

Ypocriten ende apostaten:

10 Ic pine al te miere onbaten.

Wat ic dichte, si connent ontrunen:

Dus zaic oec buten dunen.

Nochtan en canict niet gelaten,

Minen here teeren ende mi tonbaten,

15 Die mi dit werc dede bestaen,

Ic en moet nu anevaen

Die vierde paertie te desen male

Vanden Spiegle Ystoriale,
 Die dese ystorie hevet in:
 20 Van Kaerle des groten begin,
 Hoe hi ontfinc te Rome te lone
 Vanden paues die keysercrone,
 Ende alle die keyseren bi namen,
 Wie si waren die na hem quamen,
 25 Tote onsen tiden, tote onsen levene.
 God, die milde es te ghevene,
 Biddic ende siere moeder mede,
 Dat hi mi doe der scalke vrede,
 Ende si verclaren so minen zin
 30 Tendene dit bouc; — hier es dbegin.

Van Karel des groten keyserike. (Sp. IV¹, 1).

Also alsict hier voren liet,
 Daer ic vander jeesten sciet,
 Hoe trike van Constantynoble wart cleene
 Bider keyserinnen Hyrene,
 5 Die haren sone Constantine
 Trike nam ende dede hem pine,
 Want soe hem die ogen uutstac;
 Hier bi waest dat Rome brac
 Af ende bi hem enen keyser coos,
 10 Want die kerke was helpeloës.

Int jaer ons Heren VIII^c ende twee,
 Int XXXIIIste jaer min no mee
 Dat Karel hadde gheweldelike
 Coninc gheweest in Vrancrike,
 15 So wart hi keyser ghecoren
 Ende ghewijet, alse wijt horen,
 Van paues Leo, die indie stat
 Tote Rome doe paues sat;
 Entie Romeinen na hare maniere
 20 Riepen: „Karle goedertiere,
 Den zeghevrijen, den groten here,

Dien gheve God lange lijf ende ere!"

Dit was omtrent CCCC jaer

Ende LXVIII oec daer naer,

25 Dat die grote Constantijn

Makede die stede fijn

Constantynoble in Grieken lant,

Die te voren hiet Bisant,

Eer dat hise naer hem hiet.

30 Daer in voerdi dat edel diet

Van Rome meest alte gader,

Ende liet den paues sinen vader

Rome ende trike van Occident.

Nu es trike van Orient

35 Van Rome aldus afghesneden,

Ende es inden daghe heden.

Karel drouch, lesen wi vorwaer,

Die Roemsche crone XIII jaer.

Karel es menech waerf beloghen

40 In groten boerden ende in hoghen,

Also [van] borderes ende oec dwase,

Diene beloeghen van Fierabrase,

Dat nie ghesciede noch en was.

Oec eist loghene ende ghedwas

45 Van Pont van Mautriple mede,

Van bere Wisslau die snodelhede,

Ende meneghe favele groet ende cleine.

Die Walen heetene Chaerlemeine:

In weet wat sire mede meenen.

50 Met vint in vrayen bouken ghenen,

Dat hi anders oec iet hiet

Dan grote Karle, alsemen siet.

Van Heymen ende van sinen kinden

Sone canic niet ghevinden,

55 Dat si noint leveden in sinen tiden:

Dies latict al overliden,

Entie boerden heenen varen.

Want der Kaerle vele waren,

So tijent den groten vele liede,
 60 Dat sulken anderen gheschiede.
 Vijf Karle waren in Vrancrike heren,
 Also also ons die jeesten leren:
 Karel Marteel was deerste der heren,
 Die Vrankerike berechte met eeren;
 65 Karel die grote dat was die ander,
 Die coenre was dan Alexander;
 Karel die caluwe die derde,
 Die jeghen den broeder hadde onverde;
 Karel die groeve quamer naer,
 70 Die keyser ende coninc was vorwaer;
 Karel die simpele, — dus waser vive.
 Nu sijn onwetende keytive,
 Die niet en weten wat si meenen,
 Ende maken van viven eenen.
 75 Die wille lesen tcorte ware,
 Lese dit ende come hare.

Karles ghedane ende sine zeden. (Sp. IV¹, 2).

Tulpijn derdsche bisscop van Riemen,
 Die el niet en screef van niemen
 Danne waer, doet ons te verstane
 Karles zeden ende sine ghedane.
 5 Hi seghet ons over waer al bloot,
 Dat Karel was lanc ende groot,
 Maer sijn upsien dat was wreet.
 Oec seghet hi ons over waer greeet,
 Dat hi die voete lanc hadde sere;
 10 Nochtan so was die grote here
 Sijn selves VIII voeten lanc,
 Recht, ende in sinen ommeganc
 Omme sine ziden breet ende grouf,
 Den lachame wel naer sijn behouf,
 15 Grouf van aermen ende van beenen.
 Men vant te dien tiden gheen

Ridder ten wapenen so goet,
 No so vromech, noch so vroet.
 Sijn anschijn was eens voets breed,
 20 Ende anderhalven lanc ghereet;
 Sijn nese was lanc enen halven voet,
 Sijn baert, die hem manlike stoet,
 Was eens halfs voets lanc ghereet,
 Sijn voerhovet was eens voets breed.
 25 Sine ogen waren te scouwen ane
 Ghelijc den leuwe int ghedane,
 Die spaercten inder ghebare,
 Ghelijc oft een carbonkel ware.
 Sine wintbraeuwen in haren ganc
 30 Waren eere halver palmen lanc.
 Also hem gramscap anelach,
 Ende hi danne up iemene sach,
 Sone was so stout man no so mare,
 Hine wart dan bevaen met vare.
 35 Omme sijn gorden inde zide
 Haddi VIII voete omme die wide:
 Sijn gordel moeste sijn also lanc
 Sonder buten der gespen den hanc.
 Broot so at hi harde cleene,
 40 Maer hi at selve wel alleene
 Van eenen wedere dat vierendeel,
 Of twee capoenen al geheel,
 Of eene gans up teenen male,
 Oft eene scoudere also wale,
 45 Oft eenen paeu of enen crane,
 Oft eenen hase, alstem quam ane.
 Van wine te drinken was hi reine,
 Ende dien dranc hi metter fonteine
 Selden dranc hi meer ten male
 50 Dan drie waerven also wale.
 So staerc was hi inden strijt,
 Dattem gheviel meer dan tere tijt,
 Dat hi eenen ridder ontwee clovede

55 Vanden sittene toten hovede,
 Ende metten slage nochtan tswaert
 In midden ontwee clovede tpaert.
 Vier houfysere vanden cromme
 Rechte hi wel teere somme.
 Eenen ridder gewapent echt,
 60 Up sine eene hant staende recht,
 Dien hief hi metter hant
 Al tote sijns hovets rant.
 Milde was hi in sijn gheven,
 Ende besceden in sijn leven.
 65 Sijn vonnesse was gherecht,
 Ende in sijn spreken besceden echt.
 Ver Bertraet hiet sijn moeder mede,
 Die hi met groter werdichede
 Mettem hilt al haer leven,
 70 Ende dede haer haren wille gheven.
 Sinen sone hilt hi mede alsoe,
 Ende sine dochtren oec altoe,
 Dat si ter scolen leerden haer paerten,
 Gramarien ende andere aerten;
 75 Ende sinen sone te dien tiden
 Leerdi daer na jagen ende riden,
 Ende wapenen plegen ende striden mede,
 Nader Fransoyse costume ende zede.
 Sinen dochtren dedi leren
 80 Hem an zidewerke bekeren,
 Ende dat gereeden, omme dat hi woude
 Datter geen ledich wesen soude,
 Ende deedse daertoe leeren mede
 Eerlike ende goede zede.
 85 Ende want hi emmer sonderlinge
 Clergie minde ende leringe,
 So screef hi selve mede gherne,
 Ende plach selden tonberne
 Hine drouch eene tafle an sire ziden,
 90 Omme dat hi niet en wilde liden

In ledichede sinen tijt,
 Want hi in scrivene hadde delijt.
 Tote Aken in sijn pallays,
 Daer hi was gherne in sinen pays,
 95 Daer haddi eene capelle gemaect,
 Diere sere ende wel geraect,
 In de eere der Moeder ons Heren,
 Die hi altoos wilde eeren,
 Die hi van renten maecte rike,
 100 Ende van reliquien dies ghelike.
 Dat Vrancsce rike, dattem sijn vader
 Pippijn liet, hilt hi algader;
 Ende al hadt sijn vader ghewijt
 Ende ghemeert in sinen tijt,
 105 Hi maket vor sine doot
 Noch also wijt ende noch also groot.

Noch van sinen zeden. (Sp. IV¹, 3).

Van hem seghet Hughe van Flori
 In sine jeeste noch hier bi.
 Karel, seiti, leerde verstaen
 Vor sinen meester Pietere Pisaen
 5 Gramarie, alse hi was een kint.
 Andere scientie leerdi sint:
 Logike, nature, astronomie,
 Arismetike, geometrie,
 Vanden Ingelschen Alquijn,
 10 Diemen mede hiet Albuijn.
 Sine zinne hevet hi gheset
 Altoos te houdene kerstine wet;
 Die kerke hantierdi nadien zede
 Tallen ghetiden gherne mede,
 15 Ende nachts te mattinen, als tijt was.
 Selve zanc hi mede ende las.

Den aermen was hi sere milde,
 Alse diere Gode met eeren wilde;

Ende dan was niet al eenlike
 20 In sijn lant van Vranckerike,
 Maer int lant van over zee,
 Ende in Affrike oec mee,
 In Egypten, in Surie,
 In Jherusalem, in Alexandrie,
 25 In Caertaengen senddi sijn ghelt
 Den genen, diemen daer gevaen helt,
 Omme kerstijnheit te lovene mede,
 Ende te ghenieten hare bede.
 Om dat so mindene te mere
 30 Menech groot heidijn here,
 Dat hi den kerstinen sendde ghelt,
 Die saten onder hare gewelt.

Hi was staerc sere van lachamen,
 Lanc ende groot beede tsamen,
 35 Van scoenre graeuheden, thoest ront,
 Sijn anschijn vromech talre stont.
 Sijn luut was claer, van goeden love,
 Ende selden so hilt hi hove.
 Dagelijcs, dat was sine maniere,
 40 Haddi gherechten ten male viere,
 Ende selden meer, dit was sijn doen,
 Hen ware oft hem venisoen
 Sine jagers brochten over eten:
 Dat brochtmen hem gebraden an speten.
 45 Daer af at hi, naer sine zede,
 Eer dan hi iewer af dede.
 Also hi over tafle sat,
 Plach hi te horne, alsemen at,
 Gherne ystorien van heren,
 50 Omme orloghe, omme wijsheit leren.
 Sente Augustijns boeke haddi vercoren
 Voer vele andere te voren,
 Entie bouke voer dander mede,
 Die hi screef van ons Heren stede.

55 Van wine ende van allen dranke daer toe

Was hi ghemate spade ende vroe,
 So dat hi seldom mee ten male
 Dranc dan drie waerven, weetmen wale.
 Somertijt naer sijn eerste eten
 60 Wildi eens appels niet vergeten:
 Dien at hi cout ende ro,
 Ende dranc eens daer up also,
 Ende ginc slapen te bedde naect.
 Also hi hem snachts te bedde maect,
 65 Plach hi drie waerf ofte viere
 Upstaens, dit was sine maniere.
 Dus gedane maniere so plach hi,
 Seghet Thulpijn ende Hughe van Flori.
 Nu sullen wi u seggen vort
 70 Die dingen die ter jeesten hort.

Van sinen grotten dogheden. (Sp. IV¹, 4).

Seghebrecht van Gembloys seget,
 Diemen te ghelovene pleghet,
 Dat Karel in sijn eerste jaer
 Dat hi wart keyser, verre ende naer
 5 Sijn rike al duere boden sende,
 Ende gheboot verre ende gehende,
 Dat hi elken wilde doen recht,
 Die claghen wilde, here of knecht.
 Oec bescreef hi ende besette
 10 XXXIII capitelen van wette.
 Die werelt dedi senden omme,
 Om te vergaderne teere somme
 Der heilegher viten ende haren dach,
 Daer haer ende up ghelach.
 15 Dit dedi bescriven waerde
 Eenen wisen moenc Ysewaerde,
 Ende deedse in enen bouc versamen.
 Oec desen aerbeit wilen anenamen
 Jheronimus ende een hiet Flore,

20 Ende Beda mede, alsict hore,
 Ende sine quamens te hovede niet,
 Alsemen noch merct ende ziet.
 Dese Ysewaert tekende alle daghe
 Wies feeste daer up ghelaghe,
 25 Ende was vonden up elken dach
 Meer dan CCC dat gelach
 Feesten, soudemense alle vieren.
 Bidi pleghemen eere manieren,
 Daer men die feeste roept ter stede,
 30 Dat mense roept ende ander heilege mede,
 Vele maertelaren ende confessore,
 Ende vrouwen vander mageden core.
 In sinen tiden was in Persi
 Coninc Aaron, een heidijn vri,
 35 Die tote Indi alt lant bedwanc
 Van over zee cort ende lanc,
 Al waest dats cleene gebrac.
 Al waest dat elc andren niet en sprac,
 So heeft deen den andren lief.
 40 Aaron sendem dicken brief,
 Want hine eerde werdelike
 Vor alle die princen van erderike,
 Ende seide dat al openbare,
 Dat niemen bet eeren werdich ware
 45 Dan Karel inder werelt cant.
 Oec senddi hem, scrivet Helynant,
 Een elpendier dor sijn ere,
 Dat doe selsien was sere,
 Ende daertoe menech diere present.
 50 Oec hevet hi hem mede gesent
 Sente Cypriane den maertelare,
 Die wilen eer was bisscop mare
 Indie stede van Carthago,
 Dies noch die heilege kerke es vro,
 55 Ende thovet van sente Pantaleone,
 Ende andere reliquien scone,

Die Karel dede werdelike
Voeren in sijn selves rike.

Int selve jaer, dus eist gheset,
60 Was keyser Karel te Spolet
Upten achtersten dach van Aprel,
So dat in Ytalien ghevel
Eene erdbeve, die was so groot:
Kerken, husen, lieden doot;
65 Berghen vielen ende borghe.
Dese erdbevinge dede sorghe
Neven den Rine dies gelike,
Ende int lant van Vrankerike;
Entie sachte winter mede
70 Quam, die menegen sterven dede.

Die patriaerc van Jherusalem
Horde van Karel, ende sende hem
Den slotel vanden grave ons Heren,
Ende oec mede, dor siere eeren,
75 Van Monte Calvarien der stede,
Ende vanden berghe Syon mede,
Metten vane vander stat,
Also die werdich ware al dat.

Vanden keyser van Constantinoble. (Sp. IV¹, 5).

Int selve jaer, seget Segebrecht,
Dat Karel ontfinc des keyzers recht,
So wart die keyserinne Yrene,
Die Constantinoble hilt allene,
5 Ende haren sone hadde geblent,
Alsemen hier te voren kent,
Ghevaen ende ghesent in ellenden.
Dus wrac haren sone den blinden
Een ander, die Nycheforas hiet.
10 Daer staerf soe in groet verdriet.

Nichiforas doe keyser sat
Te Constantinoble indie stat,

- Ende was daer acht jaer here ;
 Maer sine versaemden nemmermere
 15 Tote heden up desen dach ,
 Dat die keyser crone gelach
 Van Rome up Constantinoble weder.
 Dus viel Constantinoble neder ,
 Maer die keysers beede tsamen
 20 Screven hem Augustus bi namen.
 Nichiforase dien sloegen doot
 Die Bulgren met here groot.
 Here wart Stanrarix sijn sone ,
 Ende drouch een jaer die Roemsce crone.
 25 Daer naer so wart hi ontset.
 Een , hiet Michiel , wart bider wet
 Keyser , ende drouch een jaer de crone.
 Doe quam Leo inden trone ,
 Die VIII jaer die crone drouch.
 30 Doe gewans een sijn gevouch ,
 Hiet Michiel , ende drouch daer naer
 Die keyser crone IX jaer.
 Theophilus die quam na desen ,
 XV jaer moesti keyser wesen.
 35 Michiel ende Theodora
 Warent IX jaer daer na.
 Sidert was Michiel daernaer
 Keyser alleene XIII jaer.
 Doe sloughen een , hiet Basilis , doot ,
 40 Ende wart keyser ende here groot
 Te Constantinoble XVII jaer.
 Leo sijn sone quamer naer ,
 Ende was keyser daer met machte
 Der jare X ende oec achte.
 45 Doe Leoens sone Constantijn ,
 Met Alexandere den oem sijn ,
 Die regneerden een jaer te samen.
 Doe staerf die oem ; die heren namen
 Constantine alleene daer ,

- 50 Ende hi regneerde XXXIX jaer.
 Dit benijden die kindere sijn,
 Deen hiet Steven, dander Constantijn,
 Ende belaghen met ompayse
 Den vader in sinen pallyse,
- 55 Ende ontsettene dor haren toren,
 Ende hebben hem crune bescoren,
 Ende sendene in een eylant daer bi,
 Dat hi ghinder moenc si.
 Niet lanc daer na also wale
- 60 Quamen die broederen in hare zale
 Teere feesten, ende streden boude,
 Welc haerre tforsitten hebben soude.
 Also dit des vaders vrient vernamen,
 Quamen si met rade te samen,
- 65 Ende ontsetten die sone daer,
 Ende scoeren hem af dat haer,
 Ende sendese ter selver stat,
 Daer si den vader hadden gesat,
 Ende hebben Constantine ontfaen,
- 70 Die met sinen sone Rondaen
 Keyser was XVI jaer.
 Een Nycheforas quam daer naer,
 Ende regneerde der jare X.
 Dese begonde sine kinder tontsiene,
- 75 Ende hadse gerne gedaen vuren.
 Haer moeder soe vernaemt ter uren,
 Ende hiet haren sone Jan,
 Dat hi dien vader sloughe dan,
 So dat hi vulbrochte dat,
- 80 Ende hi ins vaders stede sat.
 Dese Jan was naden vader
 Keyser vanden lande algader.
 Hier swigen wi vanden keyser vort
 Van Constantinoble der port,
- 85 Ende het nam ende voerwaer,
 Alsemen screef ons Heren jaer

IX^c LXX ende neghene.

Noch es die werelt in sulken plegene.

90 Tote Kaerle keren wi weder,
 Daer wi die jeeste af leiden neder,
 Die benijdt was harde sere,
 Want hi keyser was ende here
 Jegen wille ende oec orlof
 Van Constantynoble dat hof;
 95 Maer hi ghedoget met stouten zinne,
 Ende gewan oec hare minne
 Met boden, diere tusscen reden,
 Want hi verhoghedse met mogentheden,
 Ende maecte vriendscap metten heren:
 100 Dus levede Karel in groter eeren.

Hoe die heidine wonnen Jherusalem. (Sp. IV¹, 6).

Dus scrivet oec Helynant,
 Dat hi dus bescreven vant,
 Dat doe Karel gheweldelike
 Keyser was int Roemsche rike,
 5 Dat verdreven was van Jherusalem
 Die patriaerc, ende mettem
 Vele goeder kerstijnre liede,
 Ende al vanden heidinen diede.
 Te Constantinoble met groter pine
 10 Quam hi ende mettem die sine,
 Te Constantine ende te Leo sinen sone,
 Want si keyzers waren die ghone.
 Metten patriaerc was een wijs man,
 Bisscop van Napels ende hiet Jan,
 15 Ende David dertsce priester mede
 Van Jherusalem der stede.
 Die keyser sendde vort die heren
 Te keyser Karel met groter eren,
 Ende selve die keyser Constantijn
 20 Screef [metten handen sijn

Met Eubreuscen lettren, int ghevoech,
Den brief, diemen Karle droech.

Oec soe senddi, op die stede,
Twee Eubreusce legate mede,]

23 Ysaac ende Samuel,
Omme die dinc te doene wel.

25 Int ende vanden brieve sijn
Hadde gescreven Constantijn

Een visioen dat hi sach,
Daer hi up sijn bedde lach,
Ende seide aldus: „Ic Constantijn,

30 Daer ic lach upt bedde mijn,
Gheviel mi dat mi een onmacht anginc:

Daer saghic enen jongelinc
Voer mi staen up ene stede,
Die mi lievelijc ontboot vrede,

35 Ende taste mi ane ter steden,
Ende seide tote mi: „Du heves gebeden
Vor dese dinc nerenstelijke:

Nu nem Karle van Vrancrike,
Der kerken kempe, den here groot.”

40 Mettien togedi mi al bloot
Eenen ridder, enen gewapijnden man:

Yserine cousen haddi an,
Enen halsberch, enen roden schilt;

45 Een swert gegort hi an hem hilt,
Daer puerperijn af dochte de hecht;

Een spere haddi upgherecht,
Dat lancste dat ic noit sach een,

50 Daer vlamme uten pointe sceen;
Enen helm hi indie hant hout,

Die sceen claer als een gout.

Die ridder was van ouden aerde,
Scone, met eenen langen baerde,
Met sconen anscine, lanc van leden;

55 Sine ogen blecten tier steden;
Van graeheden was wit sijn haer,

Ende dese worde hordic daer:
 „Keyser Augustus, wes blide!
 Wie so hem set te wederstride,
 Om Gods gebot te wederstane,
 60 Hine mach der mesdaet niet ontgaen.
 Jhesus Kerst Emanuel!”
 Ende andere worde also wel
 Hordic daer ten selven stonden,
 Die met vreesen sijn gebonden,
 65 Ende vernam wel in dat horen,
 Dat Karel es met Gode vercoren.”
 Te voren hadde dese Constantijn
 Verdreven metten here sijn
 VII waerf ute Jherusalem
 70 Die heidine; nochtan werden si hem,
 So dat si met geweld die stat
 Besaten ende in waren na dat.

Karles vaert up Jherusalem. (Sp. IV¹, 7).

Dese legaten die sijn comen
 Te Parijs, ende hebben vernomen
 Dat keyser Karel ware daer.
 Den brief gaven si hem claer.
 5 Want menech daer geen Griex en conde,
 So gaf men daer ter selver stonde
 Den brief Tulpine, dat hine den lieden
 In de lants tale soude bedieden.
 Ende else Tulpijn den brief onbant,
 10 So weende die keyser te hant,
 Om dat die heidine besaten
 Ons Heren graf met onmaten;
 Ende alt volc wart in roere,
 Ende baden den keyser dat hire voere.
 15 De keyser Karel, dien hout was God;
 Gaf te hant uut een gebot,
 Dat alle die gene, die onder hem lagen

Ende wapene mochten dragen,
 Mettem souden teere scaren
 20 Uptie felle heidine varen;
 Ende wie men overhorich vint,
 Waert vader ofte kint,
 Hi bleve in egijndoeme daer naer
 Van IIII penninge alle jaer.
 25 Noit gewan Karel so groot here
 In ghene orloghe, in gere were.
 Over Rijn ende over Dunouwe thant
 Trac hi heenen, ende over tlant
 Dor Pannonien met sire paertije,
 30 Ende dor dwout van Bulgerie,
 Over sente Jorijs aerme mede,
 Ende over Capadocien, dat nu ter stede
 Tuerkien bi namen heet,
 Daer menech port ende dorp in steet.
 35 Alsi quam ende sijn volc met hem
 An die zide van Jherusalem,
 In een wout, an sine vaert,
 Dat wel wijt was twee dachvaert,
 Daer trac hi in met sinen here.
 40 In dat wout was menech bere,
 Vogle gripe, tygren, lyoene,
 Ende diere van wonderliken doene.
 Si waendent wel met goeden vreden
 Binnen enen daghe wesen leden,
 45 Ende moester inne bi nachte bliven,
 Beede met kindere ende met wiven,
 Ende tfolc wart dolende harentare.
 Doe hiet die keyser openbare,
 Dat men slouge dat getelt
 50 Biden woude, up een breet velt,
 Omme dat tfolc te samen quame,
 Alse elc anderen daer vername.
 Selve heefi om raste gedacht,
 Ende ruste een stic inde nacht.

- 55 Doe rechte hem up met desen,
 Ende began sine zalme lesen.
 Tote desen verse so quam hi:
Deduc me, Domine! in semita mandatorum
     [tuorum, quia ipsam volui.
- 60 Bi sinen bedde heefti vernomen
 Een vogelkijn tiere stont comen,
 Dat ghinder zanc ende riep.
 Menech, die aldaer doe sliep,
 Wart in wake, die dat hort.
 Die keyser las sine zalme vort,
- 65 Onthier ende hi teenen verse quam:
Educ de custodia animam meam.
 Ende alse hi dat vers seide recht,
 So riep dat vogelkijn an hem echt:
 „Franke, Fransoys, wat segestu daer?”
- 70 Den vogelkine volgede de coninc naer,
 Bi enen clenen ingen pat,
 So dat si quamen bi dat
 Ten groten weghe, dien si te voren
 Upten anderen dach verloren.
- 75 Men wille wanen dat men en vant
 Sulken vogel noit eer int lant,
 Ende dat mense oint sint
 Sulke vogle vaet ende vint.
- 80 Alse Karel naecte den heiligen lande,
 Weken hem voren die viande,
 Ende hi zuverde lant ende stat
 Vanden heidinen, ende makedse mat,
 Ende sette den patriaerc mede
 Gheweldelike in sine stede,
- 85 Ende maecte die vesten weder,
 Die gevellet waren ter neder.
 Den patriaerc hi Gode beval,
 Ende hi met sinen here al
 Dor Constantynoble te lande waert.
- 90 Aldaer so hiltene ane die vaert

Selve die keyser Constantijn
 Eenen dach over den wille sijn.
 Vor die porten vander stede
 Dede die keyser gereeden mede
 95 Menege wonderlike beeste,
 Goet ende cleenode van meneger feeste,
 Ende oec precieuse steene.
 Karel riep sinen raet ghemeene,
 Wat hi best daer mede dade;
 100 Ende si vonden in haren rade,
 Dat hi van niemen ghifte ontfinge
 Van siere vaert; want hi de dinge
 Hadde gedaen met bliden zinne,
 Alleene omme ons Heren minne.
 105 Dese raet dochte Karele goet:
 Al sinen volke hi heeten doet,
 Dat niemen daer dat ghescie,
 Dat hi uptie presenten zie.

Vanden reliquien van Constantinoble. (Sp. IV¹, 8).

Van desen wonderde int herte sijn
 Den Griexen keyser Constantijn,
 Ende dwankene met beden so sere,
 Dat hi dor Gode onsen Here
 5 Doch eene ghichte nemen woude.
 Karel sach dat wesen soude,
 Ende bat anders ghene have,
 Dan men hem reliquien gawe
 Vander passien ons Heren.
 10 Mettien si hem te samen keren,
 Ende setten daer toe Gode teeren
 Drie daghe te vastene die heren,
 Ende men coos daer ute XII persone,
 Die de reliquien diere ende scone
 15 Deelen souden ende bringen vort.

Karel die keyser, die dit hort . . . . .
 Een aerdsch bisscop, diet hem riet,
 Die bi namen Ebronis hiet.
 Die Griexe clerke entie Latine,
 20 Elc nader manieren sine,
 Songen die letanien wel.
 Die bisscop van Napels, Daniel,
 Dede up tfat, daer in lach scone
 Ons Heren dornine crone,
 25 Daer lucht ute so soete quam,
 Dat niemen en was, diet vernam,
 Hen doctem rieken in derre wise,
 Oft hi ware inden paradise.
 Also Karel dat bekent,
 30 Valt hi neder upt pavement;
 Met gelove bat hi onsen Here,
 Dat hi dade dor sine eere,
 Ende hi siere passien wonder,
 Ende siere verrisenesse besonder,
 35 Vernieuwen wilde daer ter stede.
 Also hi ghedaen hadde sine gebede,
 So quam een dau uten trone,
 Ende bedauwede die crone,
 Ende althant in dat comen
 40 So wiessen ghinder ane bloemen,
 Ende was ghinder roke ende lecht
 So groot, dat heren ende knecht
 Waenden dat hare cleder waren
 Ghemaect vander hemelscher scaren.
 45 Also die pape Daniel
 Met eere tangen also wel
 Soude sceeden ons Heren crone,
 Wart soe bloyende noch also scone.
 Keyser Karel ontfinc al daer
 50 In een cleet scone ende claer
 Vanden bloemen een deel te hant,
 Ende oec in sinen rechtre want

Dedise ende vuldene daer mede.
 Mettien hi dander want afdede,
 55 Ende boot dien metten bloemen saen
 Ebronise den erdscen bisscop up waen,
 Alse die waende dat hine name;
 Maer dweenen was so bequame
 Hem beeden vander liever mare,
 60 Dats haer negheen daer nam ware.
 Dus hebben si die wante begeven,
 Die indie lucht es hangende bleven
 Eene langhe wile metten bloemen,
 Want haer negeen heefter waer genomen.
 65 Die keyser heeft den luchtren want
 Metten dornen ghevult te hant,
 Die de crone vallen liet,
 Daermense metter tangen sciet:
 Ende alse Karel die wante boot
 70 Den bisscop, doe sach hine al bloot
 Alleene hanghen indie lucht.
 Dies hadsi bliscap ende vrucht;
 Ende alse hi die wante ondede,
 Omme die bloemen te nemene mede,
 75 So worden si, daerment sach al bloot,
 Daer verwandelt in hemelsch broot,
 Dat manna heet in Ebreuscer wijs.
 Dat manna es noch te sente Denijs.
 Noch wanen vele liede openbare
 80 Dat vandien manna ware,
 Dat God sendde indie wostine
 Te voedene die vriende sine.
 Wat zieke daer waren tier uren,
 Vander roke, vander ghuren,
 85 Dat van ghenen bloemen quam,
 Sijn ghesonde daer elc nam.
 Met desen dat dit gesciede,
 Quamen ghelopen vele liede
 Indie kerke oec aldaer,

90 Ende riepen blidelike openbaer,
 Man ende wijf, daer men toesach.
 Si seiden: „Hets heden de dach,
 Dat God verrees vander doot!”
 Want die roke was so groot
 95 Van desen heiligen bloemen mede,
 Dat vervult was aldie stede,
 Dat den zieken wale sceen,
 98 Dierre was CCC ende een,
 [Die doen ghenasen daer
 Van haerre siecheit openbaer.]
 99 Noch so was een ziec daer,
 100 Die hadde XXIII jaer
 Ende drie maent al omtrent
 Gheleghen doof, stom ende blent:
 Alsemen die crone uuttrac mettien,
 So quam hem weder an sijn zien;
 105 Ende alsemen die crone sciet,
 Verloos hi des horens verdriet;
 Ende teerst dat die bloemen uutbraken,
 Ghenas hi vander spraken.

Vanden selven. (Sp. IV¹, 9).

Na desen trac uut Daniel
 Ons Heren naglen also wel
 Uten vate, dat alabastre was,
 Ende gafse den keyser; doe ghenas
 5 Een kint, dies menech was blide,
 Dat hadde andie slinke zide
 Beede hant ende zide verloren,
 Ende was also gheboren,
 Ende quam ter kerken gelopen saen,
 10 Ende dede dat oec verstaen,
 Dat het omtrent noene lach
 Up sijn bedde, ende oec sach

(In ommacht, alse hem dochte)
 Eenen graeuwen smet, die brochte
 15 Eene tange, die uut sire luchter hant
 Ende uut sinen luchtren voete prant
 Eenen naghel, dies het was blide,
 Ende een spere uut siere zide,
 Ende te hant so waest ghenesen
 20 Van allen evele naer desen.

Hiertoe gaf men daer ter stede
 Den keyser Karel mede
 Van onse Heren cruce een deel,
 Ende sine zudarie al gheel;
 25 Ende onser Vrouwen hemde te hant,
 Ende daertoe ons Heren bant,
 Daermenne met in sire kintscede
 Bant ende bewant sine lede;
 Ende Symeoens aerm des ouden,
 30 Die onsen Here ontfinc met vrouden.
 Karel dede al dese saken
 In eenen zac, dien hi dede maken
 Van eere buffels huut tien tiden,
 Ende hinct al an siere ziden,
 35 Inder ghelike, inder gebare,
 Alse oft eene scerpe ware,
 Ende reet vaste te lande waert.

Daer quam hi an sine vaert
 Teenen castele teere stede,
 40 Daer hi een doot kint upstaen dede
 Metten heilechdoeme datter was,
 Ende oec mede hi ghenas
 L zieke van evele zwaer.

Sesse maent ruste hi aldaer
 45 Ende eenen dach; daer naer te waren
 Es hi tote Aken ghevaren.
 Daer ghenasen so vele blende,
 Datmer geen getal af kende,
 Ende so menech vanden rede,

50 Men constse oec getellen mede,
 Si XII vanden quaden gheeste,
 Ende VIII lazerse, alsict verheeste;
 Vander jucht X ende vive,
 Ende XIIIII cropele anden live;
 55 Manke an hande ende an voete
 Haddere XXX daer die boete;
 Bulteneren L ende twee;
 Die vanden groten evele hadden wee,
 Ghenasere LXV, dats vele;
 60 Entie wee hadden indie kele,
 Ende andere gheburen al omtrent
 Ghenasere meer dan es bekent.

Ten lesten gaf men tAken uut mede,
 Ende geboot dor al kerstijnhede,
 65 Dat men upten XIIIsten dach
 Die in Junius gelach,
 Tote Aken in pelegrimage quame,
 Ende men besage ende vername
 Dat heilechdoem, dat Karel met hem
 70 Brochte van Jherusalem,
 Ende van Constantynoble der stat;
 Ende eer iemene saghe dat,
 Dat hi sine bijechte eer sprake
 Van alre zondelikere sake.

75 In dit consilie so was mede
 Leo die paues van Rome der stede,
 Ende dertsche bisscop oec Tulpijn,
 Entie patriaerc Alexandrijn,
 Die gheheeten was Achileus,
 80 Van Antyochen Teophilus,
 Die patriaerc vander port,
 Ende menech bisscop weder ende vort,
 Ende menech abt met crommen stave.
 Ic wane tafflaet quam hier ave,
 85 Datmen noch haelt alle jare:
 So doet van deser selver mare.

Ter selvere consilie, dat ic scrive,
So was verweect een dode te live.

Karles visioen van sente Jacobbe. (Sp. IV¹, 10).

Else Karel hadde vromelike
 Verwonnen menech conincrike,
 Haddi achtinge dat hi woude
 Taken rusten in siere oude,
 5 Ende laten dorloghe varen.
 Nachts hevet hi versien te waren,
 Ende hem droemde sonder vrucht,
 Dat hi sach gaende inde lucht
 Eene strate van sterren, min no mee,
 10 Entie quam vander Vriescher zee,
 Ende ginc henen tote Spaengen,
 Tusscen Ytale ende Almaengen,
 Tusscen Acquitaengen ende Gallen,
 Over Gasscoengen ende Basciam met allen,
 15 Ende over tlantscap van Navare,
 Tote in Galissien openbare,
 Daer sente Jacob dapostel lach,
 Onbekennet updien dach.
 Dien woch so sach alle nachte
 20 Karel, dient groot wonder dachte,
 Ende peinsde dicke in sijn gedochte,
 Wat die wech bedieden mochte.
 Else hem omme dit peinsen luste,
 Nachts daer hi lach ende ruste,
 25 So quam hem een onmacht an saen,
 Ende hi sach voer hem staen
 Eenen man van scoenre gedane
 Dan men ghepeinsen mochte, ic wane,
 Ende seide: „Wat doestu, sone mijn?”
 30 Karel antworde: „Wie machtu sijn,
 Die mi dus spreket an?”

Hi sprac: „Ic bem die selve man,
 Jacob, dapostel ons Heren Jhesus,
 Entie sone oec Zebedeus,
 35 Jans broeder des ewangelisten,
 Dien up dat mere, daer wi visten,
 Van Galylee onse Here riep,
 Dat wi lieten dat water diep,
 Ende vercoos mi in dat hi woude,
 40 Dat ic den volke predeken soude,
 Entien de derde Herodes dede
 Ontliven omme sine fellede.
 In Galissien leget mijn lachame:
 Dien verterden met groter scame
 45 Die Sarrasinen, alse sulc volc pleget;
 Ende ombekent eist waer hi leget.
 Hier omme wondert mi sere,
 Twi du mi niet en daets die ere,
 Dattu hads gesuvert mijn lant;
 50 Want du heves metter hant
 Den heidinen menech lant genomen:
 Hier omme bem ic tote di comen.
 Ghelijc di God hevet gegheven
 Macht boven alle coningen die leven,
 55 Die heren sijn in erderike,
 Heefti di gecoren sekerlike
 Den woch te makene met dire hant,
 Ende te zuveren mijn lant
 Vanden onreenen Moabiten,
 60 Die tlant van Galissien versliten;
 Dattu daer af gewinnes te lone
 Daer boven deuwelike crone.
 Dien woch, dien du sages van sterren,
 Bediet dattu souds van verren
 65 Met here comen tonsen lande,
 Ende verdriven onse viande,
 Dat verdoemde heidine diet,
 Dat mi te soukene verbiet,

Ende minen wech rumen ende vrien,
 70 Dat kerstijnheit met sire partijen
 Al van henen tote daer
 Mijn graf versouke sonder vaer,
 Dat int lant van Galissien leget,
 Eude men daer pelegrimage pleget,
 75 Also langhe also die werelt staet,
 Dat mijn souken niet tegaet."

Hoe Karel Spaengen wan. (Sp. IV¹, 11).

Te drien malen eist ghesciet,
 Dat die keyser Karel siet
 Van sente Jacoppe dit betooch.
 Mettien die here van machte hooch
 5 Groot here versaemde, ende metter vaert
 Sette hi hem te Spaengen waert,
 Ende es die Geronde leden,
 Ongewert ende ongestreden.
 Voer Pampelune es hi gevallen,
 10 Daer hi lach drie maent met allen;
 Nochtan en consti niet gewinnen
 Die stat vander were van binnen,
 Ende om die vastheit vander stede,
 Ende om den sterken muur mede.
 15 Mettien Karel sine ghebede
 Anden groten sente Jacobpe dede,
 Dat dor die eere van siere name
 Die stat in siere ghewelt quame.
 Met diere beden, ter selver uren,
 20 Vielen ter neder die muren,
 Ende men wan die vaste stede.
 Alle die Sarrasinen mede,
 Die theidijnschap wilden begeven,
 Die doeptemen ende liet hem tleven:
 25 Ende diere oec spraken jeghen,

Die worden altemale verslegghen.

30 Alse die mare dus utespranc,
 Alle die steden, vast ende cranc,
 Gaven hem up aldaer int lant,
 Ende vielen alle in Kaerles hant,
 Ende gaven tribuut ende scat,
 Wie in sinen weghe sat.

Dus voer Karel ende besach
 Tgraf, daer sente Jacob in lach,
 35 Ende dede aldaer ter stede
 Sine pelegrimaye ende sine gebede,
 Ende voer van danen te Petrone,
 Uptie zee eene stede scone,
 Ende stac indie zee sinen scacht.
 40 Daer dancte hijs ons Heren macht,
 Enten groten sente Jacobpe mede,
 Dat hi was comen daer ter stede.

Daer na dorvoer hi Spaenyen mee,
 Al vander eere zee toter ander zee,
 45 Ende wan in Galissien lant
 XIII steden an sine hant,
 Daer Compostelle af was deene,
 Die te dien tiden was clene.

Tulpijn, die dese jeeste screef,
 50 Bi wien tware niet achterbleef,
 Seghet dat tien selven stonden
 XXVI steden stonden
 Wel ghevest in Spaengen lant,
 Die allegader gingen in hant;
 55 Ende eene, hiet Osca, alse wijt horen,
 Danen sente Vincent was geboren,
 Daer wilen in stonden XC torne,
 Groot ende staerc ende uutvercorne;
 Ende eene stat, die Petroise hiet,
 60 Was doe, alsemen bescreven ziet,
 Van selvere die beste mine,
 Die doe ieweren plach te sine.

Eene andere stat in Spaengen staet,
 Daer leghet begraven sente Torquaet,
 65 Die was sente Jacobs knecht.
 Te sinen grave gesciede echt,
 Dat up sinen dach in elc jaer
 Een olyve boem bloyet daer,
 Upwaert ripe ten selven tide,
 70 In Meye up die seste Yde.

Altemale Spaengen lant
 Ginc den keyser doe in hant:
 Dat lant, hiet Alandalijf,
 Dat bleef al in sijn bedrijf;
 75 Der Paerde lant, dat van Casteele,
 Der More lant viel hem te deele;
 Tlant van Naverne, van Portegale,
 Der Sarrasinen lant altemale,
 Der Alanen lant oec mede,
 80 Die wilen met groter moghenthede
 Metten Wandelen wonnen Spaengen,
 Ende dorreden oec Almaengen
 Ende Gallen, ende wonder dreven,
 Ende in Spaengen sittende bleven.
 85 Oec wan hi der Bosscayen lant,
 Enter Basken oec in sine hant,
 Ende tlant van Palergen mede.
 In desen lande sone bleef stede
 Soe en wart Karel upgegeven,
 90 Of soene wart daer toe bedreven
 Met orloghe ende met groter pine,
 Dat soe viel inden wille sine.

Luzerne, die vaste stat,
 Die inden groenen dale zat,
 95 Ne consti niet ghewinnen wel,
 Eer hier selve voren vel,
 Ende laghere vier maende voren,
 Al ongewonnen: dat was hem toren.
 Daer omme dedi sine gebede

- 100 An Gode ende an sente Jacobpe mede,
 Entie mure vielen neder.
 Nie sidert quamer man in weder.
 Noch es soe woeste up desen dach;
 Want, doemen daer voren lach,
 105 Quam midden springende in de stat
 Een swart water, ende al dat
 Verdaerf die port. Noch eist waer,
 Datmen vint zwarte visscen daer.
 Nu hort, hoemen die steden noemt,
 110 Die keyser Karel hevet verdoemt:
 Dats Luzerne, Carpata,
 Ende Vontesien ende Adama;
 Want hise wan met groter pine,
 Ende hire omme verloes die sine:
 115 Dies sijn si toten daghe huden
 Ombeseten van allen luden.

Hoe Karel dafgoden brac. (Sp. IV¹, 12).

- Alle dafgoden, die hi vant
 Keyser Karel in Spaenyen lant,
 Hevet hi altemale gevelt
 Ende tebroken met ghewelt,
 5 Sonder een en veldi niet
 Int lant dat Alandalijf hiet:
 Salaycadis heet dat bi namen.
 Die Sarrasine seggen altesamen,
 Dat Mahomet in al sijn leven
 10 Den selven afgod hevet verheven,
 Ende gemaect in sire namen,
 Ende daer in bezegelt te samen
 Van duvelen een legyoen,
 Die tghoent also bescermen doen,
 15 Datment ghebreken niet en can.
 Genaectem oec een kerstijn man,

Hi wert bevreest ende vervaert.
 Coemt een heidijn darewaert,
 Updat hi Mahomet anebede,
 20 Hi scheidt ghesont vander stede.
 Beet een voghel oec up dat,
 Hi blivet doot uptie stat.

Uptie zee so staet een steen,
 Groot ende hooch ende als een,
 25 Out, van Sarrasijnsen gewerke,
 Rechts upter zee gemerke,
 Effene gehouwen, geen bet,
 Uptie erde recht gheset,
 30 Beneden viercante, ongedelven,
 Ende so langher so nauwer boven.
 So hoghe eist, datmen niet lieget,
 Alsoe een raven hoghe vliegheit.
 Daer up es die afgod gheset,
 35 Proper, nadien heidijnsche wet,
 Van auricalcus gegoten dan
 Nadien ymagie van enen man,
 Staende uptie voete sijn,
 Te middage waerts sijn anscijn;
 Eenen slotel indie rechter hant,
 40 Ende dien groot, hout die viant.
 Die Sarrasijnsche wet gewaghet
 Vandien slotele, dien hi draget,
 Die sal hem uter hant ontfallen
 Int jaer te voren alsoe in Gallen
 45 Een coninc sal worden geboren,
 Die al Spaengen sal testoren,
 Ende bringen ter kerstijne wet.
 Daer na wert onlanghe gelet,
 Alsoe die heidinen sien dat,
 50 Sine sullen haren scat
 Indie erde graven ende vlien:
 Die heidinen seggen dit sal gescien.
 Karel die wan met gewout

55 In Spaengen selver ende gout,
 Dattem die coninge senden daer.
 Hi lach in Spaenyen drie jaer,
 Ende vanden scatte, dien hi wan,
 So maecte die grote man
 Van Gallissien sinte Jacobs kerke,
 60 Van sconen sonderlingen gewerke,
 Meerre dan soe was te voren.
 Eenen bisscop heeftire in vercoren,
 Ende heefter canoenken gheset
 Naer sente Ysidorus regle ende wet,
 65 Ende verchierde die stede
 Met pellele ende met clocken mede.
 Noch vanden selvere ende vanden goude,
 Dattem doe bleef menechfoude
 Ende hi brochte in Vrankerike,
 70 Maecti scone ende rike
 Sente Marien kerke tAken,
 Ende indie stat dedi maken
 Eene in sente Jacobs eere mede,
 Die daer noch staet indie stede.
 75 Te Toulouse maecti mere
 Eene in sente Jacobs eere;
 In Gasscoengen maecti eene
 In sente Jacobs eere niet cleene;
 Te Parijs so maecti eyne,
 80 Tusscen Momarters enter Seyne,
 In sente Jacobs eere mede,
 Ende daertoe in meneger stede,
 Achter werelden harentare,
 Menegen sconen cloester mare.

Gauweloens verranesse. (Sp. IV¹, 24).

Te desen tiden laghen mede
 Te Cesar Augusta in de stede,
 Dat Sarragoge nu es gheñant,
 Twee heidine coningen, een Belygant,
 5 Ende sijn broeder Maercerijs,
 Die waren in deser wijs
 In Spaengen ghesent van Babylone
 8 Om des coninx Karles hone.
 [Karel vernam, te waren,
 Dat dese twee coninghe daer waren,
 9 Ende sende aen hem] Gauweloene,
 10 Eenen edelen man van valschen doene,
 Dat si hem kerstijn bekenden,
 Of dat si hem tribuut senden;
 So dat si hem also beraden,
 Dat si hem senden gheladen
 15 XXX paerden, som met goude,
 Som met selvere, dor sine houde,
 Ende CCCC paerde met wine,
 Nadie wise der Sarrasine,
 Den besten diemen vinden mochte,
 20 Datmen dien den vechters brochte,
 Ende duserent Sarrasijnsche wijf,
 Die vulmaect hadden tlijf.
 Gauweloene ghaven si mede
 Gheladen met scatte, met dierhede,
 25 XX paerden te siere scade,
 Omme dat hi die ridders verrade,
 Die Karel meest hadde vercoren,
 An hem te wrekenen haren toren.
 Gauweloen die nam den scat,
 30 Ende ghelovedem mede dat.

Die meeste ridders namen den wijn;

Der wive ne geen en lietsi sijn
 In haer geselschap, in haerre scaren;
 Maer die van minderen name waren,
 35 Namen die wijf ende daden quaet.
     Gauweloen die gaf den raet
     Keyser Karel, dat goet ware,
     Dat hi beleede met siere scare
 39 Porthesers, den nauwen pas.
     Karel gheloefde hem das,
     Ende bat sinen liefsten, dat si souden
     Den pas hoeden ende houden:
 41 Oliviere ende Roelande,
     Enten coninc Gondebande
     Van Vrieselant, ende oec den staerken
     Ogiere van Denemaerken,
 45 Ende van Bertaengen coninc Armestanc,
     Ende Garijn, die hertoghe stranc
     Van Loreine, die goedertiere,
     Van Bourdeaus coninc Gayfiere,
     Van Bourges die prince Lambrecht,
 50 Escult, die grave van Lengers echt,
     Salemoen ende Samsoen te waren,
     Die hertogen van Bourgoengen waren,
     Ende Arnout van Beaulande,
     Die vrome ridder, de wel becande,
 55 Van Beyeren hertoghe Naaman,
     Van Bourgoengen Aubri nochtan,
     Constantijn, die prence van Rome.
     Desen bat hi dat men begome
     Die hinderwaerde in dat dal,
 60 Dat men nu heet Roncheval,
     Ende andere grote heren mede.
     Oec liet hi in hare mogenthede
     XX^m kerstinen daer,
     Omme te lidene sonder vaer.
 65 Maercerijs ende Belygant
     Die namen met hem te hant

L^m Sarrasine,
 Ende gingen luschen stillekine
 In eenen woude daer bi, twee dage,
 70 Bi Gauweloens rade, wie dat clage.
 Ten derden daghe wisten si das,
 Dat Karel over berch was,
 Ende quamen getrect uten hagen,
 Daer si in gheborghen laghen,
 75 Ende scaerden in tween die met hem waren.
 XX^m teere scaren
 Die hebben si gesent te vorwige.
 Si quamen met groten prige,
 Ende hebben die kerstine bestaen.
 80 Daer ginc men vechten ende slaen,
 Entie kerstine die verwonnen,
 Alse die vele van wapenen connen,
 Ende reden den heidinen so an,
 Dat vanden XX_M man
 85 Noint nontginc clene no groet,
 Sine blevenre alle doot.
 Maer eer sise verwinnen mochten,
 Seere moede si hem vochten,
 Want si sere verladen waren.
 90 Doe quamen in ere ander scaren,
 Al versch, XXX^m man,
 Ende reden hem met perssen an,
 Ende hebben die Fransoyse verladen,
 Dat si vielen inder scaden,
 95 Ende si die kerstine bi naer al
 Sloughen te Roncevale int dal.
 Dat liet God bidi ghesdien
 (Alsemen merken mach ende sien),
 Want snachts te voren die kerstine
 100 Vanden Sarrasijnsen wine
 Belopen waren harde vele,
 Ende vielen in dorperen spele
 Metten Sarrasijnsen wiven;

Ende oec some lieten si niet bliven,
 105 Sine hadden ute Vranckerike
 Mettem brocht oncuschelike
 Kerstine wijf, daer si bi laghen.
 Omme dese sake lietse God plagen.
 Daer bleven alle die riddren doot,
 110 Die wert waren eeren groot,
 Sonder Roelant ende Boudene
 Ende Diederic, die hem te houdene
 Met eeren pijnden dat velt.
 Alle dandere worden ghevelt
 115 Indien wighe, sonder ic Tulpijn,
 Ende Gauweloen: wi moesten sijn
 Biden keyser, daer hi was,
 Ende liden van Porchesers den pas.

Roelants achterste wijch. (Sp. IV¹, 25).

Doe die kerstine dus doot bleven,
 God onse Here en wilde niet geven
 Den heidinen daer met die ere,
 Want donse vochten also sere,
 5 Ende vercochten hem so diere,
 Dat die heidine in ghere maniere
 Ne consten behouden tfelt,
 Ende traken henen met gewelt
 Met menegen ontbondenen vane.
 10 Roelant, die vermoyt was van slane
 Ende sine vrient hadde verloren,
 Die liep verwoet, in groten toren,
 Te soukene of iemene ware
 Achter woude harentare,
 15 Daer hi an wrake sinen moet,
 Alse eene leuwinne verwoet,
 Die hare jonge sijn ontdragen.
 In dit souken, in dit jaghen,

Vant hi eenen Sarrasijn ,
 20 Swarter dan een besinget swijn ,
 Die gheschuult was na der plaghe
 In dat wout in eene haghe.
 An eenen boem so bant hi dien ,
 Dat hi hem niet en mochte ontffien ,
 25 Ende es up enen berch ghetoghen
 Omme te scouwene van hoghen ,
 Waer die heidine henen waren.
 Hi sach vele grotre scaren ,
 Ongetellet, doctem wale.
 30 Neder so quam hi te dale
 Van Roncevale , ende nam den horen ,
 Van yvore , scone , uutvercoren ,
 Ende blies met grotre pine.
 Die kerstine horden die busine ,
 35 Die in haghén waren geslopen ,
 Ende quamen alle them gelopen ,
 Want si kenden den horen wel ,
 So datter hem anevel
 Omtrent C ende meer.
 40 Mettien dedi eenen keer
 Toten Sarrasijn tien stonden ,
 Dien hi anden boem hadde gebonden ,
 Ende dregedem te nemene tlijf ,
 Hine wise hem den keytijf
 45 Maercerise , diet al hevet beraden .
 Die Sarrasijn die bat ghenaden ,
 Ende swert , up dat hi moet leven ,
 Hi wilre hem lijctekijn af gheven .
 Doe leeddene Roelant up dat velt ,
 50 Daer dat heidijn here helt ,
 Ende hij wijsdem indie porsse
 Maercerise up enen roden orsse ,
 Met eenen schilde die was ront .
 Roelant sciet van hem ter stont ,
 55 Ende hem wies herte ende moet ,

Ende hem verstoremde sijn bloet,
 Also hi Gods viant sach,
 Die hem hadde updien dach
 Also grote scade gedaen.
 60 Met groter druust so viel hi saen
 Indie vianden mettien;
 Eenen heefti daer versien,
 Die de meeste was vander scare:
 Daer so trac hi hem bet nare.
 65 Gode riep hi ane, den hoghen,
 Ende hevet sijn goede swert getogen,
 Ende slouch genen ruese mettien
 Vanden hovede tusscen tween dien,
 Ende dat ors oec midts ontwee.
 70 Die ruese viel, no min no mee,
 Met half den paerde, de luchter zide
 Vander rechter versceden wide.
 So coene en was updien dach
 Sarrasijn, die sach den slach,
 75 Dat hi des swerts ontbeiden woude.
 Maercerise lietsi upter moude
 Met cleenre menechte ende vloen.
 Maercerijs wilde al tselve doen,
 Maer Roelant was hem te naer.
 80 Hi moeste tgelach betalen daer,
 Ende bleef mede ghinder doot.
 Aldaer was echt de wijch so groet,
 Dat Roelands C gesellen goet
 Daer bleven doot in haer bloet,
 85 Ende Roelant wart met vier speren
 Duerreden daer inder weren,
 Ende met steenen geworpen so,
 Dat hi cume danen ontflo.
 Maercerijs broeder Belygant
 90 Die vloet danen ende rumde tlant.
 Diederic ende oec Boudene
 Vloen int wout om tlijf te houdene.

Des stouts Roelants doot. (*Sp.* IV¹, 26).

Karel en wiste no clene no groet
 Van desen stride, van derre noot,
 So dat hi Porchesers den pas
 Met sinen volke leden was.
 5   Roelant, die sere was ghewont,
 Ende sere moede daer ter stont,
 Dreef rouwe ende jammer groot
 Omders heilegher ridderen doot.
 Ten voete van Porchesers hi quam;
 10   Sine ruste dat hi nam
 Onder eenen boem, bi enen stene,
 Die up stont gherecht allene,
 In eene mersch bi Roncevale,
 Die scone was gegroyet wale.
 15   Aldaer so begaf hi tpaert.
 Nochtie haddi sijn goede zwaert,
 Durenden, dat was so scone
 Gelyc der claerheit vanden trone,
 Dat en mochte scaerden no breken,
 20   Want emmer eer die handen weken.
 Sijn hilde was van yvore,
 Die appel beril, alsict hore;
 Inden appel stont also
 Ons Heren name Alpha ende O;
 25   Indie lempele stoet van goude
 Een cruce, sulc als hi hebben woude.
 Also hi dat uut hevet getogen,
 Sach hijt an met droeven ogen,
 Ende dedere up een zwaer geclach,
 30   Want hi hem dies sere ontsach,
 Dat comen mochte in heidijnre hant,
 Die den kerstinen waren viant.
 Up eenen harden maerbersteen

Wille hi tgeent breken in tween ;
 35 Drie slagen slouch hi ongheduert,
 Dat die steen in sticken scuert,
 Maer het bleef al onghescaet.
 Doe vant hi enen anderen raet,
 Ende sette den horen te monde,
 40 Ende blies eene cuerte stonde,
 So dat die horen spleet ontwee,
 Ende sine aderen, dats wonder mee,
 An sinen halse scuerden mede
 Van grotre cracht, die hi dede.
 45 Gheent luut, also alst dingel drouch,
 Karele indie oren slouch,
 Die VIII milen verre was dane.
 Die keyser hadde wille te bestane
 Weder te keerne omme dit doen,
 50 Maer het ontriet hem Gauloen
 Ende seide: „Hi jaget inden foreeste,
 Dies blaset hi omme sine feeste.”
 Roelant verloos al sijn gewelt,
 Ende lach int gras daer upt velt.
 55 Daer quam sijn broeder Boudene toe ;
 Also hine sach, was hi vroe
 Ende wijsde dat hi hem drinken brochte,
 Want die dorst dedem onsochte,
 Ende hem was die tale ontgaen.
 60 Boudene liep omme water saen,
 Ende hine hevet gheen versien.
 Roelants paert vant hi mettien ;
 Want hi den broeder sach bider doot,
 Reet hi naer met haesten groot,
 65 Omden keyser te bringene mare.
 Mettien so quam Diederic dare,
 Ende also hine sach so na der doot,
 Dreef hi rouwe ende jammer groot.
 Hi bat hem, vor dat hertebreken,
 70 Dat hi bijechte wilde spreken.

Nu hadde Roelant updien dach
 Bijechte gesproken, want hijs plach,
 Ende Gode ontfangen mede;
 Want Tulpijn seget, het was de zede
 75 Vanden ridderen, eer si vochten,
 Dat si hem aldies bedochten.
 Roelant sprac somech wort,
 Met pinen brochti tleste vort;
 Boven siere herten hi geprant
 80 Sijn vleesch aldaer metter hant,
 Ende hi seide aldus mettien:
 „Ic sal in desen vleesche sien
 Minen behoudere, den hogen.”
 Doe leidi die hant up de ogen,
 85 Ende hi seide drie waerf mettien:
 „Met desen ogen salickene sien.”
 Ende daer hi sciet des lives ave,
 Seidi: „Ic zie bider Gods gave
 Die bliscap die noit oge sach,
 90 Noch ore gehoren mach,
 Noch menschen herte bekinnen,
 Dat God ghereet heeft diene minnen.”
 Oec bat hi ter selver tijt
 Voer alle die bleven inden strijt,
 95 Ende hi dede sinen ende
 In Julius up die XVIde kalende.

Der heren wrake ende Gauuloens doot. (Sp. IV¹, 27).

Ic Tulpijn, die dese passie screef,
 Daer menech heilech ridder in bleef,
 Stont voer Karel ende seide
 Messe vor der zielen gheleide,
 5 Int dal datmen Karels dal noemt.
 Mettien een visioen mi coemt:
 Indie stille messe dat ic hore

Singhen inder inghele chore :
 Wat het was, constic niet verstaen.

10 Ende alsi mi upwaert ontgaen,
 So lijt voer mi eene schare,
 Also oft swart riddersceep ware,
 Met eenen rove voer mi dare.
 Doe vragedic hem wat daer ware.
 15 Si seiden: „Wi draghen ter hellen
 Maercerise met onsen ghesellen.
 Uwen tutre dien voert scone
 Michiel dinghel inden trone.”

Naer messe, alsic dese dinc
 20 Den keyser Karel tellen ginc,
 So coemt ridende metter vaert
 Boudene daer up Roelants paert,
 Die telde wat daer es ghesciet,
 Ende hoe dat hi Roelande liet.
 25 Daer was jammer ende hantgeslach,
 Ende het keerde al datter lach.
 Karel reet voren tien stonden,
 Ende hevet Roelande doot vonden,
 Upwaert liggende upt velt,
 30 Die an cruus sine aerme helt
 Uptie borst gheleghet beede.
 Up hem viel hi met leede,
 Ende grongierde inder gebare
 Also oft een leuwe ware,
 35 Die sine jonge vonde vermort.
 Sijn mesbaer was verre gehort.
 Al daer dedi updat velt
 Dien nacht slaen al sijn ghetelt.
 Dien lachame van Roelande
 40 Dedi begaden te hande
 Met balsemen, met aloe,
 Ende dede sine uutfaert in groten wee.
 In bosschen, in wegghen dedi groet lecht
 Aldien nacht ontsteken echt,

- 45 Ende lesen ende singhen mede,
 Ende voer hem doen groot ghebede.
 Des maergens, alst began daghen,
 Sochtmen die waren verslaghen.
 Olivier die was daer vonden
- 50 Upwaert liggende tien stonden,
 Crucewijs ten selven male,
 In derde gepriemet met vier pale,
 Ende met wissen daer an gebonden,
 Ende ghevillet oec tien stonden
- 55 Van halse toten voeten neder,
 Ende dorsteken vort ende weder
 Met quareelen ende met speren,
 Ende met swerden inder weren;
 Sijn vleesch al zwart om menigen slach,
- 60 Die hi ontfaen hadde updien dach.
 Al datter was dat dreef mesbaer.
 Doe swoer die keyser Karel daer
 Bi Gode alder werelt Here,
 Dat hine ruste nemmermere,
- 65 Hine soude vinden die Sarrasine,
 Die hem also namen die sine.
 Met sinen ridderscepe alleene
 Voer hi woch met haesten niet clene,
 Entie zonne die stont stille
- 70 Inden troen naer sinen wille;
 Die dach wart drie daghe lanc.
 Doch vant hise an sinen ganc
 Bi Ebra up ghene riviere,
 Liggende bi eere stede diere,
- 75 Hiet Cesar Augusta hier te voren,
 Die wi nu Saragoge noemen horen,
 Aldaer si hare feeste houden
 In joiën ende in groter vrouden.
 Up hem viel hi met moede groot,
- 80 Ende sloughere IIII^m doot,
 Ende keerde weder te Roncevale.

Daer dedi ondervraghen wale,
 Oft waer ware, dat seide dat diet,
 Of Gauweloen den wijch verriet.
 85 Diederic sprac met ghenende,
 Die was over Roelants ende,
 Ende met Boudene allene wech ginc
 Uten wighe, dat die dinc
 Al bi Gauweloens rade quam,
 90 Ende hiere groot goet omme nam.
 Gauloen die loghenets geheel.
 Voer hem nam camp Pinabeel,
 Een sijn ridder, jegen Diederike,
 Ende wart versleghen cortelike;
 95 Ende Karel dede Gauweloen
 An vier paerde binden doen,
 Up elken sittende enen knecht,
 Ende dedene also scueren recht.

GETTY CENTER LIBRARY

3 3125 00956 9480

